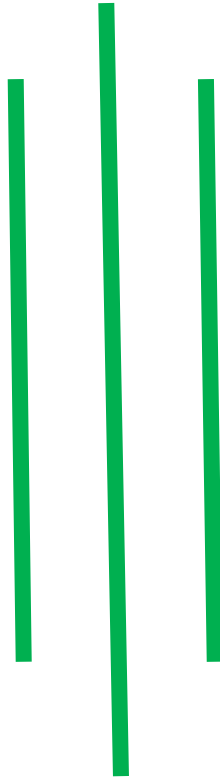

प्रथम आवधिक नगर विकास योजना

(२०७९/०८० – २०८३/०८४)

"समृद्ध बागङ्गाको मूल आधार: आर्थिक सामाजिक रुपान्तरण सहितको पूवार्धार"

बाणगङ्गा नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

लुम्बिनी प्रदेश, कपिलवस्तु
नेपाल

पुष २०७८

दस्तावेज : वाणगंगा नगरपालिकाको आवधिक नगर विकास योजना
(आ.व. २०७९/०८० – २०८३/०८४)

सर्वाधिकार : बाणगङ्गा नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
लुम्बिनी प्रदेश, कपिलवस्तु, नेपाल

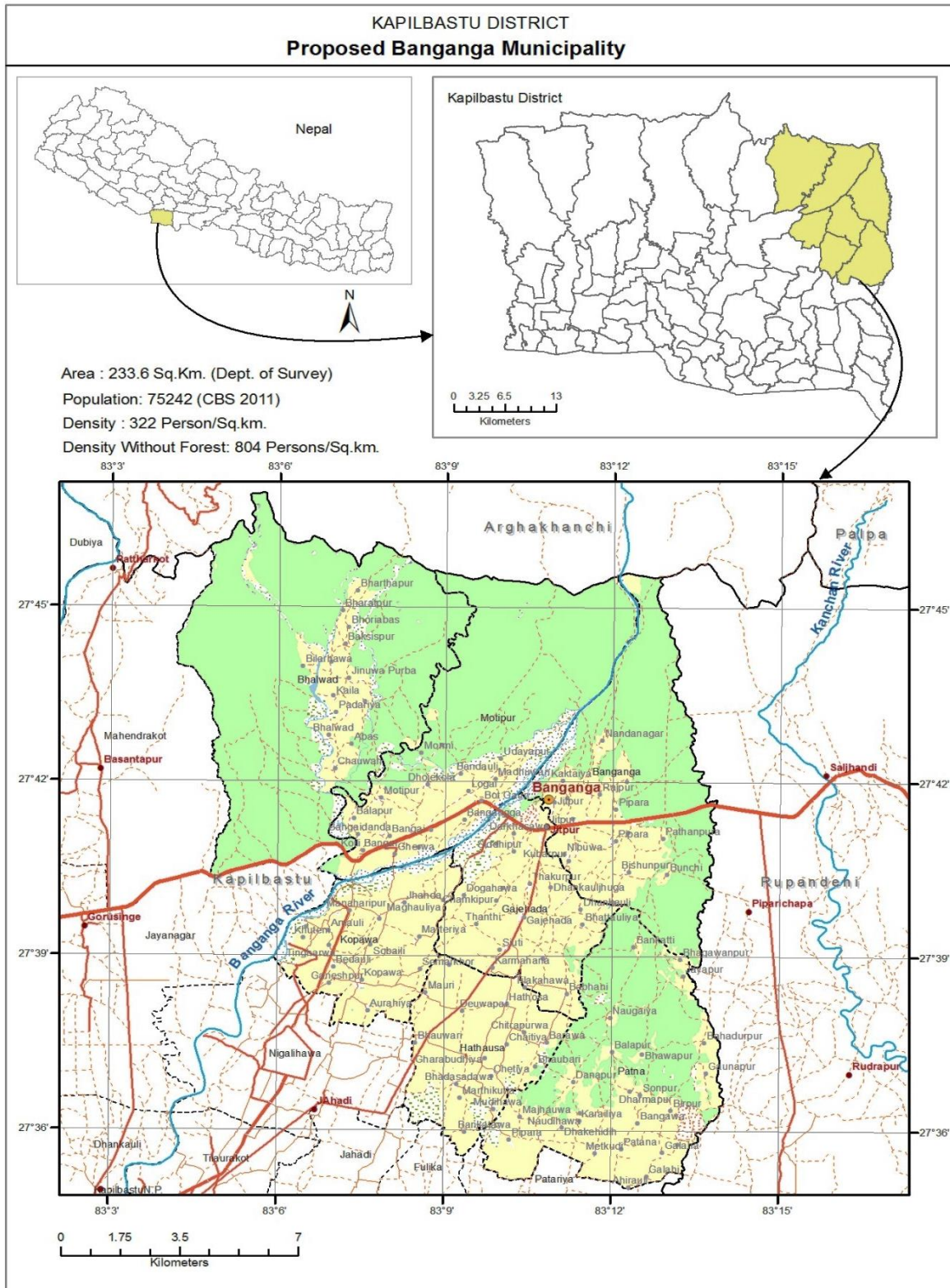
परामर्शदाता : युदेन मिडिया, काठमाण्डौ

सहकार्य सिद्धार्थ सामाजिक विकास केन्द्र (SSDC)
Siddharth Social Development Cente

सर्वाधिकार: प्रकाशक

मिति : २०७८ पौष

बाणगङ्गा नगरपालिका नक्शामा

हाम्रो भनाई

नेपालको बर्तमान संविधानले संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीनतहको संघीय शासन प्रणाली अवलम्बन गरेको छ । संविधानले नै तीन तहका अधिकार र जिम्मेवारीहरूको व्यवस्था गरेको छ सोही व्यवस्थाको अधीनमा रहेर शासनको समुदाय तहदेखि नै अभ्यास भइरहेको छ । संघीयताको अभ्यास नेपालकोलागि सिकाइकै चरणमा रहेको छ । जनताका चुलिदा अपेक्षा, सिमित स्रोत साधन र अनुभव हिनताको बीचमा संघीयताको कार्यान्वयन गर्नु चुनौतीको विषयनै हो ।

स्थानीय सरकार जनताको नजिकको सरकार र लोकतन्त्रको अभ्यास गर्ने नजिकको शिक्षालय पनि हो। यस दृष्टिकोणबाट स्थानीय तह प्रति जनअपेक्षा चुलिनु अस्वभाविक होइन । यिनै विषयलाई दृष्टिगत गरी बाणगंगा नगरपालिकाको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण सहित आगमी मार्गदर्शन के हुने, श्रोत परिचालनको प्राथमिकता के हुने भन्ने विषय साझा दृष्टिकोण को खाँचो महसुस गरी यस पञ्चवर्षीय आवधिक योजनाको तयारी गरिएको हो । यसले विकासमा नविन संकल्प सहित यस नगरको समृद्धिको मार्गचित्र मात्र प्रस्तुत गर्ने छैन बरु स्रोतको प्राथमिकता र भावी कार्यदिशा बीच सन्तुलन मिलाउँदै यसमा साझा दृष्टिकोण निर्माण गर्नेछ । स्थानीय सरकारको करिब ४ वर्ष सञ्चालनको अनुभव, सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूको सार्थक र सक्रिय सहभागिता र विभिन्न विज्ञहरूको परामर्श सहित निर्माण भएको यो दस्तावेज बाणगंगा नगरपालिकाको विकासको गतिशील दस्तावेज को रूपमा स्थापित हुनेछ । सबैको सहभागितामा निर्माण भएका हुनाले भावी जनप्रतिनिधि र सरकारको लागि समेत मार्ग मार्गदर्शकको रूपमा रहनेछ र हामीलाई विश्वास छ कि यस दस्तावेजलाई कार्यरूपमा उतार्न सबैको साथ सहयोग स्वामित्व र सक्रियता रहनेछ ।

यस आवधिक योजना निर्माणको क्रममा सक्रिय साथ सहयोग र सुझाव प्रदान गर्नुहुने तीन तहकै जनप्रतिनिधिज्यूहरू, विभिन्न विषयगत समितिका पदाधिकारीहरू, राजनीति दलका प्रतिनिधि, नागरिक समाज, आमसञ्चारकर्मी, कर्मचारी एवं सम्पूर्ण सरोकारवालाहरू प्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछौं । परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने युदेन मिडिया काठमाडौं र साझेदारी संस्था सिद्धार्थ सामाजि विकास केन्द्रलाई समेत हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौं । जुन साथ उत्साह, सहयोग र समर्थन तयारीको चरणमा प्राप्त गरेका छौं त्यो कार्यान्वयन र तत् पश्चात पनि अविच्छिन्न भई रहनेछ भन्ने विश्वास लिएका छौं ।

धन्यवाद!

.....
वासुदेव खनाल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
बाणगंगा नगरपालिका

.....
चक्रपाणी अर्याल
नगर उप प्रमुख

.....
मंगल प्रसाद थारु
नगर प्रमुख

बाणगंगा नगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालय

मिति २०७८ साल पुष महिना २९ गते

बाणगङ्गा, कपिलवस्तु

विषय सूची

परिच्छेद-१ परिचय	1
११. पृष्ठभूमि	1
१.१.१ गत वार्षिक योजनाको संक्षिप्त समीक्षा	2
१.१.२ योजना तर्जुमाका लागि बृहत कार्यशाला गोष्ठी	3
१.१.३ योजना दस्तावेज तयारी	3
१.१.४ सुझाव संकलन	3
१.२. नगरपालिकाको वर्तमान अवस्था	4
१.२.१ नगरपालिकाको पृष्ठभूमि	4
१.२.२ भौगोलिक अवस्था	4
१.३. सङ्घीय तथा प्रादेशिक आवधिक योजनासंगको अन्तर सम्बन्ध	5
परिच्छेद २ नगर विकासको दीर्घकालिन सोच तथा अवधारण	6
२.१ प्रमुख संभावना तथा अवसरहरु	6
२.२ प्रमुख समस्या तथा चुनौतिहरु	6
२.३ नगर विकासको दीर्घकालिन सोच तथा निर्देशक सिद्धान्त	7
२.४ दिगो तथा योजनाबद्ध विकास	7
२.५ मानव विकास तथा गुणस्तरीय जीवन	8
२.६ क्षमता विकास, समावेशिता तथा समतामूलक विकास	8
२.७ जलवायु परिवर्तन तथा विपद् उत्थानशिलता	8
२.८ जनशक्ति व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाह	8
२.९ साझेदारी र सहकार्य	8
२.१० सुशासन तथा सदाचार	9
२.११ नतिजामा आधारित विकास व्यवस्थापन	9
२.१२. योजनाको विषयगत क्षेत्रहरु	9
(क) आर्थिक विकास	9
(ख) सामाजिक विकास	18
(ग) पूर्वाधार विकास	26
(घ) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	29
(ङ) सुशासन तथा संस्थागत विकास	32
परिच्छेद ३ नगर विकास अवधारणा	36
३.३ लक्ष्य तथा उद्देश्य	37
३.४ परिमाणात्मक लक्ष्य	37
३.५ परिमाणात्मक उद्देश्य	42

३.६.	रणनीति.....	42
३.७.	प्राथमिकताका क्षेत्रहरू.....	42
३.८	आवधिक योजनाको मार्ग चित्र.....	46
परिच्छेद ४	नगर विषय क्षेत्रगत योजना	49
४.१	आर्थिक विकास	49
४.१.१	कृषि	49
४.१.२	पशुपालन तथा सेवा.....	55
४.१.३	पर्यटन.....	58
४.१.४	सहकारी.....	61
४.१.५	उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय	62
४.१.६	राजश्व.....	65
४.२	सामाजिक विकास	67
४.३	पूर्वाधार विकास.....	78
४.४	वन , वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन.....	87
४.५	संस्थागत विकास, सुशासन तथा सेवाप्रवाह.....	92
परिच्छेद ५	प्रमुख कार्यक्रमहरू	99
५१.	आवधिक योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तीको लागि तय गरिएका कार्यक्रम तथा योजना	99
५२.	विषयक्षेत्र अनुसार प्रस्तावित बजेट.....	114
५३.	बजेटको वृत्तचित्र	116
५४.	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन.....	116
५.४.१	नगर विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवार निकायहरू	116
५.४.२	आवधिक तथा वार्षिक नगर विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका साधन तथा विधिहरू	116
५.४.३	आवधिक तथा वार्षिक नगरविकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको प्रक्रिया	117
५.४.४	विषय क्षेत्रगत नतिजामूलक अनुगमन योजना.....	117
अनुसूचीहरू	118
अनुसूचि १	आवियो को नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्यांकन योजना	118

परिच्छेद-१ परिचय

१.१ पृष्ठभूमी

नेपालको संविधान २०७२ ले व्यवस्था गरे अनुसार सङ्घीय व्यवस्था कार्यान्वयनमा आएपछि गठन भएको स्थानीय सरकारलाई स्थानीय स्तरको विकास निर्माणका लागि योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्ने, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी प्राप्त भएको छ । यसै व्यवस्थालाई थप परिभाषित गरी स्थानीय सरकारलाई जिम्मेवार बनाउनका लागि सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय मार्फत नेपाल सरकारले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ जारी गरेको छ । यी सबै नीति नियमहरूले नगरपालिकालाई राज्यको स्थानीय स्तरको कार्यकारी, व्यवस्थापकीय र केही न्यायिक अधिकार प्रदानगरी पूर्ण अधिकार सहितको स्थानीय सरकारको रूपमा स्थापना गरेको छ । यसरी स्थापना भएको नगरपालिकाले जनतालाई सरल, छिटो छरितो र जनताले सुशासनको अनुभूती गर्नेगरी विकास, निर्माण र सेवाप्रवाहको काम गर्नेछ भन्ने कानुनी व्यवस्था र संवैधानिक परिकल्पना रहेको पाईन्छ । सोही व्यवस्था अनुरूप नगरपालिकाले जनताको सर्वाधिक नजिकको सहजकर्ता भएर स्थानीय तहका सबै प्रकारका विकास निर्माणका कामगर्न सुरुवात गरीसकेको छ ।

यसरी हालको सङ्घीय संरचनामा नगरपालिका स्थानीय तहको पहिलो र स्थानीय जनताको सबैभन्दा नजिक रहेको स्वायत्त सरकारको रूपमा स्थापित भएको छ तथापि नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रको सबैखाले विकासको प्रक्रियालाई अघि बढाउनका लागि नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारका निर्देशन र कानूनहरूको पालना गर्नुपर्ने हुन्छ । यस्ता व्यवस्था र राज्यको परिकल्पना अनुसार नगरपालिकाले आफ्नो जिम्मेवारीलाई प्रभावकारी रूपले पुरा गर्नका लागि आफ्नो क्षेत्रको वार्षिक योजना र बजेट तर्जुमा गर्नु एउटा प्रमुख काम रहेको छ ।

वर्तमान ऐन तथा नियमावलीहरूले नगरपालिकाका विषयगत समितिहरूलाई नगरपालिका स्तरमा योजना तर्जुमागर्नका लागि जिम्मेवार बनाएको छ । तीनै विषयगत समितिका संयोजक लगायत सदस्यहरूको अगुवाईमा तयार हुने नगरपालिकाको आवधिक योजना यस्तो दस्तावेज हो जसले नगरपालिकाको समग्र विकास प्रयासलाई एउटा निश्चित दिशाबोध गर्दछ । नगरपालिकाको समग्र वस्तुस्थितिलाई विश्लेषण गरी तयार पारेको पञ्चवर्षीय योजनाले वार्षिक योजनाको छनौट तथा प्राथमिकिकरण गर्न सजिलो र पारदर्शी बनाउंदछ ।

यस नगरपालिकामा केन्द्र तथा प्रादेशिक सरकारबाट आउने नियमित अनुदान र आफ्नो आम्दानीबाट मात्र स्थानीय जनताले चाहना गरे अनुसारका विकासका योजनाहरू सम्पन्न गर्न कठिनाई हुन्छ । बस्तुपरक ढंगले तयार पारेको पञ्चवर्षीय योजना छ भने आफ्नो नीयमित स्रोत बाहेक प्रदेश वा केन्द्र सरकारबाट आशा गरीएका योजनाहरू माग गर्न र आफ्नो मागलाई पुष्टिगर्न यस दस्तावेजले एउटा बलियो आधार प्रदान गर्दछ ।

त्यसैगरी नगर वा जिल्लामा कामगर्ने स्वदेशी तथा बिदेशी गैरसरकारी निकायहरूलाई एकद्वार प्रणालीमा ल्याउने भन्ने नेपाल सरकारको परिकल्पना छ । त्यस्ता संस्थाहरूलाई आफ्नो क्षेत्रमा नगरपालिकाले आधिकारिक रूपमा तोकेको प्राथमिकतामा कामगर्ने वातावरण मिलाउन पनि यस प्रकारको योजनाले सहयोग गर्दछ । सहयोग गर्ने मात्र नभएर त्यस्ता संघ संस्थाहरूलाई नगरपालिकाले पाँच वर्षका लागि तोकेका कार्यक्रम र प्राथमिकतामा योगदान पुग्ने गरी काम गर्न यो दस्तावेजले निर्देशित समेत गर्दछ ।

समग्रमा नगरपालिकाको आवधिक योजना भनेको नगरपालिकाको आगामी पाँच वर्षको विकासको मार्ग चित्र हो । यसले विकासका प्राथमिकता, मोटामोटी रूपमा आँकलित बजेट तथा आम्दानीका सम्भाव्य स्रोतहरू समेतको किटान गरेको हुन्छ । यस प्रकारको लामो समयको योजनाबाट हरेक वर्ष वार्षिक योजना तर्जुमा गर्ने समयमा के गर्ने ? कहाँ गर्ने ? जस्ता विवादका विषयहरू न्यूनिकरण हुँदै जानेछन् भन्ने सदासयता पनि रहन्छ । आवधिक योजनाले जनप्रतिनिधिहरू माथि हरेक वर्ष वार्षिक योजना बनाउने समयमा आउने अनावश्यक दवावलाई कमगर्न पनि सहयोग गर्दछ किनभने वार्षिक योजनाको छनौट र बजेट विभाजन आवधिक योजनाको आधारमा गरीन्छ जसलेगर्दा वार्षिक योजना प्रकृया पारदर्शी, व्यवस्थित र छिटो छरितो ढंगले निर्माण गर्न सकिने खालको हुन जान्छ ।

आवधिक योजना निर्माण र सफल कार्यान्वयन गर्नु भनेको सुशासनको एउटा आधार स्तम्भ खडा गर्नु वा बलियो बनाउनु पनि हो । आवधिक योजनाले आफ्नै नगरपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूलाई जे मनलाग्थो त्यही गर्नबाट केही हदसम्म रोक्ने काम गर्दछ । यस प्रकारको योजनाले उपलब्ध भएको सिमित श्रोत साधनको अधिकतम उपयोग गर्ने गरी बार्षिक कार्यक्रमहरूलाई क्रमबद्ध र चरणबद्ध योजनाको ढांचामा ढाल्न मद्दत गर्दछ जसले गर्दा नगरपालिकाको स्रोत संकलन र प्राप्त स्रोतको खर्चलाई व्यवस्थित र पारदर्शिता बनाउन सहयोग पुग्दछ । यसरी पारदर्शिता भएर स्रोतको सदुपयोग गर्नु भनेको शासन प्रणालिलाई सुशासनतर्फ अगाडि बढाउनु पनि हो ।

यस्ता बार्षिक योजनाहरूलाई पारदर्शिता, दीर्घकालिन सोचबाट निर्देशित र प्राथमिकतामा आधारित बनाउनका लागि निर्वाचनबाट आएका जनप्रतिनिधिहरूको आफ्ना कार्यकालका लागि नभए पनि समग्र नगरपालिकाको विकासको लागी एउटा आवधिक पञ्चबर्षीय योजना बनाउनुपर्ने आवश्यकता थियो । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले पनि स्थानीय तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा पूर्वाधार लगायतका क्षेत्रको यथार्थ अवस्थालाई विश्लेषण गरी वस्तुपरक ढंगले पञ्चबर्षीय योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । तर नेपालमा पहिलो पटक सङ्घीय ताको कार्यान्वयन गरीएको र स्थानीय तहको सरकार संचालनका लागि प्रयाप्त पूर्वतयारी गर्न नसकिएकोले नगरपालिकाले आफ्नो आन्तरीक व्यवस्था मिलाउंदा र सबै प्रक्रिया बुझ्दा बुझ्दै आ व २०७८।७९ पनि व्यतित हुंने अवस्थामा पुगेको छ । यी विविध कारणहरूले गर्दा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको अन्तिम कार्यकाल भएतापनि आ व २०७९।८० देखि २०८३।८४ सम्म लागुहुंने गरी यो पञ्चबर्षीय आवधिक योजना निर्माण गर्ने प्रयास भएको छ ।

आवधिक योजना निर्माणका लागि नगरपालिकाको नगर पार्श्व चित्र (वस्तुगत विवरण) पहिलो आवश्यकता हो । उक्त वस्तुगत विवरणले ल्याएका तथ्य, तथ्याङ्कको विश्लेषण गरी सहभागितात्मक ढंगले नगरपालिकाले आवधिक पञ्चबर्षीय योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने हुन्छ । यसरी आवधिक योजना निर्माण गर्दा सहभागितामूलक प्रक्रिया अपनाउनु पर्ने र नतिजामूलक ढंगले योजनाहरूको छनौट र प्राथमिकिकरण गर्नुपर्ने भन्ने नेपाल सरकारको निर्देशनमा उल्लेख छ । त्यसैगरी प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष, उद्देश्य र समय सिमा समेतको अनुकुल हुने गरी नगरपालिकाले आफ्नो आवधिक योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने हो । यसका साथै सुशासन, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशिकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित बिषयहरूलाई समेत ध्यान दिनु पर्ने हुन्छ । यसरी निर्माण गरीएको आवधिक योजना वस्तुनिष्ठ हुन सक्दछ भन्ने कुरा राज्यले परिकल्पना गरेको छ । सोही अनुरूप नै यो आवधिक योजना निर्माण गर्ने प्रयास गरीएको छ ।

१.१.१ गत वार्षिक योजनाको संक्षिप्त समिक्षा

नवौं नगर सभाको नीति, कार्यक्रम र बजेट सम्म आईपुग्दा नागरीकहरूलाई सुलभ र सम्पन्न भौतिक पूर्वाधार र विकास भएर मात्र हुँदैन । उनीहरूको सन्तुष्टि र खुशी पनि अति जरुरी छ भन्ने लागेर नगर कार्यसमितिले बार्षिक नगर योजनामा धर्म, संस्कृति, पर्यटन र नगरका गौरवका योजनाहरू एवम् नागरीकका चाहानाहरूलाई महत्व दिँदै उनीहरूको विकासे आकांक्षालाई समेट्दै ठूला साना पूर्वाधार निर्माण, आर्थिक तथा सामाजिक, वातावरण र संस्थागत विकास क्षेत्र अर्न्तगत रोजगारी, क्षमता विकास अन्य सेवा र सुविधासंग सम्बन्धीत विभिन्न योजना र कार्यक्रमहरूलाई बार्षिक योजनामा महत्व दिँदै आएको छ ।

नगरपालिकाले महिलाहरूको सर्वाङ्गिण विकासकालागि सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक तथा सांस्कृतिक अवस्था अनुसार नीति तथा कार्यक्रम निर्माण गरी सम्बन्धित पक्षहरूलाई कार्यान्वयनका लागि सिफारिस गरीएको देखिन्छ । साथै न्यायमा समान पहुँचको लागि न्याय निरूपण गर्नु, सम्बन्धित पक्षलाई सिफारिस गर्नु न्यायिक समितिको कार्य सम्पादन क्षमता विकासका साथै अन्य विकास निर्माण कार्य लगायत सम्पूर्ण योजनाहरूको अनुगमन गर्ने देखी लिएर उपभोक्ताहरूको हित र संरक्षण लगायतका कार्यहरू गर्दै आईरहेको देखिन्छ ।

तथापि, कोरोना भाइरस (COVID 19) का कारण विश्वभर लाखौ मानिसको ज्यान गइसकेको र लाखौ संक्रमित भएको अवस्थामा यस बाणगङ्गा नगरपालिका पनि अछुतो नरहेकाले, उद्योग तथा व्यापार व्यवसाय प्रभावित भएको अवस्था, सबै बिद्यालय शैक्षिक संस्थाहरू बन्द भएको अवस्था, धेरैको रोजगारी गुमेको अवस्था, विकास निर्माण लगायत अन्य कार्यहरू सोचे अनुरूप अघि बढ्न नसकेको अवस्थामा नगरपालिका आईपुगेको देखिन्छ । नवौं नगर विकास योजनामा योजना गरे अनुरूप पुरै कार्यक्रमहरू लागु हुन

नसकेको तथा बजेटको ठुलो हिस्सा महाव्याधि रोकथामको प्रयोजनलाई ध्यानमा राखी स्वाथ्यमा समेत लगानी केन्द्रित गरेको देखिन्छ ।

बार्षिक योजनालाई कोभिड-१९ को सङ्क्रमण प्रारम्भ भए लगत्तै नेपाल सरकारले अवलम्बन गरेको रणनीति र निर्णय वमोजिम सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार र अन्य स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गरी यस रोगको सङ्क्रमण फैलिन नदिन यस नगरपालिकाले अहोरात्र काम गरेको देखिन्छ । यस महामारी माथि विजय हासिल गर्न आगामी दिनमा अझ बढी सतर्कता, समन्वय र एकता आवश्यक भएकोले एक ढिक्का भएर दृढताका साथ लाग्न नगरपालिका प्रयत्नरत देखिन्छ ।

चालू आ.व. ०७८/७९ को योजना, बजेट, नीति तथा कार्यक्रमले कल्पना गरे अनुसार अपेक्षाकृत उपलब्धीहरूमा काम गर्न नपाएकाले सो विकास योजनाहरू पुनः आगामी योजनाहरूमा प्रतिविम्बित गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

१.१.२ योजना तर्जुमाका लागि बृहत कार्यशाला गोष्ठी

नगर कार्यपालिकाको आयोजनामा २०७८ साल गते ३ दिन योजना तर्जुमा बृहत कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरीयो । नगर प्रमुख मंगल प्रसाद थारुको अध्यक्षतामा सञ्चालन भएको उक्त कार्यशाला गोष्ठीमा वस्तुस्थिति विश्लेषणसहित नगर विकासको दीर्घकालिन सोच (Vision), ध्येय (Mission) योजनाको समष्टिगत लक्ष्य (Goal), उद्देश्य (Objectives), प्राथमिकता तथा रणनीति (Priorities & Strategies), विषय क्षेत्रगत संभावना तथा अवसर, समस्या तथा चुनौती र अवलम्बन गर्नु पर्ने क्षेत्रगत रणनीति (Sectoral Strategies) तर्जुमा गरीयो । गोष्ठीबाट आधार रेखा सूचनाको आधारमा योजनाको नतिजा, कार्यान्वयन योजना, विषय क्षेत्रगत लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्ने रणनीति तथा अपेक्षित प्रतिफल हासिल गर्न अवलम्बन गर्ने कार्यनीति तर्जुमा गरीयो । यसका साथै कार्यशालामा गत आर्थिक वर्षहरूमा उपलब्ध स्रोतको आधारमा योजनाको अवधिमा नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोत, राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त राजस्व, संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने वित्तीय हस्तान्तरण समेत अन्य विभिन्न स्रोतबाट आगामी ५ वर्षमा उपलब्ध हुन सक्ने स्रोत समेत अनुमान तथा प्रक्षेपण गरीयो । मस्तिष्क मन्थन, समूह कार्य, बृहत समूह प्रस्तुती र छलफल आदी जस्ता सहभागितामूलक विधिहरूको प्रयोग गरी कार्यशाला सञ्चालन गरीएको थियो । उक्त कार्यशालामा कार्यपालिका तथा विषयगत समितिका पदाधिकारी, राजनीतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधि र कार्यलयका कर्मचारी, विषयगत शाखा प्रमुख तथा प्रतिनिधि र अन्य सरोकारवालाको सहभागिता रहेको थियो ।

१.१.३ योजना दस्तावेज तयारी

स्थिति विश्लेषणबाट प्राप्त सूचना, योजना तर्जुमा बृहत कार्यशाला गोष्ठीको नतिजा, विषयक्षेत्र योजना तर्जुमा समितिको छलफल र परामर्शबाट प्राप्त निष्कर्षलाई तर्कबद्ध रूपमा प्रस्तुत गरी नजितामूलक योजनाको खाकामा आवधिक विकास योजनाको मस्यौदा दस्तावेज तयार गरीयो । यस आवधिक विकास योजनाको दस्तावेजलाई ५ परिच्छेदमा विभक्त गरी प्रस्तुत गरीएको छ । परिच्छेदहरूमा क्रमशः परिचय, नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा विकास समिक्षा, नगर विकासको दीर्घकालिन सोच तथा अवधारण, नगर विकास अवधारणा, नगरका विषय क्षेत्रगत योजना, आवधिक योजना अवधिका प्रमुख कार्यक्रमहरू रहेका छन् जसमा आर्थिक विकास योजना, सामाजिक विकास योजना, भौतिक विकास योजना, वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन योजना, संस्थागत विकास तथा सुशासन योजना र कार्यान्वयन प्रारूप रहेका छन् । दस्तावेज तयारीमा गर्दा राष्ट्रिय तथा प्रदेश आवधिक योजना, अन्य नगरपालिका, साविक जिल्ला तथा नगरपालिकाका आवधिक, विषय क्षेत्रगत गुरुयोजनाका सफल प्रारूपलाई उपयोग गरीनुका साथै योजनाविद्, विषयविज्ञ तथा सरोकारवालाको समेत सुझाव लिईएको छ ।

१.१.४ सुझाव संकलन

योजनाको मस्यौदा दस्तावेजलाई नगर कार्यपालिकाका पदाधिकारी, विषयगत समिति, विषयगत शाखा, वडा कार्यालयसहित नगर विकासका सरोकारवालामाझ प्रस्तुत गरी सुझाव संकलन गर्ने उद्देश्यले २०७८ साल पौष १० गते सुझाव संकलन कार्यशालाको

आयोजना गरीएको थियो । नगर उपप्रमुख चक्रपाणी अर्यालको अध्यक्षतामा गरेको उक्त कार्यशालाबाट प्राप्त मस्यौदालाई प्रस्तुत गरी विषयगत रुपमा सुझाव संकलन गरीएको थियो । उक्त कार्यशालामा विषय क्षेत्रगत समूह तथा बृहत समूहमा छलफल गरी सुझाव हासिल गरीयो ।

कार्यशालामा आन्तरिक श्रोत, राजस्व बाँडफाँड, रोयल्टी र अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण र क्षेत्रको लगानीको अनुमान र प्रक्षेपण समेत गरीयो । वित्तीय लगानी विश्लेषणमा नीजि क्षेत्र, गैसस तथा समुदायिक संस्था, संघ तथा प्रदेश सरकारबाट सिधै कार्यान्वयन हुने आयोजना तथा कार्यक्रममा हुने लगानी समेत विश्लेषण गरी अपुग श्रोत परिचालन रणनीति समेत तय गरीएको छ । साथै कार्यशालामा योजनाको नतिजा खाकामा आधारित भई प्रस्तावित प्रमुख आयोजनाको प्रक्रिया अनुगमन, प्रतिफल, असर तथा प्रभावको नतिजा अनुगमन तथा लेखाजोखाको खाका समेत प्रस्तुत तथा छलफल गरीएको थियो । यस कार्यशाला गोष्ठीमा कार्यापालिकाका पदाधिकारी, विषयगत योजना तर्जुमा समिति पदाधिकारी, कर्मचारी, स्थानीय विषयविज्ञ तथा अगुवा, समाजसेवी बुद्धीजिवी, लक्षित वर्ग तथा समुदाय, राजनीतिक दल, गैसस र सामुदायिक संस्थाका प्रतिनिधि लगायतको सहभागिता रहेको थियो ।

१.२ नगरपालिकाको वर्तमान अवस्था

१.२.१ नगरपालिकाको पृष्ठभूमि

नगरपालिकाको स्थापना: बाणगङ्गा नगरपालिका साविक ७ वटा गाविसहरू मिलेर ११ वटा वडामा विभाजित भई स्थापना भएको नगरपालिका हो । यहाँ २०३२२ घरधुरी र १००९२५ जनसंख्या रहेको छ । देश सङ्घीय लोकतान्त्रीक गणतन्त्रात्मक शासन पद्धतीको अभ्याससंगै करीव ६ वर्ष व्यतित गरीसकेको र यसको मूल मर्म बमोजिम संविधानले कल्पना गरे अनुसार स्थानीय तहको काम कर्तव्य र अधिकार र यसको प्रयोगको सन्दर्भमा यस नगरपालिकाले पनि ६ वर्षको अनुभव प्राप्त गरीसकेको छ । आगामी वर्षहरूमा सुशासन, पारदर्शिता र जवाफदेहिताको क्षेत्रमा अझ सुधार गर्दै नागरीकलाई दिनुपर्ने सेवाहरू सरल र सहज ढंगले प्रदान गरी जनता र नगरपालिका विचको सम्बन्धलाई सुमधुर गराउन बाणगङ्गा नगरपालिकाको संस्थागत विकास तथा मानव संसाधन समितिको तर्फबाट यो अंश तयार गरीएको छ ।

१.२.२ भौगोलिक अवस्था

बाणगङ्गा नगरपालिका ऐतिहासिक, धार्मिक, पर्यटकीय र व्यापारिक दृष्टिकोणले सामरिक महत्व बोकेको नगरपालिका हो । बाणगङ्गा नगरपालिका विश्वमान चित्रमा २७ डिग्री ३५ मिनेट उत्तरी अक्षांश देखि २७ डिग्री ४८ मिनेट उत्तरी अक्षांश र ८३ डिग्री ०३ मिनेट पूर्वी देशान्तर देखि ८३ डिग्री १४ मिनेट पूर्वी देशान्तरको विचमा अवस्थित रहेको छ ।

कपिलवस्तु जिल्लाका साविक गा.वि.स.हरू बाणगङ्गा, हथौँसा, पटना, गजेहडा, कोपवा, मोतिपुर, र भलवाडलाई मिलाई नेपाल सरकारले २०७१/८/१६ मन्त्री परिषदको निर्णय बमोजिम बाणगंगा नगरपालिका घोषणा गरेको छ । मुख्यत बाणगङ्गा नदिको सिंचित क्षेत्र भएकै कारण यस नगरपालिकाको नामकरण बाणगङ्गा नगरपालिका हुनु पनि स्वाभाविक र न्यायोचित देखिन्छ । प्राचिन भागिरथी नदिको प्रतिक मानिएको यो बाणगङ्गा नदिको ऐतिहासिक, धार्मिक, तथा पर्यटकीय महत्व रहेको छ । भगवान रामचन्द्रले बनवासमा रहँदा पानीको समस्यादेखि बाण प्रहार गरी पानीको मुल फुटेर गंगाको रुपमा परिणत भई बाणगङ्गा नदिको नामाकरण भएको बुझिन्छ । बाणगङ्गा नगरपालिका एक पावन भूमि जहाँ शाक्य दर्शनको प्रणेता महर्षी कपिलमुनिको तपोभूमि, श्रृङ्गिघाट, मधुवनधाम, लक्ष्मणघाट आदि पवित्र तिर्थस्थलको संगम रहेको यो नदि र यसको नामवाट पुकारिने यस नगरपालिकाको महत्व पनि ऐतिहासिक हुने कुरामा विश्वस्त हुन सकिन्छ ।

यस नगरपालिकाको पूर्व तर्फ कोठीनदि सालझण्डी जंगल रुपन्देही पश्चिममा बुद्धभूमि नगरपालिकाको कोइली नदि गोरुसिङ्गेको जंगल उत्तरमा अर्घाखाँची जिल्लाको सितगंगा नगरपालिका र दक्षिणमा कपिलवस्तु नगरपालिकाको निग्लिहवा, जहदी र मायादेवी गाउँपालिकाको पतरिया रहेको छ । बाणगङ्गा नगरपालिका जिल्ला सदरमुकाम तौलिहवा देखि उत्तर तर्फ १५ कि.मि को दुरीमा अवस्थित रहेको छ । २०३२२ घरधुरी रहेको बाणगङ्गा नगरपालिकाको कुल जनसंख्या १००९२५ रहेको छ । जसमा महिला

जनसंख्या ४८,२६२ र पुरुष जनसंख्या ५२,६९३ छ । यस नगरपालिका भित्र बसोबास गर्ने जातजातीमा थारु, ब्राह्मण, क्षेत्री, गुरुड, मगर, दलित, यादव र मुसलमान लगायतका जातजाती रहेका छन । मिश्रीत जातजातीको बसोबास रहेको यस बाणगङ्गा नगरपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरूको मुख्य पेशा कृषि, व्यापार, उद्योग, नोकरी तथा ज्यालादारी आदि रहेको छ । यहाँ मुख्य गरी धान, मकै, गहु, तोरी, माछापालन, कुखुरा, मौरी पालन, अन्य पशुपालन लगायतका कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनहरू बढी हुने गरेको छ । नगरपालिकाको शैक्षिक अवस्था हेर्दा अन्य नगरपालिकाको तुलनामा सन्तोषजनक देखिन्छ ।

सरकारी तथा निजी क्षेत्रबाट संचालन भएका शैक्षिक संस्थाहरूको संख्या ६९ पुगेको छ । जसमा ४७ वटा सरकारी (सामुदायीक) विद्यालय छन भने निजी २२ वटा विद्यालयहरू रहेका छन । बालविकास केन्द्रहरू स्थापना भई संचालनमा रहेका छन् । जिल्लामै बालमैत्री नमुना विद्यालयको रूपमा पञ्च नि.मा.वि. वैजलपुर, बाणगङ्गा-२ स्थापित हुन सफल भएको छ भने सोही विद्यालयले राष्ट्रिय सरसफाई पुरस्कार समेत प्राप्त गरेको छ । त्यस्तै धार्मिक रूपले संचालन भएको मनकामना संस्कृत विद्यापिठसँगै गुरुकुल शिक्षा तथा मदरसाहरूले समेत धार्मिक शिक्षाको रूपमा योगदान गरीरहेको देखिन्छ । यस नगरपालिकाको कुल जनसंख्याको साक्षरता ८४.७% रहेको छ । जुन जिल्लाको औसत साक्षरता प्रतिशत ५७ मात्र रहेको छ । यसको तुलनामा जिल्लामा बाणगङ्गा नगरपालिकाको साक्षरता प्रतिशत दर उच्च रहेको देखिन्छ । महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरीक र लक्षित वर्ग राज्य पुनर्संरचना पश्चात नवगठित बाणगङ्गा नगरपालिकामा समावेशीकरण तथा लक्षित वर्गको क्षेत्रमा संस्थागत तथा व्यवहारिक तहबाट सुधार भएका छन् । विषयगत शाखाका रूपमा यस क्षेत्रलाई हेर्नेगरी महिला तथा बालबालिका शाखा स्थापना भएको छ भने स्थानीय समिति तथा संयन्त्रमा महिला सहभागितालाई सुनिश्चित गरीएको छ । महिला आत्मनिर्भरताका लागि सहकारी संस्थाहरू सञ्चालन र स्वरोजगारी तथा क्षमता विकासका अवसर सृजना गरीएको छ । विद्यालय तथा समुदायस्तरका बाल क्लव गठन हुनका साथै नगर तथा वडास्तरीय बाल सञ्जाल गठन तथा परिचालन गरीएको छ । महिला हिंसाका लागी १६ दिने महिला हिंसाका कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । लक्षित वर्ग स्वरोजगारका लागि तालिम सञ्चालन हुने गरेका छन् । सबै खाले हिसां तथा मानव बेच विखन विरुद्धमा जनचेतना अभिवृद्धि तथा रोकथाममूलक कार्यक्रम सञ्चालन हुने गरेका छन् । हालका दिनसम्म आइपुग्दा लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागिता र आत्मनिर्भरताको अवस्थामा आशा गरीए झैं सुधार भएको देखिदैन ।

१.३. सङ्घीय तथा प्रादेशिक आवधिक योजनासंगको अन्तर सम्बन्ध

सन् २०१५ मा पारित नेपालको संविधानले एकात्मक र केन्द्रिकृत शासन प्रणालीको अन्त्य गर्यो । यसको ठाउँमा यसले सङ्घीय संरचनाको स्थापना गर्यो जसले तीन सरकारी तहमा स्थानीय, प्रादेशिक र सङ्घीय बिचमा विधायिका र कार्यकारी शक्ति वितरण गर्यो । संविधानले तीनै तहमा कानून बनाउने, योजना बनाउने, नीति निर्माण गर्ने र तिनीहरूलाई तोकिएका क्षेत्राधिकारभित्र स्रोत परिचालन गर्ने अधिकार दिएको छ । संविधानको परिच्छेद ५ देखि ९ सम्म समसामयिक जिम्मेवारी र सरकारका तीन तहका अधिकारीहरू चित्रण गरीएका छन् ।

संविधानको धारा २३२ मा भनिएको छ कि सङ्घीय, प्रान्त र स्थानीय सरकारहरू बीचको सम्बन्ध सहयोग, सह-अस्तित्व र समन्वयका सिद्धान्तमा आधारित हुनेछ । तसर्थ सङ्घीय ताको सफल अवतरणका लागि सरकारका तीन तहका बिचमा प्रभावकारी र आपसी सम्बन्ध आवश्यक छ । २०७४ को चुनाव पछि तीन तहका सरकारहरूले आफ्ना कर्तव्यहरू कार्यान्वयन गर्दै आएका छन् । सबै तीन तहका सरकारहरू – तर विशेष रूपमा सङ्घीय सरकारले एकात्मक प्रणाली अन्तर्गत स्थापित कानुनी, प्रशासनिक, राजनीतिक र वित्तीय संरचनालाई सङ्घीय प्रणालीमा रूपान्तरण गर्ने भारको सामना गर्नुपर्छ ।

यस प्रक्रियाको क्रममा धेरै अनिश्चितता र अस्पष्टताहरू देखा परेका छन् । यस्ता अस्पष्टताहरू मुख्यतया स्रोतहरूको वितरण, तीन तहको सरकारको क्षेत्राधिकार, कानून निर्माण, कर्मचारी एकीकरण र प्रादेशिक र स्थानीय सरकारको प्रशासनिक व्यवस्थापनको सम्बन्धमा देखिन्छ । सङ्घीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकारको कामका लागि सम्बन्धित विभिन्न कानून, स्थानीय सरकारको सञ्चालन ऐन-२०७४, न्याय प्रशासन ऐन-२०७३, कर्मचारी समायोजन ऐन-२०७५, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्तीय व्यवस्थापन ऐन-२०७४ र अन्तर सरकारी वित्तीय व्यवस्था ऐन-२०७४ आदि कानूनले सरकारको तीन तह बीचको सम्बन्धहरू हाइलाइट गर्दछ । त्यस्तै प्रादेशिक र स्थानीय सरकार द्वारा जारी अन्य कानून तथा कार्यविधिहरू पनि सरकारहरूको साझा र व्यक्तिगत उत्तरदायित्व पर्दछन् ।

तसर्थ, राष्ट्रिय योजनाले कल्पना गरेको विकास लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तिमा टेवा पुग्ने गरी सङ्घीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहका सरकारहरूले आफ्ना आवधिक नीति, कार्यक्रम तथा वजेट विनियोजन गर्नुपर्दछ। यस बाणगङ्गा नगरपालिकाले तयार गरीरहेको यस आवधिक योजना १५ औं राष्ट्रिय योजना, सङ्घीय निर्देशन तथा प्रादेशिक आवधिक योजनाहरूलाई आत्मसाथ गर्दै यस नगरपालिकाको हितमा प्राप्त गर्न सकिने लक्ष्य र उद्देश्यलाई अनुसरण गर्दै यस आवधिक योजनालाई मार्ग प्रदर्शनका रूपमा प्रयोग गर्न यस आवधिक योजनाको निर्माण कार्यमा जुटेको छ।

परिच्छेद : २ नगर विकासको दिर्घकालिन सोच तथा अवधारण

२.१ प्रमुख संभावना तथा अवसरहरू

चुरे पहाडको दक्षिण जैविक विविधता र बन जंगलले धनी अर्घाखाँची जिल्लाको शितगंगा नगरपालिकाको दक्षिण तर्फ समथर जमिनको रूपमा रहेको यस बाणगङ्गा नगरपालिका बाणगङ्गा नदीको नाम बाट रहन गएको हो। भागिरथी गंगा नामले परिचित यस नदीको उत्पत्ति लंकाको राजा रावणले बाण प्रहार गरी उत्पत्ति भएको सोमसादौ डाँडाको दक्षिण भाग बाट उत्पत्ति भई कपिलवस्तु जिल्लाको तुलो क्षेत्र सिचाई सुविधा पुऱ्याउँदै भारत तर्फ बग्दछ। यस नगर बन जंगलले धनी, जैविक विविधताले सम्पन्न जल श्रोतले सम्पन्न हुनुका साथै धार्मिक हिसावले पनि अगाडि छ। धार्मिक हिसावले ऐतिहासिक स्थलहरू मधुबन धाम, कपिलधाम, लक्ष्मणघाट पवित्र स्थल नन्द नगर राम दत्तबन जस्ता क्षेत्रहरू तथा पर्यटकीय हिसावले राजापानी, खारखानी, भर्लावास, मुसिवाड, मधौलि पार्क जस्ता क्षेत्रहरू यसै नगरपालिकामा पर्दछन्। पर्यटकीय हिसावले विश्वकै नमुना स्थल लुम्बिनी, जगदिशपुर ताल, लक्ष्मणघाट, तिलौराकोट जस्ता ऐतिहासिक धार्मिक स्थलहरूको नजिक रहेकोले यस क्षेत्रको विश्व पर्यटन बजारमा यसको नाम अगाडि आउन सक्छ। सोहि अनुरूप यि स्थलहरूको पर्यटकीय हिसावले विकास गर्दै लैजान सकिँमा बाणगङ्गा नगरवासिको जिविकोपार्जन र रोजगारीको अवसर सृजना भई जिवन स्तर सुधार गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना छन् भने जातीय हिसावले ऐतिहासिक धर्तिपुत्र भनेर चिनिने आदिवासी जनजाती थारु जातिको बाहुल्यता रहेको हुनाले थारु संग्राहलय निर्माण गर्न सकिने थारु संस्कृती, भेष-भुषा र रहन सहनको संरक्षण गर्न सकिने र थारु होम स्टे संचालन गरी आय आर्जन सहितका निम्न सम्भावना रहेको छ।

- अन्तरदेशिय तथा स्थानीय यातायात र सञ्चारको सहज पहुँच
- प्रसिद्ध प्राकृतिक, धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरू
- पुर्ण साक्षर तथा खुला दिसामुक्त क्षेत्र
- ऐतिहासिक स्थल तथा थारु सांस्कृतिक अभ्यास
- उच्च शिक्षाको सहज अवसर तथा विशिष्ट स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँच
- व्यवस्थित सडक तथा बजार विस्तार
- उर्वर तथा सिंचित भूमिको उपलब्धता
- पर्यटन, उद्योग तथा कृषिमा व्यवसायिकरण विस्तार
- शान्त, स्वच्छ तथा मनोरम वातावरण

२.२ प्रमुख समस्या तथा चुनौतिहरू

- नगर विकासका उच्चतम सम्भावना तथा अवसर बोकेको यस क्षेत्रमा प्राकृतिक, जनसांख्यिक, आर्थिक तथा सामाजिक, पूर्वाधार र व्यवस्थापकीय क्षेत्रका समस्या तथा चुनौतिहरू विद्यमान रहेका छन्। जलवायु परिवर्तनको प्रभाव, बढ्दो जनसंख्या, बसाइसराई, प्रतिभा पलायन, दिगो तथा उत्पादनशिल पूर्वाधार विकास र भूउपयोगसँग सम्बन्धित समस्या र चुनौतिहरू

टङ्कारोका रूपमा देखिएका छन् । खानेपानी, ढल व्यवस्थापन, शहर र बजार क्षेत्रको अभाव र भूउपयोग क्षेत्र निर्धारण योजना बिना नै पूर्वाधारको निर्माणले हरियाली र वातावरणमा नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्ने देखिन्छ । जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक असरबाट यस नगरपालिकामा पानीको उपलब्धता, हरियाली क्षेत्र तथा कृषि उत्पादनमा नकारात्मक प्रभाव पर्ने देखिन्छ । यस नगरपालिकाको प्रमुख समस्या तथा चुनौतिहरु देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

- उच्च जनसंख्या वृद्धिदर तथा अव्यवस्थित बस्ती विस्तार
- हरियाली वन क्षेत्र अतिक्रमण जैविक विविधतामा हास
- अव्यवस्थित पूर्वाधार निर्माण
- प्रदुसणमा वृद्धि तथा कमजोर फोहोर व्यवस्थापन
- बढ्दो दरमा नसर्ने रोगमा वृद्धि
- बाहिर रोजगारीमा आकर्षण तथा प्रतिभा पलायन
- युवा बेरोजगारी
- प्राकृतिक सम्पदाको अधिक दोहन
- मौलिक ज्ञान, भाषा, संस्कृति, धार्मिक तथा ऐतिहासिक सम्पदाको उपेच्छा
- श्रोत, तथ्याङ्क र जनशक्तिको न्यूनता

२.३ नगर विकासको दीर्घकालिन सोच तथा निर्देशक सिद्धान्त

सङ्घीय सरकारको “समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली” र प्रदेश सरकारले लिएको “सुसंस्कृत र सुखी जनता, समाजवाद उन्मुख समृद्ध प्रदेश” को दीर्घकालिन सोचलाई आत्मसात गर्दै यस नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति, प्राकृतिक सम्पदा तथा सांस्कृतिक बैभव दीर्घकालिन सोच निर्धारणका आधारहरु रहेका छन् । नगर विकासको दीर्घकालिन सोच निर्धारण गर्दा नगर वस्तुस्थिति विवरण र अन्य स्रोतवाट प्राप्त सूचना तथा आवधिक विकास योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठीमा सहभागितामूलक छलफल तथा परामर्शबाट पहिचान भएका सम्भावना, अग्रणी क्षेत्र र नगरबासीको अपेक्षालाई मध्यनजर गरीएको छ । नगर विकासको दीर्घकालिन सोच देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक सामाजिक रुपान्तरण, दिगो तथा उत्थानशिल पूर्वाधार, पर्यावरणीय सन्तुलन सहितको समृद्ध, सभ्य एवम् खुशी जनता बसोबास गर्ने नगरको रुपमा विकास गर्ने

व्यवसायिक तथा आधुनिक कृषि, सांस्कृतिक तथा पर्यटन, दिगो भू-उपयोग, गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्य र उत्पादनशिल पूर्वाधारको अभिवृद्धि मार्फत आर्थिक तथा सामाजिक रुपान्तरण गर्न तय गरीएको नगरपालिकाको दीर्घकालिन सोचलाई साकार पार्ने दिशामा उन्मुख हुन देहाय अनुसारका विकासका मार्गदर्शक सिद्धान्तहरु तय गरीएका छन् :

२.४ दिगो तथा योजनाबद्ध विकास :

आर्थिक विकास, सामाजिक न्याय तथा वातावरण संरक्षण जस्ता दिगो विकासका आधारभूत पक्षलाई योजना योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा आत्मसात गरीनेछ । नेपालले लिएको दिगो विकास लक्ष्यलाई स्थानीयकरण गर्दै समग्र विकास प्रकृत्यामा आबद्ध गराइनेछ । आवधिक विकास योजनाले तय गरेको मार्गचित्र बमोजिम भू-उपयोग योजना लगायत विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गरीनेछ । राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति २०७६ बमोजिम भूमिको बनौट, क्षमता र उपयुक्तता, आवश्यकता र वर्तमान उपयोग समेतको आधारमा भू-उपयोग क्षेत्र निर्धारण गरीनेछ । भू-उपयोग क्षेत्र निर्धारण गर्दा चक्रिय आर्थिक नमूना (Circular Economic Model) अनुसार कृषि क्षेत्र, आवासीय क्षेत्र, औद्योगिक/व्यवसायिक क्षेत्र र संस्थागत/सेवा क्षेत्रमा विभाजन गरी प्रत्येक क्षेत्रको बीचमा ग्रीनवेल्डको विकास गरी नगरपालिकालाई हरित र वातावरणमैत्री बनाइने छ । भू-उपयोग क्षेत्रहरुको नक्शाङ्कन र

सो अनुसार स्थलगत रुपमा रेखाङ्कन गरी सोको कार्यान्वयन तथा नियमपालना अभिवृद्धि गर्ने नीति, कानून र संस्थागत संयन्त्रको व्यवस्था गरीनेछ । यस क्षेत्रलाई प्राकृतिक, धार्मिक तथा सांस्कृतिक बैभवयुक्त रमणीय तथा दर्शनीय स्थलका रुपमा विकास गरीनेछ ।

२.५ मानव विकास तथा गुणस्तरीय जीवन

मानव विकासका आधारभूत पक्ष: शिक्षा, स्वास्थ्य तथा आमदानीलाई विकास प्रकृत्याको मेरुदण्डका रुपमा लिइनेछ । गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्यमा सहज पहुँच, जनस्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि र रोजगारी तथा आमदानिका अवसरमा वृद्धिको सवाललाई आत्मसात गरीनेछ । सुदृढ शिक्षा तथा स्वास्थ्यसम्बन्धी पूर्वाधार, परिपक्व व्यवस्थापन र सवल जनशक्तिको उपलब्धतालाई सुनिश्चित गरीनेछ । स्वास्थ्य सेवालालाई स्थानीयस्तरमा आर्थिक अवसरहरुको सृजना तथा व्यवसायिकताको अभिवृद्धि गरीनेछ । कृषि, पर्यटन र उद्योग क्षेत्रमा लगानी तथा रोजगारीका अवसर सृजना गरीनेछ । बेरोजगार युवाका लागि सीपमूलक तालिम तथा अवसरहरु उपलब्ध गराई आत्मनिर्भरका अवसर उपलब्ध गराइनेछ । जेष्ठ नागरीक, असहाय तथा बेसाहारा नागरीक लागि आत्मसम्मानपूर्ण जीवनयापनको लागि विशेष व्यवस्था गरीनेछ ।

२.६ क्षमता विकास, समावेशिता तथा समतामूलक विकास

महिला, दलित, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरीक र आदिवासी जनजाती तथा पिछडिएको वर्ग, द्वन्द पिडित र विपन्न समुदायलाई अधिकारको सवालमा सुसूचित गर्दै स्थानीय संरचना तथा समितिमा अर्थपूर्ण सहभागिता र रोजगारी तथा आत्मनिर्भरताका अवसर सृजना गर्ने तर्फ विशेष ध्यान दिइनेछ । आर्थिक सामाजिक रुपमा पछाडी परेको वर्गको लागि क्षमता विकासका अवसरहरु उपलब्ध गराइ विकासको प्रतिफलमा समतामूलक पहुँच स्थापित गर्न संरचनागत तथा व्यवहारिक प्रयत्नहरु गरीनेछ ।

२.७ जलवायु परिवर्तन तथा विपद् उत्थानशिलता:

जलवायु परिवर्तनका कारण कृषि तथा जैविक विविधतामा परेको नकारात्मक प्रभावलाई कम गर्न जलवायु अनुकुलनको कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गरीनेछ । पूर्वाधार निर्माण गर्दा खुल्ला तथा हरियाली क्षेत्र, रिचार्ज पोखरी, पार्क तथा संरक्षण क्षेत्र, बाँध निर्माण जस्ता जलवायु अनुकुलन आयोजनालाई विशेष प्राथमिकता दिइनेछ । संरचना निर्माण तथा आयोजना सञ्चालन गर्दा वातावरण संरक्षण ऐन तथा नियम अनुसार वातावरणीय अध्ययन गरी सो अनुसार बायोइन्जिनियरिङ्ग लगायत वातावरण संरक्षणसम्बन्धी प्रविधिको प्रयोगमा जोड दिइनेछ ।

२.८ जनशक्ति व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाह:

प्रभावकारी सेवा प्रवाह, प्रशासनिक चुस्तता र विकास प्रकृत्याको सुदृढिकरणका लागि प्रयाप्त जनशक्तिको व्यवस्था र क्षमता विकास तथा प्रोत्साहनका प्रयाप्त अवसर उपलब्ध गराइने छ । संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण र जनशक्ति व्यवस्थापन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गरीनेछ । नगरपालिका केन्द्रलाई शहरी विकासको केन्द्र र वडाको केन्द्रलाई विषयगत सेवा केन्द्रको रुपमा विकास गरी प्रभावकारी सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनको आधार तयार गरीनेछ । सेवा प्रवाहको उपरोक्त अवधारणाअनुसार जनतालाई स्वास्थ्य, शिक्षा, कृषि, उद्यम व्यवसाय, खानेपानी, सरसफाई लगायतका सेवा सुविधाको पहुँच सुनिश्चित गरीनेछ । यसका लागि सूचना, प्रमाण र ज्ञानमा आधारित ठोस योजना तर्जुमा, प्रभावकारी कार्यान्वयन र प्राप्त उपलब्धीको नतिजामूलक अनुगमन र प्रभावको लेखाजोखाको व्यवस्था गरीनेछ ।

२.९ साझेदारी र सहकार्य:

नगर क्षेत्रको विकासमा अन्तर सरकारी, गैर सरकारी, नीजि, सहकारी र समुदायसँग अधिकतम साझेदारी र सहकार्य गरी प्रभावकारी बनाइनेछ । पर्यटन प्रवर्द्धन, शिक्षा तथा स्वास्थ्य क्षेत्रको प्रवर्द्धन र खानेपानी तथा पूर्वाधारलगायतका साझेदारी हुनसक्ने क्षेत्रको

विकासका लागि अन्तर-सरकारी, गैर-सरकारी, सहकारी र निजी क्षेत्रको सहकार्य तथा साझेदारीलाई जोड दिइनेछ । कृषि, उद्योग बजारीकरण, खानेपानी तथा सरसफाई, इञ्जिनियरिङ्ग जस्ता सेवालाई नीजि क्षेत्र, गैर सरकारी र सहकारी संस्थासँग करार गरी वैकल्पिक प्रणालीमा आधारित सेवा प्रवाहको व्यवस्थाद्वारा स्थानीय सेवा प्रवाहलाई सहज, प्रतिस्पर्धी र प्रभावकारी बनाइनेछ ।

२.१० सुशासन तथा सदाचार :

समावेशीकरण, सुशासन, सन्तुलित विकास र समृद्धिका सवाल देश विकासको अबको प्रमुख कार्यसूची बनेको छ । सामाजिक न्याय र सुशासन विकास र समृद्धिको पूर्वसर्तको रूपमा रहेका हुन्छन् । यसका लागि समावेशीकरण र सामाजिक न्याय, कानून तथा विधिको शासन, सरकारी, निजि, सहकारी र सामुदायिक साझेदारी, पारदर्शिता र जवाफदेहिताको उच्चतम अभ्यास गरीनेछ । साथै राजनीति तथा समाजमा बढ्दै गईरहेको अराजकता र भ्रष्टचारको विरुद्ध सदाचार पद्धतिको अबलम्बन र सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरूको एकीकृत र सचेत अभ्यास गरीनेछ । यस प्रक्रियामा नागरीक समाजसँग साझेदारी र सहकार्य गरीनेछ । ज्ञानमा आधारित नव प्रवर्तन समाज सिर्जनाका लागि स्थानीय ज्ञान, तकनीकिहरू, संस्कृति तथा व्यवहारहरूको प्रवर्द्धन र उपयोग गरीनेछ ।

२.११ नतिजामा आधारित विकास व्यवस्थापन :

सेवा प्रवाह तथा विकास व्यवस्थापन प्रक्रियालाई सूचना, प्रविधि, प्रमाण तथा ज्ञानमा आधारित तथा नतिजामूलक बनाइनेछ । यसका लागि क्षमता विकास, सूचना, प्रविधिको प्रयोग, अध्ययन अनुसन्धान ज्ञान, अनुभव र सफल अभ्यासको अधिकतम परिचालन गरीनेछ । साथै शहरी विकास र व्यवस्थापनको मूलभूत मूल्यका रूपमा सहभागितामूलक प्रणाली र कार्य संस्कृतिलाई अबलम्बन गरीनेछ ।

२.१२ योजनाको विषयगत क्षेत्रहरू

बाणगङ्गा नगर कार्यपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रको विषयहरूलाई देहाय अनुसार विषय क्षेत्र तोक्यो आवधिक योजनामा समावेश गरीएको छ :

(क) आर्थिक विकास: यस क्षेत्र अन्तर्गत कृषि, सिंचाई, पर्यटन, उद्योग तथा वाणिज्य, सहकारी, वित्तीय जस्ता क्षेत्र समावेश गरीनेछ ।

(ख) सामाजिक विकास: शिक्षा तथा मानव संसाधन, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, युवा तथा खेलकुद संस्कृति प्रवर्द्धन, सामाजिक समावेशीकरण (महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरीक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मुश्लिम, थारु, अल्पसंख्यक आदि) जस्ता क्षेत्र समावेश गरीनेछ ।

(ग) पूर्वाधार विकास: सडक तथा पुल (झोलङ्गे पुल समेत), आवास, भवन तथा शहरी विकास, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा, सूचना तथा सञ्चार जस्ता क्षेत्र समावेश गरीनेछ ।

(घ) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन: वन तथा भू-संरक्षण, जलाधार संरक्षण, जलवायु परिवर्तन, फोहोरमैला व्यवस्थापन, जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण विपद् व्यवस्थापन, वारुणयन्त्र सञ्चालन जस्ता क्षेत्र समावेश गरीनेछ ।

(ङ) सुशासन तथा संस्थागत विकास: कानून तथा नीति तर्जुमा, मानव संसाधन विकास, संस्थागत क्षमता विकास, राजस्व परिचालन, वित्तीय व्यवस्थापन, वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण, सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परिक्षण, आन्तरिक र अन्तिम लेखापरिक्षण, बेरुजु फछ्यौट, सेवा प्रवाहका मापदण्ड निर्धारण, सेवा प्रवाहमा बिद्युतीय सूचना प्रविधिको प्रयोग, नागरीक सन्तुष्टि सर्वेक्षण र अन्तरनिकाय समन्वय जस्ता क्षेत्र समावेश गरीनेछन् ।

बाणगङ्गा नगरपालिकाको पंचवर्षीय आवधिक योजनाको स्थिति विश्लेषण

(क) आर्थिक विकास:

यस क्षेत्र अन्तर्गत कृषि, सिंचाई, पर्यटन, उद्योग तथा वाणिज्य, सहकारी, वित्तीय जस्ता क्षेत्र समावेश गरीएको छ ।

कृषि :

यस बाणगङ्गा नगरलाई सम्बद्ध बाणगङ्गा बनाउन कृषि क्षेत्रको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको पाईन्छ । यो नगरपालिका भौगोलिक रूपमा समुद्री सतहबाट १०५ मिटर देखि ४९५ मिटर उचाई सम्म फैलिएको तराई र सिवालिक क्षेत्रमा पर्दछ । यहाँको मौसम उष्ण प्रकारको रहेको छ भने यहाँको ककषत तापक्रम गर्मी याममा ४०.६ डिग्री सेल्सियस सम्म तथा जाडो याममा न्युनतम ६.९ डिग्री सेल्सियस सम्म पुग्ने गरेको पाईन्छ । यस नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल २३,३५८ हेक्टर रहेको छ सो मध्ये खेती योग्य जमिन ९२७७.१ हेक्टर (३९.७१ प्रतिशत) रहेको छ । जस मध्ये ९,१३८ हेक्टर जमिनमा खेती गरेको पाईन्छ । यस नगरपालिकामा मुख्य वालीको रूपमा धान, गहुँ, मकै, तोरी, मसुरो, तरकारी, फलफूल रहेको छ भने मौरी पालन तथा च्याउ खेतीको पनि बिस्तार भैरहेको छ । नगरपालिकाको कुल घरधुरी संख्या २०,३२२ रहेको र सो मध्ये १२,३१७ घर परिवार (६०.६ प्रतिशत) कृषि पेशामा आवद्ध रहेको पाईन्छ । आफ्नो उत्पादनले ९ महिना भन्दा बढि खान पुग्ने परिवार संख्या ६७ प्रतिशत रहेको छ भने ३ महिना सम्म मात्र खान पुग्नेको परिवार संख्या १८ प्रतिशत रहेको छ ।

नेपालको संविधानले खाद्य सम्बन्धी अधिकारलाई मौलिकहकको रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ । बिभिन्न कारणबाट उत्पन्न हुन सक्ने खाद्य तथा पोषण संकटको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै प्रमुख खाद्यान्न, तरकारी, फलफूल तथा मौरीमा आत्मनिर्भरताको लागि कृषिमा ब्यवसायिकरण यान्त्रिकरण तथा दक्ष जनशक्ति सहितको संरचनागत सुधार गरी एक वडा एक कृषि प्रविधिकको ब्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ । कृषि क्षेत्रको आद्यौगिककरणको माध्यमबाट नगरमा थप रोजगारी सृजना गरी आयमा बृद्धि, गरीवी न्युनिकरण सहित नगरलाई कृषिजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर गराउदै निर्यातजन्य उत्पादन तर्फ जोडिदै सोहि अनुसार संघ/प्रदेश तथा अन्य दातृ निकायहरुको समन्वय तथा सहकार्यमा आवश्यक लगानी जुटाई विकासको मेरुडण्डको रूपमा रहेको कृषि क्षेत्रमा परिचालन गरिने छ ।

आर्थिक विकास अन्तर्गत कृषि उपक्षेत्रको विषयगत स्थिति विश्लेषण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - चुरे पर्वतसंग जोडिएको समथर तथा उर्वर भूमी हुनु । - बाणगङ्गा नदी लगायतका अन्य नदीनालाहरु हुनु । - तराईको भू-भाग भएकोले भूमीगत पानीको सतह माथि रहनु । - पूर्व-पश्चिम राजमार्ग यसै नगरपालिकाको विचमा रहनु तथा धेरै क्षेत्र राजमार्ग संग जोडिनु । - नगरपालिकामा ठूलो संख्यामा कृषि सहकारी/ कृषक समूह तथा कृषि फर्म नियमानुसार दर्ता भै संचालन हुनु । - नगरपालिकामा प्रयाप्त मात्रामा वित्तिय संघ/संस्थाहरुको पहुँच हुनु । - नगरपालिकाको प्रत्येक वडामा साप्ताहिक हाट बजार संचालनमा रहनु । - पशुपालन तर्फ कृषकहरुको आकर्षण बढ्दै जानु तथा प्रयाप्त मात्रामा पशु पंक्षी फर्म स्थापना हुनु । - धेरै मात्रामा सार्वजनिक तथा सामुदायिक बन क्षेत्र रहनु । 	<ul style="list-style-type: none"> - सङ्घीय संरचना अनुसार स्थानीय तहको खाद्य सुरक्षा तथा कृषि नीति तथा योजना तर्जुमा नभएको - कृषिमा यान्त्रिकरणको बारेमा प्रयाप्त जानकारी नहुनु तथा प्रयोगमा कमी । - आवश्यकता अनुसारको रासायनिक मल समयमा नपाईनु । - बढ्दो शहरीकरण तथा बसाई सराई - कृषि योग्य भूमीको बढ्दो खण्डिकरण - ब्यवसायिक उत्पादनको ज्ञान र सीपमा कमी रहेको - जैविक मल तथा जैविक विषादीका उत्पादन तथा उपलब्ध हुन नसकेको - पर्याप्त दक्ष जनशक्तिको कमी रहेको - कृषि प्रसार तथा कृषि उद्यमको सोचमा कमी रहेको - कृषि उपजको संकलन तथा वजारीकरण पर्याप्त हुन नसक्नु - प्रशोधनमूलक उद्योगहरुको स्थापना हुन नसक्नु - कोल्ड स्टोर/रिस्टिक स्टोरको स्थापना नहुनु - नगरपालिका भित्र उपयुक्त र ब्यवस्थित कृषि बजारको ब्यवस्था नहुनु । 	<ul style="list-style-type: none"> - संघ, प्रदेश तथा अन्य सरोकारवाला निकायको सहयोग, समन्वय र सहकार्यमा कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने - खाद्य सुरक्षा तथा कृषि नीति तथा योजना तयार गर्ने - प्रोत्साहन सहित दक्ष जनशक्तिको उत्पादन स्थानीय स्तरमा नै गर्ने - ब्यवसायिक कृषि कार्यलाई प्रवर्द्धन गर्न प्रोत्साहनका कार्यक्रम संचालन गर्ने - गुणस्तरीय उत्पादन सामाग्री तथा सेवाको उपलब्धताको सुनिश्चित गर्ने - प्रविधि विस्तार तथा प्रचार प्रसार गर्ने - कृषि पूर्वाधारको निर्माण तथा विकास गर्ने - स्थानीय सम्भाव्यताको आधारमा कृषकहरुको प्राविधिक ब्यवसायिकता तथा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका साथै अधिकार सुनिश्चित गर्दै उत्पादन र बजारीकरणलाई नाफामूलक बनाउने - जलवायु परिवर्तन र प्रकोपबाट पर्ने नकारात्मक असर न्यूनिकरण गर्दै जलवायु अनुकूलन तथा उत्थानशील प्रांगारिक लगायतका कृषि प्रविधिको विकास र बिस्तार गर्ने

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
	<ul style="list-style-type: none"> - सबै क्षेत्रमा बिद्युतको बिस्तार नहुनु । - नगरका सबै क्षेत्रमा सडक संजाल (कृषि सडक) को बिस्तारमा कमी हुनु । - वाली तथा पशुपंक्षी विमा तर्फ कृषकहरुको आकर्षण नहुनु । - समय समयमा शितलहर तथा डुवान/ बाढी आउनु । - छाड चौपाया - ब्यसायिक पकेट क्षेत्रमा अनियन्त्रित र असन्तुलित रुपमा रासायनिक विषादी तथा अन्य वातवरण तथा मानव स्वास्थ्यमा असर पार्ने खालका पदार्थको प्रयोग बढ्दै जानु । - कृषि सहकारी /कृषक समूह तथा कृषि फर्म बढी अनुदानमूखी बन्दै जानु । - भारत संगको खुल्ला सिमाना 	

सिंचाई

आर्थिक विकास अन्तर्गत सिंचाई उपक्षेत्रको स्थिति विश्लेषण देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - नदि किनाराको जग्गामा सिंचाईको सुविधा उपलब्ध रहेको - नदि तथा तालतलैया रहेको - नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र बाणगङ्गा नदिमा दुईवटा सिंचाई आयोजनाहरु संचालनमा रहेकोले सिंचाई सुविधा सहज रुपमा उपलब्ध गराई कृषि उत्पादनमा बृद्धि गर्न सकिने पर्याप्त सम्भावना रहेको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> - सिंचाईको राम्रो र भरपर्दो ब्यवस्था नहुनु । - खेतीयोग्य जमिनको ठूलो हिस्सामा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउन नसकिएको - संचालनमा आएका कूलो तथा सिंचाई आयोजनाको नियमित मर्मत संभार हुन नसक्नु 	<ul style="list-style-type: none"> - सिंचाई सुविधा विस्तारका लागि पूर्वाधारहरुको निर्माण गर्ने - सिंचाई उपभोक्ताहरुको गठन एवम् संस्थागत क्षमता सुदृढ गर्ने - सिंचाई आयोजनाहरुको मर्मत सम्भारका लागि मर्मत कोषहरुको स्थापना गर्ने

पशुपालन सेवा तथा विकास

नेपालको संबिधानले खाद्य सम्बन्धी अधिकारलाई मौलिक हकका रुपमा प्रत्याभूति गरेको छ । देशको करिब ६३ प्रतिशत जनसंख्याको रोजगारी तथा जीबिकाको आधार कृषि हो । देशको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषिको योगदान करिब ३२ प्रतिशत रहेको छ ।

नेपालको अर्थतन्त्रमा पशुपालन ब्यवसायको महत्वपूर्ण योगदान रहेको छ । देशको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा करिब १३ प्रतिशत र कुल कृषि ग्राहस्थ उत्पादनमा करिब २७ प्रतिशत योगदान गरीरहेको यस पशुपालन ब्यवसायले ग्रामीण अर्थतन्त्र जोगाउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरीरहेको छ ।

खाद्य तथा पोषण सुरक्षाका दृष्टिले बिज्ञानले सुझाए बमोजिम मानिसलाई दैनिक आवश्यक पर्ने कुल क्यालोरीको ७० प्रतिशत हिस्सा बनस्पतीजन्य पदार्थ र बाँकी ३० प्रतिशत पशुपन्धीजन्य पदार्थबाट आपूर्ति हुनुपर्ने हुन्छ तर हाम्रो दैनिक आवश्यक क्यालोरीको आपूर्ति यस बमोजिम भई राखेको छैन । प्रति दिन प्रति ब्यक्ति २२५० किलो क्यालोरीको ८७.३ प्रतिशत अर्थात १९६४ किलो क्यालोरी खाद्यान्न अर्थात बनस्पतीजन्य पदार्थबाट र बाँकी १२.७ प्रतिशत दुध, दही, पनीर, माछा, मासु, अण्डा आदी जस्ता पशुपन्धीजन्य पदार्थबाट प्राप्त भएको देखिन्छ । यस हिसाबले खाद्य तथा सन्तुलित पोषण सुरक्षाका लागी पशुपन्धी जन्य पदार्थको उत्पादन र आपूर्ति कार्यमा झनै प्राथमिकता दिनुपर्ने देखिन्छ ।

बर्तमान स्थिति :

बाणगङ्गा नगरपालिका भित्र पशुपन्धीको संख्या, पशुजन्य पदार्थको उत्पादन तथा ब्यवसायिक पशुपन्धी फर्मको संख्या अवस्था निम्न अनुसार रहेको छ ।

पशुपन्धी तथ्याँक

सि.नं.	बिबरण	इकाई	परिमाण
१	गाई/गोरु/बाच्छा/बाच्छी	संख्या	९२६७
२	भैसी/राँगो/पाडा/पाडी	संख्या	८५६०
३	बाख्रा/खसी/बोका/पाठा/पाठी	संख्या	१४५०७
४	बंगुर/सुंगुर	संख्या	२३७०
५	कुखुरा/हाँस	संख्या	९२०८५

बाणगङ्गा नगरपालिका भित्र पशुपन्धीबाट उत्पादित दुध, मासु र अण्डाको प्रति ब्यक्ति उपभोगस्तर न्यून रहेको तथ्याँकले देखाएको छ ।

उत्पादन	उपलब्धता /व्यक्ति /वर्ष	आवश्यकता /व्यक्ति /वर्ष	नपुग प्रतिशत
दुध (लि)	६२.६६	९१	३१.७६
मासु (के.जी)	४.३५	१४	६९.२१
अण्डा (गोटा)	१८.७२	५२	६४.३४

आर्थिक विकास अन्तर्गत पशुपालन, सेवा तथा विकास उपक्षेत्रको स्थिति विश्लेषण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - पशुपन्धी ब्यवसाय निर्वाहमुखीबाट ब्यवसायिकता तर्फ बढदै गईरहेको । - युवा जनशक्तिहरूको ब्यवसायिक पशुपालन तर्फ आर्कषण बढदै गएको । 	<ul style="list-style-type: none"> - छिमेकीमुलुकहरूको तुलनामा नेपालमा दुध, मासु र अण्डाको उत्पादन एवं उत्पादकत्व न्यून रहेको - दानामा प्रयोग गरीने कच्चापदार्थहरूको कुल परिमाणको करिब ५० प्रतिशत बिदेशबाट आयात गर्नु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> - संघ/प्रदेश/अन्य सरोकारवाला निकायको सहयोग, समन्वय र सहकार्यमा पशुपन्धीको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने । - समन्वय र सहकार्यमा पशुपन्धीको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - पशुपालन ब्यवसायमा बर्ष भरी रोजगारी पाउने तथा दैनिक आमदानीको श्रोत निश्चित हुने । - खाद्य तथा पोषण सुधारमा सहयोग हुने । - पशुपालन ब्यवसायको साथ साथै अन्य ब्यवसाय समेत संचालन गर्न सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> - आयातितकच्चापदार्थ गुणस्तर कमसल - उत्पादकत्व कमभई उत्पादनलागत को मात्रा बढदो - समय समयमापशुपालन क्षेत्रमा देखा परेको बिभिन्न पशुपन्डीजन्य महामारी रोगहरु समास्या र चुनौतीको रुपमा देखिएको छ । - प्रयोगशाला सेवा कार्यक्रमको कमि - पशुपालन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धिको कमी - रोग विरुद्ध खोप तथा औषधिको उपलब्ध पर्याप्त नहुनु - पशुको लागि तयारी दाना बनाउने प्रविधिको अभाव - पशुजन्य छाला प्रशोधनको अभाव 	<ul style="list-style-type: none"> - गुणस्तरिय उत्पादन सामाग्री सेवाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने । - पूर्वाधारको निर्माण तथा विकास गर्ने । - पशु स्वास्थ्यको संरक्षण र सम्बर्द्धन - पशु आहाराको विकास तथा बिस्तार - पशुबस्तुको नश्व सुधार - प्रविधि बिस्तार तथा प्रचार प्रसार - वातावरण संरक्षण एवम् जैबिक विविधताको सम्बर्द्धन - पशुपंक्षी बजारको बजारीकरण तथा संस्थागत विकास - प्रयोगशाला सेवा कार्यक्रम संचालन गर्ने - पशुपालन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने । - पशुजन्य पदार्थको उत्पादन तथा वजारीकरण को नियमन कार्यक्रम संचालन गर्ने । - घाँस खेती कार्यलाई प्रोत्साहित गर्ने - नियमित खोपको ब्यवस्था गर्ने - पशु बधशालाको ब्यवस्थाको साथै पशु स्वास्थ्य जाँच कार्य नियमित संचालन गर्ने - व्यवस्थित मासु विक्रीको स्थापना गर्न प्रोत्साहन गर्ने - दुग्ध प्रशोधनमूलक उद्योगको स्थापना

पर्यटन विकास :

चुरे पहाडको दक्षिण जैविक विविधता र बन जंगलले धनी अर्घाखाँची जिल्लाको शितगंगा नगरपालिकाको दक्षिण तर्फ समथर जमिनको रुपमा रहेको यस बाणगङ्गा नगरपालिका बाणगङ्गा नदीको नाम बाट रहन गएको हो । भागिरथी गंगा नामले परिचित यस नदीको उत्पत्ति लंकाको राजा रावणले बाण प्रहार गरी उत्पत्ति भएको सोमसादै डाँडाको दक्षिण भाग बाट उत्पत्ति भई कपिलवस्तु जिल्लाको ठुलो क्षेत्र सिचाई सुविधा पुऱ्याउदै भारत तर्फ बग्दछ । यस नगर बन जंगलले धनि, जैविक विविधताले सम्पन्न जल श्रोतले सम्पन्न हुनुका साथै धार्मिक हिसावले पनि अगाडि छ । धार्मिक हिसावले ऐतिहासिक स्थलहरु मधुबन धाम, कपिलधाम, लक्ष्मणघाट पवित्र स्थल नन्द नगर राम दत्तबन जस्ता क्षेत्रहरु तथा पर्यटकीय हिसावले राजापानी, खारखानी, भर्लावास, मुसिवाड, मधौल पार्क जस्ता क्षेत्रहरु यसै नगरपालिकामा पर्दछन । पर्यटकीय हिसावले विश्वकै नमुना स्थल लुम्बिनी, जगदिशपुर ताल, लक्ष्मणघाट, तिलौराकोट जस्ता ऐतिहासिक धार्मिक स्थलहरुको नजिक रहेकोले यस क्षेत्रको विश्व पर्यटन बजारमा यसको नाम अगाडि आउन सक्छ । सोहि अनुरूप यि स्थलहरुको पर्यटकीय हिसावले विकास गर्दै लैजान सकिएमा बाणगङ्गा नगरवासिको जिविकोपार्जन र रोजगारीको अवसर सृजना भई जिवन स्तर सुधार गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना छन् भने जातीय हिसावले ऐतिहासिक धर्तिपुत्र भनेर चिनिने आदिवासी जनजाती थारु जातिको बाहुल्यता रहेको हुनाले थारु संग्राहलय निर्माण गर्न सकिने थारु संस्कृती, भेष-भुषा र रहन सहनको संरक्षण गर्न सकिने र थारु होम स्टे संचालन गरी आय आर्जन सहितका प्रशस्त सम्भावना रहेको छ ।

आर्थिक विकास अन्तर्गत पर्यटन विकास उपक्षेत्रको स्थिति विश्लेषण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - अन्तर्राष्ट्रिय हवाई यातायात सेवाको संजालमा बृद्धि । - रामदत्तवन, राजापानि, रामदत्तवन, कपिलधाम, मधुवनधाम, मधौलिया पार्क खरखानी जस्ता पर्यटकीय धार्मिक क्षेत्र रहेको । - धार्मिक संस्कृतिक पर्यटनको लागी गरुकुल शिक्षा संचालनमा रहेको - शान्ति सुरक्षाको प्रत्याभूति - वातावरण तथा प्रदूषण व्यवस्थापनमा सुधार - श्रमिक तथा व्यवस्थापनबीचको सम्बन्धमा सुधार - बन्द, हडताल जस्ता क्रियाकलापका माध्यमबाट सार्वजनिक सेवामा बाधा नपुर्याउने प्रतिवद्धता - नियमित र भरपर्दो विद्युत आपूर्ति व्यवस्था - व्यवसायीहरूबीच स्वस्थ प्रतिस्पर्धा - गौतम बुद्धको जन्म स्थल लुम्बिनी तथा शुद्धोधन दरवार तिलौराकोट नजिक रहनु साथै एतिहासिक ठाँउहरू निगाली कोट, लम्बुसागर बाँध, गोटीहवा जस्ता ठाँउहरू रहनु - प्रत्येक वडामा कृषिमा आधारित उत्पादन भएको कृषि उपज मार्फत कृषि पर्यटनको विकास गर्न सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> - स्वदेशि र विदेशि पर्यटकहरूको लागि पर्याप्त सुचना र आवश्यक सेवा उपलब्ध हुन नसक्नु । - बाणगडगा नगरमा रहेका पर्यटकीय स्थलहरू पहिचान हुन नसक्नु र पहिचान भएका क्षेत्रहरूमा पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माणको अभाव रहनु । - पर्यटकलाई पर्याप्त वस्तु र सेवा उपलब्ध नहुनु । - पर्यटन क्षेत्रमा संलग्न जनशक्तिको अभाव रहनु । - समय समयमा विश्वमा घट्ने घटना तथा आर्थिक उतार चढाव - पर्यटकीय हिसावले यथेष्ट श्रोत र साधन हुदाँ हुदौ प्रचार प्रसार तथा सम्पदा संरक्षणको अभाव रहनु - पर्यटन क्षेत्रमा साझेदार, गैर सरकारी, सरकारी निजि लगानि कर्ताको अभाव रहनु पर्यटकीय पूर्वाधारको अभाव रहनु - पर्यटकीय स्थलको प्रचार प्रसारको अभाव रहनु यातायात पूर्वाधारको अभाव रहनु विमानस्थलको अभाव रहनु - पर्यटकीय स्थलको विकासमा स्थानीय सरकारको चासोको कमि हुनु - व्यवस्थापिकिय नीतिगत र कानूनि व्यवस्थापन गर्न नसक्नु यस क्षेत्र सधै ओझेलमा परिरहनु - नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका पर्यटकीय क्षेत्रहरूको पहिचान गरी (इन्भेन्ट्रीसूची) तयार नभएकाले योजनाबद्ध पर्यटकीय गतिविधि सञ्चालन गर्न सकिएको छैन - अन्तरसरकारी, निजी तथा गैर-सरकारी क्षेत्रसँग समन्वय गर्न व्यवस्थापकीय, नीतिगत र कानुनी व्यवस्था नभएकाले - अवसर सिर्जना गर्न र दायित्व वा स्वामित्व ग्रहण गर्न अधिकार सम्पन्न स्थानीय संयन्त्रबनाउन नसक्नु । - पर्यटन पूर्वाधारको विकास र विस्तार गर्न , पर्यटनलाई पुर्याउने सेवाको गुणस्तर बृद्धि गर्न, सहज र पहुचमा बृद्धि सुरक्षित गन्तव्यको पहिचान गर्न नसक्नु - बसाई अवधि लम्ब्याउन आदि विविध पक्षलाई ध्यान दिन नसकिएको जस्ता यस क्षेत्रको समस्या र चुनौति हुन । 	<ul style="list-style-type: none"> - पर्यटन उद्योगको विकास र विस्तार गर्न ५/१० वर्षे गुर्योजना तर्जुमा गरी यसलाई आवधिक एवम वार्षिक कार्यक्रममा समाबेस गरी कार्यक्रमहरू संचालन गरीनेछ - ग्रामिण पर्यटकलाई पर्यटन व्यवसायको उपक्षेत्रको विकासको रूपमा अगाडि बढाउने छ । - नगरको विकासमा समेटन नसकिएका महिला, मधेशी आदिवासी, जनजाति विपन्न समुहमा पर्यटन व्यवसाय बाट प्राप्त लाभको बाँडफाड गर्ने समाबेसी र सहकारीको माध्यम बाट उपयुक्त संरचनाको विकास र निर्माण गरीने छ - नगरको पर्यटकीय विविधीकरण विकास र विस्तार गरीने छ ।

सहकारी विकास

अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रूपमा सहकारीलाई लिने गरीन्छ । स्थानीय पुँजीको उत्पादन बृद्धि परिचालन गर्न एकल व्यक्तिको क्षमताले नभ्याउने अवस्थामा धेरै व्यक्तिले थोरै पुजी मिसाएर चाहिने पुँजी जुटाउन सक्ने भएकाले सहकारीको स्थान अर्थतन्त्रमा सर्वोपरी छ

। नेपाल राज्यको मूल संरचना संघ प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको व्यवस्था गरेको छ । राज्य शक्तिको प्रयोग उक्त तीनवटै तहबाट एकल तथा सहकार्यात्मक ढंगले हुने गरी संविधानको अनुसूची ५, ६, ७, ८ र ९ मा विभिन्न तहका अधिकारहरू बाँडफाँड गरीएको छ । कृषक, व्यवसायी, कम पूँजिवाल र निम्न आय भएका श्रमिक, भूमिहीन तथा बेरोजगार वा सामाजिक कार्यकर्ताले सर्वसाधारण उपभोक्ताको आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लागि पारस्परिक सहयोग र सहकारीताको लागि संचालन गरीने सहकारी संस्था दर्ता, अनुमति, खारेजी र विघटन पनि लगाएतका काम कारवाहीहरू समेत स्थानीय तहबाटै हुने व्यवस्था संविधानले गरेको छ । संविधानले तीव्र आर्थिक वृद्धि र दिगो आर्थिक विकास गर्न सार्वजनिक निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागिता तथा विकास मार्फत उपलब्ध साधन र स्रोतको अधिकतम परिचालन गर्ने कुरा उल्लेख गरेको छ । सहकारी अर्थ व्यवस्थालाई तेस्रो खम्बाको रूपमा संविधानमै समेट्ने काम भएको छ । तर यी तीन वटा क्षेत्रको फरक-फरक भूमिका खोज्दै जाने हो भने सरकारको भूमिका भएको सार्वजनिक क्षेत्र सरकारी हो । सहकारी क्षेत्र पनि निजी क्षेत्रकै अर्को स्वरूप हो । १००९२५ जनसंख्या रहेको यस बाणगङ्गा नगरपालिकाको क्षेत्रफल २३३.६३ वर्ग किलोमिटर रहेको छ जस मध्ये करीव ५०% प्रतिशत क्षेत्रफल बनले नै ओगटेको अवस्था छ । ६९ वटा सहकारीहरूले या बाणगङ्गा नगरपालिकालाई आफ्नो कार्यक्षेत्र बनाई लगानी र निक्षेप संकलन गरीरहेको अवस्था छ भने विगत १० वर्ष यताको अवस्थालाई हेर्दा उल्लेखनिय परिवर्तन गरेको ठोस आधारहरू देखिदैनन् । जुनसुकै सहकारीहरूले पनि पैसा किन्ने र बेच्ने कार्यलाई बढी प्राथमिकता दिईएको छ । कृषि सहकारीहरूको मुल मर्म सामान्य कृषकहरूलाई सदस्य बनाउने र कृषकहरूकै क्षमताको आधारमा निक्षेप संकलन गरी आवश्यकता अनुसार कृषि क्षेत्रमा लगानी गरी उद्यम सृजना गर्ने र उत्पादन बढाउने कार्यमा सहयोग पुर्याउनु पर्ने हुन्छ ।

शहर तथा गाउँका हरेक टोल टोलमा बचत तथा ऋण समूह क्रियाशील भएको नेपालका जुन सुकै ठाउँमा देख्न पाईन्छ । सरकारी, निजी र सहकारीको प्रयत्नबाट आर्थिक विकासलाई गतिशील बनाउने राज्यको नीति रहेको छ । सरकारी क्षेत्रको लगानीले निजी क्षेत्र आर्थिक विकासमा आकर्षित हुन सकोस, सहकारी क्षेत्र फष्टाउन सकोस र सरकारी, निजी र सहकारी क्षेत्रको संयुक्त प्रयासले आर्थिक विकासलाई चलायमान बनाउँदै दिगो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सकियोस भन्नेमा नगरपालिका स्पष्ट छ । सहकारी संस्थाको पूर्वाधार संरचना निर्माणमा सहयोग र सदस्यहरूको क्षमता तथा नेतृत्व विकास गर्न बजेट विनियोजन गरेर सहकारी क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक छ । आगामी ५ आर्थिक वर्षमा सहकारी क्षेत्रमा गरीने लगानीले आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न व्यक्ति तथा समूहहरू सहकारीमा संगठित हुने क्रम बृद्धि हुनेछ । उत्पादनशील क्षेत्रमा सहकारी पुँजी परिचालनको आकार बढ्नेछ । ग्रामीण क्षेत्रमा सहकारीको लोकप्रियता बढ्नेछ । स्वरोजगार बृद्धि हुनेछ । सरकारी, निजी र सहकारी क्षेत्रको संयुक्त प्रयासबाट राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई सुदृढ गर्ने राज्यको नीति रहेको छ । छरिएर रहेको श्रम, सीप, प्रविधि र पुँजीलाई एकिकृत गर्ने र सोको परिचालनबाट उत्पादन, उत्पादकत्व, रोजगारी र आयआर्जन बृद्धि गरी अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउन सहकारीले महत्वपूर्ण योगदान पुर्याउन सक्छ । प्रारम्भिक सहकारी संस्थाका माध्यमबाट श्रम, सीप, प्रविधि र पुँजीलाई एकिकृत गर्ने अभ्यास नगरपालिकामा पनि भएको छ । २०७८ असारसम्म यस नगरपालिकामा नगरपालिका कार्यक्षेत्र भएका ६३ र प्रदेश कार्यक्षेत्र भएका ६ गरी जम्मा ६९ रहेकोमा ११ सहकारी संस्था खारेजीको प्रकृत्यामा भएकोले जम्मा ५८ सहकारी संस्थाको संख्या क्रियासिल रहेका छन् । ग्रामीण क्षेत्रमा सहकारीका माध्यमबाट कृषि, उद्योग, पर्यटन जस्ता उत्पादन, रोजगारी र आयआर्जन गर्न सघाउने क्षेत्रका लागि श्रम, सीप, प्रविधि र पुँजी जुटाउन सहज भै अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाई राख्न सकिन्छ । नेपालमा सहकारी अभियानले समुदायमा वित्तीय पहुँच, सशक्तीकरण, नेतृत्व विकास, क्षमता विकास, सामाजिक एकीकरण, उद्यमशीलता प्रवर्द्धन र गरीवी न्यूनिकरणमा उल्लेख्य योगदान पुर्याई रहेको छ ।

आर्थिक विकास अन्तर्गत **सहकारी विकास** उपक्षेत्रको स्थिति विश्लेषण देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - बाणगङ्गा नगरपालिकामा सहकारीको सक्रिय सहभागिता रहने उमेर १६ देखि ६० सम्म रहेको र उक्त उमेर समूहमा ६९२६७ जनसंख्या का करीब ६६% नागरीकहरू सहकारीको सदस्य भई प्रत्यक्ष लाभान्वित रहनु । - यस नगरमा रहेको सहकारीमा झण्डै ४ अर्ब रुपैयाँ निक्षेप बचत संकलन हुनु - नगरमा सहकारी उद्योगको रुपमा विकास गर्न सकिने । - सहकारीबाट रोजगारीको अवसर सृजना हुनु । - मध्यम वर्गीय व्यक्तिहरूमा आफ्नो बचतको केहि अंश बचत गर्ने बानीको विकास हुनु । - सामुहिक प्रयासबाट ईच्छा, आकांक्षा र आवश्यकताको परिपुर्ति हुन सक्छ भन्ने सहकारीले प्रेरणा दिनु । - स्वाबलम्बी र आत्मनिर्भरताको विकास हुनु । - सहकारी क्षेत्रको प्रभावकारी नियमन गर्नु, 	<ul style="list-style-type: none"> - लामो समयसम्म सदस्यता वृद्धि नगरी निस्कृय भई बसेको । - केही वडाहरूमा एकै स्थानमा धेरै सहकारी र सेवा केन्द्रहरू रहेका । - कृषि सहकारी संस्थाहरूले अधिकांस सदस्यहरूलाई कृषिक्षेत्र र कृषिमा आधारित स्रोतहरूको प्रयोगबाट लघुउधम जस्ता कार्यमा प्रवर्द्धन गर्नुको सट्टा बचत संकलनलाई जोड दिएको - केही सिमित व्यक्तिहरूले मात्र ऋण लिई संस्थाको मर्म विपरितको क्षेत्रमा लगानी गरेको । - एउटै व्यक्ति एकै किसिमको अन्य सहकारीमा आवद्ध भई कारोवार गर्ने गरेको । (दोहोरो सदस्यता) - केही सहकारी संस्थाहरूले विनियममा बमोजिम बाहिरी व्यक्तिहरूलाई सदस्यता प्रदान गर्ने तदारुकता नदेखाएको । - केही सहकारी संस्थाले मात्र प्रविधिमेत्री भएको । सहकारी संस्थामा संचालक समितिहरूलाई निति विधिको कार्यमा ज्ञानको कमि । - सहकारीले ग्रामिण अर्थतन्त्र निर्माणमा भुमिका नखेन्नु । - बित्तिय साक्षरताको कमि । - कृषि सहकारीहरू उत्पादकत्वमा भन्दा ऋण बचतमा क्रियाशिल हुनु । - केहि सहकारी संस्थाहरूले सहकारीको मुल्य, मान्यता र सिद्धान्त विपरित कार्य गरेको - सहकारीको लेखा व्यवस्थापनमा दक्ष कर्मचारी नहुनु । खुला प्रतिस्पर्दाबाट छनौट नगरी राम्रो भन्दा हाम्रो मान्छेको सिद्धान्त लागु हुनु - दर्ता गर्दाको विषय परिवर्तन गर्नु - सहकारीको लेखा प्रणालीमा सफ्टवेयरको प्रयोग नगर्नु यद्यपी केहि सहकारीले सफ्टवेयरको प्रयोग गरेता पनि प्रयास नहुनु - लेखा समिति, ऋण समिति लगायतका समिति खासै प्रभावकारी नहुनु - सहकारीको विनियममा व्यवस्था भए अनुसार कोषको परिचालन नहुनु - नगद तथा बैंक तरलता बढी हुनु 	<ul style="list-style-type: none"> - छरिएर रहेका –साना पुँजी तथा सिपलाई एकत्रित गरी सहकारिताको माध्यमबाट स्थानीय आर्थिक क्रियाकलापमा बृद्धि गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा टेवा पुर्याउने । - - सहकारीको गुणात्मक विकास गर्ने - उत्पादन र बजारीकरणमा सहकारीको सलमता बढाउन - सहकारी संस्थाको पूर्वाधार क्षमता विकासमा सहयोग गर्ने - बिभिन्न सहकारी कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने

राजश्व

यस बाणगङ्गा नगरलाई सम्बृद्ध बाणगङ्गा बनाउन आन्तरिक रुपमा नगरपालिका सक्षम र स्वाबलम्बी हुन जरुरी छ । बाणगङ्गा नगरको हाल सम्मको राजश्वको अवस्था लाई हेर्दा प्रदेश अनुदान र केन्द्रको अनुदानमा आश्रित छ । नगरको आन्तरिक राजश्व वृद्धि नभई नगरको विकासले गति लिन सक्दैन । नगरको समग्र विकासको निमित्त नै राजश्वको अभिवृद्धि नै यसको पूर्व सर्त हो । नेपालको

संविधान २०७२ को अनुसूचि ८ मा स्थानीय तहको अधिकारको सूचि र अनुसूचि ९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा सूचिको अधिकार व्याख्या गरीएको छ । यि अनुसूचीमा उल्लेखित अधिकार प्रयोग गर्दा सवल अर्थतन्त्र विना यो सम्भव छैन । आर्थिक रुपमा जुन स्थानीय तह सवल सक्षम छ त्यो नै विकसित स्थानीय तह मान्न सकिन्छ ।

आर्थिक विकास अन्तर्गत राजश्व उपक्षेत्रको स्थिति विश्लेषण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - बाणगङ्गा नगरपालिकामा प्रयास नदीनालाहरु हुनु - धेरै मात्रामा बन जंगल रहनु ,सामुदायिक बन रहनु, खेति योग्य जग्गा रहनु - बाणगङ्गा नगरपालिकामा सचेत नागरीक रहनु - राजनैति दल , नागरीक समाज , संघ संस्था र नगरपालिका विच शौहार्दपूर्ण सम्बन्ध रहनु - प्रयास मात्रामा वित्तिय संघ संस्था र सहकारी रहनु - पर्यटकीय क्षेत्रहरु राजापानी, नन्दनगर, कपिलधाम, मधुबन धाम, बाणगङ्गा खोला, लक्ष्मण घाट रहनु साथै नजिकै नेपालको सबैभन्दा ठुलो मानब निर्मित (जगदिशपुर) ताल रहनु - गौतम बुद्धको जन्म स्थल लुम्बिनी तथा शुद्धोधन दरवार तिलौराकोट नजिक रहनु साथै एतिहासिक ठाँउहरु निगाली कोट,लम्बुसागर बाँध, गोटिहवा जस्ता ठाँउहरु रहनु - नगरको प्रत्येक वडामा साप्ताहिक हाट बजार संचालनमा रहनु 	<ul style="list-style-type: none"> - संविधानको अनुसूचि ९ साझा अधिकारको सुचि बमोजिमका कानुन र कार्यविधि बनाउन चुनौतिपूर्ण रहेको छ । - बाणगङ्गा नगरको राजश्व अभिवृद्धि गरी सोहि अनुसार समन्यायिक वितरण गर्न चुनौति पुर्ण रहेको छ । - कर प्राणलीमा समय समयमा सुधार गरी सबैलाई करको दायरामा ल्याउने काम चुनौतिपूर्ण रहेको छ । - कर प्रणालीलाई Information Communication Technology बेशमा लैजान र यसलाई व्यवस्थापन गर्ने काम पनि चुनौतिपूर्ण रहेको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> - बाणगङ्गा नगरका अधिकांस जनतालाई करको दायरामा समाहित गर्ने - करका नयाँ क्षेत्र पहिचान गर्ने - सहज तरिका मार्फत कर संकलन गर्ने पद्धतिको विकास गर्ने - कर चुहावत नियन्त्रण गर्ने - स्वयंम कर प्राणीको विकास गर्ने - सम्पति करलाई समसामायिक सुधार गरी असुली गर्ने

श्रम तथा रोजगार

प्रत्येक नागरीकलाई रोजगारीको प्रत्याभूति गर्न संविधानमा रोजगारीको हकलाई मौलिक हकको रुपमा उल्लेख गरीएको छ । यसको साथै सबै नागरीकले स्वदेश वा वैदेशिक रोजगारीको छनौट गर्न पाउने अधिकारको पनि संविधानमा सुनिश्चित गरीएको छ । स्वदेशमा सीमित रोजगारी अवसर, युवा जनशक्तिको बढ्दो आकार, परम्परागत जीवन प्रणालीमा युवाहरुको घट्दो रुचि लगायतका कारणले नेपाली युवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा जाने क्रम बढ्दो छ । जसले अल्पकालीन रुपमा बेरोजगारीको समस्या न्यूनीकरण गर्न मद्दत पुगुका साथै प्राप्त विप्रेषणले मुलुकको अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउन महत्वपूर्ण योगदान गरीरहेको छ । देशको ५६ प्रतिशत घरधुरीले विप्रेषण¹ प्राप्त गरीरहेको सन्दर्भमा यस क्षेत्रको प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि विगतका योजनाहरुले समेट्न नसकेको कुरा यथार्थ हो । हाल यस बाणगङ्गा नगरपालिकाले आफ्नो आवधिक योजना निर्माण गरीरहेको सन्दर्भमा वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित एवम् उपलब्धमूलक बनाउन र वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप, पूँजी तथा अनुभवलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि प्रोत्साहन गर्न सुरक्षित वैदेशिक रोजगारीको सवाललाई आवधिक योजनामा समेटेी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु महत्वपूर्ण कार्य हनेछ ।

1=नेपाल जीवन स्तर सर्वे २०११

वर्तमान अवस्था :

बाणगङ्गा नगरपालिकाको नगर प्रोफाइल, २०७७ अनुसार यस नगरपालिका भित्र कुल १००,९२५ जनसंख्या रहेका छन् । उक्त जनसंख्या मध्ये ५९.२७ प्रतिशत आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या रहेका छन् । आर्थिक रूपमा सक्रिय जनशक्तिलाई स्थानीय स्तरमा पर्याप्त रोजगारीको अवसर प्राप्त नहुँदा यस पालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा जाने प्रवृत्ति बढ्दो छ । यस यस नगरपालिकाबाट ६,७६० जना मानिसहरू वैदेशिक रोजगारीमा गएका छन् । समग्र जनसंख्यालाई नियाल्दा आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसंख्या ४४,५९५ मध्ये वैदेशिक रोजगारमा संलग्नको संख्या १५ प्रतिशत रहेका छन् । वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिहरूले मासिक औषत १३ हजारका दरले मात्र घरपरिवारमा विप्रेषण पठाउदा पनि बार्षिक करिब १ अर्ब ५ करोड ४५ लाख ६० हजार रुपैया विप्रेषण यस स्थानीय तहमा भित्रिने देखिन्छ ।

अवसर र चुनौती :

यस नगरपालिकामा युवा र आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको बाहुल्यता रहेको छ । जसको परिचालन मार्फत नगरपालिकाले स्थानीय विकासका कार्यलाई तिव्र रूपमा अगाडी बढाउन सक्दछ । त्यसैले यो संख्या आफैमा एउटा महत्वपूर्ण अवसरको रूपमा लिन सकिन्छ । त्यसको अलवा विदेशमा आर्जित विप्रेषण र सिकेको सीप आफ्नो थात्थलोमा प्रयोग गर्न सकेमा आर्थिक विकासमा योगदान पुग्नका साथै उत्पादन एवम् रोजगारको अवसर समेत विस्तार हुने अवसर देखिन्छ । अर्को तर्फ बढ्दो बसाईसराई र वैदेशिक रोजगारीमा जाने प्रवृत्तिले स्थानीय स्तरमा जनशक्तिको कमी, पारिवारिक र सामाजिक समस्या र परनिर्भरता बढिरहेको छ । गाउँमा बढी रहेको विप्रेषण आयको उत्पादनमूलक क्षेत्रमा उपयोग हुन नसक्दा उपभोग बढ्दो छ । अन्तराष्ट्रिय बजारसँग प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष जनशक्तिको विकास गरी वैदेशिक रोजगारमा पठाउन नसक्नु, वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा ठगी लगायतका घटनाहरू बढ्नु, पारिवारिक तथा सामाजिक पुनःएकिकरणका सवालहरू सम्बोधन नहुनु साथै वैदेशिक रोजगारको दिगो विकल्प दिनु नसक्नु नगरपालिकाको लागि चुनौती देखिन्छ ।

(ख) सामाजिक विकास

शिक्षा तथा मानव संसाधन

क) शिक्षा

विद्यमान अवस्था

नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरीकलाई शिक्षा सम्बन्धि हक प्रत्याभुत गरेको छ । उक्त मौलिक हक अनुसार प्रत्येक नागरीकले आधारभुत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निशुल्क पाउने व्यवस्था गरेको छ ।

दिगो विकासको लक्ष्य नम्बर ४ ले समावेशी र समान गुणस्तरीय शिक्षाका साथै सबैलाई जीवनभर अध्ययनको अवसर प्रदान गर्ने उद्देश्य राखेको छ । दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीका लागि विभेदरहित बालविकास देखि गुणस्तरीय प्राविधिक, व्यवसायिक र उच्च शिक्षा उपलब्ध हुन आवश्यक छ । शिक्षाका माध्यमवाट विकासका सबै आयामका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्ति विकास गर्दै जान जरुरी छ र रोजगारीका अवसर प्राप्तीका लागि विश्व बजार खुल्ला रहेको पृष्ठभूमिमा स्थानीय स्तरमा प्रदान गरीने शिक्षा विश्वस्तरमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने गरी बलियो जगको रूपमा काम गर्न सक्ने तुल्याउन आवश्यक छ । देशको समग्र विकासको सँगसँगै शैक्षिक क्षेत्रमा भएको विकासमा बाणगङ्गा नगरपालिका अग्रपंक्तिमा क्रमश अगाडी बढ्दै आएको छ । शैक्षिक क्षेत्रको सूचकाङ्कहरूलाई विश्लेषण गर्दा यस नगरपालिकामा भएको शैक्षिक अवस्था प्रगति उन्मुख देखिन्छ । यस नगरपालिकामा आ.व.२०७७/७८ सम्म सञ्चालन भईरहेका विभिन्न तहका शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण हेर्दा नगरपालिकामा पठनपाठनका लागि सामुदायिक विद्यालय तर्फका आधारभूत विद्यालयको सङ्ख्या ३१, माध्यमिक विद्यालय १६, (जसमा मदरसा २, गुरुकुल १) र संस्थागत विद्यालयको संख्या २५ गरी जम्मा ७२ वटा शिक्षण संस्थाहरू रहेका छन् । वर्तमान समयमा निजी क्षेत्रको संलग्नता बढ्दै गई रहेको अवस्थामा ग्रामीण क्षेत्रमा भने निजी क्षेत्रको न्यून संलग्नता देखिन्छ यद्यपि सामुदायिक र संस्थागत निजी क्षेत्रले शिक्षाको

क्षेत्रमा विभिन्न समस्याको बावजुत उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउँदै आएको देखिन्छ ।

नगरपालिकामा ५ वर्ष वा सोभन्दा माथिको उमेर समूहका कुल ९५८१५ जनसंख्या मध्ये ८६६९८ अर्थात् ९०.४८ प्रतिशत साक्षर रहेका छन्। पढ्ने र लेख्न नजान्ने (दुवै सीप नभएका अर्थात् निरक्षर) जनसंख्या ९११७ अर्थात् १०.५१ प्रतिशत रहेको छ । वडागत रूपमा तुलना गर्दा सबैभन्दा बढी साक्षरता प्रतिशत वडा नं. २ रहेको छ जसको साक्षरता ९०.६६ प्रतिशत रहेको छ भने सबै भन्दा न्यून साक्षरता वडा नं १० साक्षरता ७३.४८ प्रतिशत रहेको छ ।

सामाजिक विकास अन्तर्गत शिक्षा तथा मानव संसाधन उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - आधारभूत विद्यालयको संख्या ३१ - माध्यमिक विद्यालय संख्या-१६ (मदरसा -२ र गुरुकुल-१) रहेको - संस्थागत विद्यालयको संख्या २५ गरी जम्मा ७२ वटा शिक्षण संस्थाहरू रहेको - विद्यालय शान्ती क्षेत्र घोषणा - आधारभुत शिक्षाको खुद भर्नादर ९९ प्रतिशत रहेको - ४७ वटा विद्यालयहरूमा इन्टरनेट सुविधा भएको - २ वटा विद्यालयमा प्रविधिक विषय पढाई हुने गरेको - १३ विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशाला मा प्रयोगात्मक कक्षा संचालन भएका छन - १८ वटा विद्यालयमा पुस्तकालय व्यवस्थापन गरीएका छन 	<ul style="list-style-type: none"> - सामुदायिक विद्यालयको विश्वास कमजोर - शिक्षक दरवन्दी कमी - अनुगमन तथा मूलांकन र सजाय र प्रोत्साहनको कमी - सबै विद्यालयमा पुस्तकालय नभएको, सूचना प्रविधिको प्रयोग नभएको - SIP कार्यान्वयन नभएको - भर्नादर, उत्तिर्ण दर, टिकाउदर र शैक्षिक उपलब्धी दरमा कमी - शिक्षामा सबै प्रकारका बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गराउन नसक्नु - बालबालिका मैत्रि पूर्वाधार निर्माण गर्न नसक्नु - आधुनिक शिक्षा प्रणालि क्षुक्रुत् को प्रयोग उपयोगमा बृद्धि गर्न नसक्नु - सबै विद्यालयहरूमा पुस्तकालय विज्ञान प्रयोगशालाको पहुँच पु-याउन नसक्नु - शिक्षा नियमावली अनुसार तहगत र विषयगत शिक्षकको व्यवस्थापन गर्न नसक्नु - उच्च शिक्षामा पहुँचको कमी - सबै वडास्तर सम्म खेलकुदको संरचना पुर्याउन नसक्नु - विद्यालयहरूमा आवश्यकता अनुसार भवन,फर्निचर,शौचालय, खानेपानी तथा शौचालय,घेरावार,खेलकुद मैदान जस्ता भौतिक पूवाधारको कमी र सरसफाईको कमी - अपाङ्ग विद्यार्थीहरूलाई अपाङ्गको प्रकृति अनुसार भौतिक संरचनाको निर्माण गर्न र व्यवस्थापन गर्न नसक्नु 	<ul style="list-style-type: none"> - विद्यालय विय उमेर समुह भित्र रहेका विद्यार्थीहरूको पहिचान गरी विद्यालयमा भित्रयाउन र विद्यालय छाड्ने दरलाई घटाउदै माध्यमिक तह सम्मको हिक्सा सम्पन्न गर्ने व्यवस्थ गर्ने - पूर्ण साक्षरतालाई दिगो बनाउने - सबै तहको शिक्षाको गुणस्तरमा सुधार ल्याउने - आधारभुत तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम लागु गर्ने - नगरका प्राथमिक विद्यालयहरूमा कम्तीमा कक्षागत र सबै मा.वि.,नि.मा.वि.हरूमा विषयगत शिक्षा नियमावलीले तोके अनुसारको दरवन्दी व्यवस्थ गर्ने - विद्यार्थिमा राष्ट्रप्रेम, नैतिकता सकारात्मक सोच र सिर्जनशीलता जस्ता चरित्रप्रधान गुणहरू विकास गर्ने - पूर्वाधार निर्माण गर्दा प्राकृतिक प्रकोपको जोखिम प्रतिरोधक संरचना निर्माणमा गर्ने - सबै विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको सेवा अभिलेखलाई प्रविधिमा समाहित गरी प्रत्येक महिना तलव निकासो हुने व्यवस्था मिलाउने । - सबै विद्यालयहरूका गतिविधिहरूलाई तथ्याङ्गत अभिलेखिकरण गर्न एकिकृत सूचना प्रविधि प्रणालीमा व्यवस्थित गर्ने ।

ख) आधारभूत स्वास्थ्य

विद्यमान अवस्था:

यस बाणगङ्गा नगरपालिका अन्तर्गतका सबै वार्डहरूमा भौतिक संरचना सहितका स्वास्थ्य संस्था स्थापना र संचालनमा रहेका छन् जस अनुसार १ अस्पताल, ६ स्वास्थ्य चौकी, ४ आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र र १ शहरी स्वास्थ्य सेवा केन्द्र रहेका छन्। हाल साविकका स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट र सो अन्तर्गतका ३५ वटा खोप क्लिनिक १८ वटा गाउँघर क्लिनिकबाट सेवा प्रवाह भईरहेको छ। पिपरा अस्पताल, कोपवा स्वास्थ्य चौकी र हथौसा स्वास्थ्य चौकीमा Birthing Center संचालनमा रहेको छ भने सबै स्वास्थ्य चौकी र पिपरा अस्पतालमा प्रयोगशाला सुविधा संचालनमा रहेको छ। पिपरा अस्पतालमा एम्बुलेन्स सेवा संचालनमा रहेको छ। ११२ जना महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयं सेविका, ११२ स्वास्थ्य आमा समूहबाट समुदाय स्तरमा प्रवर्धनात्मक र स्वास्थ्य सचेतना मुलक कृयाकलापहरू संचालन भईरहेका छन्। नगरपालिका भित्र निजी तथा सामुदायिक गरी ३ वटा अस्पताल १ पोलिक्लिनिक, ६ वटा डेन्टल क्लिनिक नगरपालिकामा दर्ता भई संचालनमा रहेका छन्। आ.व. ०७७/०७८ को अन्त्य सम्मको स्वास्थ्य सुचकांकलाई हेर्दा पूर्ण खोप ९२%, 4th ANC Visit - ५९.३%, ३ वटा Birthing Center को संस्थागत प्रसूति दर २५.१%, प्रोटोकल अनुसार ३ पटक PNC Visit १२%, पोषण वृद्धि अनुगमन औसत पटक ६ रहेको छ भने परिवार नियोजन सेवा दर (CPR) ९.७%, हाल सम्म COVID-19 बिरुद्धको खोप ३८ % ले प्राप्त गरेको अवस्था छ।

हाल बाणगङ्गा नगरपालिकाको स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन स्तरोन्नति तथा सरसफाई मापदण्ड सम्बन्धि कार्यविधि, २०७७ कार्यान्वयनमा छ। स्वास्थ्य सम्बन्धि अन्य आवश्यक नीति, कानून, नियमावली, रणनीति तथा योजनाहरू तर्जुमा भैरहेका छन्। प्रवर्द्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक, पुनर्स्थापनात्मक तथा प्रशामक स्वास्थ्य सेवाको प्रभावकारी कार्यान्वयन र नियमन निरन्तर भैरहेको अवस्था छ। त्यसैगरी गैरसरकारी संघसंस्था, निजी स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता सञ्चालन अनुमति, सततोन्नती, सेवाको गुणस्तर कायम राख्नका लागि अनुगमन र नियमन आदि क्रियाकलापहरू सञ्चालित छन्। सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत स्वास्थ्य विमा, लक्षित वर्गका लागि आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, अत्यावश्यक औषधी र सामग्रीको खरिद र आपूर्तिको व्यवस्थापन, स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली, स्वास्थ्य अनुसन्धान, सरुवा रोगहरूको निगरानी, नसर्ने रोगहरूको रोकथाम र नियन्त्रणका प्रयास, विपद र महामारी रोगको व्यवस्थापन र गुणस्तरीय सेवाका लागि स्वास्थ्यकर्मीको ज्ञान, सिप र दक्षता अभिवृद्धि सम्बन्धि कार्यहरू हुँदै आएका छन्।

सबै स्वास्थ्य संस्था सम्म पुग्ने सहज मोटर बाटो रहेको छ। गजेहडा स्वास्थ्य चौकी बाहेक सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूको आफ्नै स्वामित्वका भवनबाट सेवा प्रवाह गरीरहेता पनि स्वास्थ्य संस्थाहरूको सेवा विस्तार सँगै संरचना थप गर्न, मर्मत सम्भार गर्न र जनशक्ति व्यवस्थापन गर्न आवश्यक देखिएको छ। स्वास्थ्य शाखामा व्यवस्थित शित भण्डार कक्ष र भण्डार कक्ष तत्काल निर्माण र व्यवस्थापन गर्न जरुरी रहेको छ।

सामाजिक विकास अन्तर्गत आधारभूत स्वास्थ्य उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - नगरपालिका भित्र ९०% भन्दा बढी स्वास्थ्य संस्थाहरूले आफ्नै भवनबाट सेवा प्रवाह गरीरहेको - सबै स्वास्थ्य संस्था सम्म यातायातको पहुँच रहेको - बाह्य खोप केन्द्रहरू र पिपरा अस्पतालमा नयाँ भवनको संरचना पनि यस आ.व. ०७८/०७९ मा निर्माणको प्रक्रियामा रहेको - छप्चतजप्लन ऋभलतभच तथा प्रयोगशाला सुविधा तोकिएको मापदण्ड अनुसार स्थापना र संचालनमा रहेका - स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई चाहिने न्यूनतम औषधी, सामग्रीहरूको सहज आपूर्ति भईरहेको - दरवन्दी संरचना अनुसारको ९५% स्वास्थ्य जनशक्तिको पदपूर्ति भईरहेको - प्रमुख स्वास्थ्य सुचकाङ्कहरू जस्तै पूर्ण खोप दिगोपना, गर्भवती जाँच, परिवार नियोजन सेवा, प्राथमिक उपचार सेवा, संस्थागत सुत्केरी सेवा, आपूर्ति व्यवस्थापन कार्यक्रममा उल्लेखनिय प्रगती - सहज यातायातको सुविधा रहेको दाङ्ग, अर्घाखाँची, पश्चिम दक्षिण पाल्पा, दक्षिण भारतिय सिमा सम्म र छिमेकी नगरपालिकाहरूका वासिन्दाहरूलाई समेत सेवा पुर्याईरहेको यहाँका स्वास्थ्य संस्थाहरूको स्तरउन्नती, सेवा गुणस्तर अभिवृद्धि गर्दा यस नगरपालिका यस क्षेत्रकै उदयीमान Medical Hub रूपमा स्थापित गर्न सकिने अपार सम्भावना देखिन्छ - सहयोगी जनप्रतिनिधी, सक्षम स्वास्थ्य जनशक्ति, सचेत समुदायको त्रिकोणात्मक सम्बन्धले गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी - ११२ जना महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयं सेविका - ११२ आमा समुहहरूले टोल विकास संस्था र स्थानिय सरोकारवालाहरूसंगको सहयोग/समन्वयमा समुदाय स्तरमा आधारभूत तथा जनस्वास्थ्यका राष्ट्रिय स्वास्थ्य कार्यक्रम मार्फत प्रवर्द्धनात्मक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच रहेको - उपचारात्मक स्वास्थ्य सेवा तर्फ स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सुचिकृत अत्यावश्यक निःशुल्क औषधी तथा सामग्रीहरूलाई निरन्तर आपूर्तिको व्यवस्था गरीए - पिपरा अस्पतालमा स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम मार्फत औषधी को दायरा बढाउनुको साथै निरन्तर आपूर्तिको व्यवस्था गरीएको - खुला दिसामुक्त नगर घोषणा, पूर्णखोप सुनिश्चितता र दिगोपना र पूर्ण साक्षरताको पहिचान नगरपालिकाका सबल पक्ष हुन् । - अस्वस्थ्यकर जिवनशैली, खानपानको कारणबाट उत्पन्न हुने मानसिक र नसर्ने रोग व्यवस्थापन न्यूनिकरणका लागि वैकल्पिक चिकित्सा पद्धती (प्राकृतिक, होमियोप्याथी, आयुर्वेद, पञ्चकर्म, योग, ध्यान, प्राणायाम, मनोपरामार्श)। 	<ul style="list-style-type: none"> - नसर्ने रोगको भार उच्च रूपमा बढ्दै गरई रहेको - Junk Food को अत्याधिक प्रयोग गरीने गरीएको, मोटोपन बढ्दै गएको र जेष्ठ नागरीकको स्वास्थ्य समस्याहरू बढ्दै गएको - अनियन्त्रित औषधीहरूको प्रयोग, लागु औषध तथा मादक पदार्थ दुर्व्यसनी, सुर्तिजन्य पदार्थको अत्याधिक प्रयोग, अव्यवस्थित बसोबास र बसाई सराई तथा आप्रावासन, पोषिलो खानेकुरा उत्पादनमा आप्रावासनाले नकरात्मक असर परेको - बढ्दो शहरीकरण व्यवस्थित हुन नसकेको, व्यवस्थित ढल निकास र फोहोर मैलाको सुरक्षित व्यवस्थापान जस्ता समस्याहरू समेत विद्यमान छन् । - सामुदायिक स्वास्थ्य सेवाको सुदृढीकरण, गुणस्तरिय औषधीमा आम नागरीकको पहुँच एवम् अत्यावश्यक औषधीको व्यवस्था गर्नु - मौसम परिवर्तनका कारण सिर्जित स्वास्थ्य समस्याहरू जस्तै डेंगु, स्क्रब टाईफस जस्ता रोगहरूको रोकथाम गर्नु, बढ्दो सडक दुर्घटनाबाट घाईते हुनेहरूलाई उपचार सेवा प्रदान गर्नु, बढ्दो प्रदुषण, सुर्तिजन्य पदार्थ र मादक पदार्थ, लागु औषध दुर्व्यसनीको प्रयोगबाट सृजित स्वास्थ्य समस्या र पानीजन्य रोगहरूको रोकथाम गर्नु - गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच विस्तार गर्न - बढ्दो निजि स्वास्थ्य संस्थाहरूको नियमन गर्न - शहरी गरीबहरूलाई स्वास्थ्य सेवाको दायरामा ल्याउन - शहरमा बढ्दो बसाईसराई, स्वास्थ्य बिमालाई विपन्न, सिमान्तकृत वर्ग, स्वास्थ्य लागतमा कमी ल्याउन 	<ul style="list-style-type: none"> - आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा सबै नगरवासीको पहुँच सुनिश्चित गर्ने - स्वास्थ्य संस्था सुदृढीकरण तथा स्वास्थ्य सेवाको विस्तार गर्ने - स्वास्थ्य क्षेत्रमा जनमैत्री सुशासनको अभिवृद्धि गर्ने - प्रवर्धनात्मक एवम् वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवाको सुदृढीकरण एवम् विस्तार गर्ने - प्रयाप्त मात्रामा स्वास्थ्य पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने - अस्पताल तथा विशेषज्ञ सेवाको व्यवस्था - स्वास्थ्य क्षेत्रमा उपकरण तथा विद्युतीय हाजिरीको व्यवस्था - एम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्ने - विशेषज्ञ सेवा सहितको अस्पताल निर्माण - घुम्ती शिविर संचालन गर्ने - सबै स्वास्थ्य संस्थामा पूर्ण खानेपानीको व्यवस्था गर्ने - स्वास्थ्य संस्थाको नियमित अनुगमन गर्ने

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<p>को विकास र विस्तारको लागि प्राकृतिक चिकित्सा केन्द्र, योग साधनालय, शान्ती अनुभूती केन्द्र स्थापना तथा संचालनको लागि धार्मिक, आध्यात्मिक तथा अन्य सरोकारवाला संघ संस्थाहरु संग सहकार्य गरी यस क्षेत्रमा स्वास्थ्य पर्यटन प्रवर्धन गर्न सुनौलो सम्भावना रहेको छ ।</p> <p>-</p>	<p>- व्यापक रूपमा रहेका मधुमेह, उच्च रक्तचाप दिर्घ श्वासप्रश्वास, क्यान्सर, मुटु रोग जस्ता नसर्ने रोग र मानसिक स्वास्थ्य समस्या आदीको रोकथाम गर्न कठिनाई</p> <p>- जनतामा स्वास्थ्य चेतना र स्वास्थ्य व्यवहार बढाउनु, बढ्दो जेष्ठ नागरीकको स्वास्थ्य समस्याका व्यवस्थापन गर्नु कठिनाई</p> <p>- सन्तुलित र समानुपातिक विकास मार्फत आन्तरिक बसाईसराई व्यवस्थित गर्नु आदी प्रमुख चुनौतीहरु रहेका छन</p>	

ग. खानेपानी तथा सरसफाई

सामाजिक विकास अन्तर्गत खानेपानी तथा सरसफाई उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<p>- खानेपानी तर्फ १०१७१ घर परिवारले स्यालो ट्युबेल, ७२०४ नीजी धारा, १६९२ ले सार्वजनिक धारा, १२१४ ले डिप ट्युबेल र अन्यले मुहानको पानी पिउने गर्दछन ।</p> <p>- खानेपानीका मूल पर्याप्त रहेको</p>	<p>- खानेपानी, सरसफाई र फोहरमैला जस्ता आधारभुत शहरी पूर्वाधारहरुको पर्याप्त निर्माण गर्न नसकिएको</p> <p>- स्वच्छ खानेपानीको सुबिधा सबै घरपरिवारमा नहुनु</p> <p>- सार्वजनिक सौचालय तथा सरसफाई सम्बन्धी पूर्वाधार र चेतना कमी</p> <p>- प्लाष्टिक र सिसाको कारण प्रदुषण</p>	<p>- सुरक्षित शौचालयको निर्माण</p> <p>- शुद्ध खानेपानी एंव फोहर मैला व्यवस्थापन गरी नागरीकहरुको जीवन रक्षा गर्ने</p> <p>- खुला दिशामुक्त क्षेत्रको कार्यान्वयन पूर्ण रूपमा हुनुपर्ने</p> <p>- खानेपानीको मुहान र ट्यांकी सरसफाईलाई प्रभावकारी गराउनु पर्ने</p> <p>- फोहोर व्यवस्थापन र प्लाष्टिक र सिसाको उचित व्यवस्थापन र नियन्त्रण गर्न अभियान संचालन गर्ने</p>

घ) लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

विद्यमान अवस्था,

नेपालको संविधानको व्यवस्था लगायत सङ्घीय तथा प्रदेश स्तरका नीतिगत व्यवस्थाले महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरीक, अपांग, दलित, आदिवासी जनजाति, द्रन्द पिडित तथा विपन्न वर्गको लागि सामाजिक न्याय तथा समानताका लागि विशेष व्यवस्था गरेको छ । नगर कार्यपालिका कार्यालयमा महिला तथा बालबालिका शाखा स्थापना भएको छ । महिला सहकारी संस्थाहरु सञ्चालनमा रहेका छन् । नगर तथा वडास्तरीय बाल सञ्जाल गठन भएको छ । समावेशी नीति तथा कानून कार्यान्वयन हुँदै गएको छ । लक्षित वर्ग स्वरोजगारीका लागि लोक सेवा आयोग परिक्षा तयारी, टेलरिङ्ग, व्युटिपार्लर लगायतका तालिम हुने गरेको छ । अपांगता परिचय पत्र तथा बालबालिका सम्बन्धी कार्यविधि तयार भएको छ । विद्यालय तथा समुदायमा बाल क्लब गठन तथा क्रियाशिल भएका छन् । महिला हिंसा तथा मानव बेच विखन विरुद्धका कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको छ । विपदा परेका बालबालिका तथा महिलाको उद्धार हुने गरेको छ । वडास्तरीय तथा नगरस्तरीय बालअधिकार समिति गठन भएको छ । आपतकालिन संरक्षण स्थल निर्माण कार्यको थालनी भएको छ । लक्षित वर्गको क्षेत्रमा क्रियाशिल गैससहरु रहेका छन् । सामाजिक तथा राजनीतिक क्षेत्रमा लक्षित वर्गको सहभागिता वृद्धि हुँदै गएको छ । लैंगिक हिंसा, बाल विवाह तथा बहु विवाहका घटनामा कमी हुँदै गएको छ । लक्षित वर्गका लागि रोजगारी, सीप विकास र सहभागिताका विशेष अवसरहरु रहेका छन् ।

समस्या तथा चुनौति

लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका लागि नीतिगत तथा व्यवहारिक तहबाट प्रयत्नहरु भएता पनि आर्थिक, सामाजिक तथा राजनीतिक क्षेत्रमा लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागितामा कमी रहेको छ भने प्रभावशाली उपस्थिति रहेको छैन । लक्षित वर्ग सञ्जाल गठन हुन सकेको छैन । अन्तर शाखा समन्वयको कमीले लक्षित वर्गसम्बन्धी सूचनामा कमी रहेको छ । महिला हिंसा, बाल हिंसा तथा घरेलु हिंसाका घटना घटने गरेको छ । लक्षित वर्गको स्वरोजगारीका अवसर तथा आत्म निर्भरतामा कमी रहेको छ । लक्षित वर्गसम्बन्धी महिला, ज्येष्ठ नागरीक, बालबालिका, हिंसा न्यूनिकरण जस्ता विषयमा कार्यविधि नीति, नियम तयारी हुन सकेको छैन । लक्षित वर्गको क्षमता विकास तथा जनचेतना अभिवृद्धिका कार्यक्रम प्रयास हुन सकेका छैनन् । पिछडिएको वर्गमा कानून तथा अधिकार सम्बन्धमा जानकारीको कमी रहेको छ । लक्षित वर्गको आत्मनिर्भरताका लागि पर्याप्त अवसरमा कमी रहेको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - सङ्घीय तथा प्रदेशको स्तरका नीतिगत व्यवस्थाले महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरीक, अपांग, दलित, आदिवासी जनजाति, द्वन्द्व पिडित तथा विपन्न वर्गको लागि सामाजिक न्याय तथा समानताका लागि विशेष व्यवस्था गरेको छ - बाणगङ्गा नगरपालिका लक्षित वर्गको क्षेत्रमा कृयाशिल गैससहरु रहेका छन - नगर कार्यपालिका कार्यालयमा महिला तथा बालबालिका शाखा स्थापना भएको छ । - सामाजिक तथा राजनीतिक क्षेत्रमा लक्षित वर्गको सहभागिता वृद्धि हुँदै गएको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> - लैससास निति तथा कार्यनिति हाल सम्म वन्न नसकेको - सामाजिक तथा राजनीतिक क्षेत्रमा लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागितामा कमी - लक्षित वर्ग सञ्जाल गठन हुन सकेको छैन - लक्षित वर्गको स्वरोजगारीका अवसर तथा आत्म निर्भरतामा कमी 	<ul style="list-style-type: none"> - लक्षित वर्गहरुको योग्यता, दक्षता र योजना प्रकृत्यामा संलग्नता बृद्धि गर्ने - प्राविधिक दक्षता अभिवृद्धिका लागि सीप विकास तालीम सञ्चालन गर्ने - स्थानीय तहको योजना प्रकृत्यामा महिला ,दलित,अपांगता भएका व्यक्तिहरुको संलग्नता बृद्धि गर्ने । - बालविवाह, वोक्सी, छुवाछुत, दाइजो प्रथा जस्ता अमानविय कुरीतिलाई निरुत्साहित गर्न नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरीनेछ । - महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, जेष्ठ नागरीक प्रति हुने दुर्व्यवहार र हिंसालाई सचेतना तथा न्यायीक उपचारको माध्यमबाट न्यूनीकरण गर्दै लगिनेछ । - लैगिक हिंसा अन्त्यका लागि महिला समूह, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका र निगरानी समूहको क्षमता अभिवृद्धि गरीनेछ । - यौनजन्य अपराधहरु रोक्न र किशोरी स्वास्थ्य प्रवर्द्धन गर्न किशोरी केन्द्रित कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरीने छ । - सामाजिक विसंगति र बिकृति न्यूनीकरण गर्न टोल विकास संस्था, युवा क्लब र समूहहरु मार्फत सचेतना अभियान सञ्चालन गरीनेछ । - नगरपालिकालाई जातीय भेदभावमुक्त क्षेत्र बनाउन जागरण अभियान सञ्चालन गरीने छ । - लैगिक उत्तरदायी बजेट विनियोजन पद्धतिलाई संस्थागत गरीनेछ । - अपाङ्गता भएकाहरुको लागि सीप, सहायक सामग्री

ड) कला, भाषा तथा संस्कृति

हाम्रो देश नेपाल भाषामा विविधता, साहित्यमा धनी, कलामा सम्पन्न र संस्कृतिमा समृद्ध छ । बहुभाषीय नेपाली समाजमा साहित्य, कला र संस्कृतिको विविधताले समाज सुशोभित छ । नेपाली समाजको यो विशेषतालाई जोगाउन र जीवन्त बनाई राख्न नेपालको संविधानले भाषा तथा संस्कृतिको हकको व्यवस्था गरेको छ । उक्त संवैधानिक व्यवस्था अनुसार प्रत्येक व्यक्ति र समुदायलाई आफ्नो भाषा प्रयोग गर्ने हक सुरक्षित छ । प्रत्येक व्यक्ति र समुदायलाई आफ्नो समुदायको सांस्कृतिक जीवनमा सहभागी हुन पाउने हक छ । नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई आफ्नो भाषा, लिपि, संस्कृति, सांस्कृतिक सभ्यता र सम्पदाको संवर्द्धन र संरक्षण गर्ने हक पनि संविधानले प्रत्याभूत गरेको छ । बाणगङ्गा नगरमा ब्राम्हण, क्षेत्री, थारु, मगर, गुरुङ्ग, नेवार, मुस्लिम, दलित र आदिवासी लगायत अन्य जनजातिको समेत बसोबास भएको बहुजातिय, बहुसांस्कृतिक नगरपालिका हो । यहाँ नेपाली भाषा सबै समुदायमा वोलिने भाषा हो । तथापि यस पालिकामा थारु भाषा र संस्कृतिको छुट्टै पहिचान रहेको छ । स्थानीय सरकारको अधिकार सूचिमा भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास गर्ने विषय समावेश भएकाले बाणगङ्गा नगरपालिकाले भाषा, साहित्य, कला र संस्कृतिका संरक्षण र विकासको कार्य योजनाबद्ध रूपले गर्दै जान आवश्यक देखिन्छ ।

विद्यमान अवस्था,

सांस्कृतिक अभ्यासका रूपमा रामदत्तवन, राजापानि, रामदत्तवन, कपिलधाम, मधुवनधाम, मधौलिया पार्क खरखानी धार्मिक क्षेत्र रहेको र धार्मिक संस्कृतिक पर्यटनको लागि गरुकुल शिक्षा संचालनमा रहेको, स्थानीय थारु नाच बाजा संरक्षणका, माघि पर्व तथा विभिन्न मेलाहरु आयोजना हुने गरेको छ

समस्या तथा चुनौति

पश्चिमी संस्कृतिको प्रभाव तथा मौलिक संस्कृतिको संरक्षणमा कमीका कारण सांस्कृतिक सम्पदाको ह्रास हुँदै गएको छ। मौलिक कला, भेषभुषा, भाषा तथा संस्कृतिको प्रयास संरक्षण हुन सकेको छैन। ऐतिहासिक तथा धार्मिक महत्वका क्षेत्रको संरक्षण तथा प्रयास अध्ययन हुन सकेको छैन। स्थानीय कला, गीत, नाच तथा संस्कृतिको संरक्षणमा कमी रहेको छ। परम्परा तथा चाडवाड मनाउने क्रममा विकृतिपूर्ण तथा अत्यधिक खर्चिलो हुँदै गएका छन्। अन्धविश्वास तथा सामाजिक कुप्रथा समाजमा विद्यमान रहेको छ। स्थानीय मौलिक ज्ञानको संरक्षणमा प्रयास ध्यान पुगेको छैन।

युवा तथा खेलकुद

च) युवा

विद्यमान अवस्था

नेपालको कूल जनसंख्यामा युवा उमेरको जनसंख्या २६.५ प्रतिशत रहेको छ। १८ वर्षदेखि ४० वर्षको जनसंख्या धेरै हुनुलाई राष्ट्र विकासको लागि राम्रो अवसरको रूपमा हेर्ने गरीन्छ। बाणगङ्गा नगरपालिकाको १८ वर्ष देखि ४० वर्षको जनसंख्या ४२ प्रतिशत रहेको छ। विकासका आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र राजनीतिक आयाममा युवाको परिचालनबाट मात्र फड्को मार्न सकिन्छ। योग्यता, दक्षता, सकारात्मक सोच र मातृभूमिको मायाले सेवा गर्न अभिप्रेरित युवाले समझदारी, सहभागिता र स्वामित्वलाई आत्मसात गरेर विकासमा संलग्न हुँदा विकासको प्रतिफल दुर्तरूपमा हासिल हुन सक्छ। युवालाई सकारात्मक, सिर्जनशील र उद्यमशील बन्न प्रोत्साहित गर्दै युवाको सर्वाङ्गीण विकास र सशक्तीकरणका माध्यमबाट बाणगङ्गा नगरपालिकाको विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ।

सामाजिक विकास अन्तर्गत युवा उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none">- नगरमा युवा उमेरका नागरीकको संख्या उच्च रहेको- बाणगङ्गा नगरपालिकाको १८ वर्ष देखि ४० वर्षको जनसंख्या ४२ प्रतिशत रहेको- युवाहरुमा स्वरोजगार, उद्यमी व्यवसायहरुमा धेरै आकर्षण भएको	<ul style="list-style-type: none">- पछिल्ला दशकमा रोजगारीका लागि विदेश नै ताक्ने युवाहरुको रोजाईको क्रम बढदो- युवा प्रतिभा पलायन र युवा दुर्व्यसनी चुनौतीको रूपमा रहेको	<ul style="list-style-type: none">- युवाहरुको योग्यता, दक्षता र योजना प्रकृत्यामा संलग्नता बृद्धि गर्ने- प्राविधिक दक्षता अभिवृद्धिका लागि सीप विकास तालीम सञ्चालन गर्ने- स्थानीय तहको योजना प्रकृत्यामा युवा संलग्नता बृद्धि गर्ने।- युवाहरुलाई सिर्जनशील र उद्यमशील भै व्यवसायमा लाग्न प्रोत्साहन गर्ने।

छ) खेलकुद

नेपालमा विद्यालय तहदेखि नै खेलकुदलाई प्राथमिकता दिइएको छ। विभिन्न खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना गरेर खेलकुदको

विकासमा नागरीक संलग्नतालाई बृद्धि गर्ने प्रयास भैरहेको पाईन्छ । खेलकुद प्रतियोगितावाट आफ्नो देशलाई अन्तराष्ट्रिय स्तरमा चिनाउन सकन्छ ।नेपालमा फुटबल, भलिबल, क्रिकेट, ब्याटमेन्टन, बास्केटबल लगायतका खेलकुदमा विद्यार्थी तथा युवाहरूको रुचि अत्यधिक छ । पर्याप्त भौतिक पूर्वाधार, खेलमैदान, कुशल प्रशिक्षक र खेलकुद सामग्रीका उपलब्धता सहज हुने हो भने नेपालीहरूको खेलकुद प्रविणता राम्रो स्तरको हुने सम्भावना छ

सामाजिक विकास अन्तर्गत **खेलकुद** उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - खेलकुदले शारिरीक तन्दुरुस्ती राख्न र अनुशासित जीवन यापन गर्न सघाउने कुरामा सरोकार वालाको पूर्ण विश्वास रहेको - खेलकुद विकासका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा सरकारी संयन्त्र खडागरीएको - खेलकुद क्लवहरूको सञ्चालनबाट पनि खेलकुदको विकासमा सघाउ पुगिरहेको - राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतियोगिताले खेलाडीको सीप, आत्मविश्वास र खेल कौशल बृद्धि भैरहेको - खेलकुद पर्यटनका माध्यमबाट आर्थिक क्षेत्रलाई सवल बनाउन पनि खेलकुद एक सम्भाव्य क्षेत्र हो । स्थानीय स्तरबाट पनि खेलकुदको विकास गर्दै उत्कृष्ट खेलाडी तयार पार्न सकिने अवसर रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> - खेलकुदको लागि आधुनिक पूर्वाधार सहितका खेलमैदान, सिपालु प्रशिक्षक र उपयुक्त खेल सामग्री स्थानीय स्तरमा उपलब्ध गराउने कार्य चुनौतीपूर्ण रहेको - अन्तराष्ट्रिय स्तरका खेलाडी उत्पादन गर्ने र खेलकुदको व्यवसायीकरण गर्ने कार्य अझ चुनौतीपूर्ण रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> - खेलकुद पूर्वाधार विकास गर्दै जाने - विभिन्न प्रतियोगिता आयोजना गर्दै खेलाडीको क्षमता विकास गर्ने - उत्कृष्ट खेलाडीहरूलाई सम्मान गर्ने ।

(ग) पूर्वाधार विकास

भौतिक पूर्वाधार विकास योजना

बाणगङ्गा नगरपालिका भित्र हाल संचालनमा रहेका सडक यातायात पूर्वाधार तर्फ क वर्गका ३ वटा , ख वर्गका १२ वटा , ग वर्गका १८ वटा , जिल्ला स्तरीय सडक ५ वटा , फीडर सडक २ वटा र राजमार्ग गरी जम्मा ४१ वटा सडक संजालले जोडिएको छ । हालसम्म २०४ किलोमिटर सडक कालोपत्रे, २४४.६ किलो मिटर ग्राभेल र ७३ किलो मिटर कच्चि सडक निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको देखिन्छ । घरसम्म पुग्नको लागि मोटर बाटोको सुविधा १५,२८३ घर परिवारसम्म पुगेको र ५०३९ घर परिवारसम्म नपुगेको देखिन्छ । नेपाल सरकारबाट हालसम्म दुईवटा झोलुंगे पुल र १२ वटा पक्की पुल निर्माण भैसकेका छन् । बिधुत तथा बैकल्पिक उर्जा तर्फ १०६२१ घर परिवारले एल.पि.ग्यास, ९१२८ ले दाउरा, ५२० ले बायो ग्यास, ४४ ले मट्टितेल, २ ले गुईठा, ७ घर परिवारले अन्य प्रयोग गर्दै आएका छन् भने १९९६७ घर परिवारले बिजुली बत्ति प्रयोग गरेका र ३५५ घरधुरीले बिजुली बत्ति प्रयोग गरेका छैनन । नगरभित्र १४११८ आर. सि.सि. ढलान, ४११७ जस्ता पाता , १११५ टायल र ९७२ घर परिवार फुसको वा अन्यले छाएको घरमा बसोबास गर्दछन् भने ५४१२ घरधुरीको भवनहरू भूकम्प प्रतिरोधी छन् । शिक्षा तर्फ ३ वटा धार्मिक विद्यालय सहित ४७ वटा सामुदायिक विद्यालय, २६ वटा नीजि, ४ वटा क्याम्पस, २ वटा प्राविधिक शिक्षालय र १ वटा सामुदायिक अध्ययन केन्द्र संचालित छन् भने ३३ वटा खेल मैदान छन् । स्वास्थ्य तर्फ १ अस्पताल, ६ हेल्थपोष्ट, ४ आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, १ शहरी स्वास्थ्य केन्द्र संचालित छन् भने निजी तर्फ ३ वटा अस्पताल संचालित छन् । खानेपानी तर्फ १०१७१ घर परिवारले स्यालो ट्युबेल, ७२०४ नीजी धारा, १६९२ ले सार्वजनिक धारा, १२१४ ले डिप ट्युबेल र अन्यले मुहानको पानी पिउने गर्दछन । भू – उपयोग तर्फ ४९.९ प्रतिशत जंगल, ३९.७ प्रतिशत खेतीयोग्य जमिन, ५.९ प्रतिशत खोलानाला र २ प्रतिशत सार्वजनिक क्षेत्रले ओगटेको छ ।

भौतिक पूर्वाधार विकास योजनाले नगरपालिकाको विकास प्रकृत्यालाई योजनाबद्ध तरिकाले विकास गर्दै लैजान आवश्यक दिशानिर्देश गर्दछ । नगरपालिकाको भौतिक योजनाको प्रस्ताव गर्दा विद्यमान बस्तुस्थितिको लेखाजोखा गरी निर्माणाधीन सडकहरूको स्तरोन्नति, मोटेरेबल पुल निर्माण गर्ने, वडाकेन्द्र देखि नगरपालिका केन्द्र जोड्ने सडक निर्माण तथा स्तरउन्नति गर्ने, नगरपालिका तथा वडा केन्द्रहरू तथा सेवा केन्द्रहरू को निर्माण तथा आधुनिकीकरण गर्ने कार्यक्रमहरू समावेश गरीएको छ । सुकुम्बासी समस्या समाधानका लागि एकिकृत बस्ती विकास गर्न आवश्यक छ । नगरपालिकामा भौतिक विकास गर्नको लागि प्रशस्त खुला ठाउँ भएकाले उपयुक्त ठाउँहरू छनौट गरी भवन आचारसंहिता, मापदण्डअनुसार विभिन्न प्रयोजनको लागि भवनहरू निर्माण गर्न जोड दिइएको छ । पूर्वाधार विकासको लागि वडागत र नगरपालिका स्तरीय योजनाहरूमा बर्गीकरण गरी सोही आधारमा लगानी रणनीति तयार गर्नुपर्ने हुन्छ । यसै बास्तविकतालाई ध्यानमा राखेर नगरपालिकाको भौतिक विकास योजना तयार गर्दा वडास्तरीय तथा नगरपालिका स्तरीय योजनाहरू प्रस्ताव गरीए बमोजिम लगानी केन्द्रीत गर्दै जानु पर्ने प्रस्ताव गरीएको छ ।

क. सडक तथा यातायात

पूर्वाधार विकास अन्तर्गत सडक तथा यातायात उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	योग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - बाणगङ्गा नगरपालिका भित्र हाल संचालनमा रहेका सडक यातायात पूर्वाधार तर्फ क वर्गका ३ वटा , ख वर्गका १२ वटा , ग वर्गका १८ वटा रहेका छन् - जिल्ला स्तरीय सडक ५ वटा , फीडर सडक २ वटा र राजमार्ग गरी जम्मा ४१ वटा सडक संजालले जोडिएको छ - हालसम्म २०४ किलोमिटर सडक कालोपत्रे, २४४.६ किलो मिटर ग्राभेल र ७३ किलो मिटर कच्चि सडक निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको - अधिकांस गाउँवस्तीहरूबाट सम्बन्धित वडा कार्यालयमा १५ मिनेटमै पुग्न सकिने यातायातका साधनको प्रयाप्तता र भौगोलिक अवस्था रहेको । - घरसम्म पुग्नको लागि मोटर बाटोको सुविधा १५,२८३ घर परिवारसम्म पुगेको र ५०३९ घर परिवारसम्म नपुगेको देखिन्छ । नेपाल सरकारबाट हालसम्म दुईवटा झोलुंगे पुल र १२ वटा पक्की पुल निर्माण भैसकेका छन् - यातायातको हिसाबले सबै वडाहरू सडक संजालसंग जोडिएका र नगरपालिकाको मध्यभागबाट पूर्व पश्चिम राजमार्गले जोडेको - अन्तराष्ट्रिय बिमान स्थलको रूपमा स्तर बृद्धि गरीएको भैरहवा बिमान स्थल नजिकै रहेकोले पर्यटन स्थलको रूपमा विकास गर्न सकिने प्रवल सम्भावना रहेको छ । - जिल्लामा संचालित दुइवटा ठुला भन्सारनाकाहरूसंग सिधै सडक संजाल जोडिएको एवं अन्य छिमेकी जिल्लाहरूमा जाने सडक संजालसंग जोडिएकोले व्यापारिक नाकाको रूपमा स्तरबृद्धि गर्न सकिने प्रवल सम्भावना रहेको - गौतमबुद्धसंग सम्बन्धित लुम्बिनी र तिलौराकोट नजिकै रहेकोले पर्यटकहरूलाई भित्राउन सकिने पर्याप्त सम्भावना रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> - ५०३९ घर परिवारसम्म नपुगेको - सबै सडक कच्चि रहेको तथा सहायक संरचनाहरू जस्तै नाली पुल कल्भर्ट रिटेनिडवाल नभएको - बढ्दो शहरीकरणका कारण आर्थिक बृद्धि दर दिन दिनानुदिन बढ्दो क्रममा रहेको छ । - - जग्गाको मुल्य निरन्तर आकाशिदो छ जसका कारण पूर्वाधार विकासका लागि जग्गा प्राप्त गर्न झन जटिल हुदै गएको छ । - खेतीयोग्य जमिनको ठूलो हिस्सामा सिचाई सुविधा उपलब्ध गराउन नसकिएको - सिमित साधन स्रोतका बावजुद असिमित आवश्यकताहरू परिपूर्ति गर्नुपर्ने बाध्यता रहेको - बातावरण जोगाउन र जोखिमहरूबाट बच्ने उचित उपायहरू अबलम्बन गर्ने बिपद उत्थानशिल प्रयासहरू सस्थागत भैसकेका छैनन् । - योजना तर्जुमा, डिजाईन गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने कार्यमा नगरको संस्थागत क्षमता सिमित छ । - तीन तहका सरकार बीचको योजना, तर्जुमा र कार्यान्वयनमा समन्वय र सहकार्य गर्ने अभ्यास बनिसकेको छैन । - आधारभूत सार्वजनिक सेवाहरूको प्रवाहमा सुधार ल्याउन सस्थागत एवं पूर्वाधार संरचनाहरू सिमित मात्रमा प्रयोगमा ल्याउन सकिएको छ । - 	<ul style="list-style-type: none"> - गुणस्तरीय यातायात संजालको बिस्तार गरी यातायात पूर्वाधारको विकास एवं दिगोपना - सबैको पहुचमा रहने गरी शिक्षा, स्वास्थ्य र खेलकूदका पूर्वाधारहरू निर्माण गर्ने - कृषिको उत्पादकत्वमा बृद्धि गर्न सिचाई सुविधा एवं कृषिका पूर्वाधारहरू निर्माण गरी कृषकहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने - उद्योगतथा वाणिज्य क्षेत्रको विकास गरी आर्थिक दर बृद्धि गर्दै लैजाने - धार्मिक, सांस्कृतिक क्षेत्रको संरक्षण गर्दै पर्यटन क्षेत्रको बिस्तार एवं विकास गर्दै लैजाने - सूचना प्रवीधिका पूर्वाधार - सबैको पहुचमा रहने गरी बिधुत सेवा तथा सौर्य उर्जा एवं बायो ग्यास उत्पादनगर्ने

<ul style="list-style-type: none"> - खाली ठाउँ र सार्वजनिक स्थलहरू प्रशस्तमात्रमा भएकोले विकासका पूर्वाधारहरू निर्माण गर्न सकिने पर्याप्त सम्भावना रहेको - बाणगङ्गा नदिलाई जलाशयको रूपमा प्रयोग गरी तिलौराकोट सम्म जलमार्गको रूपमा विकास गर्न सकिने सम्भावना रहेको 		
--	--	--

ख. आवास, भवन तथा वस्ती विकास

पूर्वाधार विकास अन्तर्गत आवास, भवन तथा वस्ती विकास उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - नगरपालिका शहरीकरणकोरूपमा विकास हुन लागेकोले व्यवस्थित शहर निर्माण गर्न सकिने सम्भावना रहेको - नयाँ केही सार्वजनिक भवन र विद्यालयहरू भुकम्प प्रतिरोधी रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> - आवासीयघरहरू र सार्वजनिक भवन भुकम्प प्रतिरोधी नभएको - घरहरू छरिएर विस्तार हुँदै गएको - घर निर्माणमा स्थानीय कला र प्रविधि लोप हुँदै गएको - योजना तर्जुमा, डिजाइन गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने कार्यमा नगरको संस्थागत क्षमता सिमित रहेको - 	<ul style="list-style-type: none"> - भू-उपयोग नीति बनाई सुकुम्बासी समस्या समाधान एवं अति बिपन्न परिवारको आबास व्यवस्थापन गर्ने - अति जोखिम वस्तीहरूको संरक्षणद्वारा जोखिम न्यूनिकरण गर्ने - आवास तथा एकिकृत वस्ती, मापदण्ड र ठेगाना प्रणाली को विकास गर्ने - भवन निर्माण तथा मापदण्डले निर्धारण गरेबमोजिमका पूर्वाधारहरू निर्माण गर्ने - अति जोखिममा रहेको वस्ती र परिवारलाई स्थानान्तरण गर्ने - भुकम्प प्रतिरोधी घर बनाउन प्रोत्साहन गर्ने

ग. विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा

पूर्वाधार विकास अन्तर्गत विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - बिधुत तथा बैकल्पिक उर्जा तर्फ १०६२१ घर परिवारले एल.पि.ग्यास प्रयोग गरीरहेको - ९१२८ ले दाउरा, ५२० ले बायो ग्यास, ४४ ले मट्टितेल, २ ले गुईठा, ७ घर परिवारले अन्य प्रयोग गर्दै आएका छन् - १९९६७ घर परिवारले बिजुली बत्ति प्रयोग गरेका - ३५५ घरधुरीले बिजुली बत्ति प्रयोग गरेका छैनन 	<ul style="list-style-type: none"> - विद्युत नहर कच्चीरहेको र प्वाल परेको तथा काठकोपोल नियमित मर्मत संभार नभएको - आयोजनामा समुदाय तथा उपभोक्ताको सहभागिता र योगदान कम भएको - नयाँ प्रविधी र विजुलीको बहुउपयोग नभएको - वायोग्यास जडान नभएको - वाढी पहिरोको जोखिममा रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> - सबैको पहुचमा रहने गरी बिधुत सेवा तथा सौर्य उर्जा एवं बायो ग्यास उत्पादनगर्ने - विद्युत नपुगेका वस्तीहरूमा विद्युत सेवा विस्तार गर्ने । - हाल प्रयोगमा भएको काका पोललाई स्टील/सिमेंट पोलले विस्थापन गर्ने - धार्मिक, पर्यटकीय एवं बढी भिडभाड हुने सार्वजनिक स्थलहरूमा

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
		सोलर बत्तिहरू जडान गर्ने - धुवाँ रहित चुलोहरू र बायो ग्यास जडानका लागि अनुदानमा आधारित प्रोत्साहान उपलब्ध गराउने

घ. सूचना संचार तथा प्रविधि

पूर्वाधार विकास अन्तर्गत सूचना संचार तथा प्रविधि उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

सम्भावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	सम्भावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - केही संचार टावर निर्माण ईन्टरनेट प्रविधिको पहुँच पुगेको । - रेडियो/एफ.एम सेवा एवं टेलिभिजन सञ्चालन (समुदायिक/निजी) का लागि पूर्वाधार तयार भएका - नगरपालिका भित्र रेडियो/एफ.एम सेवा सञ्चालन, टेलिभिजन सेवा, ईन्टरनेट सेवा (समुदायिक/निजी) प्रसारण भई जनता सुसूचित भएका छन - सबै वडाहरूमा सूचना प्रविधिको उपलब्धता हुनु 	<ul style="list-style-type: none"> - प्रत्येक वडास्तरमा ईन्टरनेट फाईवर सेवा उपलब्ध तथा नियमित प्रसारण नभएको - उपलब्ध सेवाहरूको गुणस्तरमा कमी - नगरपालिकाको अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरू, प्रत्येक वडा कार्यलय साथै अन्य सार्वजनिक कार्यलय मा सूचना प्रविधि तथा ईन्टरनेट सेवा उपलब्धतामा कमी - कर्मचारीहरूमा पर्याप्त सूचना प्रविधिको ज्ञान नहुँदा सरल सेवा प्रवाह हुन नसक्नु । - 	<ul style="list-style-type: none"> - संचार टावर निर्माण एवं प्रत्येक वडामा अप्टिकल फाइबर मार्फत ईन्टरनेट प्रविधिको पहुँच पुर्याउने - इमेल तथा ईन्टरनेट विस्तार र गुणस्तर अभिवृद्धी गर्न पैरवी गर्ने - टेलिफोन, वाइफाई टावर विस्तार गर्ने र ईन्टरनेट क्षमता अभिवृद्धी गर्ने - जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र नागरीक समाजका प्रतिनिधिहरूलाई सूचना प्रविधि प्रयोग बारे क्षमता विकास गर्ने - नगरपालिकाका सबै गाँउ, विद्यालय, कार्यालय, संभावित पर्यटन एवं धार्मिक केन्द्रहरू मा ईन्टरनेट सेवाको पहुँच भएको हुने

(घ) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

मानव जीवनको वन तथा वातावरणसँग अन्योन्याश्रित सम्बन्ध छ । नेपालको संविधानले स्वच्छ वातावरणको हक प्रदान गर्दै विकास र वातावरण बीच सन्तुलन गर्ने गरी कानून बनाउने कुरा उल्लेख गरेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐनले वन, जंगल, वातावरण, पर्यावरण, जलाधार र जैविक विविधता जस्ता विषयको स्थानीय नीति, कानून, योजना, मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन गर्ने अधिकार स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । यस नगरपालिकामा वन जङ्गल, घाँस तथा झाडि सहित ढाकेको जमिन करिव ४९.९० प्रतिशत, वांझो जमिन २ प्रतिशत र कृषि योग्य जमिन करिव ३२ प्रतिशत रहेको छ । यस नगरपालिकामा ३ वटा जलाधार क्षेत्र, ३२ वटा सामुदायिक वन, धार्मिक वन २ वटा र साझेदारी वन २ वटा छन् । यो नगरपालिका जैविक विविधताले भरिपूर्ण रहेको छ । यहाँ विभिन्न प्रकारका जनावर जस्तै घोरल, मृग, बदेल्, चित्तल, खरायो, चितुवा, निलगाइ, बादर, ढेडुवा पाइन्छन भने चराचुरुङ्गीहरू जस्तै सारस, मयूर, चिल, सुंगा, वाज, भगेरा, लाटोकोसेरा, दुकुर, साहारी, कोइली, आदि तथा पुतलीका विभिन्न प्रजातिहरू सहित विविध प्रजातिका बोटबिरुवाहरू जस्तै साल, सिसौ, खयर, आप, बाँझी, कुसुम, बहुमूल्य जडिवुट्टीहरू निम, सित्तलचिनी, पिप्ला, तुलसी, गुर्जो, तितेपाती, बकाइनो, हरो, वरो, अमला, सिउडी, रुदिलो, बेल, दुवो, लज्जावती आदि पाइन्छन । यस नगरपालिका इन्धनको रूपमा दाउराको प्रयोग गर्ने घर परिवार १८ प्रतिशत, एल.पि.ग्यास प्रयोग गर्ने ७७ प्रतिशत र गोवरग्यास तथा गुईठा प्रयोग गर्ने घर परिवार ५ प्रतिशत जति रहेका छन ।

क. वन तथा जैविक विविधता

वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन अन्तर्गत वन तथा जैविक विविधता उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

संभावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	संभावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - वन तथा वातावरण नगरपालिकाको प्राथमिकतामा पर्नु - वन तथा वुट्यान र झाडीले ढाकेको जमिन प्रसस्त हुनु। नदीहरूको जलाधार क्षेत्र रहनु - सामुदायिक वनको उपस्थिति रहनु, जैविक विविधताले भरिपूर्ण हुनु, जडीवुटीहरूको उपलब्धता हुनु - फोहोर व्यवस्थापनको नीति रहनु आदि प्रमुख अवसर हुन 	<ul style="list-style-type: none"> - जनचेतनाको कमी, - उचित व्यवस्थापनको अभाव, - इन्धन आपूर्ति तथा विकास गतिविधि संचालन आदि कारणले वनक्षेत्र विनाश बढ्दै जानु, - जलाधार व्यवस्थापन कमजोर हुनु, - फोहोर मैलाको उचित व्यवस्थापन नहुँदा वातावरणीयहास बढ्दै जानु, - जडिवुटी प्रशोधनको व्यवस्था नहुनु, वातावरण संरक्षण वारे जनचेतना नहुनु, जलवायु परिवर्तनको असर बढ्दै जानु आदि यस नगर क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन। - विकास र वातावरण बीच सन्तुलन कायम गर्नु, खाली एवम् वांझो जमिनमा वृक्षरोपण गर्नु, वनमा बढ्दो इन्धन निर्भरता घटाउनु, प्राविधिक अध्ययन विना जथाभावी सडक निर्माण रोक्नु, जलाधार-जैविक विविधता र पानीका मुहानहरूको संरक्षण गर्नु, - वन र वातावरण संरक्षणलाई आर्थिक क्रियाकलाप संग आवद्ध गर्न वनजन्य पैदावार तथा जडिवुटीहरूको उत्पादन र वजार निकासीको तथ्याङ्क नहुनु - वन जडिवुटीहरूको अनुसन्धान गरी व्यवसायिक उत्पादन गर्नु, वन तथा वातावरण वारे जनचेतना बढाउनु तथा यस सम्बन्धी काम गर्ने संघ सस्थाहरू बीच समन्वय र सहकार्य गर्नु आदि यस क्षेत्रका चुनौती हुन । 	<ul style="list-style-type: none"> - वृक्षारोपण, वन संरक्षण, व्यवस्थापन, काठ तथा जडिवुटी प्रसोधन बन कार्य योजनाको पूर्ण कार्यन्वयन - बहुउद्देशिय नर्सरी स्थापना गरी सीप, प्रविधि स्थानीय स्तरमा प्रसार - वन, जैविक विविधता तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण एवम् विकास गर्ने, - वातावरणसंरक्षण गर्ने । - वनजङ्गलजडिवुटी तथा वातावरण विकास एवम् संरक्षणलाई आय र रोजगारी सँग आवद्ध गर्ने । - विकासका संरचना निर्माण गर्दा वन,जलाधारक्षेत्र तथा जैविक विविधताको सकेसम्म कम क्षति हुने गरी सञ्चालन गरीने छ । यसरी विकास कार्यक्रम वाट भएको क्षति परिपूर्ण हुने हदसम्म सरोकारवाला वाट परिपूर्णको व्यवस्था गरीने छ । - सामुदायिक वनमा जन सहभागितार स्वामित्व वृद्धि गरीप्रभावकारी व्यवस्थापन र उपयोगवाट पशुपालन, काठ तथा काष्ठ जन्य औधोगिक उत्पादन आदिमा उपभोक्ताहरूलाई प्रोत्साहित गरीने छ, - कवुलियती वनको विकास गरी अति विपन्न परिवारको आयआर्जनको आधारको रूपमा विकासगरीने छ,

ख. भू तथा जलाधार व्यवस्थापन

वन, वातावरण तथा विपद अन्तर्गत भू तथा जलाधार व्यवस्थापन उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहायअनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

संभावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	संभावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - जलाधार क्षेत्रहरू भएको तथा सिमसार क्षेत्रहरू रहेको - जलाधार क्षेत्रमा वन, चरन तथा कृषि क्षेत्रको विविधता रहेको तथा समिश्रण रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> - सार्वजनिक जमिन पर्ती तथा नाडो रहेको - जलाधार क्षेत्रमा बनजंगल हरियाली क्षेत्र कम भएको - परम्परागत भूउपयोग प्रणाली हासोन्मुख रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> - पर्ती जगामा वृक्षारोपण गरी हरियाली क्षेत्रको विकास गर्ने - जलवायु परिवर्तन अनुकुलनलाई जलाधार संरक्षणमा एकिकृत गरी संरक्षण गर्ने - चिस्यान कम हुने स्थानमा पोखरी सिंचाई, पाईप सिंचाई, थोपा सिंचाइवाट रुख, विरुवा र नर्सरी संरक्षण तथा वृक्षारोपण गर्ने

संभावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	संभावना उपयोग रणनीति
<ul style="list-style-type: none"> - जलाधार क्षेत्रमा समुदायबाट र परम्परागत रुपमा जल, जंगल र जमिन संरक्षण र व्यवस्थापन प्रणाली विद्यमान रहेको - परम्परागत रुपमा व्यवस्थित भू-उपयोग प्रणाली रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> - वन, वातावरण र जैविक विविधताको अध्ययन विना सडक तथा अन्य पूर्वाधारहरूको निर्माण बृद्धि भएको - जलाधारका स्रोतको संरक्षणमा कमी रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> - परम्परागत भू-उपयोग प्रणाली संरक्षण र प्रवर्धन गर्ने - स्थानीय पूर्वाधार निर्माणलाई वातावरणमैत्री बनाउने - जल तथा जमिनको संरक्षणको स्थानीय नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने - मुहान संरक्षण गर्नुपर्ने

ग. वातावरण तथा स्वच्छता

वन, वातावरण तथा विपद् अन्तर्गत वातावरण उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

संभावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	संभावना उपयोग रणनीति(के हुनुपर्छ?)
<ul style="list-style-type: none"> - नगरपालिकामा ३ वटा जलाधार क्षेत्र - ३२ वटा सामुदायिक वन, धार्मिक वन २ वटा र साझादारी वन २ वटा छन् । यो नगरपालिका जैविक विविधताले भरिपूर्ण रहेका - परम्परागत रुपमा नै धेरैजसो बस्तीहरू एकत्रित रहेको - सुधारिएको चुल्हो १८ र एल.पि.ग्यास प्रयोग गर्ने ७७ प्रतिशत घरधुरी रहेको - सार्वजनिक र खुल्ला ठाउँ भएको - सामुदायिक, कवुलियति तथा राष्ट्रिय वनहरू भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> - फोहरमैला ब्यवस्थापन, गोठ सुधार छैन - पोखरी संरक्षण तथा निर्माण, स्वास्थ्य तथा सरसफाई नीति तथा कार्यक्रम नरहेको - न.पा. भित्रको सम्पूर्ण जमिनको मापन, लगत संरक्षण नभएको, - राजमार्ग र वजार क्षेत्रमा खुल्ला ठाउँको कमी - जलवायु अनुकूलन योजना छैन - प्रति जमिनमा बृक्षारोपण गरीएको छैन 	<ul style="list-style-type: none"> - वातावरण मैत्री घर, बस्ती निर्माण, पूर्वाधार निर्माण वातावरणमैत्री कार्ययोजना बनाउनु पर्ने - प्रमुख बजार केन्द्रमा फोहर मैला व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना भएको हुने, विभिन्न स्थानमा गार्डन सहितका रमणीय पार्कहरू निर्माण भएको हुने छ - एक घर, घरवारी वगैचा अभियानका रुपमा संचलान गर्नु पर्ने । - सार्वजनिक, खुल्ला क्षेत्रको पहिचान, संरक्षण, उपयोग नीति, ब्यवस्थापन योजना बनाउनु पर्ने - विपद् जोखिम न्यूनिकरण जलवायु अनुकूलन योजना तयार गर्नुपर्ने - फोहोरमैला ब्यवस्थापनका लागि डम्पिंग साइट तथा ल्याण्डफिल्ड साईट निर्माण गर्नुपर्ने - वातावरण शुद्धता तथा प्रदुशण मापन केन्द्रहरूको स्थापना गरीनु पर्ने - सुधारिएको गोठ अभियान सञ्चालन गर्नुपर्ने

घ. विपद् व्यवस्थापन

उच्च प्राकृतिक जोखिमयुक्त भुगोलमा रहेको कारण नेपालले वर्षे पिछे ठुलो धन जनको क्षति व्यहोरी रहनु परेको तितो यथार्थ हामी सामु छ । यस नगरपालिका पनि वर्षेनी वाढी,डुवान, नदीकटान हावाहुरी सँक्रामक रोग सुख्खा आगलागी चट्याङ् आदि जस्ता प्राकृतिक विपद्बाट ठुलो धनजनको क्षति हुने गरेको छ ।

संविधानले विपद् व्यवस्थापनलाई तिनै तहका सरकारको अधिकार सूचीमा राखेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐनले विपद् व्यवस्थापनको नीति, कानून, मापदण्ड, योजना वनाई कार्यान्वयन अनुगमन र नियमन गर्ने लगायत विपद् व्यवस्थापनका विविध अधिकार दिई स्थानीयतहलाई जिम्मेवार बनाएको छ ।

वन, वातावरण तथा विपद् अन्तर्गत विपद् व्यवस्थापन उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

संभावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति	संभावना उपयोग रणनीति(के हुनुपर्छ)?
<ul style="list-style-type: none"> - भवन संहिता र मापदण्ड सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति र कानूनी व्यावस्था रहेको - नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोचमा नै विपद् सुरक्षा समावेश हुनु, - विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति र रणनीतिक कार्ययोजना कार्यान्वयनमा रहनु - स्थानीय सरकारको अधिकारक्षेत्रमा विपद् व्यवस्थापन पुर्ण प्राथमिकताको विषय बन्नु, - स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति तथा विपद् व्यवस्थापन कोषको व्यवस्था हुनु, - स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनमा रहनु, सङ्घीय एवम् प्रदेश सरकारको सहयोग रहनु उद्धार राहत पुर्नस्थापनाको लागि भौतिक संरचना तथा मानवीय जनशक्ति परिचालन गर्न सकिनु आदि प्रमुख अवसर हुन । 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय भवन संहिता कडाइका साथ कार्यान्वयन नहुनु, - प्राविधिक अध्ययन विना जथाभावी विकाससंरचना निर्माणले विपद् जोखिम र विपद्का घटना बढ्दै जानु, - जनचेतनाको कमी हुनु, प्राकृतिक र गैर प्राकृतिक प्रकोपमा वृद्धि हुँदै जानु, अन्तर निकाय समन्वय नहुनु - भूकम्प प्रतिरोधी घर निर्माण हुन नसकेको - भू-जोखिम संवेदनशिलता, सुरक्षित बस्ती विस्तार, जग्गाको उपयोग, घर बनाउने परिपाटी, मापदण्ड निर्धारण नीति तथा योजना नभएको - भूक्षय तथा नदि कटान हुने स्थानको मापन, लेखाजोखा हुन नसकेको - वाढी डुवानजन्य प्रकोप व्यवस्थापन गर्नु, विपद् व्यवस्थापनमा संलग्न विभिन्न संघसस्था बीच समन्वय गर्नु, जोखिम युक्त वसोवास क्षेत्र पहिचान गरी सुरक्षित स्थानमा बस्ती स्थानान्तरण गर्नु, प्रकोप वारे जनचेतना विकास गर्नु आदि यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौती हुन । 	<ul style="list-style-type: none"> - विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय, नीति, कानून योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरीने छ, - विपद् पूर्व तयारी, प्रतिकार्य योजना तथा पूर्वसूचना प्रणाली प्रभावकारी बनाइने छ, - विपद् व्यवस्थापनमा संलग्न विभिन्न संघ संस्थाहरूसँग प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य गरीने छ, - विपद्को वेला उद्धार कार्यका लागि युवा स्वयंसेवी, सामाजिक संघ संस्थाहरू, सुरक्षा निकाय आदिलाई तयारी अवस्थामा राखिने छ - विपद् व्यवस्थापन कोषमा बर्षे पिच्छे निश्चित रकम छुट्याइने छ र उक्त रकम विपद् व्यवस्थापनमा मात्र खर्च गरीने छ - विपद् जोखिम नियन्त्रण राष्ट्रिय कार्य योजनालाई स्थानीयकरणगरी लागुगरीने छ, - विपद् वाट हुने क्षति घटाउने - विपद् जोखिम नक्सांकन गरीने छ, - विपद् जोखिम अध्ययन गरी विपद् प्रतिरोधी संरचनाहरूको निर्माणगरीने छ, - अति जोखिममा रहेका बस्तीहरूलाई स्थानान्तरणगरीनेछ, - स्थानीय भवन निर्माण मापदण्ड बनाई प्रभावकारी रूपमा लागु गरीने छ । - संक्रामक तथा महामारी जन्य रोगको नियन्त्रणको लागि प्रवर्द्धनात्मक उपचारात्म विधि अवलम्बन गरीने छ। - प्रदेश सरकार तथा सङ्घीय सरकारसंग समन्वयमा विभिन्न कार्यक्रमहरू गर्ने

(ड) सुशासन तथा संस्थागत विकास

बाणगङ्गा नगरपालिका साविक ७ वटा गाविसहरू मिलेर ११ वटा वडामा विभाजित भई स्थापना भएको नगरपालिका हो । यहाँ २०३२२ घरधुरी र १००९२५ जनसंख्या रहेको छ । देश सङ्घीय लोकतान्त्रीक गणतन्त्रात्मक शासन पद्धतीको अभ्याससंगै करीव ६ वर्ष व्यतित गरीसकेको र यसको मूल मर्म बजोजिम संविधानले कल्पना गरेअनुसार स्थानीय तहको काम कर्तव्य र अधिकार र यसको प्रयोगको सन्भ्रमा यस नगरपालिकाले पनि करीव ५ वर्षको अनुभव प्राप्त गरीसकेको छ । आगामी वर्षहरूमा सुशासन, पारदर्शिता र जवाफदेहीताको क्षेत्रमा अझ सुधार गर्दै नागरीकलाई दिनुपर्ने सेवाहरू सरल र सहज ढंगले प्रदान गरी जनता र नगरपालिकावीचको सम्बन्धलाई सुमधुर गराउन बाणगङ्गा नगरपालिकाको संस्थागत विकास तथा मानव संसाधन समितिको तर्फबाट यो अंश तयार गरीएको छ ।

क. स्थानीय कानून तथा नीति तर्जुमा र कार्यान्वयन

सुशासन तथा संस्थागत विकास अन्तर्गत स्थानीय कानून तथा नीति तर्जुमा र कार्यान्वयन उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

संभावना तथा अवसर	समस्या तथा चुनौति (हामीसंग के छैन?)	संभावना उपयोग रणनीति(के हुनुपर्छ?)
------------------	--	------------------------------------

<ul style="list-style-type: none"> - गुनासो पेटिका गुनासो सुनुवाईको व्यवस्था रहेको - सार्वजनिक परीक्षण तथा सार्वजनिक सुनुवाई भएको - संवैधानिक तथा सङ्घीय कानून अनुसार देहायमा उल्लिखित स्थानीय ऐन, विनियामवली, कार्यविधिहरू तर्जुमा भई कार्यान्वयनको प्रक्रियामा रहेका - स्थानीय स्वास्थ्य तथा सरसफाई ऐन २०७४ तयार भएको - स्थानीय तहको आर्थिक ऐन २०७४ तयार भएको - स्थानीय पूर्वाधार ऐन २०७४ तयार भएको - न्यायिक समिति कार्यविधि ऐन २०७४ तयार भएको - स्थानीय तहको विनियोजन ऐन २०७४ तयार भएको - स्थानीय सहकारी ऐन २०७४ तयार भएको - नियमावलीहरू - स्थानीय शिक्षा नियमावली २०७४ तयार भएको - सबै जनशक्तिहरूलाई सूचना प्रविधिको जानकारी दिनसके नगरले जनतालाई दिन चाहे अनुसारको सरल सेवा प्रवाह उपलब्ध गराउन सकिने अवस्था रहेको - नगर र अन्तर्गतका वडा कार्यालय, अस्पताल तथा अधिकांस स्वास्थ्य संस्थाहरूका आफ्ना भवन भएका । - नगरका सबै सूचनाहरू तत्काल सर्वसाधारणलाई जानकारी हुने गरी फेसबुक पेज तथा वेबसाईटको उपलब्धता हुनु । - नगरका ९५% जनता साक्षर रहनु । - नगरका क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रम र कानूनहरू निर्माणको लागि दक्ष जनप्रतिनिधि हुनु । - नगरको पर्याप्त आन्तरीक आम्दानीका स्रोतहरू वृद्धि गर्न सकिने आधारहरू रहेका छन । - 	<ul style="list-style-type: none"> - सेवाग्राहीहरूको चाप वृद्धि भए अनुसारको जनशक्ति प्रयास नहुनु - सूचना प्रविधिको बढ्दो प्रयोगसँगै सबै सेवाहरूलाई सूचना प्रविधिमा जोड्न नसक्नु - संविधानको अनुसूची –७ बमोजिम स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्र रहेका सहकारीहरू, सामुदायिक वन, विद्यालय लगाएतका क्षेत्रहरूलाई पूर्णतः नियमन गर्न नसक्नु - संस्थागत विकास तथा मानव संसाधन व्यवस्थापनको क्षेत्रमा पर्याप्त बजेटको व्यवस्थापन गर्न नसक्नु । - सङ्घीय सरकारका विशेष कार्यक्रमबाट हस्तान्तरण हुने कर्मचारीहरूलाई अन्ततः नगरपालिकाले आफ्नो स्रोतबाट व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुँदा नगरपालिकालाई आवश्यक जनशक्ति र त्यस्ता कार्यक्रमहरूबाट रहने कर्मचारीहरूको कामसंग तालमेल मिलाउन नसकिने हुँदा नगरको थप बजेट खर्च हुनु - कति वा कुन कुन व्यवसायहरू नगरमा दर्ता वा नविकरण भए वा हुन बाँकी छन् भन्ने तथ्यगत सूचना अद्यावधीक हुने संयन्त्र नहुनु - घरनक्सा दर्ता प्रकृया अभिलेखिकरण जस्ता कार्यमा प्रविधिको प्रयोग नहुनुले कति घरसंरचनाहरू मापदण्डमा छन् वा कति छैनन् भन्ने अभिलेख व्यवस्थित हुन नसक्नु - वडाहरूमा नागरीक वडापत्र व्यवस्थापन नहुनु - वैकल्पिक ईन्टरनेटको सुविधा नहुँदा सेवा प्रदायकसंस्थाको ईन्टरनेट विप्रिँदा अनलाईन माध्यमबाट राजस्व आम्दानी र अनलाईन घटनादर्ता कार्य प्रभावित हुनु । - विद्युतको भोल्टेज व्यवस्थापन र विद्युतको वैकल्पिक व्यवस्थापन गर्न नसक्दा लाईन नभएको समयमा सेवाग्राहीहरू पर्खेर बस्नुपर्ने र विभिन्न शाखाका कामहरू समेत प्रभावित हुनु । - जिन्सी व्यवस्थापनको लागि पर्याप्त भण्डारण स्थान नहुँदा जिन्सीहरूको समयमा उचित व्यवस्थापन नहुनु । - नगर तथा वडामा बढीजसो प्रयोगमा आउने सिफारिसहरू व्यवस्थित प्रणालीमा लैजान नसक्नाले वडा तथा नगरका कामहरूमा बढी समय व्यतित हुनु । - देशको विद्युतीय सेवा स्थिर हुन नसक्दा प्रविधिलाई पूर्णतः प्रयोगमा ल्याउन चुनौतिपूर्ण रहेको छ । - सबै शाखा तथा वडामा कार्यरत कर्मचारीहरूको कम्प्युटर प्रविधिमा पर्याप्त 	<ul style="list-style-type: none"> - नागरीक बडापत्रको स्थपना भइ सेवा प्रवाहमा सहज हुनुपर्ने - उपभोक्ता समिति परिचालन कार्यविधि तर्जुमा गर्ने - लैंगिक मैत्रि बजेट तर्जुमा अनिवार्य गर्नुपर्ने, - सामाजिक सदभाव कायम गर्न उन्मुख हुनुपर्ने - निर्वाचित पदाधिकारी र कर्मचारीको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन अनुगमन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने - स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रका विषयमा आवश्यकता अनुसार ऐन नियम, विनियम, निर्देशिका तथा कार्यविधि तर्जुमा गर्ने - सूचना अधिकारी र गुनासो सुनुवाईको व्यवस्था गर्ने - स्थानीय कानून (ऐन, नियम, विनियम, निर्देशिका, कार्यविधिको) तर्जुमा पूर्णरूपमा भै कार्यान्वयन गरीएको हुनुपर्नेछ - सबै विद्यालयलाई दोहोरो लेखा स्रेस्ता व्यवस्थापन हुने गरी तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
---	--	--

	<p>ज्ञान वृद्धि गर्न नसक्दा सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो र सरल रूपमा प्रदान गर्ने कार्य चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।</p> <ul style="list-style-type: none"> - पर्याप्त जनशक्ति नहुँदा कृषि, पशु, स्वास्थ्य, शिक्षा जस्ता शाखाहरूले गर्ने सेवा प्रवाहमा खरिदहुने सामानहरूको जिन्सी व्यवस्थापन एकद्वार प्रणालीबाट हुन नसक्दा पारदर्शिता कायम गर्न चुनौती रहेको छ । - विभिन्न संघसंस्थाहरूबाट स्वास्थ्य संस्थालाई हस्तान्तरणहुने सहयोग सामग्रीहरूको वितरण एकद्वार प्रणालीबाट हुन नसक्दा कुन संस्थामा कति सामान मौज्जात छ भन्ने अभिलेख व्यवस्थापन गर्न चुनौतीपूर्ण रहेको छ । 	
--	--	--

ख. संस्थागत तथा मानव संसाधन विकास

मानव संसाधन

समृद्ध बाणगङ्गा नगर निर्माणको गर्न र नगरको समृद्ध अर्थतन्त्रको विकासको लागि आवश्यक प्रमुख स्रोत साधन नै जनशक्ति हो । त्यसैगरी संविधानले व्यवस्था गरेको रोजगारीको हकको कार्यान्वयन तथा दिगो विकास का लक्ष्य २०३० ले राखेको सम्मानजनक रोजगारीको लक्ष्य हासिल गर्न समेत शैक्षिक प्रणालीलाई सीपसँग, सिपलाई उत्पादनसँग, उत्पादनलाई बजार तथा बजारलाई रोजगारी, अवसर र आर्थिक विकाससँग जोड्न मानव संसाधन विकास योजनाको आवश्यकता पर्दछ । ४८.१३% (१५ देखि ४० वर्ष) लाई व्यवसायिक, प्राविधिक तथा सीपमूलक तालिमको माध्यमबाट दक्ष जनशक्तिमा परिणत गरी नगर तथा नगर बाहिर र अन्तराष्ट्रिय बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने तुल्याउन जरूरी देखिएको छ ।

सुशासन तथा संस्थागत विकास अन्तर्गत संस्थागत तथा मानव संसाधन उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

संभावना तथा अवसर (हामीसंग के छ?)	समस्या तथा चुनौति (हामीसंग के छैन?)	संभावना उपयोग रणनीति(के हुनुपर्छ?)
<ul style="list-style-type: none"> - नगरपालिकाको कार्यालय आफ्नै भवनमा संचालन भएको - वडाहरू मा जमिन र वडा कार्यालय भवन भएको - नगरपालिकामा विषयगत शाखा र वडा कार्यालय र कर्मचारी कार्यरत रहेको जसमध्ये प्राविधिक ३८ जना र ८१ जना प्रशासनिक कर्मचारी ७५ जना स्वास्थ्यकर्मी रहेको - सामुदायिक विद्यालय, वालविकास केन्द्र - सामुदायिक अध्ययन केन्द्र - वित्तीय संस्था बैंक तथा सहकारीहरू भएको - नगर प्रहरी कार्यालय तथा प्रहरी विट रहेको - गैर सरकारी संस्था रहेका कार्यरत रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> - विद्यमान जनशक्ति उत्पादनको अवस्था र भविष्यमा आवश्यक पर्ने विविध क्षेत्रका जनशक्तिको आँकलन गर्ने प्रणाली हालसम्म पनि स्थापना हुन नसक्नु, - उत्पादित जनशक्ति र श्रम बजारको मागबीच तालमेल नहुनु, - आन्तरीक श्रमबजारमा आवश्यक दक्ष जनशक्तिको अभाव हुनु, - ठूलो संख्यामा अदक्ष कामदार विदेशमा सस्तो ज्यालामा जोखिमपूर्ण काम गर्ने अवस्था सिर्जना हुनु - नगरभित्रका शैक्षिक संस्थाहरूबाट उत्पादित दक्ष जनशक्ति समेत स्वदेशमा रहेका अवसरहरूमा प्रतिस्पर्धा न्यून संख्यामा हुनु, - प्राविधिक, सीपयुक्त तथा विशेष दक्षता भएका मानव संसाधनहरूको संख्या १६.८५ मात्र हुनु । 	<ul style="list-style-type: none"> - नगरभित्र आवश्यक पर्ने दक्ष तथा अर्धदक्ष मानव संसाधनको विकास र उपयोगको निम्ति आवधिक प्रक्षेपणका आधारमा योजना तयार गरी लागु गर्ने । - नगरको आर्थिक सम्वृद्धिको लागि विविध क्षेत्रमा आवश्यक पर्ने मानव संसाधनको विकास र उपयोगमा निजी क्षेत्र र सहकारीक्षेत्रबीच साझेदारी र सहकार्य गर्ने । - प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक सीप विकासको अवसर सबैको पहुँचयोग्य र गुणस्तर बनाउने - वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका सीपयुक्त जनशक्तीलाई ज्ञान र सीप प्राप्त गर्ने एक स्रोतको रूपमा उपयोग गर्ने ।

ग. श्रोत परिचालन

सुशासन तथा संस्थागत विकास अन्तर्गत स्थानीय वित्त तथा श्रोत परिचालन उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

संभावना तथा अवसर (हामीसंग के छ?)	समस्या तथा चुनौति (हामीसंग के छैन?)	संभावना उपयोग रणनीति(के हुनुपर्छ?)
<ul style="list-style-type: none"> - नगरपालिकाको आन्तरिक आय (घर, जग्गा, व्यवसाय, सिफारिस, गिट्टी, जडिबुटी, बालुवा विक्रीमा रहेको - संघ प्रदेशबाट वित्तीय अनुदान प्राप्त भएको - राजस्व परामर्श समिति गठन भई राजस्व संभाव्यता अध्ययन, परामर्श तथा प्रक्षेपण छलफल शुरु भएको 	<ul style="list-style-type: none"> - आन्तरिक श्रोतको आधारहरू आय ज्यादै न्यून रहेको - उत्पादनमूलक लगानीमा कमी - कर योग्य उद्योग कलकारखाना नभएको - वित्तीय कारोबारको अबसरमा कमी - विकास साझेदारको लगानीमा कमी - निजी क्षेत्रको लगानी न्यून रहेको - समुदायको लगानी गर्ने विश्वासिलो वातावरण सिर्जना नभएको 	<ul style="list-style-type: none"> - एकीकृत सम्पत्ती कर, व्यवसाय कर, वहाल विटोरी शुल्क र दस्तुर संकलन ब्यबस्थित गर्ने । - कृषि उत्पादन, पशुपालन र स्थानीय उद्योग तथा व्यवसायलाई ब्यबसायिक बनाउने - उद्योग तथा कलकारखाना संचालन गर्ने - विकास साझेदारबाट टुला तथा मझौला उद्योगमा लगानी वातावरण सिर्जना गर्ने - नागरीकलाई उत्प्रेरणा जगाई स्थानीय परियोजनामा लगानी गर्न विश्वस्त गर्ने - स्थानीय राजस्व ऐन तर्जुमा गर्ने - करको दायरालाई फराकिलो गराउने

घ. योजना तर्जुमा, अनुगमन मूल्याङ्कन

सुशासन तथा संस्थागत विकास अन्तर्गत योजना व्यवस्थापन उपक्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरीएको छ ।

संभावना तथा अवसर (हामीसंग के छ?)	समस्या तथा चुनौति (हामीसंग के छैन?)	संभावना उपयोग रणनीति(के हुनुपर्छ?)
<ul style="list-style-type: none"> - घरधुरी तथा संस्थागत विवरण तथ्याङ्कसहित वस्तुगत विवरण तयार भएको - आवधिक योजना तर्जुमा कार्यविधि तयार भई स्विकृत भएको - अनुगमन मूल्याङ्कन समिति गठन भई क्रियाशिल रहेको - बार्षिक तथा आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई व्यवस्थित गर्न ५ वटा विषयगत समिति गठन गरी योजना तर्जुमा अभ्यास शुरु भएको 	<ul style="list-style-type: none"> - आम नागरीकको सहभागितामा कमी रहेको - योजना तर्जुमा व्यवहारिक र व्यवस्थित नभएको तथा निरपक्षतामा कमी रहेको - स्विकृत आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा योजनामा गुणस्तरको कमी रहेको - योजना तर्जुमा समितिको विषयगत विज्ञको कमी रहेको - योजना नतिजा खाका नहुँदा सूचक नभएको र अनुगमनमा कमी रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> - आम नागरीकलाई भेला गराई धेरै जनसंख्या तथा घरधुरीलाई लाभ हुने आयोजना पहिचान तथा प्राथमिकता निर्धारण र छनौट गर्ने - आवधिक योजनाको लक्ष्य तथा रणनीतिको आधारमा नतिजा खाकामा योजना तर्जुमा गर्ने - योजना बनाउँदा दुरदृष्टी, निरपक्षता र विषयगत विज्ञता कायम गर्ने - गुणस्तरका लागि अनुगमन सूचक तयार गर्ने - आर्थिक ऐनमा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्यांकन सम्बन्धी नियमावली, नीति, निर्देशिका र कार्यनीति बनाउनु पर्ने । - स्थलगत अनुगमन प्रक्रियामा विषयविज्ञ अनिवार्य सहभागिता गराउने - अनुगमनबाट आएको प्रतिबेदन र निश्कर्ष सार्वजनिक गर्ने ।

श्रोत: नगर तथा वडा स्तरीय छलफल

परिच्छेद ३ : नगर विकास अवधारणा

३.१. पृष्ठभूमी

विगतको सीमित स्रोत साधनहरूको उपलब्धता, असीमित आवश्यकता, प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा स्रोतको उपयोग गर्नु पर्ने बाध्यता, गरीबी, बेरोजगारी, असमानता, परिभरता, पछोटेपन जस्ता समस्यालाई सम्बोधन गर्नुपर्ने आवश्यकता, समीक्षा र आगामी दिनको आकलन, नतिजामूखी विकास पद्धतिको अवलम्बन, विकास प्रकृत्यामा सबै सरोकारवालाको भूमिका निर्धारण र संलग्नता, समाजलाई विकास र समृद्धितर्फ अग्रसर गराउने आधार तथा नागरीकहरूको विश्वास अभिवृद्धि समष्टिगत सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू निर्धारण गरी निश्चित अवधि (प्रायः ५ वर्ष) भित्र सो हासिल गर्न उपयुक्त नीति, सिद्धान्त, रणनीति तथा प्राथमिकताहरू एवम् स्रोत साधनको पहिचान एवम् परिभाषित गरीएको दस्तावेज, वर्तमान अवस्थाबाट लक्षित अवस्थामा पुग्नका लागि प्रस्तावित मार्गचित्र एवम् रूपरेखा दूरदृष्टि, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, नीति, कार्यक्रम र नतिजा सूचकहरू सहितको योजना निश्चित उद्देश्य, लक्ष्य, नीति, रणनीति, कार्यक्रम, बजेट आदिको प्राथमिकीकरण, विनियोजन, कार्यान्वयन र अनुगमन मूल्याङ्कनको व्यवस्था सहित नतिजामूलक सूचकको आधारमा निश्चित समयमा सम्पन्न गर्ने गरी तयार गरीएको संगठित, सुव्यवस्थित र नियोजित आर्थिक योजनाको रूपमा लिन सकिन्छ ।

राज्यको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले संविधान र कानून बमोजिम राज्य शक्तिको प्रयोग गर्ने स्वायत्तता, स्व-शासन, साझा-शासन तथा सहकारी शासन स्थानीय तह अन्तर्गत गाउँपालिका, नगरपालिका र जिल्ला सभा स्थानीय तहले सङ्घीय र प्रदेश कानूनसँग नवाझिने गरी कानून तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने जनताको सबै भन्दा नजिकको सरकार, लोकतन्त्रको आधार स्थानीय परिस्थिति र आवश्यकताको सबै भन्दा बढी जानकारी हाँसिल गर्ने र सबै भन्दा छिटो एवम् प्रभावकारी ढंगले सोको सम्बोधन गर्नसक्ने क्षमता राख्ने सरकारको रूपमा लिन सकिन्छ ।

दिगो विकासको लागि प्रभावकारी नेतृत्व आर्थिक विकास – उत्पादन बृद्धि, गरीबी न्यूनीकरण, कृषि, पशुसेवा, सहकारी, रोजगारी र आय आर्जन, सामाजिक विकास – आधारभूत र माध्यामिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाइ, स्थानीय भाषा संस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्द्धन, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, पूर्वाधार विकास – स्थानीय पूर्वाधार निर्माण, सडक, पुल, सिंचाई, खानेपानी, भवन, साना जलविद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा, भू-उपयोग – एकिकृत जग्गा विकास, बस्ती विकास, भूउपयोग योजना र मापदण्ड, विपद व्यवस्थापन, पर्यावरणीय संरक्षण, जलवायु अनुकूलन, फोहरमैला व्यवस्थापन, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण, दिगो विकासका लक्ष्यहरू र राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक योजनाले लिएका सोंच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरूसँगको तादात्म्यता स्थानीय स्रोत, साधन र सीपको प्रयोग तथा स्थानीय जनसहभागिता अभिवृद्धि, आधारभूत आर्थिक अवसरहरू तथा सामाजिक सेवामा पहुँच कसरी अभिवृद्धि गर्ने ?

विकास प्रतिफल प्राप्त गर्न वञ्चित भएका वर्ग, समुदाय, लिङ्ग एवम् विभिन्न उमेर समूहको समतामूलक विकास कसरी गर्ने ? स्थानीय प्राकृतिक, आर्थिक तथा सामाजिक स्रोतको दिगो उपयोग सुनिश्चित गर्न सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी लगानीलाई कसरी प्रोत्साहित र निर्देशित गर्ने ? वातावरणको दिगो संरक्षण गरी जनसंख्या, विकास, वातावरण, गरीबी र विपद बीचको अन्तरसम्बन्ध र अन्तरविरोधलाई कसरी संबोधन गर्ने ? आर्थिक सामाजिक विकास, जनसंख्याको वितरण तथा वस्ती विकासलाई कसरी व्यवस्थित गरी विकास निर्माण र सेवा प्रवाहलाई सहज, सुलभ, भरपर्दो र विश्वसनीय तुल्याउने ?

स्थानीय विकासका महत्वपूर्ण सवालहरूका सम्बन्धमा उचित किसिमको निर्णयमा पुग्न, विकास कार्यक्रमलाई दीर्घकालिन सोंच र उद्देश्यबाट अभिप्रेरित गर्न, स्थानीय सम्भावनालाई आर्थिक तथा सामाजिक समृद्धिमा रुपान्तरण गर्न, विकासका अवरोधक (Bottleneck) को पहिचान, समाधानको किटान र स्रोत साधनको विनियोजनलाई मार्ग निर्देश गर्न, स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकता बीच तालमेल कायम गर्न, विकास प्रकृत्यामा नेतृत्व, स्वामित्व र सहयोगी भूमिकाबारे स्पष्ट कार्य क्षेत्र किटान र जिम्मेवारी निर्धारण गर्न, सेवा सुविधालाई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र विश्वसनीय बनाउन ।

३.२. दीर्घकालीन सोंच

आवधिक योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठीमा सहभागीहरू माझ गरीएको छलफल, विषयविज्ञको सुझाव तथा परामर्शका आधारमा तयार गरीएको विकासका संभावना, अग्रणी क्षेत्र, बाणगङ्गा वासीले चाहेको अवस्थालाई केन्द्रमा राखी दीर्घकालीन सोच देहाय अनुसार निर्धारण गरीएको छ :

"आर्थिक सामाजिक रुपान्तरण, दिगो तथा उत्थानशिल पूर्वाधार, पर्यावरणीय सन्तुलन सहितको समृद्ध, सभ्य एवम् खुशी जनता बसोबास गर्ने नगरको रुपमा विकास गर्ने"

जमिनको उपयुक्त उपयोग तथा रुपान्तरणीय आधुनिक कृषि, पशुपालनमा व्यवसायिकरण, प्राकृतिक स्रोतको अधिकतम उपयोग तथा व्यवस्थित परिचालन, धार्मिक तथा प्राकृतिक पर्यटन, गुणस्तरिय तथा व्यवसायिक शिक्षा, उद्यम व्यवसाय सिर्जना तथा विकास र बजार तथा व्यवस्थित पूर्वाधार विकास, वातावरणीय सुधार, सहरी उत्थान र जोखिम सम्बेदनशील योजनामा केन्द्रित मार्फत सुखी, खुशी, समृद्धिको परिकल्पना गरीएको छ । यसको प्राप्तिका लागि नगरपालिकामा पर्याप्त श्रोत परिचालन र सुशासन तथा संस्थागत विकासवाट दीर्घकालीन सोच सम्म पुग्ने माध्यम रहनेछ ।

३.३ लक्ष्य तथा उद्देश्य

बाणगङ्गा को समष्टिगत विकासका लागि "कृषिमा आधुनिकीकरण, पर्ययन विकास गरी आयमा बृद्धि, सुविधा सम्पन्न र गुणस्तरीय भौतिक पूर्वाधार, सामाजिक न्याय र समानता सहित रोजगारी, खाद्य सुरक्षा र जीवनस्तरमा दिगो तथा गुणात्मक सुधार गर्ने" मुख्य लक्ष्य निर्धारण गरीएको छ । साथै यस योजनाले बाणगङ्गा नगरपालिकाको विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न देहायअनुसारको परिमाणात्मक लक्ष्य तथा उद्देश्य निर्धारण गरेको छ :

३.४ परिमाणात्मक लक्ष्य

- अत्यावश्यक आधारभूत पूर्वाधारहरू निर्माण गरी नगरवासीहरूको सहज पहुँचका लागि सेवा प्रवाह गर्ने ।
- हरित, पर्यावरण मैत्री तथा आत्म निभर, आधुनिक सेवा सुविधाले सम्पन्न, आगन्तुक, पाहुना तथा पर्यटकहरूको भ्रमण र वसोवासका दृष्टिले लचिलो शहरी वातावरण सिर्जना गर्ने ।
- नगरपालिकाका विकास कार्यहरू कुशलतापूर्वक सम्पन्न गर्न तथा नगरवासीको विकासको आकांक्षा अनुसार गुणस्तर सेवाको लागि दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने ।
- रोजगारीका अवसर भएका आर्थिक दृष्टिले सम्पन्न र सामाजिक दृष्टिले सन्तुलित समुदायिक सम्बन्ध कायम गर्ने ।

आवधिक योजना अवधिका परिणात्मक सूचकगत लक्ष्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

क्षेत्र	एकाई	आ.व. २०७८।७९	आ.व.२०८३।०८४	
१. आर्थिक विकास				
१.१ कृषि विकास तथा पशु सेवा				
कृषि तथा पशुपालन संलग्न	व्यक्ति	३५७३६	३७९००	५.७
कृषि तथा पशुसेवा प्राविधिकहरू (कृषि सम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति)	व्यक्ति	७५	८५	११.८
कृषि क्रियाकलापमा संलग्न	घरधुरी	१२३१७	१३०००	५.३
कृषि सहकारी तथा कृषि समूहहरू	संख्या	३६२१	४०००	९.५
पशुपंक्षी पालन गर्ने	घरधुरी	७७९७	८४५०	७.७
दाना उद्योग स्थापनाका लागि प्रोत्साहन	संख्या	०	१	१००.०

पशुपंक्षी फर्म	संख्या	३३६	१०००	६६.४
दैनिक दुग्ध उत्पादन	लिटर	८०५६	१००००	१९.४
खेतीयोग्य जमिन	हेक्टर (प्रतिशत)	९२७७.९ (३९.७०)	९२७७.९ (३९.७०)	०.०
गाई तथा भैसी पालन फर्म	संख्या	१०९	११५	१२.२
बाख्रा तथा अन्य पशुपन्छी फर्म	संख्या	४९	६०	१८.३
धान	मे.ट. वार्षिक	४.३	४.४	२.३
गहुँ	मे.ट. वार्षिक	३.३	३.५	५.७
मकै	मे.ट. वार्षिक	३.५	३.७	५.४
दलहन	मे.ट. वार्षिक	१.४	१.७	१७.६
तेलहन	मे.ट. वार्षिक	१.३	१.५	१३.३
फलफूल	मे.ट. वार्षिक	१०.२	११.०	७.३
तरकारी	मे.ट. वार्षिक	१४.२	२६.०	४५.४
मह उत्पादन मे.टन.	मे.ट. वार्षिक	७	८	१२.५
मुख्य खाद्यान्न वालीको बीउ प्रतिस्थापन दर प्रतिशत	प्रतिशत	४८	५०	४.०
१.३ सहकारी				
बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	संख्या	१४	११.०	-२७.३
कृषि कृषि सहकारी संस्था	संख्या	४३	३३.०	-३०.३
बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था	संख्या	६	८.०	२५.०
दुग्ध (कृषि) सहकारी संस्था	संख्या	३	३.०	०.०
उपभोक्ता सहकारी संस्था	संख्या	२	२.०	०.०
मह उत्पादक (कृषि)	संख्या	१	१.०	०.०
सहकारीहरुको निक्षेप	रकम (लाख)	१७७०५	२२००५.०	१९.५
ऋण परिचालन	रकम (लाख)	२२४७२	२९२००.०	२३.०
१.४ उद्द्योग तथा बाणिज्य				
उद्द्योग, व्यापार र व्यवसायमा संलग्न	संख्या (जना)	२९७७	३५२५.०	१५.५
उद्द्योग, व्यापार र व्यवसाय	संख्या	२२४०	२८००.०	२०.०
औधौगिक ग्राम सञ्चालन	संख्या	०	१.०	१००.०
औधौगिक करिडोर निर्माण	संख्या	०	१.०	१००.०
१.५ पर्यटन				
पर्यटकीय स्थलहरु	संख्या	६	८	२५.०
१.६ श्रम तथा रोजगार				
वेरोजगार	संख्या (प्रतिसत)	५६८७	२३००	-१४७.३
वैदेशिक रोजगार	संख्या (प्रतिसत)	६८६६	६०००	-१४.४
(एक लाख सम्म वार्षिक आमदानी गर्ने)	घरधुरीहरु	२७३५	१९००	-४३.९

(दुई लाखसम्म वार्षिक आमदानी गर्ने)	घरधुरीहरु	४३७९	६१००	२८.२
(दुईलाख भन्दा बढी वार्षिक आमदानी गर्ने)	घरधुरीहरु	१३२०८	१६४००	१९.५
लघुउद्दम विकास कार्यक्रम				
लघुउद्दममा संलग्न व्यक्तिहरु	संख्या	२६५	५००	४७.०
१.८ आन्तरीक राजस्व				
(प्रकृतीस्रोत ठेक्का बाहेकको आन्तरीक राजस्व (लाख)	रकम	४३७	८००	४५.४
विद्युतीयमाध्यमबाट कर भूक्तानीको संख्या	जना	५	४०००	९९.९
२. सामाजिक विकास				
२.१ शिक्षा				
एमफिल, विद्यावारिधी (पिएचडी)	जना	६२	६८	८.८
स्नातकोत्तर	जना	१७५२	१९५०	१०.२
स्नातक	जना	४९३३	५६००	११.९
निरक्षर	प्रतिशत	०.११	०.०९	-२२.२
साक्षर	प्रतिशत	९४	१००	६.०
प्राविधिक विषय पढाई हुने माध्यमिक विद्यालयहरु	संख्या	२	३	३३.३
कक्षा छाड्ने दर	प्रतिशत	४	१	-३००.०
कक्षा दोहोर्याउने दर	प्रतिशत	५	४	-२५.०
कक्षा उन्नती दर	प्रतिशत	९१	९३	२.२
सिकाई उपलब्धी	प्रतिशत	६१	६५	६.२
ICT व्यवस्थापन भएका विद्यालय	संख्या	१५	४७	६८.१
विज्ञान प्रयोगशाला भएका विद्यालय	संख्या	१६	३२	५०.०
पुस्तकालय व्यवस्थापन भएका विद्यालय	संख्या	२२	३८	४२.१
विद्यालय नयाँ कक्षा कोठा निर्माण	संख्या	१५	३२	५३.१
पुस्तकालय संख्या	संख्या	२	४	५०.०
गुणस्तरीय शिक्षाको मापदण्ड लागु	संख्या	०	१	१००.०
२.२ स्वास्थ्य				
दिर्घ रोगी	संख्या	१८६०	१५००	-२४.०
सुत्केरी (अस्पताल तथा स्वास्थ्य चौकी)	संख्या	२३१	६२१	६२.८
सुत्केरी (स्वास्थ्य संस्था बाहिर)	संख्या	१	१	०.०
कुष्ठरोगीहरुको संख्या	जना	२१	११	-९०.९
TB रोगीहरुको संख्या	जना	६८	४०	-७०.०
कुपोषित बालबालिकाको संख्या	वालबालिका	२१	५	-३२०.०
२.३ स्वास्थ्य (आयुर्वेद)				
आयुर्वेद औषधालय	संख्या	०	१	१००.०
२.४ खानेपानी तथा सरसफाई र फोहर व्यवस्थापन				

पाईप प्रणालीबाट खानेपानीको सुविधा प्राप्त	घरधुरी	१०११०	१७६००	४२.६
स्यालो ट्यूबेल	घरधुरी	१०१६९	५५७८	-८२.३
खानेपानीको सहज पहुँच नभएका	घरधुरी	३३	२	-१५५०.०
शौचालय भएका	घरधुरी	१९७७९	२३०८०	१४.३
शौचालय नभएका	घरधुरी	५४३	१००	-४४३.०
२.५ संस्कृति प्रवर्धन (धार्मिक संरचना निर्माण)				
होमस्टे	संख्या	०	५	१००.०
२.६ युवा तथा खेलकुद				
खेलकुद मैदान रङ्गशालाको रुपमा विकास गर्ने	संख्या	३	११	७२.७
व्यवसायीक फुटवल खेलाडी	संख्या	४	६	३३.३
व्यवसायीक भलिबल खेलाडी	संख्या	२	५	६०.०
व्यवसायीक क्रिकेट खेलाडी	संख्या	१	२	५०.०
कवर्डहल (ब्याटमिन्टन)	संख्या	२	५	६०.०
२.७ सामाजिक सुरक्षा				
जेष्ठ नागरीक परिचयपत्र वितरण	संख्या	१५००	४०००	६२.५
अपाङ्गता परिचयपत्र वितरण	संख्या	४०६	७००	४२.०
२.८ बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम				
कुपोसित बालबालिका संख्या				
बाल मृत्यु दर				
२.९ बालबालिका, महिला तथा युवायुवती लक्षित कार्यक्रम				
सिलाई कटाई र सृङ्गार पार्लर (दक्ष जनशक्ती)	संख्या (जना)	४४	५५	२०.०
३. पूर्वाधार विकास				
३.१ सडक तथा पुल				
सडक कालोपत्रे (आ.व.०७७।७८ सम्म)	कि.मी.	७६	१३०	४१.५
सडक ग्राभेल (आ.व.०७७।७८ सम्म)	कि.मी.	९०.१६	१६०	४३.७
कच्चीबाटोसंग जोडिएका घरधुरीहरु	संख्या	४९४६	२०००	-१४७.३
ग्रावेल बाटोसंग जोडिएका घरधुरीहरु	संख्या	५९२९	४०००	-४८.२
पक्की सडकसंग जोडिएका घरधुरीहरु	संख्या	९३२२	१४०००	३३.४
बाटोसंग नजोडिएका घरधुरीहरु	संख्या	१२५	२०	-५२५.०
आकासे पुल	संख्या	०	२	१००.०
३.२ सिंचाई				
वर्षे भरी सिंचाई हुने क्षेत्रफल प्रतिशत	प्रतिशत	३४	४७	२७.७
३.३ पूर्वाधारका अन्य कार्यक्रमहरु				
बसपार्क	संख्या	०	३	१००.०
रिडरोड	कि.मी.	८	३०	७३.३
पार्क	संख्या	५	६	१६.७
सार्वजनिक पोखरी	संख्या	७	११	३६.४

विद्युतीय सब दाह	संख्या	०	१	१००.०
छाडा चौपाया व्यवस्थापन	संख्या	१००	५००	८०.०
३.४ भवन तथा अन्य सार्वजनिक निर्माण				
भवन दर्ता संख्या				
भवन अभिलेख संख्या				
प्रशासनीक कार्यालय भवन	संख्या	२	२	०.०
वडा कार्यालय भवन संख्या नयाँ	संख्या	५	११	५४.५
वडा कार्यालय भवन पुरानो	संख्या	५	२	-१५०.०
अस्पताल भवन	संख्या	५	७	२८.६
Cunstruction Lab को सञ्चालन	संख्या	०	१	१००.०
४. वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन विकास				
४.१ वन तथा भू-संरक्षण				
वनगजंगल	हेक्टर (प्रतिशत)	११६६६	१२२६६	४.९
वनसम्बन्धी प्राविधिक (तालिम प्राप्त)	जना	१४	२४	४१.७
सार्वजनिक जग्गा संरक्षण र वृक्षारोपण	हेक्टर (प्रतिशत)	९७	६००	८३.८
४.३ जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण				
मुल संरक्षण	संख्या	२	३	३३.३
४.४ उर्जा				
४.४.१ एलपिग्यास प्रयोग गरी खानापकाउने	घरधुरी	१०६२१	१५८००	३२.८
४.४.२ बायोग्यास	घरधुरी	५२०	५८०	१०.३
४.४.३ दाउरा	घरधुरी	९१७९	४०००	-१२९.५
४.४.४ वक्तिको रुपमा सोलार प्रयोग गर्ने	घरधुरी	२९	४०	२७.५
४.४.५ विद्युत	घरधुरी	१९९६७	२०१५०	०.९
४.५ विपद् व्यवस्थापन				
दमकल संचालन	संख्या	१	१	०.०
एम्बुलेन्स	संख्या	५	६	१६.७
५. संस्थागत विकास तथा मानव संसाधन				
५.१ सूचना तथा संचार				
सूचना केन्द्र	संख्या	१	२	५०.०
५.२ मानव संसाधन				
कर्मचारी संख्या	संख्या	१९४	२०६	५.८
५.३ विद्यालय व्यवस्थापन				
जिन्सी तथा लेखा सम्बन्धी सफ्टवेयर	संख्या	३	१६	८१.३
लेखा तथा जिन्सी सम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति	संख्या	२५	५०	५०.०

३.५ परिमाणात्मक उद्देश्य

- कृषि, पशुजन्य र औद्योगिक उत्पादन एवम् उत्पादनशील सेवा सुविधाको उपलब्धता, गुणस्तर र उपयोगमा बृद्धि गर्ने ,
- कृषि उत्पादन वृद्धि, प्रसोधन बजार व्यवस्थापन र बजारीकरण
- आर्थिक विकास तथा गरीबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुर्याउने,
- स्थानीय स्वास्थ्य, शिक्षा र सामाजिक सुरक्षा सेवाको उपलब्धता, गुणस्तर र उपयोगमा बृद्धि गर्ने,
- स्थानीय पूर्वाधार र संरचना, बजार तथा आवास व्यवस्थित, सुरक्षित र दिगो बनाउने
- सुचना प्रविधिको व्यापक प्रयोग सेवा प्रवाहलाई चुस्त दुरुस्त राखि प्रभावकारी बनाउने
- स्थानिय पूर्वाधार विकास गरी धार्मिक, सांस्कृतिक सम्पदा पहिचान, संरक्षण तथा पर्यटनलाई प्रबर्धन गर्ने,
- वन, जैविक विविधता तथा वातावरणीय श्रोतको संरक्षण र दिगो उपयोग गर्ने ।
- नगरपालिका र स्थानीय सरोकारवालाको कार्य सम्पादन र सेवा प्रवाहको स्तर बृद्धि गर्ने

३.६. रणनीति

१. कृषिको आधुनिकिकरण गर्ने ।
२. पशुपालनलाई व्यवसायिकरण गर्ने ।
३. पर्यटन सेवा प्रवर्द्धन गर्ने ।
४. दिगो तथा उत्थानशिल पूर्वाधार मार्फत नगरबासीहरूको गुणस्तरीय जीवनशैलीको सुनिश्चितता गर्ने ।
५. सुदृढ सामाजिक न्याय सहितको सेवा र सुविधाको विस्तार गर्ने ।
६. समावेशिकरण कार्यान्वयनको प्रत्याभूति गर्ने ।
७. वातावरणीय अनुकूलतामा आधारित पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।

३.७. प्राथमिकताका क्षेत्रहरू

- ✓ आर्थिक विकास: कृषि तथा पशुसेवा, उद्योग तथा वाणिज्य र पर्यटन
- ✓ सामाजिक विकास: शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, र लैङ्गिक समानता तथा समाजिक समावेशीकरण
- ✓ पूर्वाधार विकास: सडक, पुलपुलेसा तथा यातायात व्यवस्था, सिंचाई, र भवन तथा सहकारी विकास
- ✓ वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन: वन तथा भू-संरक्षण, वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन, फोहरमैला व्यवस्थापन, र विपद व्यवस्थापन
- ✓ संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह, सुशासन र अन्य: मानव अधिकार, सुशासन र सदाचारिता, मानव संशाधन विकास, क्षमता अभिवृद्धि, शासकीय सुधार, स्थानीय तथ्याङ्क संकलन र अभिलेख व्यवस्थापन

बिषयगत शिर्षकका लक्षहरू

आर्थिक विकास	सामाजिक विकास	पूर्वाधार विकास	वातावरण तथा विपद	संस्थागत विकास तथा सेवा प्रवाह

<p>कृषि आधुनिकीरण र पशुपालनलाई व्यवसायिकरण गरी उन्नत र उत्पादनसिल बनाउदै स्थानीय प्राकृतिक स्रोत र साधनमा आधारित उद्योग व्यवसायको,पर्यटनको विकास गरी उत्पादनमा बृद्धि, थप रोजगारीका अवसर र गुणस्तरीय उपयोगको अवस्था सिर्जना गरी नगरपालिका वासीको जीवनयापनमा दिगो सुधार गर्ने ।</p>	<p>आधारभूत, शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक न्याय, सुरक्षा, सेवा तथा सुविधाको पहुँचमा गुणस्तरी ढंगले दिगोहुँनेगरी सुधार गरी नगरपालिका बासीको जीवनयापनलाई सरल, सुलभ र सुखी बनाउने ।</p>	<p>भएका पूर्वाधारहरूको स्तरउन्नती गर्दै स्थानीय आवश्यकतामा आधारित नयाँ पूर्वाधारहरू गुणस्तरी र व्यवस्थित तथा सुरक्षि ढंगले निर्माण गरी नगरबासीको जीवनयापन सहज र सुरक्षित बनाउने</p>	<p>वन, वातावरण, प्राकृतिक स्रोत तथा उपलब्ध खनिज पदार्थको सम्बर्द्धन, संरक्षण र दिगो उपयोग गर्दै जलवायु परिवर्तनले ल्याएका चुनौतीहरू र सम्भाव्य विपदका जोखिमहरू सहन गर्न सक्ने स्तरको जीवनयापन विकास गर्ने ।</p>	<p>नगरपालिका तथा वडा कार्यालयहरूलाई सशक्त स्थानीय सरकारका रूपमा स्थापित गरी यसका वरीपरी रहेर कामगर्ने सबै सरोकारवालाहरूको कार्यसम्पादनमा पारदर्शिता, सहभागिता, सामाजिक समावेसीकरण र जवाफदेहिताको स्तर जनताले प्रत्यक्ष अनुभुती गर्न सक्ने स्तरमा बृद्धि गर्ने ।</p>
--	---	---	---	---

विषयगत शिर्षकका उद्देश्यहरू

आर्थिक विकास	सामाजिक विकास	पूर्वाधार	वतावरण तथा विपद	संस्थागत विकास तथा सेवा प्रवाह
<p>(१) कृषि क्षेत्रमा सम्भाव्य उत्पादका पकेट क्षेत्रहरू पहिचान गरी कृषि फसलहरूलाई उत्पादनमा आधुनिकरण सहितको व्यवसायिकरणको माध्यमबाट उत्पादकत्व र उत्पादन परिमाण बृद्धि भएको हुनेछ ।</p> <p>(२) पशुपालनमा नश्लसुधार सहितको व्यवसायिकरण गरी उत्पादकत्व, पारिमाण र गुणस्तरमा सुधार भएको हुनेछ ।</p> <p>(३) कृषि-वनतर्फ सम्भाव्य उद्योगको पहिचान, व्यवसायको विकास र थप आमदानी तथा रोजगारीको सृजना भएको हुनेछ ।</p> <p>(४) परम्परागत सिंचाई प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गर्दै सिंचाईका वैकल्पिक उपायहरूको पहिचान र परिक्षण गर्दै सिंचाई सुविधाको विस्तार भएको हुनेछ ।</p> <p>(५) पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान, सम्भाव्य सेवा र पूर्वाधारहरूको विकास, सम्भाव्य ठाउँहरूमा होमस्टेको विकास र प्रवर्धन भएको हुनेछ ।</p> <p>(६) स्थानीय बैंक तथा वित्तीय संस्था र सहकारीको सुदृढिकरण</p>	<p>(१) विद्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधारको सुधार गर्दै सार्वजनिक विद्यालय शिक्षामा पहुँच र गुणस्तर बृद्धि भएको हुनेछ ।</p> <p>(२) विशेषज्ञ सहितको स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधाको उपलब्धता तथा गुणस्तरमा बृद्धि भएको हुनेछ ।</p> <p>(३) खानेपानी तथा सरसफाई सेवा सुविधाको उपलब्धता र गुणस्तरमा बृद्धि भएको हुनेछ ।</p> <p>(४) विपन्न तथा लक्षित वर्ग, जेष्ठ नागरीक, एकल महिला तथा दलितको क्षमता, सहभागिता र आधारभूत सेवा तथा सुविधाको पहुँचमा बृद्धि भएको हुनेछ ।</p> <p>(५) सु-संस्कृत, सिर्जनशील र व्यवसायिक यूवा शक्तिको विकास भएको हुनेछ ।</p> <p>(६) स्थानीय कला, संस्कृति र सम्पदाको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।</p>	<p>(१) वनेका सडकको स्तरोन्नती तथा गुणस्तरीय र व्यवस्थित भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण गरी सबै वडाकेन्द्रहरूसम्म बर्षेभरी यातायात सुचारु भएको हुनेछ ।</p> <p>(२) नगरपालिका र वडा कार्यालयहरूका भवनहरूको निर्माण, स्तरोन्नती र सुधारगरी नगरपालिका अन्तर्गतका सबै कार्यालयहरू व्यवस्थित र सुरक्षित भएको हुनेछ ।</p> <p>(३) आवश्यक ठाउँहरूमा पर्यटकीय बाटो तथा तटबन्धहरू निर्माण गरी पैदल यात्रा सुन्दर, हरीयाली, सुखदायक र सुरक्षित भएको प्रत्याभुती हुनेछ ।</p>	<p>(१) सामुदायिक वन कार्यक्रम मार्फत वन श्रोतको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा वैज्ञानिक व्यवस्थापन र संचितीमा बृद्धि भएको हुनेछ ।</p> <p>(२) जलाधार संरक्षण तथा भूमिको एकीकृत तथा व्यवस्थित उपयोगमा बृद्धि भएको हुनेछ ।</p> <p>(३) नगरको सुन्दरता तथा पर्यावरणीय स्वच्छता र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन क्षमतामा बृद्धि भएको हुनेछ ।</p> <p>(४) विपद् जोखिमको सामना गर्ने क्षमताको बृद्धि तथा क्षती न्यूनीकरण भएको हुनेछ ।</p>	<p>(१) नगरपालिका तथा वडा कार्यालयहरूको संस्थागत क्षमता, मानव संसाधन र कार्य दक्षतामा बृद्धि भएको हुनेछ ।</p> <p>(२) स्थानीय कानून, नीति तर्जुमा चुस्त दुरुस्त र पालना अभिवृद्धी भएको हुनेछ ।</p> <p>(३) नगरपालिकाको आन्तरिक तथा बाह्य श्रोत परिचालनमा बृद्धि भएको हुनेछ ।</p> <p>(४) योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा अनुगमन नतिजामूलक र प्रभावकारी भएको हुनेछ ।</p> <p>(५) रोजगारीको सृजना गरी बेरोजगारहरूको दरमा कमी आएको हुनेछ ।</p>

गर्दै वित्तीय सेवा र सुविधाको विस्तार भएको हुनेछ ।				
--	--	--	--	--

आर्थिक विकास: कृषि तथा पशुपालन र पर्यटनलाई समग्र सम्बृद्धिको साधनको रूपमा लिईएकोले एक-दुईजना कृषक व्यवसायी हुँदा यो लक्ष्य पुरा भएको मान्न सकिँदैन । यो लक्ष्य प्राप्तीका लागि यस नगरपालिकाका आधाभन्दा बढी कृषक निर्वाहमुखी खेती तथा पशुपालनबाट माथि उठी व्यवसायिक उत्पादनमा लागेको अवस्था आउन आवश्यक छ ।

सामाजिक विकास: यस शिर्षकको लक्ष्यले सेवाको उपलब्धता र गुणस्तरलाई जोड दिएको छ । बिद्यमान संरचनाहरूलाई हेर्दा शिक्षा तथा स्वास्थ्यको उपलब्धतामा भन्दा पनि गुणस्तरमा सुधार हुन आवश्यक देखिन्छ । उदाहरणका लागि नयाँ कलेज वा अस्पताल खोल्ने हैन भएका संस्थामा सेवाको गुणस्तर सुधार गर्ने र त्यस्तो सुधार क्षणिक नभएर निरन्तर हुन सकोस् भन्ने लक्ष्य हो ।

पूर्वाधार विकास: पूर्वाधार विकासमा मुख्य चासोको विषय मोटरबाटो र पुल रहेको छ । वर्तमान अवस्थालाई हेर्दा धेरैभन्दा धेरै मोटरबाटोहरू बनी सकेका छन् । यो योजना अवधिमा नयाँ सडकहरूको निर्माण भन्दापनि भएका बाटाहरूको स्तरोन्नती गर्ने र बाह्र महिना यातायातका साधन चल्ने सडक, पुल पुलेसा निर्माण सेवा सुचारु गर्ने लक्ष्य लिएको छ । त्यसैगरी अन्य पूर्वाधारहरूमा पनि स्तरोन्नती र निर्माणलाई सन्तुलनमा ल्याउने लक्ष्य राखेको छ ।

वातावरण तथा विपद: वातावरणतर्फ संरक्षण र दिगो उपयोगको लक्ष्य लिएको छ । वातावरणको संरक्षण तथा संबर्द्धनले वातावरण अनुकूलनता वनाउन सहयोग गर्दछ भन्ने मान्यता रहेको छ । विपदतर्फ कुनै पनि विपदबाट आउन सक्ने जोखिमहरूलाई सामना गर्नसक्ने क्षमताको विकास गर्ने लक्ष्य छ ।

संस्थागत विकास र सेवा प्रवाह: स्थानीय सरकारको संरचना पहिलो पटक कार्यान्वयन भएको र यो पहिलो आवधिक योजना भएकाले यस योजनाको अवधिमा नगरपालिकाले आफ्नै संस्थागत विकासलाई जोड दिईएको छ । यसका साथै सुशासनलाई मध्यनजरमा राखी अरु संघ संस्थाबाट गरीने सेवा प्रवाहलाई समेत प्रभावकारी बनाउने लक्ष्य लिएको छ ।

नोट : यसरी कार्यनीति, रणनीति, उद्देश्यहरू र बिषयगत शिर्षकका लक्ष्यहरूको सिधा सम्बन्ध समग्र लक्ष्यसंग हुन्छ । सबै लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू क्रमागत रूपमा पुरा हुँदै गएमा समग्र लक्ष्य प्राप्त गर्न सकिन्छ । भिजन प्राप्त गर्न सकिने अवस्था हुँदैन तर समग्र लक्ष्य प्राप्त भएको स्थान वा अवस्थाबाट हेर्दा भिजन नजिक देखिन्छ भन्ने मान्यता रहेको छ ।

३.८ आवाधिक योजनाको मार्ग चित्र

वर्तमान अवस्था

(आ.ब. २०७८/७९)

आर्थिक अवस्थाको दृष्टिले सङ्घीय र प्रदेश सरकारसंग परनिर्भर ।

सामाजिक अवस्थाको दृष्टिले सामुदायिक स्तरमा सामाजिक अन्तरविरोधको अवस्था, न्याय, समानता र मानव मर्यादा तथा लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीताको मात्रात्मक स्तरमा वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता ।

पूर्वाधारको अवस्थाका दृष्टिले आधारभूत संरचनाहरू निर्माणको क्रममा, व्यवस्थित तथा वातावरण मैत्री संरचना निर्माणको आवश्यकता

वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन अवस्थाको दृष्टिले सुधारउन्मुख

रणनीतिहरू

क्रियाकलाप

कृषि तथा पशुसेवा, उद्योग तथा वाणिज्य, पर्यटन र सहकारी विकास कार्यक्रम संचालन गरीनेछ ।

शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई सेवा प्रवाह र लैङ्गिक समानता तथा समाजिक समावेशीकरण व्यवहारिक कार्यान्वयनका लागि उपयुक्त कार्यक्रमहरू संचालन गरीनेछ ।

सडक, पुलपुलेसा मर्मत तथा निर्माण, यातायात व्यवस्था सदृढ, सिंचाई पूर्वाधार निर्माण तथा सेवा प्रवाह र भवन निर्माण तथा सेवा प्रवाह सम्बन्धि कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।

वन तथा भू-संरक्षण, वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन, फोहरमैला व्यवस्थापन, र विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।

प्रभाव

कृषिमा उत्पादनमा सुधार, खपतमा वृद्धि र बजार मागमा बढोत्तरी

पशुपालनमा व्यवसायिकता गुणस्तर र उत्पादनमा वृद्धि तथा उत्पादनको बजार विस्तर

सामुदायिक तथा जनस्तरमा सामाजिक न्यायको प्रत्याभूति, स्थानीय श्रोत र अवसरमा समान पहुँच र निर्णय तहको सहभागीतामा वृद्धि

बाह्रै महिना यातायातका साधन चल्ने सडक, पुल पुलेसा निर्माण, सबै वार्ड तथा टोलमा सञ्चार, खानेपानी, विद्युत पुगी र सार्वजनिक सामुदायिक भवनहरूको निर्माण, सहज एंव सर्व सुलभरूपमा आधारभुत तहका सेवाहरू प्रवाह वृद्धि

वातावरणीय अनुकुलनतामा आधारित पूर्वाधारको विकास , हरियाली तथा स्वच्छतामा वृद्धि

दूरदृष्टि

(आ.ब. २०८३/८४)

कृषिमा आधुनीकिकरण, पशुपालनमा व्यवसायिकरण, सामाजिक न्याय सहितको सेवा र सुविधा विस्तार, समावेशीकरण प्रति प्रतिबद्धताको अनुभूती र वातावरणीय अनुकुलनतामा आधारित पूर्वाधारको विकास हासिल गरेको, नगरवासीको दिगो आर्थिक उन्नती भएको नगरपालिका बाणगङ्गा ।

अवस्थामा, आवधिक लक्ष्य हासिल गर्न प्रयत्न जारी राख्नु पर्ने। संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह, सुशासन र अन्य अवस्थाको दृष्टिले संस्थागत सेवा प्रवाह दक्षतामा कमि भएको अवस्था।

७. वतावरणीय अनुकूलतामा आधारित पूर्वाधार निर्माण गर्ने।

प्रभावकारी सेवा प्रवाह, सुशासन र सदाचारिता, मानव संसाधन विकास, श्रम तथा रोजगारी, सामाजिक विकास र सामाजिक सशक्तिकरण, संगठन विकास, क्षमता अभिवृद्धि र शासकीय सुधार, र (स्थानीय तथ्याङ्क संकलन र अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने

बाणगङ्गा नगरपालिकाको कार्यदक्षतामा विकास तथा आत्म निर्भरतामा वृद्धि

आवधिक योजना कार्यान्वयनको प्राथमिकता

आ.ब. २०७९/८०	आ.ब. २०८०/८१	आ.ब. २०८१/८२	आ.ब. २०८२/८३	आ.ब. २०८३/८४
रणनीतिक प्राथमिकता	रणनीतिक प्राथमिकता	रणनीतिक प्राथमिकता	रणनीतिक प्राथमिकता	रणनीतिक प्राथमिकता
कृषिमा आधुनिकिकरण, पशुपालनमा व्यवसायिकरण,	सुदृढ सामाजिक न्याय सहितको सेवा र सुविधाको विस्तार,	गुणस्तरीय यातायात संजालको बिस्तार गरी यातायात पूर्वाधारको विकास एवं दिगोपना वतावरणीय अनुकूलतामा आधारित पूर्वाधार	पर्यटन विकास संरचना निर्माण तथा सेवा प्रवर्धन,	समावेशिकरण कार्यान्वयनको प्रत्याभूति,
कार्यक्रम प्राथमिकता	कार्यक्रम प्राथमिकता	कार्यक्रम प्राथमिकता	कार्यक्रम प्राथमिकता	कार्यक्रम प्राथमिकता
सडक, पुलपुलेसा मर्मत तथा निर्माण, स्तरन्तोति, नगर यातायात व्यवस्था र भवन तथा शहरी विकास निर्माण तथा सेवा प्रवाह, वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन, फोहरमैला व्यवस्थापन र विपद व्यवस्थापन,	कृषि तथा पशुसेवा, उद्योग तथा वाणिज्य कार्यक्रम, सिंचाई पूर्वाधार निर्माण तथा सेवा प्रवाह	शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई सेवा प्रवाह र मानव अधिकार, सुशासन र सदाचारिता, मानव संसाधन विकास, संगठन विकास, क्षमता अभिवृद्धि र शासकीय सुधार, र (स्थानीय तथ्याङ्क संकलन र अभिलेख व्यवस्थापन	पर्यटनको विकास, वन तथा भू-संरक्षण	लैङ्गिक समानता तथा समाजिक समावेशीकरण व्यवहारिक कार्यान्वयन, श्रम तथा रोजगारी, सामाजिक विकास र सामाजिक सशक्तिकरण,
अनुमानित विकास लागत	अनुमानित विकास लागत	अनुमानित विकास लागत	अनुमानित विकास लागत	अनुमानित विकास लागत

कूल पूँजी तर्फ यस बार्षिक वजेटको ५०% भन्दा वढी लगानी यस वर्षकालागि प्राथमिकरण गरीएका रणनीति तथा कार्यक्रमहरुमा खर्च गर्ने	कूल पूँजी तर्फ यस बार्षिक वजेटको ७० % भन्दा वढी लगानी यस वर्षकालागि प्राथमिकरण गरीएका रणनीति तथा कार्यक्रमहरुमा खर्च गर्ने	कूल पूँजी तर्फ यस बार्षिक वजेटको ६० % भन्दा वढी लगानी यस वर्षकालागि प्राथमिकरण गरीएका रणनीति तथा कार्यक्रमहरुमा खर्च गर्न	कूल पूँजी तर्फ यस बार्षिक वजेटको ५० % भन्दा वढी लगानी यस वर्षकालागि प्राथमिकरण गरीएका रणनीति तथा कार्यक्रमहरुमा खर्च गर्न	कूल पूँजी तर्फ यस बार्षिक वजेटको ३५ % भन्दा वढी लगानी यस वर्षकालागि प्राथमिकरण गरीएका रणनीति तथा कार्यक्रमहरुमा खर्च गर्न
---	--	---	---	---

नोट : यस आवधिक योजना अवधिमा हरेक योजना वर्षमा सवै क्षेत्रगत विकासमा योजनाहरु वन्दछन् तर यस तालिकामा आर्थिक वर्ष अनुसार प्राथमिकता क्षेत्र इंगित गर्नुको मतलब त्यस वर्षको महलमा उल्लेख गरीएको रणनीति तथा कार्यक्रमहरुलाई विशेष प्राथमिकता दिनु पर्ने भन्ने अर्थ हो ।

परिच्छेद ४ : नगर विषय क्षेत्रगत योजना

४.१ आर्थिक विकास

वर्तमान संविधानले सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागिता तथा विकासबाट समाजवाद उन्मुख स्वतन्त्र र समृद्ध अर्थतन्त्रको विकास गर्ने राज्यको आर्थिक उद्देश्यका रूपमा लिएको छ । खाद्य सुरक्षा, सम्पत्ति तथा रोजगारीलाई मौलिक हक अन्तर्गत लिएको छ । नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको साथसाथै स्थानीय सरकारको सहकार्यमा उक्त अधिकार सुनिश्चित गर्न योजनाबद्ध ढंगले प्रयास गर्न आवश्यक छ । यस तथ्यलाई मनन गर्दै नगर क्षेत्रको योजनाबद्ध र सन्तुलित विकासको लागि उद्योग व्यवसाय, पर्यटन र कृषि क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धन मार्फत उत्पादन, रोजगारी र आय वृद्धि गर्न उपयुक्त योजना तर्जुमा एवम् सोको कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस नगरपालिकाको सन्दर्भमा आर्थिक विकासका प्रयासहरूलाई मार्गदर्शन गर्न यस सम्बन्धी संभावना र अवसर, समस्या तथा चुनौति र चाल्नु पर्ने कदम सहित संक्षिप्त विश्लेषण देहाय अनुसार गरीएको छ ।

आर्थिक विकास योजना अर्न्तगत यस नगरपालिकाले आगामी पाँच वर्षमा यस क्षेत्रगत विकास अर्न्तगत पर्ने निम्न विषयगत क्षेत्रहरूमा हासिल गर्न चाहेको विकास योजनाको आवधिक लक्ष्य, उद्देश्य र रणतिती तथा कार्यक्रमहरू निम्नानुसार रहेको छ

दिर्घकालिन सोच:

लक्ष्य : कृषिमा आधुनिकीकरण, पशुपालनमा व्यवसायिकरण, पर्यटन, उद्योग व्यवसायलाई प्रतिस्पर्धी र उत्पादनसिल बनाउदै जलवायु अनुकूलन, आत्मनिर्भर एवम् निर्यातमुखी उद्योगको रूपमा कृषि क्षेत्रलाई रूपान्तरण गर्दै समावेशी र दिगो आर्थिक बृद्धि गरी थप रोजगारीका अवसर र गुणस्तरीय जीवनयापनमा दिगो सुधार गर्ने

४.१.१ कृषि

विगत एक दशकभन्दा लामो राजनैतिक अस्थिरताका कारणले यस नगरपालिकाको मात्र नभएर समग्र नेपालको विकास निकै पछाडि परेको यथार्त सबैका सामु छर्लङ्ग छ । वर्तमान अवस्थामा राजनीतिक स्थिरता कायम हुन सकेकोले जनताको मुख्य आवश्यकता आर्थिक विकास नै हो भन्ने केन्द्र सरकारको ठम्याई रहेको देखिन्छ । त्यसैले वर्तमान सरकार गठन हुनासाथ जल्दोबल्दो रूपमा "सम्बृद्ध नेपालको" नारा अगाडि सारेको अवस्था छ । देशमा आएको राजनैतिक स्थिरताको फाईदा उठाउँदै आर्थिक उन्नतीमा फड्को मार्न सक्नु नै वर्तमान सरकारको प्राथमिकता रहेको देखिन्छ । यस प्रकारको राष्ट्रिय परिवेशमा तर्जुमा हुन लागेको बाणगङ्गा नगरपालिकाको आवधिक योजनामा पनि आर्थिक विकासको क्षेत्रलाई दोस्रो महत्वपूर्ण स्थानमा राखेको छ ।

यस बाणगङ्गा नगरलाई सम्बृद्ध बाणगङ्गा बनाउन कृषि क्षेत्रको महत्वपूर्ण भूमीका रहेको पाईन्छ । यहाँको मौसम उष्ण प्रकारको रहेको छ भने यहाको औषत तापक्रम गर्मी याममा ४०.६ डिग्री सेल्सियस सम्म तथा जाडो याममा न्युनतम ६.९ डिग्री सेल्सियस सम्म पुग्ने गरेको पाईन्छ । यस नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल २३,३५८ हेक्टर रहेको छ सो मध्ये खेती योग्य जमिन ९२७७.१ हेक्टर (३९.७१ प्रतिशत) रहेको छ । जस मध्ये ९,१३८ हेक्टर जमिनमा खेती गरेको पाईन्छ । यस नगरपालिकामा मुख्य वालीको रूपमा धान, गहुँ, मकै, तोरी, मुसुरो, तरकारी, फलफूल रहेको छ भने मौरी पालन तथा च्याउ खेतीको पनि बिस्तार भैरहेको छ । नगरपालिकाको कुल घरधुरी संख्या २०,३२२ रहेको र सो मध्ये १२,३१७ घर परिवार (६०.६ प्रतिशत) कृषि पेशामा आवद्ध रहेको पाईन्छ । आफ्नो उत्पादनले ९ महिना भन्दा बढि खान पुग्ने परिवार संख्या ६७ प्रतिशत रहेको छ भने ३ महिना सम्म मात्र खान पुग्नेको परिवार संख्या १८ प्रतिशत रहेको छ ।

नेपालको सम्विधानले खाद्य सम्बन्धी अधिकारलाई मौलिकहकको रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ । बिभिन्न कारणबाट उत्पन्न हुन सक्ने खाद्य तथा पोषण संकटको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै प्रमुख खाद्यान्न, तरकारी, फलफूल तथा मौरीमा आत्मनिर्भरताको लागि कृषिमा ब्यवसायिकरण यान्त्रिकरण तथा दक्ष जनशक्ति सहितको संरचनागत सुधार गरी एक वडा एक कृषि प्रविधिकको ब्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ । कृषि क्षेत्रको आद्यौगिककरणको माध्यमबाट नगरमा थप रोजगारी सृजना गरी आयमा बृद्धि, गरीवी न्युनिकरण सहित नगरलाई कृषिजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर गराउदै निर्यातजन्य उत्पादन तर्फ जोडदिदै सोहि अनुसार संघ/प्रदेश तथा अन्य दात्रीनिकायहरुको समन्वय तथा सहकार्यमा आवश्यक लगानी जुटाई विकासको मेरुडण्डको रूपमा रहेको कृषि क्षेत्रमा परिचालन गरीने छ ।

कृषि क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरु –

१. सिँचाईको राम्रो र भरपर्दो ब्यवस्था नहुनु ।
२. कृषिमा यान्त्रिकरणको बारेमा प्रयास जानकारी नहुनु तथा प्रयोगमा कमी ।
३. आवश्यकता अनुसारको रासायनिक मल समयमा नपाईनु ।
४. बढ्दो शहरीकरण तथा बसाई सराई
५. कृषि योग्य भूमीको बढ्दो खण्डिकरण
६. नगरपालिका भित्र उपयुक्त र ब्यवस्थित कृषि बजारको ब्यवस्था नहुनु ।
७. सबै क्षेत्रमा बिद्युतको बिस्तार नहुनु ।
८. नगरका सबै क्षेत्रमा सडक संजाल (कृषि सडक) को बिस्तारमा कमी हुनु ।
९. उपयुक्त प्रविधिको बारेमा सम्पूर्ण कृषकहरुमा जानकारी हुन नसक्नु ।
१०. कृषि सहकारी तथा कृषक समूहले ब्यवसायिक कृषि तर्फ पुर्जी लगांनी गर्न नसक्नु ।
११. नगरपालिका भित्र कोल्ड स्टोर तथा खाद्य गोदाम घरको ब्यवस्था नहुनु ।
१२. वाली तथा पशुपंक्षी विमा तर्फ कृषकहरुको आकर्षण नहुनु ।
१३. समय समयमा शितलहर तथा डुवान/ बाढी आउनु ।

चुनौति र अवसर:

चुनौति

१. भारत संगको खुल्ला सिमाना
२. छाडा चौपाया
३. कृषि योग्य भूमीको बढ्दो खण्डिकरण
४. ब्यसायिक पकेट क्षेत्रमा अनियन्त्रित र असन्तुलित रूपमा रासायनिक विषादी तथा अन्य वातवरण तथा मानव स्वास्थ्यमा असर पार्ने खालका पदार्थको प्रयोग बढ्दै जानु ।
५. कृषि सहकारी /कृषक समूह तथा कृषि फर्म बढी अनुदानमूखी बन्दै जानु ।

अवसर:

१. चुरे पर्वतसंग जोडिएको समथर तथा उर्वर भूमी हनु ।
२. बाणगङ्गा नदी लगायतका अन्य नदीनालाहरू हुनु ।
३. तराईको भू-भाग भएकोले भूमीगत पानीको सतह माथि रहनु ।
४. पूर्व-पश्चिम राजमार्ग यसै नगरपालिकाको विचमा रहनु तथा धेरै क्षेत्र राजमार्ग संग जोडिनु ।
५. नगरपालिकामा ठूलो संख्यामा कृषि सहकारी/ कृषक समूह तथा कृषि फर्म नियमानुसार दर्ता भै संचालन हुनु ।
६. नगरपालिकामा प्रयाप्त मात्रामा वित्तिय संघ/संस्थाहरूको पहुँच हुनु ।
७. नगरपालिकाको प्रत्येक वडामा साप्ताहिक हाट बजार संचालनमा रहनु ।
८. पशुपालन तर्फ कृषकहरूको आकर्षण बढ्दै जानु तथा प्रयाप्त मात्रामा पशु पंक्षी फर्म स्थापना हुनु ।
९. धेरै मात्रामा सार्वजिक तथा सामुदायिक बन क्षेत्र रहनु ।

दीर्घकालिन सोच:

कृषिको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गरी खाद्य सुरक्षा, रोजगारी सिर्जना तथा जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने ।

लक्ष्य:

प्रतिस्पर्धी, जलवायु अनुकूलन, आत्मनिर्भर एवम् निर्यातमूखी उद्योगको रूपमा कृषि क्षेत्रलाई रुपान्तरण गर्दै समावेशी र दिगो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने ।

उद्देश्य:

१. कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने ।
२. कृषि क्षेत्रमा व्यवसायीकरण तथा यान्त्रिकरण गरी निर्वाहमूखी कृषि प्रणालीलाई निरुत्साहित गर्ने ।
३. प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताको विकास गरी कृषि क्षेत्रको ब्यापार सन्तुलन गर्ने ।
४. कृषिमा आधारित उद्योग विकास गरी रोजगारी र आमदानी वृद्धि गर्ने ।
५. प्रारंभिक कृषि प्रणालीलाई अवलम्बन गरी निर्यातजन्य उत्पादनमा जोड दिने ।

बिषयगत शिर्षकका रणनीतिहरू तथा कार्य नीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ : कृषि क्षेत्रको विशिष्टीकरण, विविधिकरण तथा व्यवसायिकरण गर्नु,	
१. कृषिको विशिष्टीकरण गरी उत्पादन परिमाण र गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने ।	१.१ कृषि तथा पशुपन्छीजन्य वस्तुहरूको उत्पादनमा वृद्धि गर्न तुलनात्मक लाभका कृषि उत्पादन पकेत क्षेत्र निर्धारण गरी प्रविधि, पूर्वाधार, सिचाइ, उपकरण, बिमा, मल, उन्नत बिउबिजन तथा विरुवा लगायतका वस्तु तथा सेवाहरू एकीकृत रूपमा उपलब्ध गराउन संघ तथा प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गरीनेछ । १.२ सेवा केन्द्रमार्फत प्राप्त हुने सेवा, सुविधा र प्रविधि एकीकृत रूपमा सहज उपलब्धताको व्यवस्था गरीने छ ।

रणनीति	कार्यनीति
	<p>१.३ तरकारी, फलफूल, मौरी, पुष्पखेती, च्याउ, माछा, गाईभैसी, कुखुरा तथा पंक्षी र वाखापालनमा केन्द्रित गरी एक उपज एक नमूना कृषि फर्म मोडेलको रूपमा सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>१.४ कृषकहरूमा व्यवसायिक बालीहरूको बीउ तथा बेर्नाको उत्पादन र सहज आपूर्तिका लागि कृषि सहकारी तथा अगुवा कृषकलाई प्रोत्साहन तथा परिचालन गरीने छ ।</p> <p>१.५ बाँझो जमीन राख्ने प्रवृत्तिलाई न्यूनीकरण गर्न बाँझो जमीनको उपयोग गर्न भूमि बैंक तथा नीजि, समूह तथा सहकारी मार्फत व्यवसायिक खेतीको लागि परिचालन गरीनेछ ।</p> <p>१.७ खाद्य तथा तरकारी उत्पादन वृद्धि गर्न खेतीयोग्य जमीनको संरक्षण र सिंचाई सुविधा विस्तार गर्दै जाने नीति लिइने छ ।</p> <p>१.८ कृषि पेशा तथा जैविक र व्यवसायिक उत्पादनमा संलग्न किसानलाई प्रोत्साहित गर्न वार्षिक रूपमा उत्कृष्ट कृषक छनौट गरी पुरस्कृत गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p> <p>१.९ आवश्यकताका आधारमा वडास्तरमा नमूना प्राङ्गारिक खेतीको प्रवर्द्धन गर्न स्थानीय तहको समन्वयमा निजी क्षेत्र, सहकारी र स्थानीय समुदायसँग सहकार्य गरीनेछ ।</p>
<p>२. कृषिको यात्रिकरण तथा आधुनिकिकरणलाई सहजिकरण गर्ने ।</p>	<p>२.१ जैविक मल तथा विषादीको उत्पादन एवम् प्रयोग गर्न कृषकलाई सचेतना, उत्पादन प्रविधि र प्रसार कार्यक्रम सञ्चालनको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>२.२ स्थानीय बीउ-बिजनको संरक्षण गर्दै गुणस्तरीय जातका मूलतः नगदे एवम् उच्च मूल्यका कृषि उपजहरूको व्यवसायिक खेतीमा व्यापकता दिई उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गरीनेछ ।</p> <p>२.३ कृषकको माग, स्थानीय जातमा आधारित विशिष्टकृत एक वडामा एक बहुउद्देश्यीय कृषि नर्सरीको स्थापना गरी बिरुवाको उपलब्धतालाई सहज गराइनेछ ।</p> <p>२.४ च्याउ, कुखुरापालन, फूल, बाखापालन, गाईपालन, फलफूल उत्पादनका लागि स्थान, माटो र हावापानी अनुसारको बाली छनौट गरी व्यवसायिक उत्पादनको लागि कृषि प्रसार तथा प्रविधि हस्तान्तरण गरीनेछ ।</p> <p>२.५ जमिन बाँझो हुने र खण्डीकरण गरीने अभ्यासलाई नियन्त्रण गर्दै कृषकहरू बीच सामुहिक खेती, साझेदारी एवम् सहकारी र करार खेती प्रणाली लागू गर्न नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>२.६ कृषि बालीमा लाग्ने रोग, कीटाणुबाट हुने क्षतिलाई समयमै नियन्त्रण गर्न प्राविधिक सहयोगलाई प्रभावकारी बनाइनेछ र नोक्सानी न्यूनीकरण गर्न कृषि बिमाको लागि कृषक समूह, सहकारी र बिमा कम्पनीसँग सहकार्य गरीनेछ ।</p> <p>२.७ आधुनिक प्रविधि तथा यन्त्र-उपकरणहरूको प्रयोग तथा यान्त्रीकरण गर्न तथा सूचना प्रविधिमैत्री सेवाबाट अत्याधिक लाभान्वित गराउन कृषकहरूको क्षमता विकास तथा सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।</p> <p>२.८ जलवायु परिवर्तनसँग अनुकूलन भई जैविक विविधताको संरक्षण र प्रविधि उपयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन गरीनेछ ।</p> <p>२.९ कृषि बजार विकास प्रवर्द्धनका लागि प्रत्येक वडामा कृषि उपज संकलन केन्द्र, गोदामघर र नगरपालिकाको मुख्य बजार क्षेत्रमा हाटबजार केन्द्र, कोशेली घर, बिक्री कक्ष र शीतभण्डारको व्यवस्था गरीनेछ ।</p>
<p>३. कृषक एवम् कृषिमा आधारित समूह तथा संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।</p>	<p>३.१ छरिएर रहेका साना किसानहरूलाई समूहमा आवद्ध गरी व्यवसाय सञ्चालन सम्बन्धी ज्ञान, सीप र प्रविधि हस्तान्तरण गरीनेछ ।</p> <p>३.२ कृषक तथा कृषि फार्महरूको सीप, क्षमता अभिवृद्धि एवम् व्यवसायिकता विकासमा सहजीकरण गरीनेछ ।</p>

रणनीति	कार्यनीति
	<p>३.३ कृषक समूह र सहकारी संस्था गठन गर्न प्रोत्साहन गरीने, कृषकको वर्गीकरण र अगुवा कृषक परिचयपत्र वितरण र सोही अनुसार सुविधा एवम् अनुदानहरूको व्यवस्था गरी कृषि पेशालाई पुरस्कृत एवम् सम्मानित गरीनेछ ।</p> <p>३.४ बेरोजगार युवाहरूलाई कृषिमा आधारित सीप विकास तालिम प्रदान गरी कृषि मजदुर तथा मानवश्रोतको कमीलाई न्यूनीकरण गर्दै स्थानीय युवाहरूमा रोजगारी अवसर सिर्जना गरीनेछ ।</p> <p>३.५ जलवायु परिवर्तनसँग अनुकूलन हुन यसबाट हुन सक्ने क्षति, नोक्सानी न्यूनीकरण गर्न कृषकको क्षमता अभिवृद्धि गराइनेछ ।</p>
४. कृषि उपजहरूको व्यवसायीकरण तथा बजार प्रवर्द्धन गर्ने ।	<p>४.१ व्यवसायिक उत्पादनका लागि संभाव्यताका आधारमा पकेट क्षेत्र, ब्लक, कृषि जोन घोषणा गरीनेछ ।</p> <p>४.२ कृषि सहकारी संस्था तथा निजी क्षेत्रको भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउदै कृषि बजार प्रवर्द्धन गर्न कृषक र बाह्य बजार क्षेत्रसँग अन्तरसम्बन्ध (Forward & Backward Linkage) विकास गरीनेछ ।</p> <p>४.३ मूल्य श्रृङ्खला (Value Chain) र बृहत उत्पादन (Mass Production) को अवधारणालाई अवलम्बन गर्न नीतिगत, कानूनी र उपयुक्त संयन्त्रको व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p> <p>४.४ हालको तरकारी र फलफूल बजारको स्तरोन्नति गर्ने तथा कृषि पकेट क्षेत्र नजिक नयाँ कृषि बजार तथा संकलन केन्द्रको व्यवस्था लगायत स्थानीय, प्रदेश र राष्ट्रिय स्तरका विक्रेताहरूलाई कृषि उपजहरू बजारीकरणलाई अन्तरसम्बन्धको विकास गरीनेछ ।</p> <p>४.५ कृषकहरूलाई कृषि उत्पादन, प्रविधि, कृषि उपजहरूको बजार क्षेत्र र बाह्य बजारको बारेमा सूचना प्रविधिका माध्यमबाट नियमित जानकारी गराउन नगरपालिकामा प्रभावकारी संयन्त्रको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>४.६ स्थानीय उद्यमी, व्यवसायी, सहकारीको साझेदारीमा खेती, कृषि उपज संकलन तथा प्रशोधन संयन्त्रको स्थापना गर्न समन्वय र सहकार्य गरीनेछ ।</p> <p>४.७ इच्छुक युवा, लक्षित वर्ग र कृषकहरूका लागि कृषि उद्यम सिर्जना र विकास सम्बन्धी तालिम, प्रविधि, प्राविधिक तथा व्यवसायिक परामर्श सेवा उपलब्ध गराउन आवश्यक व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>४.८ कृषि व्यवसाय तथा उत्पादन (कृषि फार्म, उत्पादन र प्रशोधन र बजारीकरण) लाई कृषि पर्यटनको अवधारणा अनुसार सञ्चालन र व्यवस्थापनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p>

प्रमुख कार्यक्रमहरू

कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि गरीने रणनीति	प्रमुख कार्यक्रम
१. संघ, प्रदेश तथा अन्य सरोकारवाला निकायको सहयोग, समन्वय र सहकार्यमा कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने कार्यक्रम	<p>१. ब्यवसायिक तरकारी वाली उत्पादन कार्यक्रम संचालन</p> <p>२. ब्यवसायिक खाद्यान्न वाली उत्पादन कार्यक्रम संचालन</p> <p>३. ब्यवसायिक वीउ उत्पादन कार्यक्रम संचालन</p> <p>४. अनुदानमा मल/ वीउ विजन/मौरी/च्याउ वीउ वितरण</p> <p>५. कृषक समूह/कृषि सहकारी/कृषि फर्म शसक्तिकरण कार्यक्रम</p>

	<p>६. ब्यवसायिक मौरीपालन कार्यक्रम संचालन</p> <p>७. साना सिँचाई समर्त सम्भार कार्यक्रम संचालन</p> <p>८. कृषकलाई प्राविधिक तालिम तथा अध्ययन अवलोकन भ्रमण संचालन</p> <p>९. अनुदानमा ककजार/उपकरण वितरण कार्यक्रम</p>
२. गुणस्तरीय उत्पादन सामग्री तथा सेवाको उपलब्धताको सुनिश्चिताका लागी संचालन गरीने कार्यक्रम	<p>१. नियमित बजार अनुगमन गर्ने</p> <p>२. सम्बन्धित निकायसंग आवश्यकता अनुसारको समन्वय तथा छलफल गर्ने ।</p> <p>३. आवश्यकता अनुसारको सचेतना मूलक तालिम /गोष्ठी संचालन गर्ने</p> <p>४. आवश्यकता अनुसार ऐन, नियम, कार्यविधी ,निर्देशिका निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्ने ।</p> <p>५. वाली तथा पशुपंक्षी विमा सम्बन्धि अनुदान तथा सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने</p>
३.प्रविधि विस्तार तथा प्रचार प्रसार गर्ने	<p>१. विभिन्न वालीमा प्रदर्शन संचालन गर्ने</p> <p>२. उन्नत प्रविधि सम्बन्धि तालिम/गोष्ठी/भ्रमण संचालन गर्ने</p> <p>३. कृषि मेला महोत्सव संचालन गर्ने</p> <p>४. सचेतना मूलक घुम्टि शिविर संचालन गर्ने</p> <p>५. आकस्मिक वाली संरक्षण सेवा संचालन गर्ने</p> <p>६. माटो जाँच शिविर संचालन गर्ने</p>
४.कृषि पूर्वाधारको निर्माण तथा विकास गर्ने	<p>१. निर्माणाधिन कृषि बजार संकलन केन्द्र सम्पन्न गर्ने</p> <p>२. साप्ताहिक हाटबजारलाई मर्मत सम्भार तथा ब्यवस्थित गरी नगरपालिका आफैले संचालन गर्ने</p> <p>३. कृषि संकलन केन्द्र निर्माण गर्ने</p> <p>४. खाद्य गोदाम घर निर्माण गर्ने ।</p> <p>५. पुराना सिँचाई कुला/ नहर मर्मत सम्भार तथा नया नहर निर्माण गर्ने</p> <p>६. बाणगङ्गा नदीको माथिल्लो भागमा पानी संकलन केन्द्र (Reserve Pond) निर्माण गर्ने</p> <p>७. माटो परिक्षण प्रयोगशाला स्थापना / निर्माण गर्ने</p>
५.स्थानीय सम्भाव्यताको आधारमा कृषकहरुको प्राविधिक ब्यवसायिकता तथा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका साथै अधिकार सुनिश्चित गर्दै उत्पादन र बजारीकरणलाई नाफामूलक बनाउने	<p>१. एक वडा एक उत्पादन कार्यक्रम संचालन गर्ने</p> <p>२. सम्भाव्यताको आधारमा कृषक समूह/ कृषि सहकारी मार्फत नमूना प्रांगारिक फर्म संचालन गर्ने</p> <p>३. वातवरण मैत्री सामूहिक तथा सहकारी खेती प्रणालीलाई प्रोत्साहन गर्ने</p> <p>४. बाँझो तथा सिमान्तकृत जमीनमा बहुउपयोगी एवम् उच्च मूल्यका वाली वस्तु सहितको कृषि वन प्रणालीको प्रवर्द्धन गर्ने</p> <p>५. नदी किनार तथा राजमार्ग आसपासका क्षेत्रहरुमा फलफूल तथा अन्य उपयुक्त वालीको खेती प्रवर्द्धन गर्ने</p>

	६. कृषि सहकारी तथा कृषक समूह मार्फत बजारीकरण गर्न सक्ने गरी संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
६. जलवायु परिवर्तन र प्रकोपबाट पर्ने नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्दै जलवायु अनुकूलन तथा उत्थानशील प्रांगारिक लगायतका कृषि प्रविधिको विकास र बिस्तार गर्ने	<p>१. प्रांगारिक खेतीका संभावित वस्तु तथा वडा/टोल पहिचान गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने</p> <p>२. एक घर एक करेसावारी एक वडा एक नर्सरी कार्यक्रम संचालन गर्ने</p> <p>२. लोपोन्मुख तथा रैथाने वालीको वीड विजन तथा जैविक विविधता संरक्षण सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन कृषक समूह/सहकारी/संघ/संस्थाको सहकार्यमा संचालन गर्ने</p> <p>३. प्रांगारिक खेती प्रवर्द्धनका लागि वायोग्यास, कम्पोष्ट मल तथा अन्य श्रोतबाट उत्पादन भएका प्रांगारिक मलमा अनुदानको ब्यवस्था गरी समूह/ सहकारी/ निजि क्षेत्रको सहकार्यमा प्रयोगलाई बिस्तार गर्ने</p>

४.१.२ पशुपालन तथा सेवा

नेपालको संबिधानले खाद्य सम्बन्धी अधिकारलाई मौलिकहकका रुपमाप्रत्याभूति गरेको छ । देशको करिब ६३ प्रतिशत जनसंख्याको रोजगारी तथा जीबिकाको आधार कृषि हो । देशको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषिको योगदान करिब ३२ प्रतिशत रहेको छ । नेपालको अर्थतन्त्रमा पशुपालन ब्यवसायको महत्वपूर्ण योगदान रहेको छ । देशको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा करिब १३ प्रतिशत र कुल कृषि ग्राहस्थ उत्पादनमा करिब २७ प्रतिशत योगदान गरीरहेको यस पशुपालन ब्यवसायले ग्रामीण अर्थतन्त्र जोगाउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरीरहेको छ ।

खाद्य तथा पोषण सुरक्षाका दृष्टिले बिज्ञानले सुझाए बमोजिम मानिसलाई दैनिक आवश्यक पर्ने कुल क्यालोरीको ७० प्रतिशत हिस्सा बनस्पतीजन्य पदार्थ र बाँकी ३० प्रतिशत पशुपन्डीजन्य पदार्थबाट आपूर्ति हुनुपर्ने हुन्छ तर हाम्रो दैनिक आवश्यक क्यालोरीको आपूर्ति यस बमोजिम भई राखेको छैन । प्रति दिन प्रति ब्यक्ति २२५० किलो क्यालोरीको ८७.३ प्रतिशत अर्थात १९६४ किलो क्यालोरी खाद्यान्न अर्थात बनस्पतीजन्य पदार्थबाट र बाँकी १२.७ प्रतिशत दुध, दही, पनीर, माछा, मासु, अण्डा आदी जस्ता पशुपन्डीजन्य पदार्थबाट प्राप्त भएको देखिन्छ । यस हिसाबले खाद्य तथा सन्तुलित पोषण सुरक्षाका लागी पशुपन्डी जन्य पदार्थको उत्पादन र आपूर्ति कार्यमा झनै प्राथमिकता दिनुपर्ने देखिन्छ ।

सोच :

पशुपालन ब्यवसायलाई ब्यवसायिक, आयमूलक तथा आकर्षक पेशाको रुपमा विकास गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, गरीबि न्यूनीकरण र रोजगारी श्रृजनाका साथै राष्ट्रिय उत्पादनमा योगदान पुर्याउने ।

लक्ष्य :

ब्यवसायिक एवं प्रतिस्पर्धात्मक प्रणालीबाट उच्च एवम् दिगो आर्थिक बृद्धि हाँसिल गरी खाद्य सुरक्षा तथा गरीबि निवारणमा योगदान पुर्याउने ।

उद्देश्य :

१. पशुपन्डीको उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा बृद्धि गरी गरीबि निवारण तथा खाद्य सुरक्षामा योगदान पुर्याउने ।

२. पशुजन्य पदार्थको प्रशोधन र बजार प्रवर्द्धन गरी ब्यपसायी करणका आधारहरु सुदृढ गर्ने ।
३. आर्थिक तथा जनस्वास्थ्यको दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण पशु रोगहरुको नियन्त्रण र उन्मूलन गर्ने ।
४. जैबिक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन र उपयोग गरी वातावरण मैत्री पशुपालन ब्यवसाय पद्धतीको विकास गर्ने ।

रणनीति तथा कार्यनीति :

रणनीति	कार्यनीति
१. संघ/प्रदेश/अन्य सरोकारवाला निकायको सहयोग, समन्वय र सहकार्यमा पशुपन्धीको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने ।	बिश्व ब्यापार संगठन तथा विश्व पशु स्वास्थ्य संगठनको मापदण्ड अनुसार पशु स्वास्थ्य सेवालार्ई भरपर्दो, विश्वासिलो र आधुनिकीकरण गर्ने । स्थान विशेषको सम्भाव्यताको आधारमा पशुवस्तु विशेषको पकेटहरुलाई केन्द्रबिन्दु मानी ब्यवसायिक पशुपालन प्रणालीको विकास गर्ने । ब्यवसायिक पशुपन्धी पालन कार्यक्रम संचालन गर्ने । आवश्यकता अनुसार ऐन, नियम र कार्यबिधि तथा निर्देशिकाको निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
२. गुणस्तरिय उत्पादन सामाग्री सेवाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने ।	पशु तथा पशुजन्य पदार्थको स्वच्छ तथा गुणस्तरिय उत्पादन बृद्धिका लागी आवश्यक पर्ने उत्पादन सामाग्रीहरुमा कृषकको पहुँच बढाई उत्पादन लागत कम गरी पशुपालन ब्यवसायलाई प्रतिस्पर्धी बनाउने । अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्ने ।
३. पूर्वाधारको निर्माण तथा विकास गर्ने ।	पशुपन्धीहरुको आधुनिक गोठ/खोरको पुर्वाधार निर्माण/सुधारमा सहकार्यमा सुधार गर्ने । पशुपालन सम्बन्धी औजार/उपकरण खरीदमा अनुदान सहयोग गर्ने ।
४. पशु स्वास्थ्यको संरक्षण र सम्बर्द्धन	पशुपंक्षीहरुमा देखिने संक्रामक तथा महामारी रोग बिरुद्ध खोप र उपचार गर्ने । पशुपंक्षीहरुमा हुने आन्तरिक तथा बाह्य परजीविको नियन्त्रण गर्ने । पशुपंक्षीबाट मानिसमा सर्ने रोगहरुको नियन्त्रण तथा रोगहरुको बारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने । अन्य प्रकारका रोगहरुको समयमा पहिचान, रोकथाम र उपचार गर्ने । पशुपंक्षीहरुको उपचारको लागी पशु स्वास्थ्य/ बाँझोपन निवारण शिविरहरु संचालन गर्ने ।
५. पशु आहाराको विकास तथा बिस्तार	घांसको बीउ बेर्ना उत्पादनको लागी श्रोत केन्द्रको स्थापना गर्ने । पशु आहाराको गुणस्तरमा बृद्धि गर्न उन्नत घांसको बीउ कृषकलाई उपलब्ध गराउने । सामुदायिक बन तथा काबुलियती बनमा भुई तथा डाले घांसको विकास गर्ने ।
६. पशुबस्तुको नश्रु सुधार	स्थानीय जातका गाई/भैसीको बंश सुधार गर्न सबै क्षेत्रमा कृत्रिम गर्भाधान सेवा संचालन गर्ने । दुध उत्पादनमा बृद्धि गर्नको लागी सहकार्यमा Sex Semen को उपलब्ध गराउने । प्रजननको लागी आयोग्य भाले जनावरको बन्ध्याकरण कार्य गर्ने ।
७. प्रविधि बिस्तार तथा प्रचार प्रसार	पशुपालन ब्यवसाय प्रवर्द्धनका लागी आवश्यक पर्ने प्राबिधिक दक्षता एवम् क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । उन्नत प्रविधिको जानकारी गराउन बिभिन्न स्तरका तालिम संचालन गर्ने । उन्नत पशुपालन प्रविधि अवलम्बन गर्न कृषक भ्रमण गराउने । पशुपालन सम्बन्धी बिभिन्न तालिमबाट स्वरोजगारको सृजना तथा आय आर्जनमा बृद्धि ल्याउने । पशु सेवा सम्बन्धी बिभिन्न दिवस/प्रदर्शनी जस्ता कार्य संचालन गरी पशुपालन पद्धतीमा सुधार ल्याउने ।
८. वातावरण संरक्षण एवम् जैबिक विविधताको सम्बर्द्धन	वातावरण संरक्षण एवम् जैबिक विविधताको सम्बर्द्धन र उपयोग गर्दै पशुपन्धीहरुमा आधारित आय आर्जन गर्ने खालका पशुजन्य उद्यमको अभिवृद्धि गरी खाद्य सुरक्षा स्थिति सुदृढ गर्ने ।

१. पशुपंक्षी बजारको बजारीकरण तथा संस्थागत विकास	<p>स्थानीय निकाय र सरोकारवालाहरूको सहकार्यमा पशुपन्छी बजार संजाल विकास तथा बिस्तार द्वारा कृषक, ब्यवसायी तथा उपभोक्ताको लागी प्रतिस्पर्धात्मक तथा गुणस्तरीय पशुबस्तुको बजार पहुँचमा सहज बनाउने ।</p> <p>उन्नत प्रविधिको अवलम्बन गरी डेरी पसल, मासु पसल, दुग्ध संकलन केन्द्रहरूको सहकार्यमा सुधार गर्नुको साथै पशु दाना उद्योग स्थापनामा सहयोग गर्ने ।</p> <p>पशु हाट बजार/संकलन केन्द्र स्थापना गर्ने ।</p> <p>पशुपालन क्षेत्रमा ब्यवसायीकरण गर्नको लागी कृषकहरूलाई समुह/समितिमा आवद्ध गराई दिगोपन ल्याउन सहकारीकरण गरी संस्थागत विकास गर्ने ।</p>
---	--

प्रमुख कार्यक्रमहरू

१. पशुपंक्षीजन्य उपजको बजारीकरण प्रवर्द्धन गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> - पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको बजार प्रवर्द्धन एवम् निकासी वृद्धि गर्न उत्पादनको विविधीकरणका लागि प्रोत्साहित गरीनेछ । - कृषकहरूलाई विभिन्न सीप तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन तालिमहरू सञ्चालन गरी क्षमता अभिवृद्धि गरीनेछ । - पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको विविधीकरण गर्न आवश्यक पर्ने मेसिन उपकरणमा अनुदानको व्यवस्था गरीनेछ । - पशुपंक्षीजन्य उत्पादनहरूको स्थानीय एवम् वाह्य बजार प्रवर्द्धन गर्न संकलन केन्द्र, प्रशोधन केन्द्र, चिस्यान केन्द्र, विक्री केन्द्र, मेला प्रदर्शनी व्यवस्था जस्ता पूर्वाधार निर्माण र प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरू एकीकृत रुपमा सञ्चालन गरीनेछ । - सूचना प्रविधिमा कृषकहरूको पहुँच वृद्धि गरी पशुपंक्षी बजार सूचना र स्थानीय तथा वाह्य बजार बारे नियमित रुपमा जानकारी गराउने संयन्त्र विकास गरीनेछ । - पशुपन्छीजन्य उत्पादनहरूको बजारीकरण गर्न पशु हाटबजार, बधशाला, संकलन केन्द्र स्थापना तथा विस्तार सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रम सञ्चालनमा जोड दिइनेछ । - पशुपालन व्यवसाय तथा उत्पादन (कृषि फार्म, उत्पादन र प्रशोधन र बजारीकरण) लाई कृषि पर्यटनको अवधारणा अनुसार सञ्चालन र व्यवस्थापनको व्यवस्था मिलाइनेछ । - पर्यटकहरूलाई लक्षित गरी कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य उपजहरूको उत्पादन, प्रशोधन र ब्राण्डिङ्ग (रावडी, मिठाइ)को लागी कृषक, समूह र नीजि क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्य गरीनेछ ।
२. पूर्वाधारको निर्माण तथा विकास गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> - पशुपन्छीहरूको आधुनिक गोठ/खोरको पुर्वाधार निर्माण/सुधारमा सहकार्यमा सुधार गर्ने । - पशुपालन सम्बन्धी औजार/उपकरण खरीदमा अनुदान सहयोग गर्ने ।

अपेक्षित उपलब्धी :

क्र.सं.	बिबरण	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धी
१	प्रमुख पशुजन्य पदार्थको उत्पादकत्व		
१.१	दुध (ली.)	६२,६६,७४६	९२ लाख
१.२	मासु (के.जी.)	४,३५,०००	१४ लाख १५ हजार
१.३	अण्डा (गोटा)	१८,७२,०००	५२ लाख ५० हजार
२	व्यवसायिक पशुपन्छी फार्महरू	३३६	१०००

३	दाना उद्योग	०	१
४	उन्नत घाँस खेती (हेक्टर)	३००	७००
५	पशु विकास कार्यक्रममा कृषकको पहुँच %	३८.२७	५०

योजना अवधीको अन्त्य सम्ममा बाणगङ्गा नगरपालिका पशुपन्छी जन्य पदार्थ उत्पादन (दुध, मासु, अण्डा) मा आत्मनिर्भर हुनेछ ।

४.१.३ पर्यटन

दिर्घकालिन सोच:

यस नगरका प्राकृतिक, साँस्कृतिक, धार्मिक, जैविक एंवमानव निर्मित सम्पदाहरूको संरक्षण तथा प्रर्वधन गर्दै यस नगरलाई आर्कषक, रमणिय र सुरक्षित पर्यटकीय गन्तव्य स्थलको रूपमा विकास गर्ने ।

लक्ष्य:

यस नगरका पर्यटकीय सम्पदाहरूलाई दिगो उपयोगको माध्यम बाट पर्यटकीय कृयाकलापमा प्रयोग र उपयोग गरी नगरको वार्षिक आयमा पर्यटन क्षेत्रको उलेख्य मात्रामा बृद्धि गर्दै नगरका जनताको जिवनस्तर मा सुधार ल्याउनु यस नगरको पर्यटन क्षेत्रको लक्ष्य हो ।

उदेश्य:

१. पर्यटकीय क्षेत्रको विविधिकरण र विस्तार गरी यस नगरका जनताको रोजगारीको श्रृजना गर्ने पर्यटन विकासलाई गरीवी निवारणमा आवद्ध गर्ने, जिवन स्तर सुधार गर्ने ।

२. यस नगरका प्राकृतिक साँस्कृतिक जैविक र मानव निर्मित सम्पदाको खोजि संरक्षण सम्बर्दन एंवम विस्तार गरी पर्यटकीय दृष्टिकोणले आर्कषक र जिल्लामै प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास गर्ने ।

३. पर्यटन स्थल, मनोरन्जन स्थल लगाएतका स्थलमा होटल एंवम अन्य पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास राष्ट्रिय लगानि को प्रर्वधन हुने वातावरणको श्रृजना गर्ने ।

४. पर्यटन क्षेत्रबाट प्राप्त लाभको समानुपातिक वितरणको व्यवस्था गर्ने ।

५. पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास र निर्माणको लागि प्राकृतिक श्रोत र साधनको उपयोग गर्दा वातावरण संरक्षण गर्ने त्यस्ता श्रोत र साधनको दिगो उपयोगमा जोड दिने ।

बाणगङ्गा नगरको पर्यटन नीतिको रणनीति र कार्यनीति:

यस नगरको पर्यटकीय क्षेत्रको विकास र विस्तारको लागि निम्न अनुसारका रणनीति र त्यसको लागि निम्न अनुसारको कार्यनीतिहरू संचालन गरीने छन ।

रणनीति कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<p>१. पर्यटन उद्योगको विकास र विस्तार गर्न ५/१० वर्षे गुरुयोजना तर्जुमा गरी यसलाई आवधिक एंवम वार्षिक कार्यक्रममा समाबेस गरी कार्यक्रमहरु संचालन गरीनेछ ।</p>	<p>१. नगरका धार्मिक पर्यटकीय क्षेत्रहरु, पर्य पर्यटकीय क्षेत्रहरु, मनोरन्जन क्षेत्रसम्म सहज यातायतको पहुँच पुऱ्याउने ।</p> <p>२. नगरमा टेकिड र ट्राभल एजेन्सीहरु विकास र विस्तारमा प्रोत्सान गर्ने । नगरमा रहेका पर्यटकीय क्षेत्रहरुमा आकर्षक र प्रवाधानात्मक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।</p> <p>३. पर्यटन र सोसंग सम्बन्धित पूर्वाधार निर्माण विकास र विस्तार गर्ने ।</p> <p>४. पर्यटन विकासको लागि दुई पक्ष वा बहुपक्ष सहयोगको खोजि गर्ने ।</p> <p>५. छिमेकी स्थानीय सरकार गैर सरकारी संघ संस्थासंग पर्यटन विकासका लागि समन्वय, सहकार्य र साझा कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने र संचालन गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।</p> <p>६. पर्यटन क्षेत्रको विकासको लागि निजि क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गर्ने र पर्यटन विकासलाई जनताको जिवन स्तर संग जोडने जिवनस्तर सुधार गर्नको लागि लगानि बढाउने ।</p> <p>७. पर्यटन विकास संग सम्बन्धित आयोजना वा परियोजना लाई नगर सभाबाट प्राथमिकता का साथ स्विकृत गर्ने, प्रोत्साहित गर्ने, एक पक्षीय वा बहुपक्षीय लगानि कर्ताको खोजि गर्ने</p> <p>८. पर्यटन गतिविधि बारे जनचेतना जगाउन विभिन्न स्थानमा महोत्सव मेला जात्रा अन्तरकृया जस्ता कार्यक्रमहरु जनस्तरमा संचालन गर्ने स्थानीय सरकार र स्थानीय स्तरको अग्रसरता मा संचालन हुने यस्ता कार्यक्रममा प्रविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने ।</p>
<p>२. ग्रामिण पर्यटकलाई पर्यटन व्यवसायको उपक्षेत्रको विकासको रुपमा अगाडि बढाउने छ । नगरको विकासमा समेटन नसकिएका महिला, मधेशी आदिवासी, जनजाति विपन्न समुहमा पर्यटन व्यवसाय बाट प्राप्त लाभको बाँडफाड गर्ने समाबेसी र सहकारीको माध्यम बाट उपयुक्त संरचनाको विकास र निर्माण गरीने छ ।</p>	<p>१. ग्रामिण क्षेत्रमा स्थानीय जनसमुदायमा स्वरोजगारका अवस्था सृजना हुने र आम्दानी बृद्धिका माध्यमबाट जीवनस्तर सुधार गर्ने ।</p> <p>२. स्थानीय उत्पादनलाई पर्यटन प्रवर्धन संग आवद्ध गरी पर्यटन बाट प्राप्त लाभ स्थानीय समुदाय संग पुऱ्याउने कार्य गरीनेछ ।</p> <p>३. लक्षित वर्गबाट संचालित पर्यटन कृयाकलाप प्रवर्धन गर्ने ।</p> <p>४. नया पर्यटकीय सम्पदालाई उच्च प्राथमिकता दिई प्रचार प्रसारको प्रबन्ध गरीनेछ ।</p> <p>५. स्थानीय समुदायबाट उत्पादित भई मौलिक र परम्परागत हस्तकला अन्य उपहार सामाग्रीको विक्रि वितरणको लागि बजार व्यवस्थापनको लागि उचित प्रबन्ध मिलाइने छ ।</p> <p>६. विभिन्न क्षेत्रमा पर्यटकीय सम्पदाको छुट्टाछुट्टै विशिष्ट पहिचान गराई एक स्थान एक पहिचानको नीति अवलम्बन गरीने छ ।</p> <p>७. पर्यटकीय दृष्टिले महत्व राख्ने कुनै स्थानको खोजि गरी त्यसको पूर्वाधार निर्माण विकास र विविध गतिविधि संचालन र प्रचार प्रसार गरीने छ ।</p> <p>८. नगरको कुनै गाँउलाई पर्यटकीय गाँउको रुपमा विकास र विस्तार गरीने छ ।</p> <p>९. नगरका सर्वसाधारण जनताको पर्यटकीय चेतना अभिवृद्धि गर्ने र सोहि बमोजिम कार्यक्रम संचालन गरीने छ ।</p> <p>१०. जात विशेषको परम्परागत ज्ञानमा आधारित सम्पदा र संस्कृतिको विकास र सम्बर्दन गरीने छ ।</p>
<p>३. नगरको पर्यटकीय विविधीकरण विकास र विस्तार गरीने छ</p>	<p>१. पर्यटन विकास संग सम्बन्धित सभा, सम्मेलन, व्यापार, मेला, साँस्कृतिक महोत्सव, थारु महोत्सव जस्ता रचनात्मक एंवम पर्वधानात्मक पर्यटकीय कृयाकलाप संचालन गरी आन्तरिक पर्यटकलाई बढावादिने नीति अवलम्बन गरीने छ ।</p> <p>२. पर्यटकीय स्थलहरु राजापानि, रामदत्तवन, कपिलधाम, मधुबनधाम, खारखानि क्षेत्रलाई थप आकर्षक बनाई पिकनिक स्थलको पूर्वाधार निर्माण गरीने छ भने मधौलि पार्कलाई थप आकर्षक बनाईने छ ।</p> <p>३. नगरको प्रत्येक वडामा मनमोहक वाल उद्यानको विकास गरी थप प्रचार गरीने छ ।</p>

	४. यस नगरको अधिकांस क्षेत्र कृषिमा आधारित भएकोले एक गाँउ एक उत्पादनबाट कृषि उपज मार्फत कृषि पर्यटनको विकास र विस्तार गरीनेछ
४. पर्यटन विकासको लागि पर्यटकीय स्थल विशेष कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने	१. विभिन्न स्थानमा होम स्टे संचालन गरी आन्तरिक र बाह्य पर्यटनलाई आर्कषण गर्ने , बसाई लम्बाउने कार्यक्रम संचालन गर्ने २. मधुवन धाम क्षेत्रमा धार्मिक अनुष्ठान श्रीमत् भगवत्, महापुरायण, सप्ताहा जस्ता कार्यक्रमहरू संचालन गरी धार्मिक पर्यटन र विकासमा सहायता पुर्याउने ३. गौ माता संरक्षण कार्यक्रम संचालन गर्ने ४. नन्दनगर क्षेत्रमा संचालित गुरुकुल शिक्षालाई थप प्रोत्साहित गरी अन्य क्षेत्रबाट विद्यार्थीहरू आर्कषण गरी धर्म संस्कृतिको संरक्षण गर्ने ५. लक्ष्मणघाट क्षेत्रमा विद्युतिय शव दाहाको व्यवस्था गरी वातावरण संरक्षणमा सहयोग पुर्याउने व्यवस्था मिलाउने ६. रामदत्तवन क्षेत्र यस नगरको प्रमुख धार्मिक क्षेत्र हो सो स्थानमा जाने सडक स्थर उन्नति गर्ने र राजापानी र मधौलिया पार्क थप व्यवस्थित गर्ने

प्रमुख कार्यक्रमहरू

कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि गरीने रणनीति	प्रमुख कार्यक्रम
१. पर्यटन विकासको लागि पर्यटकीय स्थल विशेष कार्यक्रमहरू संचालन गर्न पर्यटकीय पूर्वाधारको निर्माण, सुधार तथा स्तरउन्नती गर्ने	१. यस नगरमा बढि भन्दा बढि पर्यटक भित्राउन र यसलाई निरन्तरता दिन आर्कषक कार्यक्रमहरू संचालन गरी नगरले कुनै वर्षलाई नगर पर्यटन वर्ष उदघोष गरी सोहि अनुसार कार्यक्रम संचालन गर्ने साथै कुनै वर्षलाई पर्यटन भ्रमण वर्ष घोषण गरी सोहि अनुसारका कार्यक्रम संचालन गर्ने । २. ग्रामिण क्षेत्रका पर्यटकीय स्थानबाट भएको निश्चित रकम स्थानीय स्तरमा पर्यटन पूर्वाधार, वातावरण संरक्षण लगाएतका सामाजिक क्षेत्रमा खर्च गरीने छ । ३. विभिन्न स्थानमा पर्यटकलाई सुविधा सम्पन्न हुने गरी होटल संचालन गर्ने ४. सरकारको स्वामित्वमा रहेको उच्च पर्यटन सम्भावना भएको जग्गा भाडामा दिइ ५. वातावरणमैत्री रिपोर्टहरू संचालन गर्नको लागि पहल गर्ने

अपेक्षित उपलब्धि

- (क) शान्ति सुरक्षाको प्रत्याभूति ।
- (ख) वातावरण तथा प्रदूषण व्यवस्थापनमा सुधार ।
- (ग) श्रमिक तथा व्यवस्थापनबीचको सम्बन्धमा सुधार ।
- (घ) बन्द, हडताल जस्ता क्रियाकलापका माध्यमबाट सार्वजनिक सेवामा बाधा नपुर्याउने प्रतिवद्धता ।
- (ङ) नियमित र भरपर्दो विद्युत आपूर्ति व्यवस्था ।
- (च) व्यवसायीहरूबीच स्वस्थ प्रतिस्पर्धा ।

४४.१. सहकारी

दीर्घकालीन सोच

- श्रम, सीप, प्रविधि, प्रतिभा र पूँजीको उच्चतम प्रयोगबाट नगरबासीको हरेक क्षेत्रका मानिसको सुदृढ अर्थव्यवस्थाबाट दिगो आर्थिक विकास गर्ने।

लक्ष्य

- सहकारीका माध्यमबाट वित्तीय पहुँच विस्तार गर्दै स्थानीय आर्थिक विकासमा योगदान गर्ने।

उद्देश्य

- बचत तथा पूँजी परिचालन मार्फत आर्थिक गतिविधिलाई प्रवर्द्धन गर्नु
- सामुहिकताको भवाना एवम् उद्दमशिल संस्कृतिको विकास गर्नु
- रोजगारी श्रृजना एवम् स्वरोजगार प्रवर्द्धन गर्नु
- सामाजिक सशक्तिकरण गर्नु

रणनीति तथा कार्यनिति

रणनीति	कार्यनिति
१। सहकारीको गुणात्मक विकास गर्ने	१। सहकारी अभियान सञ्चालन गर्ने र संस्था दर्तालाई निश्चिन्ता गरी एकिकरणलाई प्रोत्साहन गर्ने।
	२। नियमन, स्वनियमन र सुशासनका माध्यमबाट सहकारीको गुणात्मक विकास गर्ने
२। उत्पादन र बजारीकरणमा सहकारीको सलग्नता बढाउने	१। सहकारीले जुटाएको श्रम, सीप, प्रविधि र पूँजीलाई उत्पादन र उत्पादकत्वमा परिचालन गर्ने
	२। उत्पादित वस्तुलाई बजारीकरण गर्ने कार्यमा प्रोत्साहन गर्ने
	३। सहकारी क्षेत्रको क्षमता विकास गर्ने
३। सहकारी संस्थाको पूर्वाधार क्षमता विकासमा सहयोग गर्ने	१। सहकारीका पदाधिकारी तथा सदस्यहरूको विषयगत क्षमता विकास गर्ने
४। विभिन्न सहकारी कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने	१। सहकारी क्षेत्र प्रवर्द्धन कार्यक्रम
	२। सहकारी क्षेत्र पूँजीगत अनुदान कार्यक्रम
	३। सहकारी क्षेत्र विषयगत क्षमता विकास कार्यक्रम

अपेक्षित उपलब्धी

सहकारीको नियमन प्रभावकारी भएको हुनेछ। सरकारले प्रदान गरेको पूँजीगत अनुदानको प्रयोगले सहकारी संस्थाका लागि आवश्यक भवन, उपकरण, औजारहरू पर्याप्त रूपले उपलब्ध भएका हुनेछन्। सहकारी क्षेत्रको क्षमता (विषयगत दक्षता) बृद्धि भै उत्पादन र बजारमा सहकारीको हस्तक्षेपकारी उपस्थिति भएको हुनेछ। सहकारीले रोजगारी र आयआर्जनका अवसर प्रदान गरी स्थानीय आर्थिक विकासको बलियो खम्बाको रूपमा सहकारीक्षेत्र स्थापित भएको हुनेछ।

सहकारीको संख्यात्मक तथ्यांक (आधार बर्ष र ५ आ.व.को आकलन)

क्रासा	सहकारीका प्रकार	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	कै.
१	बचत रऋण	१४	१३	१२	११	१०	
२	कृषि	४३	३९	३३	३०	२५	
३	बहुउद्देशीय	६	७	८	९	१०	
४	दुग्ध (कृषि)	३	४	५	६	८	
५	उपभोक्ता	२	३	४	५	६	
६	मह उत्पादक (कृषि)	१	१	१	१	२	
	जम्मा	६९	६७	६३	६२	६१	

वित्तिय विवरण (आधार बर्ष सहित ५ आ.व.को आकलन रु. हजारमा)

क्रासा	शिर्षक	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	कैफियत
१	शेयर पुँजी	५७९०९४	७५२८२२	९७८६६८	१२७२२६८	१७०३९४८	प्रदेश समेत
२	जगोडा कोष	१४३७६५	२०१२७१	२८१७७९	३९४४९०	५५२२८६	प्रदेश बाहेक
३	कोष रकम	१०१५८०	१४२२१२	१९९०९६	२७८७३४	३९०२२७	प्रदेश बाहेक
४	बचत निक्षेप	३३५७६८१	४२६४९८५	५३३१२३१	६९३८८२१	९७१४३४९	प्रदेश समेत
५	ऋण लगानी	३१४५९८४	३९३२४८०	४९१५६००	६१४४५००	८६०२३००	प्रदेश समेत
६	आम्दानी	१४५०२१	२०३०२९	२८४२४०	३९७९३६	५५७११०	प्रदेश बाहेक
७	खर्च	१०२४४१	१२२९२९	१५९८०७	१९९७५८	२७९६६१	प्रदेश बाहेक
८	महिला शेयर सदस्य	२८४६५	३१३११	३४४४२	३७८८६	४१६७४	प्रदेश समेत
९	पुरुष शेयर सदस्य	१७२०२	१७७८२	२०७४९	२३८६१	२७४४०	प्रदेश समेत
१०	जम्मा शेयर सदस्य	४५६६७	४९०९३	५५१९१	६१७४७	६९११४	प्रदेश समेत
११	रोजगारीको संख्या	१७४	१८०	१९५	२१५	२४५	प्रदेश समेत

४.१.५ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय

विद्यमान अवस्था, संभावना र अवसर

नगरपालिका क्षेत्रमा बजार केन्द्रहरु विकास हुँदै गएका छन्। बाणगङ्गा क्षेत्र ब्यापार तथा व्यवसायका लागि जितपुर ४ नम्मवर, वनगाई क्षेत्रको व्यापारिक केन्द्रको रुपमा विकसित हुँदै गएको छ। हाल नगर क्षेत्रमा साना ठूला गरी २२४० वटा उद्योग सञ्चालनमा रहेका छन्। यस नगरमा सामान्य होटल तथा रेष्टुरेन्ट सञ्चालनमा रहेका छन्। नगरपालिकामा कृषि तथा व्यवसायिक प्राविधिक सीपयुक्त दक्ष व्यक्ति रहेका छ। पर्यटकको मुख्य आर्कषण रहेको यस नगरमा स्थानमा होमस्टे सञ्चालनमा रहेका छन्।

भूउपयोग नीतिको कार्यान्वय तथा भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था जस्ता कुराहरुको प्रबर्द्धन गर्न सकेमा उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय सिर्जना र विकास मार्फत नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा ठूलो टेवा पुग्ने सम्भावना रहेको छ।

उद्योग, व्यापार तथा व्यवसायको दर्ता, नविकरण, कर तथा नियमन प्रक्रियामा रहेको नीतिगत तथा कानूनी जटिलताको कारण नगरपालिकामा धेरैजसो उद्योग, व्यापार र व्यवसायहरु दर्ता, नविकरण नभै सञ्चालनमा रहेका छन् । नीतिगत तथा कानूनी प्रक्रियामा स्पष्टता ल्याई सो अनुसार उपरोक्त उद्योग, व्यापार र व्यवसायलाई नगरपालिकामा दर्ता गर्ने, सालबसाली नविकरण गर्ने र नियमित तथा सहज रूपमा व्यवसाय कर तथा दस्तुर संकलन एक प्रमुख समस्या तथा चुनौति रूपमा रहेको छ ।

यस क्षेत्रमा उद्योग व्यवसाय सम्बन्धी सीप तथा जनशक्ति रहेको भएता पनि यस नगरपालिकामा उद्योग व्यवसायमा संम्लग्न जनसंख्या न्यून रहेकोले उल्लिखित प्रावधिक मानव श्रोत लगायत सम्बन्धित क्षेत्रमा मानव श्रोत परिचालन गर्ने चुनौती रहेको देखिन्छ । सञ्चालनमा रहेका उद्योगहरु तथा परम्परागत व्यवसायलाई आधुनिकीकरण गर्न नसक्नु, उद्योग सञ्चालनका लागि वित्तीय पहुँच नहुनु तथा स्थानीय स्तरमा विशेषज्ञ स्तरको दक्ष जनशक्तिको उपलब्धता नहुनु प्रमुख समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ । यसका अतिरिक्त उत्पादन मुखी बजारको व्यवस्थापन नहुनु, व्यवसाय परामर्श सेवा तथा सूचना र प्रविधिमा कमी आदी उद्योग व्यवसाय विकासको चुनौतिको रूपमा रहेका छन् ।

उद्योग, व्यापार तथा व्यवसायका प्रवधनका लागी लिएको रणनीति तथा कार्यनीति

उद्देश्य ५: उद्योग, व्यापार तथा व्यवसायको विकास तथा विस्तार गर्नु	
१. कोभिड १९ का कारण रोजगारी, उद्योग र व्यवसायमा पारेको नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्न राहत र पुनर्लाभको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	<p>१.१ कोभिड १९ ले उद्योग, व्यापार र व्यवसायमा परेको असर अध्ययन तथा लेखाजोखा गरी पुनर्स्थापना तथा व्यवसाय सुचारु गर्न विशेष व्यवस्था र प्याकेज कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>१.२ कोभिड १९ को कारणले पूर्ण बेरोजगार बनेकाहरुका लागि व्यवसाय सञ्चालनमा राहत सहित सीपमुलक तालिम दिई रोजगारीका अवसर सृजना गरीनेछ ।</p> <p>१.३ कोभिड १९ को कारणले व्यवसाय गुमाएका वर्गका लागि व्यवसाय पुनःस्थापना र सूचारु गर्न कर छुट लगायत राहत प्याकेज उपलब्ध गराइनेछ ।</p> <p>१.४ रोजगारमूलक पूर्वाधार, कच्चा पदार्थ र उर्जा लगायतको सहुलियत उपलब्ध गराउन सहजीकरण गरीनेछ ।</p>
२. लघु, साना, मझौला तथा ठूला उद्योग सञ्चालनका लागि आवश्यक पूर्वाधार तथा वातावरण तयार गर्ने ।	<p>२.१ स्थानीय कच्चा पदार्थ श्रोत साधन, सीप प्रविधिमा आधारित उद्योग व्यवसाय सञ्चालनका लागि निजी क्षेत्र, सहकारी र बैंकसँग समन्वय, सहकार्य र साझेदार गरीनेछ ।</p> <p>२.२ स्थानीय उद्यमी, व्यवसायी, सहकारी र निजी क्षेत्रको साझेदारीमा कृषि प्रशोधन, दाना उद्योग तथा केन्द्र स्थापनामा जोड दिइनेछ ।</p> <p>२.३ सहकारी संस्थामा आवद्ध सबै सदस्यहरुलाई हस्तकला जस्ता निर्यातजन्य उत्पादनका लागि सीप एवम् उद्यमशीलता विकास तालिम प्रदान गरी क्षमताका आधारमा एकल तथा सामुहिक रूपमा उद्योग व्यवसाय सञ्चालनका लागि प्रोत्साहित गर्दै स्वरोजगारीमा जोड दिइनेछ ।</p> <p>२.४ स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग व्यवसायको सिर्जना र विकासका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माण सहित उद्योग ग्रामको स्थापना गरीनेछ ।</p> <p>२.५ स्थापित उद्योग ग्राममा उद्योग तथा वाणिज्य सम्बन्धी प्रशासनिक वैकिङ्ग, व्यवसायिक परामर्श लगायतका सेवाहरु एकै स्थानमा उपलब्ध गराई प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गरीनेछ र यसका लागि सहकारी एवम् निजीक्षेत्रसँग सहकार्य गरीनेछ ।</p>

<p>३. औद्योगिक तथा व्यवसायिक उत्पादनलाई विशिष्टीकृत तथा गुणस्तरीय गराउने ।</p>	<p>३.१ स्थानीय उत्पादनलाई बजारसँग प्रतिस्पर्धी गराउन गुणस्तर तथा विशिष्टता कायम गर्ने निजी क्षेत्रलाई प्रविधि, सीप तथा क्षमता विकासमा सहयोग गरीनेछ ।</p> <p>३.२ परम्परागत, मौलिक एवम् कला संस्कृतिसँग सम्बन्धित उद्योग व्यवसायहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा प्रवर्द्धनका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्दै युवाहरूमा सीप हस्तान्तरण, उद्यमशीलता विकासका लागि प्रोत्साहित गरीनेछ ।</p> <p>३.३ व्यवसायिक संभावना भएका वस्तुहरूको विस्तृत अध्ययन अनुसन्धान गरी वेरोजगार युवाहरूलाई सो सम्बन्धी सीप तथा उद्यमशीलता विकास तालिम प्रदान गरी क्षमता अभिवृद्धि गरीनेछ ।</p> <p>३.४ वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका युवाहरूलाई कृषि, वन र पर्यटन क्षेत्रमा उद्यमशीलता विकासका लागि प्रोत्साहित गर्दै स्थानीय आर्थिक कारोवारमा गतिशिलता ल्याइनेछ ।</p> <p>३.५ कृषि, पशु तथा वनमा आधारित उत्पादन, प्रसोधन र बजारीकरण सम्बन्धी उद्योगको स्थापना र सञ्चालनमा जोड दिइनेछ ।</p>
<p>४. स्थानीय उत्पादनहरूको बजार प्रवर्द्धन गर्ने ।</p>	<p>४.१ मुख्य बजार क्षेत्रहरूमा बिक्री कक्ष, प्रदर्शनी कक्ष स्थापना गर्दै स्थानीय उत्पादनहरूको बजार प्रवर्द्धन गरीनेछ ।</p> <p>४.२ स्थानीय सहकारीहरूको समन्वयमा प्रत्येक वडामा १/१ वटा कृषि सामग्री तथा स्थानीय कृषि उपज एवम् घरायसी उपभोगका वस्तु बिक्री गर्ने सहकारी पसल सञ्चालनको व्यवस्था मिलाइने छ ।</p> <p>४.३ नियमित रूपमा नगर, प्रदेश र राष्ट्रिय स्तरमा हुने व्यापार मेला तथा प्रदर्शनीहरूमा उत्पादिन वस्तु र सेवाको प्रवर्द्धन गरीनेछ ।</p> <p>४.४ स्थानीय उत्पादनलाई बाह्य बजारसम्म पुर्याउन बजार सूचना तथा सञ्जाल संयन्त्र तयार गरी प्रभावकारी बनाइनेछ ।</p> <p>४.५ औद्योगिक सेवा, सूचना प्रवाह, प्रविधिसम्बन्धी सूचना संकलन र प्रवाहलाई विस्तार गरीनेछ ।</p>
<p>५. उद्योग व्यवसायमा महिला, दलित तथा अति विपन्न वर्गको आबद्धतामा जोड दिने ।</p>	<p>३.१ महिला, दलित तथा अति विपन्न वर्गको रोजगारी एवम् आय स्तरमा वृद्धिका लागि एकल, सामूहिक, साझेदारीमा उद्योग व्यवसाय सिर्जना र सञ्चालनका लागि प्रोत्साहन गरीनेछ ।</p> <p>३.२ परम्परागत ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई आधुनिकीकरण गरी व्यवसायीकरण गर्न प्रोत्साहित गरीनेछ ।</p> <p>३.३ वित्तीय पूँजीमा पहुँच नभएर उद्योग व्यवसाय शुरु गर्न नसक्ने लक्षित वर्गलाई सहकारी तथा वित्तीय संस्थाले समन्वय गरी व्यवसाय सञ्चालनको वातावरण श्रृजना गरीनेछ ।</p> <p>३.४ लघु तथा घरेलु उद्योग धितोमा राखी कर्जा प्रवाह गर्ने व्यवस्थाका लागि वित्तीय क्षेत्रसंग सहकार्य गरीनेछ ।</p> <p>३.५ सीमान्तकृत समुदायको सीप र क्षमता अभिवृद्धि गरी औद्योगिक र व्यवसायिक क्षेत्रमा परिचालन गरीनेछ ।</p>
<p>६. उद्योग, व्यवसाय तथा सेवा सम्बन्धी नीति तर्जुमा तथा योजना कार्यान्वयन गर्ने ।</p>	<p>६.१ उद्योग व्यवसाय विकास सम्बन्धी नीति, कानून, कार्यविधि र मापदण्ड बनाई औद्योगिक र व्यवसायिक वातावरण सिर्जना गरीनेछ ।</p> <p>६.२ नगर क्षेत्रमा उद्योग, व्यापार व्यवसाय स्थापना, सञ्चालन र प्रवर्द्धनका रणनीतिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।</p> <p>६.३ स्थानीय व्यापार, वस्तुको माग, आपूर्ति तथा अनुगमन, उपभोक्ता अधिकार र हित सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन र नियमन गरीनेछ ।</p>

	६.४ नगरपालिका क्षेत्रमा स्थापना भई सञ्चालन भएका सबै प्रकारका उद्योग, व्यापार र व्यवसायको स्वीकृत मापदण्ड अनुसार दर्ता वा अनुमती नविकरण, नियमन, खारेजी र लगत कट्टाको व्यवस्था गरीनेछ ।
उद्देश्य ६: स्थानीयस्तरमा उपलब्ध रोजगारीको विस्तार तथा रोजगारमूलक उद्यमको प्रवर्द्धन गर्नु	
१. सञ्चालित विकास निर्माणका आयोजना मार्फत श्रम तथा रोजगार प्रवर्द्धन गर्ने ।	१.१ वेरोजगारहरूको विस्तृत लगत तयार गरी श्रम बैंक स्थापना गरीनेछ । १.२ उपभोक्ता समिति मार्फत कार्यान्वयन हुने आयोजना स्थापित श्रम बैंक मार्फत सञ्चालन गरीनेछ । १.३ नगर क्षेत्रमा निर्माण र सञ्चालन हुने विकास आयोजनामा अत्यावश्यक वाहेक अन्य निर्माण कार्य श्रमबाट सञ्चालनको व्यवस्था गरीनेछ । १.४ स्थानीय बेरोजगार जनशक्तिलाई बजारको माग अनुसार तालिम र प्रविधि हस्तान्तरण गरी स्वरोजगारीका अवसर सृजना गरीनेछ ।

अपेक्षित उपलब्धी

- उद्योग तथा व्यावसाय नीति तथा योजना निर्माण भई त्यसको आधारमा क्षेत्रगत रणनीतिक योजनाहरू निर्माण भई कार्यान्वयनमा आएको हुनेछ ।
- आवश्यकता बमोजिमको सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादन भएका हुनेछन । श्रम बजारको माग र आपूर्तिको सन्तुलन कायम भएको हुनेछ । मानव संसाधनको विकास र उपयोगमा सरकारी र निजीक्षेत्रबीच सहकार्य गरीएको हुनेछ । ईच्छुक युवाहरूको माग बमोजिम सीप विकासका अवसर प्राप्त गर्नेछन ।
- वेरोजगारीको दर संख्या ५६८७ बाट २३०० मा झरेको हुनेछ ।
- वार्षिक २ लाख भन्दा बढी आमदानी गर्ने घरधुरीहरूको संख्या ३५% बाट बढेर ५५% सम्म पुगेको हुनेछ ।

४.१.६ राजश्व

यस बाणगङ्गा नगरलाई सम्बृद्ध बाणगङ्गा बनाउन आन्तरिक रुपमा नगरपालिका सक्षम र स्वाबलम्बी हुन जरुरी छ । बाणगङ्गा नगरको हाल सम्मको राजश्वको अवस्था लाई हेर्दा प्रदेश अनुदान र केन्द्रको अनुदानमा आश्रित छ । नगरको आन्तरिक राजश्व वृद्धि नभई नगरको विकासले गति लिन सक्दैन । नगरको समग्र विकासको निमित्त नै राजश्वको अभिवृद्धि नै यसको पूर्व सर्त हो । नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूचि ८ मा स्थानीय तहको अधिकारको सूचि र अनुसूचि ९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा सूचिको अधिकार व्याख्या गरीएको छ । यि अनुसूचीमा उल्लेखित अधिकार प्रयोग गर्दा सवल अर्थतन्त्र विना यो सम्भव छैन । आर्थिक रुपमा जुन स्थानीय तह सवल सक्षम छ त्यो नै विकसित स्थानीय तह मान्न सकिन्छ ।

दुरदृष्टि:

दिगो, बलियो , भरपर्दो र प्रगतिशिल कर प्राणालीको विकास गरी राजश्व अभिवृद्धि मार्फत बाणगङ्गा नगरको आर्थिक अवस्थालाई सम्बृद्ध बनाउने

लक्ष्य:

बाणगङ्गा नगरको आगामी ५ वर्ष भित्र वार्षिक राजस्व संकलन दोब्बर बनाउने ।

उद्देश्य:

पारदर्शी, करदाता मैत्री र प्रगतिशिल कर प्राणीलीको माध्यम बाट राजश्वको अभिवृद्धि गर्ने ।

रणनीति तथा कार्यनीति:

रणनीति	कार्यनीति
१. बाणगङ्गा नगरका अधिकांस जनतालाई करको दायरामा समाहित गर्ने	१. कर संकलनको लागि घुम्टि शिविर संचालन गर्ने २. कर सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने ३. बहाल कर अनिवार्य गर्ने
२. करका नयाँ क्षेत्र पहिचान गर्ने	४. कार्यदल बनाइ क्षेत्र पहिचान गर्ने ५. कर दिवस लगायतका कार्यक्रम संचालन गर्ने ६. कर विशेषज्ञ मार्फत राय सुझाव लिने ७. कर सम्बन्धि तालिम गोष्ठी सेमिनार संचालन गर्ने ८. संविधानको अनुसूचिमा उल्लेखित आर्थिक अधिकारलाई कानुनी व्यवस्था गरी कार्यन्वयन गर्ने
३. सहज तरिका मार्फत कर संकलन गर्ने पद्धतिको विकास गर्ने	१. E-Tax, E-Commerce र E-Revenue आदि जस्ता विद्युतिय माध्यमको प्रयोग द्वारा कर तिर्ने माध्यमको विकास गर्ने २. विद्युत र इन्टरनेट सेवाको विस्तार गर्ने ३. पूर्ण अपाङ्ग, एकल महिला, जेष्ठ नागरीक आदिलाई व्यवसाय करमा आंशिक छुट दिने व्यवस्था मिलाउने ४. कर सम्बन्धि बनेका नियम कानुन समय अनुकूल परिमार्जन गर्ने
४. कर चुहावत नियन्त्रण गर्ने	१. कर सम्बन्धिमा बनेका कानुन र कार्यविधिहरु इमान्दारी पूर्वक कार्यन्वयन र पालना गर्ने २. कर चुहावत न्यूनिकरण गर्ने कर अनुगमनलाई तिब्रता दिने ३. कर अनुगमन संयन्त्रको निर्माण गरी निग्रानी बढाउने ४. पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था गर्ने ५. कर चुहावत हुने क्षेत्रको पहिचान गरी निग्रानी बढाउने ६. कर संकलन सफ्टवेयर निर्माण गरी नगद कारोवारलाई बन्दगर्न
५. स्वयंम कर प्राणीको विकास गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> ■ कर कानुनको कडाईका साथ कार्यन्वयन गर्ने ■ करदाता शिक्षा संचालन गर्ने
६. सम्पति करलाई समसामायिक सुधार गरी असुली गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> ■ भौगोलिक सूचना प्रविधि प्रयोग गरी सम्पति करको लगत तयारी अद्यावधिक गर्ने ■ सम्पति मुल्याङ्कन प्राणलीलाई व्यवस्थित वैज्ञानिक र वस्तु निष्ठ बनाउने ■ सम्पति मुल्याङ्कन कार्यदल गठन गर्ने

५. आवधिक योजनको अन्तिम वर्ष सम्ममा हालको अवस्थामा निम्न अनुसारको उपलब्धी हुनेछ ।

क्र स	कर क्षेत्र	हालको अवस्था	अपक्षत उपलब्धी
१	कर साक्षरता संख्या	१००० जना	५००० जना
२	विद्युतिय माध्यम बाट राजश्व भुक्तानी	५ जना	४००० जना

३	राजश्व युक्ति शिविर संचालन गर्ने	११ वडा	११ वडा
४	कर सेमिनार गोष्ठी	०	प्रति वर्ष २ का दरले १०
५	व्यवसाय दर्ताको संख्या	२१६३	५०००
६	प्राइभेट फर्म दर्ता संख्या	४३२	२५००
७	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयबाट हस्तान्त्रित प्राइभेट फर्म दर्ता	१५७६ लाई	नविकरण, सशोधन १५००
८	घर बहाल कर	नगरभित्रका वित्तिय संघ संस्था र सरकारी कार्यालय	सर्वसाधारण मा समेत विस्तार गर्ने
९	राजश्वमा बृद्धि	रु ५ करोड	रु ८ करोड ३३ लाख

४.२ सामाजिक विकास

नेपालको संविधानले शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण, भाषा तथा संस्कृति संरक्षण, महिला, दलित, बालबालिका, सामाजिक सुरक्षा र छुवाछुत तथा विभेद विरुद्धका सवालहरूलाई हकलाई मौलिक हकका रूपमा प्रस्तुत गरेको छ। बाणगङ्गा नगरपालिका प्राकृतिक, सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक महत्व बोकेको क्षेत्र हो। वन तथा जैविक विविधता, उर्वरभूमि, खोला नाला तथा जलाधार क्षेत्र, उद्यान र धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थलका कारण देश भित्रकै उत्कृष्ट गन्तव्य तथा रमणिय पर्यटकीय स्थलका रूपमा परिचित रहेको छ। यातायात तथा सञ्चारको सुबिधा, विद्युतिकरण, सरसफाई, समावेशीकरण र स्वास्थ्य तथा शिक्षा क्षेत्रमा अनेकौं सकारात्मक उपलब्धीहरू हासिल भएका भएका छन्। सबै स्थानमा सडक यातायात, मोबाइल फोन तथा इन्टरनेट, विद्युत सुबिधा उपलब्ध रहेको छ भने आधारभूत शिक्षा तथा स्वास्थ्यमा सबैको पहुँच स्थापित गर्न सार्थक प्रयत्नहरू भएका छन्।

सामाजिक क्षेत्रको विकास समग्र विकासको गुणात्मक तथा गतिशिल आयाम हो। नेपालको संविधानले सामाजिक विकास क्षेत्रलाई नागरीकको अधिकार तथा राज्यको दायित्वका रूपमा प्रस्तुत गरेको छ। संविधानले मौलिक हक अन्तरगत आधारभूत स्वास्थ्य तथा पोषण तथा माध्यमिक शिक्षा, सामाजिक न्याय समावेशी प्रतिनिधित्व र भाषा तथा संस्कृति संरक्षणको हकलाई प्रत्याभूत गरेको छ। राज्य निर्देशक सिद्धान्त तथा नीतिमा सबै वर्ग तथा क्षेत्रको शिक्षा तथा स्वास्थ्यमा पहुँच सुनिश्चिताका लागि निर्देशित गरेको छ भने सामाजिक आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक रूपले पिछडिएको वर्गको हितको लागि विशेष व्यवस्था गरेको छ। नेपालले लिएको दिगो विकास लक्ष्य अन्तरगत गुणस्तरीय शिक्षा, स्वस्थ तथा समुन्नत समाज, लैङ्गिक समानता, स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाई र असमानता न्यूनीकरणलाई समेत समावेश गरीएको छ। सामाजिक विकास क्षेत्र अन्तरगत शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, युवा तथा खेलकुद र कला, भाषा, साहित्य र संस्कृति जस्ता उप-क्षेत्रहरू समेटिएका छन्।

वर्तमान १५ औं राष्ट्रिय योजनाले समतामूलक सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक संरचना निर्माण र गुणस्तरीय जीवनयापनको लागि अवसर प्रदान गर्ने कुरालाई महत्व दिएको छ। लुम्बिनी प्रदेशको पहिलो आवधिक योजनाले सामाजिक विकासलाई विकासको मुख्य चालकका रूपमा लिएको देखिन्छ।

यस नगरपालिकाका शैक्षिक विकास, स्वास्थ्य तथा पोषण, खानेपानी र सरसफाई, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, युवा तथा खेलकुद र कला, संस्कृति तथा साहित्य लगायत स्थानीय तहको लागि उपलब्ध अधिकार क्षेत्रको सोच लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति र प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनालाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरीएको छ ।

दीर्घकालिन सोच:

आधारभूत, शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक न्याय, सुरक्षा, सेवा तथा सुविधाको पहुँचमा गुणस्तरी ढंगले दिगो हुने गरी सुधार गरी नगरपालिका बासीको जीवनयापनलाई सरल, सुलभ र सुखी बनाउने ।

लक्ष्य

नगरपालिकाको सामाजिक विकास क्षेत्रको लक्ष्य देहायअनुसार रहेको छ:

- स्वस्थ, सुशिक्षित र सृजनशील मानव पुँजीको निर्माण गर्ने

उद्देश्यहरू

नगरपालिकाको सामाजिक विकास क्षेत्रको उद्देश्यहरू देहायअनुसार रहेका छन्:

- गुणस्तरीय, व्यवहारिक तथा प्रतिस्पर्धी शिक्षाका अवसर तयार गर्नु,
- पोषणको अवस्था तथा स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तरमा अभिवृद्धि गर्नु,
- स्वच्छ खानेपानीमा दिगो पहुँच र सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन गर्नु,
- विपन्न तथा पछाडी परेको वर्गको क्षमता, सहभागिता र आत्मविश्वासमा अभिवृद्धि गर्नु,
- युवा वर्गको सृजनशील तथा उद्यमशील क्षमता अभिवृद्धि र उपयोग गर्नु,
- सम्पदा, कला, भाषा र संस्कृतिको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति:

सामाजिक विकासका लागि रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ : गुणस्तरीय, व्यवहारिक तथा प्रतिस्पर्धी शिक्षाकाबाट मध्यमस्तरीय जनशक्ति तयार गर्नु ।	
१. प्रारम्भिक बाल विकास तह देखि उच्च शिक्षा र प्राविधिक शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने ।	<p>1.1 प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रको बसाई व्यवस्थापन, सिकाई सामग्री, शौचालय, स्वच्छ खानेपानी, सहजकर्ता क्षमता विकास तथा प्रोत्साहनलाई प्रभावकारी गरीनेछ ।</p> <p>1.2 बालमैत्री तथा अपांगमैत्री विद्यालय भवन, स्वच्छ खानेपानी, शौचालय, खेलमैदान, विद्युतीय सूचना प्रविधिको उपयोग र रक्षाकोटा व्यवस्थापन प्रभावकारी गराइनेछ ।</p> <p>1.3 गुणस्तरीय शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्न भौगोलिक दुरी टाढा भएका बस्तीका बालबालिकाका लागि आवासिय विद्यालय सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.4 स्थानीय स्तरमा क्याम्पस तहको शिक्षा हासिल गर्ने अवसर उपलब्ध गराउन संम्बन्धन तथा पूर्वाधार निर्माणमा आवश्यक पहल गरीनेछ ।</p> <p>1.5 प्राविधिक शिक्षाको गुणस्तर कायम गर्न शिक्षक, शिक्षक, शिक्षण सामग्री तथा नियमितताको सुनिश्चित गराइनेछ ।</p>

रणनीति	कार्यनीति
	<p>1.6 शिक्षण सिकाइमा टेवा पुर्याउने डिजिटल पाठ्य सामाग्रीको व्यवस्था गरी पठनपाठनको प्रबन्ध मिलाइनेछ ।</p> <p>1.7 प्रत्येक विद्यालयमा स्वास्थ्य सेवा एवम् स्वास्थ्य शिक्षाका लागि १ जना नर्सको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>1.8 विद्यालयमा खेलकुदलाई प्रवर्द्धन गर्न प्रयास मात्रामा खेलकुदका सामाग्री व्यवस्था गरीनुका साथै बालबालिकाहरुको प्रतिभा पहिचान र प्रोत्साहनका लागि अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन र पुरस्कारको प्रबन्ध गरीनेछ ।</p> <p>1.9 समयसापेक्ष शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्नका लागि शिक्षकलाई पेशागत दक्षता एवम् क्षमता वृद्धि गर्न तालिम र प्रोत्साहनको व्यवस्था गरीने छ ।</p> <p>1.10 सामुदायिक शिक्षामा अभिभावकको सहभागिता बढाउन अभिभावक शिक्षा सञ्चालन गरीनेछ ।</p>
२. विद्यालय शिक्षालाई व्यवहारिक, व्यवसायिक, सीपमूलक र जीवनपयोगी बनाउने ।	<p>2.1 विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी स्थानीय पाठ्यक्रममा कृषि अभ्यासका लागि नर्सरी, च्याउ खेती, फलफूल, पुष्प खेती, तरकारी खेती, जडिबुटी र मौरीपालनको व्यवहारिक ज्ञान समावेश गरी पठनपाठनका साथै र प्रयोगात्मक अभ्यासको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>2.2 स्थानीय कृषि विकासका लागि माध्यमिक विद्यालयमा कृषि अभ्यास केन्द्र स्थापना गरी वेर्ना उत्पादन, फलफुल तथा तरकारी खेती र मौरीपालन सम्बन्धमा व्यवहारिक ज्ञान तथा सीप विकास गरीनेछ ।</p> <p>2.3 नयाँ शैक्षिक सत्र सुरु हुनु अगाडी विषयगत, समयानुकुल र तहगत तालिम र शैक्षिक सत्रको बीचमा पुर्नताजकी तालिम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>2.4 दैनिक हाजिरी, पठनपाठन, मूल्याङ्कन र अभिलेखहरुमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरीनेछ ।</p> <p>2.5 नियमित रुपमा अतिरिक्त क्रियाकलाप, सेवा आयोग कक्षा सञ्चालन, कृषि उद्यम विकास लगायत रचनात्मक कार्यहरु सञ्चालनको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>2.6 हरेक विद्यालयमा वगैचा स्थापना र विरुवा रोपणको अभ्यास संस्थागत गरीनेछ ।</p> <p>2.7 विद्यालयमा आई पर्ने संभावित संकटसँग तयारी रहन विपद व्यवस्थापन सामाग्री वितरण र तालिम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>2.8 श्रम बजारमा माग अनुसारको विषयवस्तुलाई पाठ्यक्रम र पठनपाठनमा समावेश गर्दै लगिनेछ ।</p> <p>2.9 गुणस्तरीय शिक्षाको मापदण्ड सुनिश्चितता (Quality Assurance Scheme) तयार गरी लागु गरीनेछ ।</p> <p>2.10 समाजका सफल उद्यमी, कृषक, कालिगड तथा सिल्पहरुसँग शुक्रवारीय कार्यक्रम अन्तरगत अन्तरकृया तथा सीप हस्तान्तरणका अवसर उपलब्ध गराइनेछ ।</p>
३. शिक्षण सिकाई, प्रशासनीक कार्य , तथा अनुगमनमा विद्युतीय सूचना प्रविधिको उपयोग गर्ने ।	<p>3.1 शिक्षण सिकाईमा इन्टरनेट र मल्टिमिडियाको उपयोगको वातावरण मिलाइनेछ ।</p> <p>3.2 प्रविधिमा आधारित शिक्षालाई प्रवर्द्धन गर्न २७ वटा विद्यालयहरुमा सुविधा सम्पन्न सूचना संचार प्रविधि (ICT) ल्याव स्थापना गर्दै लगिनेछ ।</p> <p>3.3 विद्यालय सम्बन्धी तथ्याङ्क र विद्यालय सुधार योजना अद्यावधिक गर्दै लगिनेछ ।</p> <p>3.4 विद्यालय र अध्यापन कार्यको सघन रुपमा अनुगमन निरीक्षण गरी शिक्षाको गुणस्तर सुधारको लागि पृष्ठपोषण र सहजीकरण गरीनेछ ।</p> <p>3.5 ई-हाजिरी र सिमि क्यामेरा जडान गरी विद्यालयहरुको अनुगमन गर्ने प्रणालीलाई मजबुत बनाईनेछ ।</p>
४. विद्यालयको संस्थागत सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	<p>4.1 नतिजामा आधारित विद्यालय सुधार कार्ययोजना (SIP) निर्माण र कार्यान्वयनलाई निरन्तरता दिइनेछ ।</p> <p>4.2 विद्यालयको भौतिक संरचना तथा पठनपाठनलाई बालमैत्री बनाइनेछ ।</p> <p>4.3 विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन, पुनःगठनमा सहजीकरण गरी विद्यालयमा शैक्षिक व्यवस्थापनको वातावरण तयार गरीनेछ ।</p> <p>4.4 प्राविधिक धारको उच्च शिक्षा र स्नातकोत्तर तहको पठनपाठन सञ्चालन र विस्तार गर्न प्रदेश तथा संघ सरकारसँग पैरवी गरीनेछ ।</p> <p>4.5 विद्यालयमा बालक्लब, इकोक्लब र बाल सहभागिता अभिवृद्धिको प्रयासलाई संस्थागत गरीनेछ ।</p>

रणनीति	कार्यनीति
	<p>4.6 भवन र अन्य संरचना, पाठ्य तथा पठन सामग्री, मानव संसाधन, नीतिगत व्यवस्था गरी विद्यालयको संगठनात्मक क्षमता सुदृढीकरण गरीनेछ ।</p> <p>4.7 शैक्षिक कार्यक्रमको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा विद्यालय आवश्यक प्राविधिक सहयोग पुर्याउन यातायातको साधनको खरिद तथा व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>4.8 एक विद्यालय एक सवारी साधनको व्यवस्था क्रमशः गर्दै लगिनेछ ।</p> <p>4.9 विद्यालय बाहिर विद्यालय उमेर समूहका बालबालिका नरहने अवस्थालाई निरन्तरता दिइनेछ ।</p> <p>4.10 सञ्चालित नमुना विद्यालयलाई थप व्यवस्थित गर्दै नमुना विद्यालयको अवधारणालाई विस्तारिक रूपमा कार्यान्वयन गरीनेछ ।</p>
५. शिक्षा शाखाको संगठनात्मक क्षमता सुदृढीकरण गर्ने ।	<p>5.1 उपलब्ध मानव संसाधनको प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>5.2 शिक्षा शाखा भवन, सूचना प्रविधिका सामग्री, शैक्षिक सामग्री, अध्ययन तथा अनुसन्धान केन्द्रको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>5.3 शिक्षा शाखामा सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालय, विद्यार्थी, शिक्षक र भौतिक सम्पत्तिको अभिलेखीकरण र अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>5.4 वैकल्पिक शिक्षा तथा समावेशी शिक्षाको लागि शिक्षक, शैक्षिक सामग्री, प्रशिक्षण, अनुगमन र मूल्यांकनको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>5.5 विद्यालयहरूमा अपांगतामैत्री भौतिक संरचना, द्विल चियरलगायत सहयोगी सामग्रीको व्यवस्था गरीनेछ ।</p>
उद्देश्य २ : पोषणको अवस्था तथा स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नु	
1. आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धतालाई सहज र गुणस्तरीय बनाउने ।	<p>1.1 स्वास्थ्य संस्थामा स्तरीय औजार तथा उपकरण, औषधी र स्वास्थ्य सामग्रीको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>1.2 ५ वर्ष मुनिका सम्पूर्ण बालबालिकाको वृद्धि अनुगमन तथा पोषणको अवस्थाको मूल्यांकन गरी सुधार ल्याउन आवश्यक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.3 प्रत्येक विद्यालयमा किशोरकिशोरी स्वास्थ्य शिक्षा प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.4 नसर्ने रोग व्यवस्थापनको लागि जनसमुदायमा व्यवहार परिवर्तन बारे सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.5 गरीबीको रेखामुनी रहेका घरपरिवारको निःशुल्क उपचारको प्रवन्ध मिलाइनेछ ।</p> <p>1.6 योग, आयुर्वेद सेवा विस्तार गरी स्थानीय जडिबुटिमा आधारित स्वास्थ्य सेवा तथा उपचारलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।</p> <p>1.7 औषधीको समुचित प्रयोग र दुस्प्रभाव रोक्न अभियान सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.8 पूर्ण खोपको सुनिश्चिततालाई निरन्तरता दिइनेछ ।</p> <p>1.9 प्रसुति केन्द्रहरूको सुदृढीकरण गरी संस्थागत सुत्केरी सेवालालाई सतप्रतिशत गराइनेछ ।</p>
2. स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाको सुदृढीकरण तथा जनशक्ति व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी गराउने ।	<p>2.1 स्वास्थ्य संस्थाको सेवा प्रवाहको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण प्रणालीको विकास गरी नियमन गरीनेछ ।</p> <p>2.2 सवै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा बर्थिङ सेन्टरको विस्तार तथा बर्थिङ सेन्टरमा एसपिए दरवन्दी थप गरीनेछ ।</p> <p>2.3 महामारी नियन्त्रण, परीक्षण र उपचारको उपयुक्त व्यवस्था मिलाइने छ ।</p> <p>2.4 सामुदायिक स्वास्थ्यलाई मजबुत बनाउँदै स्वास्थ्य सुविधामा सुधार गरीनेछ ।</p> <p>2.5 जीवनशैली परिवर्तन तथा योग शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>2.6 स्वास्थ्य सम्बन्धी पूर्वाधारहरू महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र ज्येष्ठ नागरीकमैत्री रूपमा निर्माण गरीनेछ ।</p> <p>2.7 स्वास्थ्य संस्थामा आवश्यक जनशक्ति व्यवस्था, क्षमता विकास तथा प्रोत्साहन गरीनेछ ।</p> <p>2.8</p>

रणनीति	कार्यनीति
3. स्वास्थ्य सेवा विस्तार तथा सहज बनाउन आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्ने।	3.1 गाउँघर क्लिनिक तथा खोप केन्द्र भवन निर्माणका साथै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सभाहल, तालिम हल र प्रतिक्षालय निर्माण गरीनेछ। 3.2 स्वास्थ्य संस्थामा अपुग भौतिक संरचना निर्माण, सेवा विस्तार तथा भौतिक सुविधाहरू थप गर्दै लगिनेछ। 3.3 स्वास्थ्य सम्बन्धी पूर्वाधारहरू महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र ज्येष्ठ नागरीकमैत्री रुपमा निर्माण गरीनेछ।
4. पोषण विशेष सेवाहरूमा सहज पहुँच वृद्धि तथा उपभोगमा सुधार गर्ने।	4.1 पूर्ण पोषणयुक्त टोल/वडा सुनिश्चित अभियान तथा सुनौलो हजार दिन कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गरीनेछ। 4.2 पोषण सम्बन्धी स्वस्थ बानी व्यवहारको प्रवर्द्धन र शारीरिक व्यायामसमेत समावेश गरी विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ। 4.3 पोषण तथा नवजात शिशुको अत्यावश्यक स्याहारबारे जनचेतना अभिवृद्धि गरीनेछ। 4.4 असल खानपान सम्बन्धी मार्गदर्शन (Food Based Dietary Guideline) लगायत पोषण सम्बन्धी अन्य सूचनामूलक सामाग्रीहरू स्वास्थ्य संस्था र महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका मार्फत समुदाय र घरपरिवार स्तरमा वितरणको व्यवस्था गरीनेछ। 4.5 बालभिताको उपभोगमा दरमा वृद्धि गर्न आवश्यक सहजीकरण गरीनेछ। 4.6 स्वास्थ्यकर्मी लगायत महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूलाई मातृ, शिशु तथा बाल्यकालिन पोषण सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गरीनेछ। 4.7 पोषण सम्बन्धी ज्ञान, सीप र व्यवहारमा सर्वोत्कृष्ट हुने किसिमको नेतृत्व विकास गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ।
5. जनस्वास्थ्य प्रवर्द्धनका लागि समुदायस्तर सम्मको संरचनालाई प्रभावकारी गराउने।	5.1 आमा समुह र महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको क्षमता विकास र सुविधामा सुधार गरी सामुदायिक स्वास्थ्य कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाइनेछ। 5.2 स्वास्थ्य क्षेत्रमा सहकार्य गरी रहेको गैसलाई जनस्वास्थ्य क्षेत्रको प्रवर्द्धनमा परिचालन गरीनेछ। 5.3 जनस्वास्थ्यको अवस्था सुधारका लागि स्वास्थ्य, पोषण तथा जीवनशैलीलाई एकीकृत गरी जनस्वास्थ्य कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ।
उद्देश्य ३: स्वच्छ खानेपानीमा दिगो पहुँच र सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन गर्नु	
1. स्वच्छ खानेपानीमा सहज पहुँच, जनस्वास्थ्य तथा पूर्ण सरसफाई अभियानलाई एकीकृत रुपमा कार्यान्वयन गर्ने।	1.1 निजीक्षेत्र, गैसस, प्रदेश सरकार र सङ्घीय सरकारको सहकार्यमा एक घर एक धारा कार्यक्रमलाई जनस्वास्थ्य तथा पूर्ण सरसफाई कार्यक्रमसँग एकीकृत गरी सञ्चालन गरीनेछ। 1.2 खानेपानीको श्रोत तथा मूलहरूको पहिचान गरी संरक्षण गरीनेछ। 1.3 स्वच्छ तथा सुरक्षित खानेपानी उपलब्ध गराउन खानेपानीको गुणस्तर परीक्षण लागि आवश्यक प्रबन्ध मिलाइनेछ। 1.4 विद्यमान खानेपानी आयोजनाको निरन्तरता, संरक्षण र मर्मत संभारको व्यवस्था गरीनेछ। 1.5 सार्वजनिक स्थलहरूमा सार्वजनिक शौचालय तथा स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था गरीनेछ।
2. सबै घरपरिवारमा स्वच्छ खानेपानीको पहुँच सुनिश्चित गर्ने।	2.1 निजी क्षेत्र तथा समुदाय र गैसससँग साझेदारी तथा समन्वय गरी प्रभावकारी गराइने छ। 2.2 जलश्रोत व्यवस्थापन गुरुयोजना तयार गरी खानेपानी, सिंचाई, विद्युत र भू तथा जलाधार संरक्षण समेत जल उपयोग रणनीति र कार्यक्रम तयार गरीनेछ। 2.3 स्थानीय स्तरमा खानेपानी र सरसफाई सम्बन्धी प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन र परिचालन गरीनेछ। 2.4 खानेपानीको गुणस्तर परीक्षण तथा सुधारलाई नियमित कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरीनेछ।
3. फोहोरमैला व्यवस्थापनलाई दिगो तथा प्रभावकारी गराउन आवश्यक आधार तयार गर्ने।	3.1 फोहोरमैला व्यवस्थापनको ल्याण्डफिल साइटको निकौल तथा निर्माण गरी फोहोर वर्गीकरण, प्रशोधन, संकलन र विसर्जनको व्यवस्था गरीनेछ।

रणनीति	कार्यनीति
	<p>3.2 टोल विकास संस्था तथा टोल स्तरीय सामुदायिक संस्था परिचालन गरी नियमित अभियानको रुपमा सरसफाई र फोहोर व्यवस्थापन गरीनेछ ।</p> <p>3.3 घर तथा संस्थागत तबरबाट निस्कने फोहोरलाई संकलन र विसर्जन गर्न संस्थागत व्यवस्थासहित साधन श्रोत र व्यवस्थापनको प्रबन्ध गरीनेछ ।</p> <p>3.4 स्वच्छ तथा सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनामूलक सामाग्रीको नियमित प्रकाशन र प्रसारणको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>3.5 बजार क्षेत्रमा ढल निर्माण तथा व्यवस्थापन प्रभावकारी रुपमा गरीनेछ ।</p> <p>3.6 प्लास्टिक तथा शिसाजन्य वस्तुको उपयोग निरुत्साहित गर्दै वैकल्पिक वस्तुको उपयोगलाई प्रोत्साहन र पुनः प्रयोग तथा चक्रिय उपयोगका लागि आवश्यक पहल गरीनेछ ।</p> <p>3.7 फोहोर व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्रसँग हुँदै आएको साझेदारी थप प्रभावकारी गराइने छ ।</p>
4. वातावरणीय स्वच्छता र सरसफाई अभियानलाई प्रभावकारी बनाउने ।	<p>4.1 खुला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणालाई पालना गर्दै पुर्ण सरसफाईयुक्त क्षेत्र घोषणाका लागि आधारहरु तयार गरीनेछ ।</p> <p>4.2 घरपरिवार र टोल तहमा सरसफाईलाई नियमित अभ्यासको रुपमा सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>4.3 स्वस्थ आहार-विहार र पूर्ण सरसफाईका लागि व्यक्तिगत बानी र व्यवहारमा परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना प्रदान गरीनेछ ।</p> <p>4.4 घर र संस्थागत तबरबाट निस्कने फोहोरको श्रोतमा नै वर्गीकरण गर्ने र व्यवस्थापन गर्ने प्रणालीको विकास गरीनेछ ।</p> <p>4.5 कपडा, जुटका झोला प्रवर्द्धन गरी प्लाष्टिकजन्य झोलाको प्रयोगलाई विस्थापन गर्दै लगिनेछ ।</p> <p>4.6 उद्यान तथा सम्पदा क्षेत्रको फोहोर व्यवस्थापनका लागि समुदाय, गुठी तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्य विस्तार गरीनेछ ।</p>
उद्देश्य ४: विपन्न तथा पछाडी परेको वर्गको क्षमता, सहभागिता र आत्मविश्वासमा अभिवृद्धि गर्नु	
1. विपन्न, पिछडिएको तथा लक्षित वर्गको सक्षमता र आत्मविश्वासमा अभिवृद्धि गर्ने ।	<p>1.1 पिछडिएको वर्गको अधिकारको पैरवीका लागि क्षमता अभिवृद्धिका अवसर सृजना गरीनेछ ।</p> <p>1.2 महिला, अपाङ्गता भएका, दलित, आदिवासी तथा जनजाति र पछाडी परेको वर्गका लागि आयआर्जनका अवसर वृद्धि गर्न तुलनात्मक लाभका क्षेत्रमा उद्यमशिलता तथा सीप विकास सम्बन्धी तालिम सञ्चालन, प्रविधि हस्तान्तरण र टेवा कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.3 स्थानीय कच्चा पदार्थ र सीपमा आधारित उच्च मूल्यका वस्तु र सेवा तथा उत्पादनमुखी व्यवसाय सञ्चालन गर्न लक्षित वर्गलाई बीउ पुँजीमार्फत प्रोत्साहन गरीनेछ ।</p> <p>1.4 लक्षित वर्गको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थामा सुधार गर्न नागरीक समाजसँग समन्वय र सहकार्य गरी सामाजिक परिचालन र सशक्तिकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.5 लक्षित वर्गका विद्यार्थीलाई केन्द्रित गरी सेवा आयोगको कक्षा सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.6 टोल विकास संस्था र महिला समूहलाई स्थानीय कानून बमोजिम दर्ता गराई अझ क्रियाशिल बनाइने छ ।</p> <p>1.7 महिला सहकारीहरुको नेतृत्व क्षमता विकास गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरी महिला आर्थिक सशक्तिकरणमा योगदान पुर्याइनेछ ।</p> <p>1.8 जातिय विभेदको न्यूनीकरण र व्यवहारिक रुपमा अन्त्य गर्न जातिय विभेद निगरानी समूह परिचालन गरीनेछ ।</p>
2. स्थानीय संरचना, नीति तथा निर्णय प्रक्रियामा लक्षित वर्गको संलग्नता सुनिश्चित गर्ने ।	2.1 उपभोक्ता समिति, स्वास्थ्य संस्था तथा विद्यालय व्यवस्थापन समिति, युवा क्लव, स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिति लगायत नगर, वडा तथा विषयगत समिति तथा संरचनालाई लैगिक, सामाजिक रुपमा समावेशी बनाई क्रियाशिलतामा अभिवृद्धि गरीनेछ ।

रणनीति	कार्यनीति
	<p>2.2 योजना तर्जुमा, निर्णय प्रक्रिया र स्थानीय संरचनामा समावेशी नीतिलाई यथोचित सम्बोधन गरी कार्यान्वयन गरीनेछ ।</p> <p>2.3 बालबालिका, महिला, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरीक, आदिवासी जाति, दलित, अति विपन्न तथा जोखिममा रहेका वर्गको नगरपालिका तथा वडास्तरीय सञ्जाल/समिति गठन गरी क्रियाशिल बनाइने छ ।</p> <p>2.4 लक्षित वर्गका अगुवा तथा सञ्जालका पदाधिकारीलाई कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था र अधिकारका सम्बन्धमा तालिम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>2.5 लक्षित वर्ग सञ्जालका पदाधिकारीहरूको अधिकार, जिम्मेवारी तथा कार्यदिशा सम्बन्धमा क्षमता अभिवृद्धि गरीनेछ ।</p>
३. सबै खाले हिंसा तथा कुप्रथा अन्त्य गर्न नीतिगत र व्यवहारिक प्रयत्न गर्ने ।	<p>3.1 बालविवाह, वोक्सी, छुवाछुत, दाइजो प्रथा जस्ता अमानविय कुरीतिलाई निरुत्साहित गर्न नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरीनेछ ।</p> <p>3.2 महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, जेष्ठ नागरीक प्रति हुने दुर्व्यवहार र हिंसालाई सचेतना तथा न्यायीक उपचारको माध्यमबाट न्यूनीकरण गर्दै लगिनेछ ।</p> <p>3.3 लैंगिक हिंसा अन्त्यका लागि महिला समूह, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका र निगरानी समूहको क्षमता अभिवृद्धि गरीनेछ ।</p> <p>3.4 यौनजन्य अपराधहरू रोक्न र किशोरी स्वास्थ्य प्रवर्द्धन गर्न किशोरी केन्द्रित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरीने छ ।</p> <p>3.5 सामाजिक विसंगति र बिकृति न्यूनीकरण गर्न टोल विकास संस्था, युवा क्लब र समूहहरू मार्फत सचेतना अभियान सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>3.6 नगरपालिकालाई जातीय भेदभावमुक्त क्षेत्र बनाउन जागरण अभियान सञ्चालन गरीने छ ।</p> <p>3.7 लैंगिक उत्तरदायी बजेट विनियोजन पद्धतिलाई संस्थागत गरीनेछ ।</p> <p>3.8 बालप्रतिभा प्रस्फुटन गराउने खालका कार्यक्रमहरू विद्यालय भित्र र बाहिर सञ्चालन गर्ने वातावरण मिलाईनेछ ।</p> <p>3.9 अपाङ्गता भएकाहरूको लागि सीप, सहायक सामग्री वितरण गरी व्यवसायिक बनाउदै समाजमा सम्मानजनक वातावरण तयार गरीने छ ।</p>
४. स्थानीय नीति तथा पूर्वाधार निर्माणलाई अपांगमैत्री, जेष्ठ नागरीक मैत्री, बालमैत्री तथा महिलामैत्री गराउने ।	<p>4.1 भौतिक पूर्वाधार निर्माणलाई यथासक्य लक्षित वर्ग मैत्री रुपमा निर्माण गरीनेछ ।</p> <p>4.2 लक्षित वर्गमैत्री नीति, मापदण्ड र योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरीनेछ ।</p> <p>4.3 आर्थिक समावेशीकरणको अवधारणा बमोजिम विशेष अवस्थामा रहेका लक्षित वर्गको जीविकोपार्जन र आर्थिक अवसर सिर्जना गर्ने नीति, कार्यक्रम तथा वस्तुगत टेवा प्रदान गरीनेछ ।</p> <p>4.4 सार्वजनिक यातायात, सार्वजनिक शौचालय तथा मेला जात्रालाई महिला, अपांग, असक्त तथा जेष्ठ नागरीक मैत्री गराइने छ ।</p>
५. ज्येष्ठ नागरीकको ज्ञान हस्तान्तरण, सम्मान, सुरक्षा र सेवालाई सुनिश्चित गर्ने ।	<p>5.1 अन्तरपुस्ता सीप तथा अनुभव हस्तान्तरण, ज्येष्ठ नागरीक सम्मान कार्यक्रम सञ्चालन तथा निरन्तरता प्रदान गरीने छ ।</p> <p>5.2 ज्येष्ठ नागरीकका लागि दिवा सेवा केन्द्र सञ्चालन तथा विस्तार गरीनेछ ।</p> <p>5.3 ज्येष्ठ नागरीक स्वास्थ्य उपचार सहयोग, खानपिन र मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरी उत्तरार्धको जीवनयापनलाई सहज गराइनेछ ।</p>

रणनीति	कार्यनीति
६. लक्षित वर्गको सशक्तीकरण तथा हित रक्षाका लागि समुदायलाई परिचालन प्रभावकारी गराउने ।	<p>5.1 टोल विकास संस्था, महिला समूह, युवा क्लब, बालक्लब, महिला, दलित, अपांगता भएका व्यक्तिसँग सम्बन्धित अधिकारमुखी समूह र सञ्जाल मार्फत समुदाय परिचालनको कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>5.2 समुदाय परिचालन मार्फत दलित, एकल महिला, ज्येष्ठ नागरीक र पछाडी परेको समुदायको अधिकार सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>5.3 सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमलाई सर्वसुलभ र सेवाग्राहीमैत्री बनाउन समुदाय परिचालन मार्फत जानकारी र सहजीकरण गरीनेछ ।</p> <p>5.4 समुदाय परिचालनको लागि नगरपालिका स्तरमा क्रियाशिल नागरीक समाज संस्थाहरूसँग साझेदारी र सहकार्य गरीनेछ ।</p>
उद्देश्य ५: युवा वर्गको सृजनशिल तथा उद्यमशील क्षमता अभिवृद्धि र उपयोग गर्नु	
1. क्षमता विकास तथा स्वरोजगारीका अवसरको माध्यमबाट युवा वर्गको आत्मविश्वासमा अभिवृद्धि गर्ने ।	<p>1.1 बेरोजगारहरूको सूची तथा व्यक्तिगत विवरण तयार तथा अद्यावधिक गरीनेछ ।</p> <p>1.2 सूचीकृत भएका बेरोजगार युवालाई सीप विकास गरी उनीहरूको चाहाना, क्षमता र योग्यता तथा बजारको मागअनुसार उद्यम विकास तथा रोजगारमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.3 विकास कार्य सञ्चालन, रेखदेख र सहजीकरणका लागि गठन गरीने टोल विकास समितिमा युवालाई प्रमुख भूमिका प्रदान गर्न सहजीकरण गरीनेछ ।</p> <p>1.4 युवा लक्षित सङ्घीय तथा प्रादेशिक कार्यक्रम एवम् संघ/संस्थाका कार्यक्रमसँग एकीकृत गरी युवा सम्बन्धी विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.5 युवा उद्यमीलाई सहज कर्जा र सीप प्रदान गर्न आवश्यक व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>1.6 युवा परिचालन मार्फत लागु पदार्थ दुर्व्यसन र मानव वेचविखन विरुद्ध सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p>
2. युवा वर्गमा अग्रसरता, नवप्रवर्तन तथा उद्यमशिल संस्कृतिको विकास गर्ने ।	<p>2.1 राष्ट्रियस्तरका सफल युवा उद्यमीहरूका अनुभव स्थानीय युवाहरू माझ आदान प्रदान गरी उद्यमदर्प अभिप्रेरित गरीनेछ ।</p> <p>2.2 स्थानीय युवा क्लब, समूह र संघ/संस्था मार्फत क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गरी आर्थिक रुपान्तरणको क्षेत्रमा परिचालन गरिनेछ ।</p> <p>2.3 युवा उद्यमशिलता अभिवृद्धि गर्न सङ्घीय र प्रादेशिक कार्यक्रमसँग तादम्यता मिलाई स्थानीय स्तरमा युवा उद्यमी र उद्यमशिलता विकास गरीने छ ।</p> <p>2.4 लागुपदार्थ दुर्व्यसन विरुद्ध सचेतना बढाउने तथा संभावित ठाउँहरूमा निगरानी समूह गठन गरी परिचालन गरीनेछ ।</p>
3. खेलकुदका पूर्वाधार विकास तथा खेलाडी प्रोत्साहनमार्फत युवाको सृजनशिलता विकास गर्ने ।	<p>3.1 मिनि रंगशाला तथा कवर्ड हल सिम्र निर्माण, खेलकुद मैदान स्तरोन्नति र सहायक पूर्वाधारको विस्तार गरीनेछ ।</p> <p>3.2 उच्चस्तरको खेल क्षमता विकास हुने गरी खेलकुद प्रशिक्षण नियमित रुपमा सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>3.3 स्वस्थ युवाको परिकल्पनालाई खेलकुदसँग अभ्यासमा प्रोत्साहन तथा नियमितताका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p> <p>3.4 अन्तर स्थानीय तह र पालिका स्तरमा खेलकुद प्रतियोगिता बार्षिक रुपमा सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>3.5 स्थानीय खेलकुद प्रशिक्षकको क्षमता तथा स्तरोन्नतीका अवसर उपलब्ध गराई प्रशिक्षकको रुपमा विकास गरी परिचालन गरीनेछ ।</p> <p>3.6 खेलकुद सामग्री युवा क्लव तथा विद्यालय मार्फत व्यवस्थापन गरीनेछ ।</p> <p>3.7 खेलकुद प्रतियोगिताहरू आयोजना गरी खेलकुदलाई नियमित र व्यवसायमूलक बनाइनेछ ।</p>

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य ६: सम्पदा, कला, भाषा र संस्कृतिको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्नु	
१. स्थानीय कला तथा संस्कृतिको पहिचान, संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने।	<p>1.1 भाषा, कला र संस्कृति संरक्षणका लागि नगरपालिकास्तरमा कला तथा संस्कृति इकाई गठन गरी क्रियाशिल गराइने छ।</p> <p>1.2 सांस्कृतिक अतिक्रमणलाई दुरुत्साहन गर्दै सरोकारवालाको अग्रसरतामा धर्म, कला, गीत, नृत्य, भेषभूषा तथा रहनसहनलाई संरक्षण र प्रवर्द्धन गरीनेछ।</p> <p>1.3 परम्परागत उपयोग तथा सजावटका सामाग्री निर्माण कलालाई व्यवसायका रुपमा विकसित गर्न प्रोत्साहन गरीनेछ।</p> <p>1.4 स्थानीय बाजा, नृत्य र गीतलाई पेशाका रुपमा अवलम्बन गर्न महोत्सव, चाडवाड तथा कार्यक्रममा अवसर प्रदान र प्रचार प्रसार गरीनेछ।</p>
२. मौलिक कला तथा संस्कृति सम्बन्धी अध्ययन अनुन्धानलाई प्रोत्साहित गर्ने।	<p>2.1 सोध कर्ता, अनुसन्धान केन्द्र तथा विश्वविद्यालयसँग समन्वय र सहकार्य गरी कला संस्कृति तथा सोको मौलिकता, संरक्षण, प्रवर्द्धन तथा उपयोगबारे अध्ययन अनुसन्धान गरीनेछ।</p> <p>2.2 मौलिक कला संस्कृति र अभ्यासलाई स्थानीय ज्ञान व्यवस्थापनको आधारको रुपमा विकास गरीनेछ।</p> <p>2.3 स्थानीय कला, भाषा, संस्कृति, रहनसहनका बारेमा फिल्म तथा डकुमेन्ट्री निर्माण गर्न पहल गरीनेछ।</p> <p>2.4 परम्परागत सिल्पी पेशालाई नयाँ प्रविधिसँग आवद्ध गराई थप व्यवसायिक बनाइनेछ।</p>
३. स्थानीय सांस्कृतिक, ऐतिहासिक, पुरातात्विक सम्पदाको संरक्षण र प्रवर्द्धनलाई पर्यटन विकाससँग आवद्ध गर्ने।	<p>3.1 स्थानीय मेला जात्रा, धार्मिक स्थल तथा ऐतिहासिक स्थललाई पर्यटन विकासमा उपयोग गरीनेछ।</p> <p>3.2 कला तथा संस्कृतिको जगेर्ना गर्न महोत्सव तथा प्रदर्शनीहरूमा सहभागिताको लागि प्रोत्साहन हुने कार्य संचालन गरीनेछ।</p> <p>3.3 स्थानीयस्तरमा संग्रहालय स्थापना गरी स्थानीय कला तथा संस्कृतिको संरक्षण तथा प्रचार प्रसार गरीनेछ।</p>

रणनीति एवं कार्यक्रमहरू:

सि.न.	रणनीति	कार्यक्रम
स्वास्थ्य	.आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा सबै नगरवासीको पहुँच सुनिश्चित गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> - स्वास्थ्य संस्था/अस्पतालबाट प्रवाह गरीने सेवाहरूको विस्तार तथा विस्तारको लागि थप भौतिक संरचना निर्माण गरीने छ। - स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई चाहिने अत्यावश्यक औषधी तथा उपकरणको आपूर्ति सुनिश्चित गरीनेछ। - सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा प्रयोगशाला सेवा सुविधा विस्तार गरीने छ। - नगर भित्रका सबै गर्भवतीहरूको लागि ग्रामीण अल्ट्रासाउण्ड कार्यक्रम संचालन गरीने छ। - पिपरा अस्पताललाई यस क्षेत्रकै रेफरल र विशीष्टिकृत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने अस्पतालको रुपमा स्तरोन्नती गरीने छ। - आवश्यकता र प्राथमिकताको आधारमा मौजुदा बर्थिङ्ग सेन्टरहरूको सुदृढीकरण, विस्थापन र अन्य स्वास्थ्य चौकीहरूमा थप गर्ने व्यवस्था गरीने छ। - सबै वडामा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरूको समान रुपमा व्यवस्थापन गरीने छ। - पिपरा अस्पतालमा बच्चु सेवा र आँखा उपचार सेवा थप गरीने छ। - भौगोलिक हिसाबले टाढा रहेका समुदायको लागि विशेष स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम संचालन गरीने छ। - नगरका सबै वडाहरूमा प्राथमिकताका आधारमा विशेषज्ञ स्वास्थ्य शिविर संचालन गरीने छ।

		<ul style="list-style-type: none"> - अशक्त, अपाङ्ग, ज्येष्ठ नागरीक, सुत्केरी महिलाहरुको लागि घरमै स्वास्थ्य सेवा पुर्याउने व्यवस्था गरीने छ। - स्वास्थ्य सम्बन्धि सम्पूर्ण कार्यक्रमहरुमा जनप्रतिनिधी ज्यूहरुको अपनत्व र अभिभावकत्व स्थापित गरीने छ। - जनप्रतिनिधी, सेवा प्रदायक स्वास्थ्यकर्मी, स्वास्थ्य संस्था र समुदाय बिच सहभागिता मुलक स्वस्थ्य, सुमधुर त्रिकोणात्मक सम्बन्ध कायम राखिने छ। - प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थामा नागरीक वडापत्र राखिने छ। - एक वडा एक स्वस्थ्य उत्प्रेरकको व्यवस्था गरीने छ। - एक विद्यालय एक स्वास्थ्यकर्मीको अवधारणालाई कार्यान्वयनमा लगिने छ। - सबै स्वास्थ्यकर्मीहरुलाई “नम्रता र मुस्कान सहितको सेवा, सुस्वास्थ्य र सुशासनलाई टेवा” भन्ने परामर्श तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गरीने छ। - जनसंख्या, भौगोलिक अवस्था र आवश्यकतालाई मध्ये नजर गरी संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी स्वास्थ्यकर्मीहरुको पद तथा दरवन्दी निर्धारण र व्यवस्था मिलाई स्वास्थ्य सेवामा सुशासन कायम गरीने छ। - स्वास्थ्य सेवालार्ई जनउत्तरदायी, जिम्मेवार, पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउन सामाजिक परिक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई लागूएका कार्यहरुलाई निरन्तर संचालन गरीने छ।
खानेपानी तथा सरसफाई	शुद्ध खानेपानी एवं फोहर मैला व्यवस्थापन गरी नागरीकहरुको जीवन रक्षा गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> - मुख्य बस्तीहरुमा ओभरहेड टंकी निर्माण गर्ने। - स्वच्छ पिउने पानीका लागि एक घर एक धारा जडान गर्ने। - कुहिने र नकुहिने फोहरलाई अलग अलग व्यवस्थित गर्न पूर्वाधारको निर्माण गर्ने। - फोहर संकलन केन्द्र एवं प्रशोधन केन्द्र स्थापना गरी व्यवस्थित गर्ने। - फोहरबाट निस्केको प्रशोधित वस्तु बिक्री नहुदा सम्म भण्डारणको व्यवस्था मिलाउने। - घनाबस्ती भएको स्थानहरुमा प्रदुषण मापन केन्द्रको स्थापना गर्ने।
शिक्षा युवा तथा खेलकुद	सबैको पहुचमा रहने गरी शिक्षा, स्वास्थ्य र खेलकूदका पूर्वाधारहरु निर्माण गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> - सबैको पहुच हुने गरी शिक्षाका पूर्वाधारहरु स्थापना गर्ने। - मुख्य बस्तीहरुमा सामुदायिक अध्ययन केन्द्रको निर्माण गर्ने। - वाचनालय/पुस्तकालय निर्माण गर्ने। - सबैको पहुच हुने गरी स्वास्थ्य सस्थाहरु स्थापना गर्ने। - प्रत्येक स्वास्थ्य चौकीहरुबाट मेडिसिन सेवा उपलब्धत गराउने। - नगरपालिकाभित्रका अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, प्रत्येक स्वास्थ्य केन्द्रमार्फत विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा र औषधी उपलब्धताका लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्ने। - कम्तिमा एक वडा एक खेल मैदानको निर्माण गर्ने। बा.न.पा. ९, जिनुवामा खेल मैदान निर्माण - मायादेवी र बुद्ध रंगशाला एवं एक वडा एक कबर्ड हल निर्माण गर्ने।
लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	विपन्न, पिछडिएको तथा लक्षित वर्गको सक्षमता र आत्मविश्वासमा अभिवृद्धि गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> - पिछडिएको वर्गको अधिकारको पैरवीका लागि क्षमता अभिवृद्धिका अवसर सृजना गरीनेछ। - महिला, अपाङ्गता भएका, दलित, आदिवासी तथा जनजाति र पछाडी परेको वर्गका लागि आयआर्जनका अवसर वृद्धि गर्न तुलनात्मक लाभका क्षेत्रमा उद्यमशिलता तथा सीप विकास सम्बन्धी तालिम सञ्चालन, प्रविधि हस्तान्तरण र टेवा कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ। - स्थानीय कच्चा पदार्थ र सीपमा आधारित उच्च मूल्यका वस्तु र सेवा तथा उत्पादनमुखी व्यवसाय सञ्चालन गर्न लक्षित वर्गलाई बीउ पुँजीमार्फत प्रोत्साहन गरीनेछ।

		<ul style="list-style-type: none"> - लक्षित वर्गको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थामा सुधार गर्न नागरीक समाजसँग समन्वय र सहकार्य गरी सामाजिक परिचालन र सशक्तिकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।
कला धर्म तथा संस्कृति	धार्मिक, सांस्कृतिक क्षेत्रको संरक्षण एवं विकास गर्दै लैजाने	<ul style="list-style-type: none"> - नगर भित्र धार्मिक महत्व बोकेका शिवालय, दुर्गा मन्दिर एवं अन्य मठ मन्दिरहरूको संरक्षण एवं स्तरउन्नति गर्ने । - बिभिन्न जात जातीहरूका भेष, भुषा र भाषा संरक्षणका लागि संग्रहालयहरूको स्थापना गर्ने ।
शिक्षा युवा तथा खेलकुद	सबैको पहुचमा रहने गरी शिक्षा, स्वास्थ्य र खेलकुदका पूर्वाधारहरू निर्माण गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> - सबैको पहुच हुने गरी शिक्षाका पूर्वाधारहरू स्थापना गर्ने । - मुख्य वस्तीहरूमा सामुदायिक अध्ययन केन्द्रको निर्माण गर्ने । - वाचनालय/पुस्तकालय निर्माण गर्ने । - सबैको पहुच हुने गरी स्वास्थ्य सस्थाहरू स्थापना गर्ने । - प्रत्येक स्वास्थ्य चौकीहरूबाट मेडिसिन सेवा उपलब्धत गराउने । - नगरपालिकाभित्रका अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, प्रत्येक स्वास्थ्य केन्द्रमार्फत विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा र औषधी उपलब्धताका लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्ने । - कम्तिमा एक वडा एक खेल मैदानको निर्माण गर्ने । बा.न.पा. ९, जिनुवामा खेल मैदान निर्माण - मायादेवी र बुद्ध रंगशाला एवं एक वडा एक कबर्ड हल निर्माण गर्ने ।

नतिजा खाका

प्रमुख सूचक	एकाई	आधार वर्ष	प्रगति				
		२०७७/२०७८	२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३
आधारभुत शिक्षाको खुद भर्ना दर	प्रतिशत	९९	१००	१००	१००	१००	१००
साक्षरता दर	प्रतिशत	९४	९५	९६	९७	९८	९९
पुरुष	प्रतिशत	९७					
महिला	प्रतिशत	९१					
इन्टरनेट सुविधा भएका विद्यालय	सङ्ख्या	४७	४७	४७	४७	४७	४७
प्राविधिक विषय पढाई हुने माध्यमिक विद्यालयहरू	सङ्ख्या	२	२	२	३	३	३
कक्षा छाड्ने दर	प्रतिशत	४	८	१	०	०	०
कक्षा दोहोर्न्याउने दर	प्रतिशत	७	५	३	२	१	०
कक्षा उन्नती दर	प्रतिशत	८९	९१	९५	९६	९६	९७
सिकाइ उपलब्धी	प्रतिशत	५८	६१	६४	६७	७०	७५
ICT व्यवस्थापन भएको विद्यालय	सङ्ख्या	१३	१५	१७	२०	२२	२५
विज्ञान प्रयोगशाला भएका विद्यालय	सङ्ख्या	१३	१६	१९	२३	२५	२७
पुस्तकालय व्यवस्थापन भएका विद्यालय	सङ्ख्या	१८	२२	२५	२८	३०	३५
विद्यालय नयाँ कक्षा कोठा निर्माण	सङ्ख्या		१५	१५	१०	१०	१०
विद्यालयमा खेलकुद मैदान व्यवस्थापन	सङ्ख्या	१२					

अपेक्षित उपलब्धि

यो आवधिक योजनाको अन्त सम्ममा बाणगङ्गा नगरपालिकामा । सामुदायिक विद्यालयका पूर्वाधारहरू शैक्षिक मापदण्ड अनुरूप निर्माण भई सम्पन्न भएका हुनेछन् । अभिभावकहरू सामुदायिक विद्यालय प्रति आफ्ना छोराछारी पढाउन आकर्षित भई सामुदायिक विद्यालयहरूमा विद्यार्थीको भर्नादर उल्लेखनीय रूपमा बढेको हुनेछ । नगरका विद्यालयबाट उत्तिर्ण विद्यार्थी राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने भएका हुनेछन् । नगरमा पूर्ण साक्षरता दिगोपना निरन्तरताका लागि अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा तथा आय आर्जनका कार्यक्रम सञ्चालन भएका हुनेछन् । प्राविधिक शिक्षाको विस्तार हुनेछ ।

९. अपेक्षित उपलब्धि

बणगंगा नगरपालिकाको पंचवर्षिय आवधिक योजनाको अवधिभरमा स्वास्थ्य क्षेत्रमा निम्न उपलब्धिहरू हासिल भएको हुनेछ ।

१. स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्ने सवै स्वास्थ्य संस्था/अस्पतालहरूको भौतिक पूर्वाधार, जनशक्ति, औषधी उपकरणको यथोचित व्यवस्था हुनेछ ।
२. सवै नगरवासीहरूलाई सम्बन्धित वडामै आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सहज पहुँच हुनेछ ।
३. नगर भित्रका सवै घर परिवार स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रममा आवद्ध हुने छन् ।
४. बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम अन्तर्गतको पूर्ण खोप दिगोपनाको अवस्था ९५% भन्दा माथि कायम हुनेछ ।
५. पोषण वृद्धि अनुगमनको औषत पटक १५ पुग्ने छ, कुपोषित र अति कुपोषित हुने दर १% भन्दा कम हुनेछ ।
६. पूर्ण ANC Visit र पूर्ण संस्थागत प्रसुती सेवाको सुनिश्चित हुने छ र PNC Visit ५०% भन्दा माथि कायम हुनेछ ।
७. परिवार नियोजन सेवा दर CPR ३५% पुग्ने छ ।
८. वैकल्पिक चिकित्सा पद्धती र प्रवर्धनात्मक स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रमले नसर्ने तथा मानसिक रोगहरू हालकै अवस्थामा कायम हुनेछ र वातावरणीय स्वास्थ्य र नगरको सौन्दर्य कायम रहने छ ।

४.३ पूर्वाधार विकास

आर्थिक, सामाजिक र सेवा तथा सुविधा प्रवाह गर्न भौतिक पूर्वाधार तथा सुविधाको विकास क्षेत्रको भूमिका प्राथमिक तथा महत्वपूर्ण हुन्छ । भौतिक पूर्वाधारको विकासले अन्तर आवद्धता र अन्तर सम्बन्ध विकास तथा विस्तार हुने र सो मार्फत बजार सूचना, सेवा सुविधाको स्तर, पहुँच र उपभोग जस्ता विकासको नतिजा हासिल गर्न प्रत्यक्ष योगदान पुग्दछ । भौतिक पूर्वाधार तथा संरचनाको विकास र विस्तारबाट दिगो लाभ लिन पूर्वाधारको दिगो निर्माण र सञ्चालनका साथसाथै यसबाट वातावरणमा पर्ने नकारात्मक असरलाई न्यूनीकरण गर्न संरक्षणका उपायहरूको अवलम्बन जरुरत पर्दछ । नगरपालिकाको विकास प्रयासलाई योजनाबद्ध र व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गरी सामाजिक, आर्थिक विकास र वातावरणीय स्थितिमा दिगो सुधार गर्न भौतिक पूर्वाधार विकासले विकास प्रतिफलको प्रवेशद्वारको रूपमा कार्य गर्दछ ।

अन्तरराष्ट्रिय प्रतिवद्धताको रूपमा प्रस्तुत दिगो विकास लक्ष्यले समावेशी र दिगो शहरीकरण गर्ने गरी आवासको व्यवस्था गर्ने, शहरी गरीबीलाई कम गर्ने तथा सबैलाई हरियाली र खुल्ला ठाउँहरू उपलब्ध गराउने लक्ष्य निर्धारण गरेको छ । यसै लक्ष्य अनुरूप भूउपयोग योजना अनुसार योजनाबद्ध र व्यवस्थित पूर्वाधार तथा संरचनाको विकास द्रुत गतिमा गर्ने, बढी फलदायी र वातावरणमैत्री आयोजना सञ्चालन गर्ने, निर्धारित समय, लागत र गुणस्तरमा सम्पन्न गर्ने गरी भौतिक पूर्वाधार विकासका आयोजनाको छनौट र कार्यान्वयनको जरुरत रहन्छ ।

उपरोक्त सन्दर्भमा आधारित भई विकास प्रतिफललाई नगर विकासको दीर्घकालिन सोच र लक्ष्य तर्फ उन्मुख हुन तथा अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न मूलतः आवास, बस्ती तथा शहरी विकास, सडक तथा यातायात, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा र सूचना, संचार र प्रविधि जस्ता विषय क्षेत्रको विकास, विस्तार र दिगो सञ्चालन सम्बन्धी विश्लेषण र विकासको मार्गचित्रलाई पूर्वाधार विकास योजनामा समावेश गरीएको छ । नगरपालिकाको पूर्वाधार विकास क्षेत्रको विद्यमान अवस्था, संभावना र अवसर, समस्या तथा चुनौति र चाल्नु पर्ने कदम सहित संक्षिप्त विश्लेषण देहाय अनुसार गरीएको छ ।

पूर्वाधार विकास: आवास, बस्ती तथा शहरी विकास, सडक, पुल तथा यातायात, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा र सूचना, संचार र प्रविधि

दिर्घकालिन सोच:

दिगो तथा उत्थानशिल पूर्वाधार मार्फत नगरबासीहरूको गुणस्तरीय जीवन शैलीको सुनिश्चितता गर्ने

लक्ष्य :

बाह्रै महिना यातायातका साधन चल्ने सडक, पुल पुलेसा निर्माण गर्ने, सबै गाउँहरूमा सञ्चार, खानेपानी, विद्युत पुर्याउने र सार्वजनिक सामुदायिक भवनहरूको निर्माण गर्ने र सहज एंव सर्व सुलभरूपमा आधारभुत तहका सेवाहरू प्रवाह गर्ने ।

. उद्देश्य:

- वातावरणमैत्री र व्यवस्थित बस्ती, सुरक्षित आवास र औद्योगिक तथा पर्यटकीय सुविधामा अभिवृद्धि गर्नु,
- सुदृढ यातायात, बजार तथा सहायक पूर्वाधार र सुविधाको विकास र विस्तार गर्नु,
- विद्युत र स्वच्छ उर्जाको उपलब्धता, गुणस्तर र उपभोगमा वृद्धि गर्नु र
- विद्युतीय सुशासन, सूचना तथा सेवा प्रवाहको उपभोगमा अभिवृद्धि गर्नु ।

- विषयगत क्षेत्र/उपक्षेत्रअनुसार रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ : वातावरणमैत्री, सुरक्षित र व्यवस्थित आवास एवम् औद्योगिक, पर्यटकीय र शहरी सुविधामा अभिवृद्धि गर्नु,	
१. पूर्वाधार विकास आयोजनालाई योजनाबद्ध, दिगो र सुव्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गर्ने ।	१.१ नगरपालिकाबाट रु. ५ लाख भन्दा कम लागत आयोजना तथा परियोजना सञ्चालनमा निरुत्साहित गरीनेछ र रु. ५ लाख भन्दा बढी लागतका सबै आयोजनामा योजनाको खाताको प्रयोगलाई अनिवार्य गरीनेछ । १.२ आयोजना स्थलहरूमा आयोजना सम्बन्धी जानकारी सहितको सूचना पाटी लगायत आयोजना सम्बन्धमा अनुसन्धानमा आधारित भई सार्वजनिक सुनुवाई र सार्वजनिक परीक्षणलाई परिमाणमुखी बनाइनेछ । १.३ निर्माण कार्यहरूमा गुणस्तर बृद्धि गर्न एक निर्माण गुणस्तर परीक्षण केन्द्र (Construction Lab) को स्थापना गरी सञ्चालनको व्यवस्था गरीनेछ ।

रणनीति	कार्यनीति
	<p>१.४ पूर्वाधार विकास कार्यमा कानूनी व्यवस्था अनुसार वातावरणीय अध्ययन गरी वातावरण व्यवस्थापन कार्यलाई एकीकृत गरी सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>१.५ नगरपालिकाको प्रमुख शहरी क्षेत्रमा सार्वजनिक आवागमनलाई सहज बनाउन सडक, नाली, सडक पेटी, आकासे तथा सववे निर्माणलाई अभिन्न अंगको रूपमा सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>१.६ नगर क्षेत्रको भौतिक पूर्वाधार विकास आयोजनाको निर्माण र सञ्चालनमा सार्वजनिक नीजि साझेदारीको अवधारणा लागू गर्न कानूनी र संस्थागत व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>१.७ नगरपालिकाबाट सञ्चालन हुने पूर्वाधार विकास सम्बन्धी आयोजनमा अधिकतम जनसहभागिता प्रवर्द्धनका लागि नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गरीनेछ ।</p> <p>१.८ राष्ट्रिय भवन संहिता २०७२ प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न इञ्जिनियर, सब इञ्जिनियर, कन्सल्टेण्ट र निर्माण कार्यमा संलग्न दक्ष कामदारहरूलाई सो सम्बन्धी तालिम प्रदान गरी प्रमाणपत्र दिने र प्रमाण पत्र प्राप्त प्राविधिक र दक्ष व्यक्तिहरूबाट मात्र निर्माण कार्य गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p> <p>१.९ आयोजना निर्माण गर्नु अघि उपभोक्ता समितिलाई प्राविधिक र व्यवस्थापकीय विषयमा तालिम प्रदान गरीनेछ ।</p> <p>१.१० Heavy Equipment प्रयोग नगरी नहुने अनिवार्य रूपमा आयोजनाहरू टेण्डरबाट कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p>
२. वडा कार्यालयलाई सेवा प्रवाह केन्द्रको विकास गर्ने ।	<p>२.१ वडा कार्यालयमा विषय शाखा र कर्मचारीको व्यवस्था गरी विषयगत सेवा प्रवाहको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>२.२ सबै वडा कार्यालयहरूमा पूर्वाधारको विकास गरी आफ्नै भवनबाट प्रमुख विषय क्षेत्रको सेवा सुचारु गरीनेछ ।</p> <p>२.३ सबै वडाहरूमा Digital नागरिक वडापत्र सञ्चालन गरिनेछ ।</p> <p>२.४ मापदण्ड अनुसार वडा कार्यालय भवन अपाङ्गमैत्री, बालमैत्री, ज्येष्ठ नागरीक मैत्री तथा महिलामैत्री रूपमा निर्माण र सञ्चालन गरीनेछ ।</p>
३. नगरको व्यवस्थित विकासको लागि भूउपयोग क्षेत्र निर्धारण गरी सो अनुसार आवास क्षेत्र, कृषि क्षेत्र, औद्योगिक क्षेत्र, व्यवसायिक क्षेत्र, संस्थागत, संरक्षण क्षेत्रको निर्धारण गर्ने ।	<p>३.१ भूउपयोग क्षेत्र निर्धारणको विस्तृत सर्वेक्षण र नक्शाकन गरीनेछ ।</p> <p>३.२ भूउपयोग क्षेत्रहरूको विचमा ग्रिनवेल्डको विकास गरीनेछ ।</p> <p>३.३ कृषि क्षेत्रको चक्लाबन्दी गरी स्तरोन्नति गरीनेछ ।</p> <p>३.४ नगर क्षेत्र भित्रको सार्वजनिक तथा पर्ती जग्गाहरूको पहिचान, नक्शाकन र अभिलेख तयार गरी पार्क, खुल्ला क्षेत्र, पोखरी, खेलमैदान र अन्य व्यवसायिक आयोजनामा उपयोग गरीनेछ ।</p> <p>३.५ नगरपालिका क्षेत्रमा नापी नक्शा, घरजग्गा, धनीपुर्जा, सडक र घर नम्बरलाई मिलान गरी भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित अद्यावधिक अभिलेख तयार गरीनेछ ।</p> <p>३.६ भौतिक योजना (जग्गा एकीकरण तथा विकास) सम्बन्धी कार्य गर्न नगरपालिकाबाट पूर्व स्वीकृति (Planning Permit) लिई मात्र मात्र सञ्चालन गर्न पाउने व्यवस्था लागू गरीनेछ ।</p> <p>३.७ व्यवस्थित बस्ती विकासका लागि सरकारी तबरबाट जग्गा विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने</p>
४. भूउपयोग क्षेत्र र भौतिक विकास गुरुयोजनाको आधारमा सार्वजनिक निर्माण कार्यलाई व्यवस्थित गर्ने ।	<p>३.१ सडकको मापदण्ड, वर्गीकरण, नामाकरण र प्राथमिकताक्रम सहित यातायात गुरुयोजना अद्यावधिक गरी सडक निर्माण र सञ्चालन गर्ने</p> <p>३.२ भू-उपयोग क्षेत्र अनुसार भौतिक निर्माणको योजना तर्जुमाको आधारमा सडक विस्तार र स्तरोन्नति गरीनेछ ।</p> <p>३.३ स्थानीय प्रशासन, प्रहरी र सरोकारवालाको सहयोगमा सडक क्षेत्राधिकार स्पष्ट गरी सडक अतिक्रमणलाई नियमन गरीनेछ ।</p> <p>३.४ सडकको मापदण्ड अनुसार सडक निर्माणमा हुने समुदायको सहयोग र अवरोधको आधारमा बजेट विनियोजन र निर्माण गरीनेछ ।</p> <p>३.६ भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्डलाई प्रभावकारी रूपमा लागू गर्न भवन बिभाग, नापी कार्यालय, सरोकारवाला निकायसँग समन्वय र साझेदारी गरी तालिम तथा सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p>

रणनीति	कार्यनीति
	३.६ भूउपयोग क्षेत्र अनुसार निर्धारण गरीएको कृषि क्षेत्रलाई वेचविखन र प्लटिङ लगायत जग्गा विकास लागि उपयोग गर्ने जग्गाको वेचविखनमा रोक लगानी आवश्यक कानूनी व्यवस्था गरीनेछ र कृषि कार्यमा प्रयोग गर्नेलाई प्रोत्साहन तथा सहूलियतको व्यवस्था गरीनेछ ।
५. नगरपालिकाको शहर उन्मुख क्षेत्रमा भौतिक योजना सहित बजारको पूर्वाधार विकास गर्ने ।	३.१ भूबनोट, क्षमता, उपयुक्तता र मौजुदा भू-उपयोगको आधारमा भू-उपयोग क्षेत्र निर्धारण, ल्याण्ड पुलिङ प्रणालीबाट बस्ती तथा भौतिक विकास योजना तर्जुमा गरी योजनावद्ध तथा व्यवस्थित बस्ती विकासको आधार तयार गरीनेछ । ३.२ औद्योगिक ग्राम, बजार, पार्क, खुल्ला क्षेत्र, आपतकालिन सामग्री भण्डार गृह लगायत सार्वजनिक पूर्वाधार विकासको लागि स्थान र जग्गाको व्यवस्था गरी निर्माण कार्य क्रमशः सञ्चालन गरीनेछ । ३.३ व्यवस्थित बस्ती विकास र बजार व्यवस्थापनका लागि आधारभूत पूर्वाधारहरूको निर्माण गरी नमूना बस्ती र बजारको विकास गरीनेछ । ३.५ बजार र बस्ती क्षेत्रमा खुल्ला स्थान समेत हरियाली पार्क, पोखरी र खुल्ला स्थान समेतको व्यवस्था गरीनेछ ।
उद्देश्य २: सुदृढ यातायात, बजार तथा सहायक पूर्वाधार र सुविधाको विकास र विस्तार गर्नु,	
१. आवागमन र सेवा सुविधामा पहुँच वृद्धि गर्ने ।	१.१ सबै वडाको केन्द्र, बजार क्षेत्र, औद्योगिक तथा पर्यटकीय केन्द्रहरूलाई पक्की सडकको विकास गरी नियमित मर्मत संभारको व्यवस्था गरीनेछ। १.२ नगरपालिकाको वाहिरी क्षेत्र र स्तरोन्नत सडक नपुगेका स्थानहरूमा सडकको पहुँच पुर्याउन सिटी क्षेत्रमा भारी सवारी साधनको प्रवेशलाई व्यवस्थित गर्न वैकल्पिक मार्गको निर्माण गरीनेछ । १.३ यातायात गरुयोजना, मापदण्ड अनुसार रेखाङ्कन, नक्शाङ्कन तथा नामाकरण गरी सडक क्षेत्र निर्धारण, अधिकार क्षेत्र भित्रका संरचना हटाउने, सडक निर्माण र नियमित मर्मतसंभारको व्यवस्था गरीनेछ । १.४ सडक तथा सार्वजनिक स्थानमा निर्माण सामग्री तथा अवरोध पुर्याउने खालका अन्य सामग्रीहरू राख्नेलाई कानून अनुसार कारवाही गरी आवागमनलाई सहज बनाइनेछ ।
२. सडक अधिकार क्षेत्र र मापदण्ड तयार गर्ने ।	२.१ यातायात गुरुयोजना अनुसार सडकको मापदण्ड, नामाकरण, रेखाङ्कन र प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यान्वयन गरीनेछ । २.२ यातायात गुरुयोजनाको नियमित रुपमा अद्यावधिक गरी सोको प्राथमिकता अनुसार सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरीनेछ । २.४ प्रहरी प्रशासन, टोल विकास संस्थाहरू र नागरीक समाजसँग समन्वय र सहकार्य गरी सडक अधिकार क्षेत्रको अतिक्रमण हटाइनेछ । २.५ सडक मापदण्ड लागू हुनु भन्दा अघि बनेका र रहेका संरचनाहरू हटाउन सरोकारवालासँग परामर्श र वैकल्पिक व्यवस्था गरी संरचना हटाइनेछ। २.६ परम्परागत रुपमा रहेका सडक, बाटो तथा गल्लीहरूको अतिक्रमण हटाउन विशेष पहल गरीनेछ र सडक अधिकार क्षेत्रको संरक्षणको लागि निगरानी र सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ । २.७ नगर क्षेत्र भित्रको मूल तथा सहायक सडकहरूको दायाबायाँ दुबै तर्फ वृक्षारोपण गरी सडक संरक्षण र शहरको सुन्दरतामा अभिवृद्धि गरीनेछ। २.८ २०७२ जेठ १८ गते भन्दा अगाडीका नक्शामा रेखाकन भएका बाटो तथा सडक बनेका संरचनाहरूको स्वयंसेवी जग्गादानको प्रक्रियाद्वारा सडक मापदण्ड लागू गरीनेछ ।
३. कृषि, उद्योग र पर्यटन तथा सामाजिक सेवा प्रवाहलाई सहज र सुलभ हुने गरी गुणस्तरीय र वातावरण मैत्री र उत्थानशिल पूर्वाधारको विकास र विस्तार गर्ने ।	३.१ नगरपालिकाका रणनीतिक सडकहरूको प्राथमिकता अनुसार क्रमशः ग्राभेल, सोलिड र पिच/ढलान गदैं स्तरोन्नति गदैं लगिनेछ । ३.२ सडक सञ्जाल निर्माण गर्दा कृषि, पर्यटन तथा उद्योग व्यवसायको समेत प्रवर्द्धन हुने गरी निर्माण गरीनेछ । ३.३ वातावरणीय अध्ययन पश्चात विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गरेर मात्र सडक निर्माण र स्तरोन्नति गरीनेछ ।

रणनीति	कार्यनीति
	<p>३.४ सडक विकास र स्तरोन्नतिसँग कृषि, पशु विकास, उद्योग व्यवसाय विकासका प्याकेज कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>३.५ सडकको वर्गीकरण, नामाकरण र मापदण्ड अनुसार चौडा गरी नाला, , सडक पेटी, पुल तथा कल्भर्ट लगायतका सडकको सहायक संरचना समेत सडकको स्तरोन्नति गरीनेछ ।</p>
उद्देश्य ३ : विद्युत र स्वच्छ उर्जाको उपलब्धता, गुणस्तर र उपभोगमा वृद्धि गर्नु,	
१. विद्युत लाइन तथा क्षमता वृद्धि गर्ने ।	<p>१.१ विद्युत प्राधिकरणसँग समन्वय र लागत साझेदारीमा विद्युत लाईनको क्षमता विस्तार, जिर्ण पोल र तार मर्मत गरीनेछ ।</p> <p>१.२ खुलातार प्रणालीलाई केबल प्रणालीमा रूपान्तरणको लागि सम्बन्धित निकायसँग पैरवी र साझेदारी गरीनेछ ।</p> <p>१.३ वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था, विद्यालयहरूमा पावर व्याकअप, इन्टरनेट र इन्ट्रानेटको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>१.४ ओभर ग्राउण्ड विद्युत लाईनलाई अण्डरग्राउण्ड प्रणालीमा रूपान्तरण गर्न विद्युत प्राधिकरण र नेपाल सरकारसँग पैरवी गरीनेछ ।</p>
२. नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिको विस्तार र प्रवर्द्धन गरी स्वच्छ उर्जाको पहुँच र उपयोग वृद्धि गर्ने ।	<p>२.१ वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड र योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन र नियमनको व्यवस्था गरी स्वच्छ उर्जामा पहुँच वृद्धि गरीनेछ ।</p> <p>२.२ दाउरा र जैविक उर्जाको प्रयोगलाई कम गर्दै लैजान वायोग्यास, सुधारिएको चुलो, बायो ब्रिकेट, विद्युत, सोलार र एलपिग्यास उपयोगको प्रवर्द्धन एवम् विस्तार गरीनेछ ।</p> <p>२.३ गरीब तथा विपन्न वर्गसम्म नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिको सुलभ पहुँच पुर्याउन प्रवर्द्धनात्मक र प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>२.४ नवीकरणीय उर्जाको प्रयोगलाई प्रोत्साहन दिई प्रवर्द्धन गरीनेछ ।</p>
उद्देश्य ४: विद्युतीय सुशासन, सूचना तथा सेवाको उपभोगमा अभिवृद्धि गर्नु,	
१. विद्युतीय सुशासनको प्रवर्द्धन गर्ने ।	<p>१.१ नगरपालिकाको सेवा प्रवाहलाई सहज बनाउन विद्युतीय खरिद प्रणाली, विद्युतीय सुशासन लागू गरीनेछ ।</p> <p>१.२ नगरपालिकामा रहेको सूचना केन्द्रलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाइने तथा एकीकृत रुपमा स्थानीय तथ्याङ्कको व्यवस्थापन गरीनेछ ।</p> <p>१.३ प्रत्येक वडा कार्यालयमा सूचना केन्द्र स्थापना गरी सूचना संकलन, विश्लेषण संस्थागत गरी सूचना प्रवाहलाई व्यवस्थित गरीनेछ ।</p>
२. इन्टरनेट सेवाको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।	<p>२.१ नगर कार्यपालिका, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था र विद्यालयमा उपलब्ध इन्टरनेटको क्षमता वृद्धि गरी सेवाको विस्तार तथा गुणस्तरमा सुधार गरीनेछ ।</p> <p>२.२ सबै विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था र प्रमुख टोलहरूमा इन्टरनेट सेवा नियमित तथा सुचारु गरीनेछ ।</p> <p>२.३ कार्यपालिका कार्यालय, वडा कार्यालय, विद्यालय र स्वास्थ्य संस्था मुख्य बजारमा सिंसिटिभी क्यामेरा जडान गरीनेछ ।</p>
३. टेलिफोन सेवा प्रभावकारी बनाउने ।	<p>३.१ ल्याण्डलाइन टेलिफोन र अप्टिकल फाइबर प्रविधिको इन्टरनेट विस्तार सञ्चालन र विस्तार गर्न नेपाल टेलिकम र अन्य सेवा प्रदायक संस्थासँग छलफल, समन्वय र पैरवी गरीनेछ ।</p> <p>३.२ टेलिफोन टावरको संख्या र क्षमता वृद्धि गर्न टेलिकम सेवा प्रदायकसँग समन्वय र पैरवी गरीनेछ ।</p> <p>३.३ सबै विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा इन्टरनेट सुविधा जडान गर्ने र सूचना प्रविधिमा आधारित भई पठनपाठन र स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको व्यवस्था गरीनेछ ।</p>
४. सूचना तथा सेवा प्रवाहलाई सूचना प्रविधि बनाउने ।	<p>३.१ राजस्व, प्रशासन, योजना, खरिद व्यवस्थापन तथा स्थानीय तथ्याङ्क सम्बन्धी सूचना व्यवस्थापन प्रणाली तयार गरी सूचना प्रविधिमा आधारित भई सेवा प्रवाह र विकास कार्य सञ्चालनको व्यवस्था गरीनेछ।</p> <p>३.२ एफएम रेडियो, पत्रपत्रिका र वेबसाइटको माध्यमबाट सम्पादित योजना, कार्यक्रम र गतिविधि प्रकाशन र प्रसारणको लागि सूचना र संचारको प्रमुख माध्यमको रुपमा विकास गरीनेछ ।</p> <p>३.३ नगरपालिकाको मुखपत्रको रुपमा बाणगङ्गा बुलेटिन मासिकरुपमा प्रकाशनको व्यवस्था गरीनेछ ।</p>

रणनीति	कार्यनीति
	<p>३.४ पदाधिकारी तथा सेवाग्राही रेडियो, टिभी र सामाजिक सञ्जाल माध्यमबाट संवाद कार्यक्रम नियमित रूपमा सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>३.५ स्थानीय नीति, कानून, नियम र कार्यविधि, निर्णय, विकास कार्य सञ्चालन, उपलब्धी, सफल अभ्यास बारे पत्रकार संवाद, पत्रपत्रिका, रेडियो र टिभिमा नियमित प्रकाशन र प्रसारणको व्यवस्था गरीनेछ ।</p>

रणनीति एवं कार्यक्रमहरु:

सि.न.	रणनीति	कार्यक्रम
१.	गुणस्तरीय यातायात संजालको बिस्तार गरी यातायात पूर्वाधारको विकास एवं दिगोपना	<ul style="list-style-type: none"> - सडक निर्माण मापदण्ड निर्धारण एवं कार्यान्वयन । - मुख्य सडक तथा पुलपुलेसा निर्माण तथा मर्मत संभार । - नगरस्तरीय सडकहरु कालो पत्रे । - वडाकेन्द्रदेखी नगरपालिका केन्द्र जोड्ने सडक निर्माण तथा स्तरउन्नति । - औधोगिक कोरीडोर सडक निर्माण । - ढल तथा नाली निर्माण गरी सडक सुरक्षित । - बणगंगा पुलचोक – बन्डौली – मोर्मी – बर्दवा – चौवा – मोतिपुर – कोईली प्रगति टोल – लक्षमणघाट – सुठौली – कोपवा – नगवा – प्रगतिनगर – लखनचोक – पिपरा – उप्तहवा सम्मको चक्रपथ निर्माण तथा स्तरउन्नति । - प्रमुख स्थानहरुमा वसपार्क तथा प्रतिकालयको व्यवस्था । - मुख्य सडकमा पर्ने नदी/खोलाहरुमा पुल निर्माण गर्ने । - काठे पुलहरुलाई बिस्थापित गरी आर. सि.सि. पुल निर्माण ।
२.	शुद्ध खानेपानी एवं फोहर मैला व्यवस्थापन गरी नागरीकहरुको जीवन रक्षा गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> - मुख्य बस्तीहरुमा ओभरहेड टंकी निर्माण गर्ने । - स्वच्छ पिउने पानीका लागि एक घर एक धारा जडान गर्ने । - कुहिने र नकुहिने फोहरलाई अलग अलग व्यवस्थित गर्न पूर्वाधारको निर्माण गर्ने । - फोहर संकलन केन्द्र एवं प्रशोधन केन्द्र स्थापना गरी व्यवस्थित गर्ने । - फोहरबाट निस्केको प्रशोधित वस्तु बिक्रि नहुदा सम्म भण्डारणको व्यवस्था मिलाउने । - घनाबस्ती भएको स्थानहरुमा प्रदुषण मापन केन्द्रको स्थापना गर्ने ।
३.	सबैको पहुचमा रहने गरी शिक्षा, स्वास्थ्य र खेलकूदका पूर्वाधारहरु निर्माण गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> - सबैको पहुच हुने गरी शिक्षाका पूर्वाधारहरु स्थापना गर्ने । - मुख्य वस्तीहरुमा सामुदायिक अध्ययन केन्द्रको निर्माण गर्ने । - वाचनालय/पुस्तकालय निर्माण गर्ने । - सबैको पहुच हुने गरी स्वास्थ्य सस्थाहरु स्थापना गर्ने । - प्रत्येक स्वास्थ्य चौकीहरुबाट मेडिसिन सेवा उपलब्धत गराउने । - नगरपालिकाभित्रका अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, प्रत्येक स्वास्थ्य केन्द्रमार्फत विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा र औषधी उपलब्धताका लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्ने । - कस्तिमा एक वडा एक खेल मैदानको निर्माण गर्ने । बा.न.पा. ९, जिनुवामा खेल मैदान निर्माण - मायादेवी र बुद्ध रंगशाला एवं एक वडा एक कबर्ड हल निर्माण गर्ने ।
४.	कृषिको उत्पादकत्वमा बृद्धि गर्न सिंचाई सुविधा एवं कृषिका	<ul style="list-style-type: none"> - मुख्य मुख्य कृषियोग्य जमिनहरुमा सिंचाई नहर कुलाहरु मर्मत तथा निर्माण गर्ने । - निर्माणाधिन नहर तथा कुलाहरुको स्तरोन्नति गर्ने ।

	पूर्वाधारहरू निर्माण गरी कृषकहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> - माडवाग शिखारी खोला सिंचाइ नहर तथा सहायक नहर स्तोरउन्नती गर्ने । - कपिलधाम सिमसार क्षेत्रलाई जलाशय भण्डार केन्द्रकोरुपमा विकास गर्ने । - ताल तलैयाहरूको संरक्षण गर्ने । - चुरे क्षेत्रको आसपासमा जल भण्डारण निर्माण गर्ने । - कृषि उपज संकलन केन्द्रको निर्माण गर्ने । - कृषि हाट बजार व्यवस्थापन गर्ने । - समुदायमा आधारित सेमरा हाट बजार भलवाडको विकास तथा विस्तार गर्ने । - भर्तापुर खाला कुलोमा बाँध निर्माण तथा भलवाड बर्दहवा-चौवहा नहर निर्माण गर्ने ।
५.	उद्योगतथा वाणिज्य क्षेत्रको विकास गरी आर्थिक दर बृद्धि गर्दै लैजाने	<ul style="list-style-type: none"> - औधोगिक क्षेत्रको पहिचान गरी औधोगिक ग्रामको स्थापना गर्ने । - बाणगङ्गा न.पा. वडा नं. ९ मा उद्योग ग्राम स्थापना गरीने छ । - औधोगिक कोरीडोर सडक निर्माण गर्ने । - नगरभित्र कम्तिमा एकवटा व्यवसायिक भवन (Complex mahal/ Shopping center) निर्माण गर्ने ।
६.	धार्मिक, सांस्कृतिक क्षेत्रको संरक्षण गर्दै पर्यटन क्षेत्रको बिस्तार एवं विकास गर्दै लैजाने	<ul style="list-style-type: none"> - नगर भित्र धार्मिक महत्व बोकेका शिबालय, दुर्गा मन्दिर एवं अन्य मठ मन्दिरहरूको संरक्षण एवं स्तरउन्नति गर्ने । - विभिन्न जात जातीहरूका भेष, भुषा र भाषा संरक्षणका लागि संग्रहालयहरूको स्थापना गर्ने । - नगर भित्र कम्तिमा तीन स्थानमा होम स्टे संचालन गर्ने । - पर्यटकीय स्थलहरू: राजापानी, मधुवनधाम, कपिलधाम, लक्षमणघाट, रामदतिवन धाम, श्रृंगिघाट धाम, कैलाश आश्रम बुद्ध वन बाटिका आदीको संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरू निर्माण गर्ने । - कोठी नदि, मनकामना वन पार्क, राजापानी, हरियाली पार्क, मधौलिया वन उद्यान, प्रति डाडा बाल पार्क, लक्षमणघाट, फुलबारि, खारखानी, त्रिशक्ति पिकनिक स्पट र भलवाड जलवायु अनुकुल पार्क लाई व्यवस्थित गर्दै आवश्यक पूर्वाधारहरू निर्माण गरी मनोरन्जन पार्क तथा उद्यानको रुपमा बिकसित गर्दै लैजाने ।
७.	सूचना प्रवीधिका पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> - संचार टावर निर्माण एवं प्रत्येक वडामा अप्टिकल फाइबर मार्फत ईन्टरनेट प्रविधिको पहुँच पुर्याउने । - रेडियो/एफ.एम सेवा एवं टेलिभिजन सञ्चालन (समुदायिक/निजी) का लागि पूर्वाधार निर्माणकालागि सहयोग गर्ने ।
८.	सबैको पहुचमा रहने गरी बिधुत सेवा तथा सौर्य उर्जा एवं बायो ग्यास उत्पादनगर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> - विद्युत नपुगेका वस्तीहरूमा विद्युत सेवा विस्तार गर्ने । - हाल प्रयोगमा भएको काठका पोललाई स्टील/सिमेन्ट पोलले विस्थापन गर्ने । - धार्मिक, पर्यटकीय एवं बढी भिडभाड हुने सार्वजनिक स्थलहरूमा सोलर बत्तिहरू जडान गर्ने । - धुवाँ रहित चुलोहरू र बायो ग्यास जडानका लागि अनुदानमा आधारित प्रोत्साहान उपलब्ध गराउने ।
९.	भवन निर्माण तथा मापदण्डले निर्धारण गरेबमोजिमका पूर्वाधारहरू निर्माण गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> - नगरपालिका केन्द्रमा सुविधा सम्पन्न बहुउद्देशिय सभा कक्ष निर्माण गर्ने ।। - मुख्य वस्तीहरूमा सामुदायिक भवन निर्माण गर्ने । - ज्येष्ठ नागरीक भवन निर्माण गर्ने । - गौशाला एवं कान्जी हाउस निर्माण गर्ने । - विभिन्न स्थानहरूमा प्रतिक्षालय, आराम केन्द्र तथा आवास भवनहरूको निर्माण गर्ने ।
१०.	भू-उपयोग नीति बनाई सुकुम्बासी समस्या समाधान एवं अति बिपन्न परिवारको आबास व्यवस्थापन गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> - जोखिम क्षेत्रहरू पहिचान गरी नियन्त्रणको लागि उपयुक्त प्रविधिको खोजी गरी दीर्घकालीन समस्या समाधान पहिल्याउने र नक्सानकन गर्ने । - सार्वजनिक जग्गाहरूको पहिचान गरी तारबार एवं संरक्षण गर्ने, अतिक्रमण हटाउने र स्थान विशेषका आधारमा सदुपयोग गर्दै जाने ।

		<ul style="list-style-type: none"> - छरिएर रहेका सुकुम्बासीका बस्तीहरुलाई पायक पर्ने उपयुक्त स्थानहरुमा स्थानान्तरण गरी आधुनिक सुविधा सम्पन्न एकिकृत बस्ती निर्माण गर्ने । - एकिकृत बस्तीका लागि उपयुक्त जमिनको खोजी, खरिद र कानुनी संरचनाको निर्माण गर्ने । - गरीव, विपन्न र अल्पसंख्यकका लागि जनता आवाश कार्यक्रम अन्तरगत आवास निर्माण गर्ने ।
११.	वातावरण संरक्षण एवं नदि कटान नियन्त्रण गरी सुरक्षित आवासको व्यवस्था मिलाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> - जोखिम क्षेत्रहरु पहिचान गरी नियन्त्रणको लागि उपयुक्त प्रविधिको खोजी गरी दीर्घकालीन समस्या समाधान पहिल्याउने र नक्सांकन गर्ने । - सार्वजनिक जग्गाहरुको पहिचान गरी तारबार एवं संरक्षण गर्ने, अतिक्रमण हटाउने र स्थान विशेषका आधारमा सदुपयोग गर्दै जाने । - छरिएर रहेका सुकुम्बासीका बस्तीहरुलाई पायक पर्ने उपयुक्त स्थानहरुमा स्थानान्तरण गरी आधुनिक सुविधा सम्पन्न एकिकृत बस्ती निर्माण गर्ने । - एकिकृत बस्तीका लागि उपयुक्त जमिनको खोजी, खरिद र कानुनी संरचनाको निर्माण गर्ने । - गरीव, विपन्न र अल्पसंख्यकका लागि जनता आवाश कार्यक्रम अन्तरगत आवास निर्माण गर्ने ।
१२.	जनतालाई सु शासनको प्रत्याभुति दिलाउने ।	<ul style="list-style-type: none"> - सबै कार्यालय भवन अपांग मैत्री, जेष्ठ नागरीक मैत्री र वातावरण मैत्री बनाउने । - हरेक क्षेत्रमा सबैको पहुच सुनिश्चित हुने गरी कार्यालय स्थापना गरी सेवा प्रवाह गर्ने । - ठाउ ठामा ट्राफिक सचेतनाका चिन्हहरु राख्ने । - सडकका चोकहरुमा ट्राफिक बत्ति एवं सि.सि. क्यामराहरु जडान गर्ने । - मुख्य सडकको बढी भिडभाड हुने क्षेत्रमा आकाशे पुल बनाउने । - लक्ष्मणघाट, देउराली घाट, चिहान डाडा, मगर घाट, बनकसिया घाट, मुर्दनिया घाट का पूर्वाधारहरु निर्माण गरी व्यवस्थित गर्ने ।

अपेक्षित उपलब्धि:

सि.न.	क्रियाकलाप	उपलब्धि
१.	सडक निर्माण तथा स्तरीकरण :	<ul style="list-style-type: none"> क) नगरस्तरीय मुख्य सडकहरु हरियाली सहित ५ वर्षभित्र करिब ५०० किलोमिटर सडक कालो पत्रे भएको हुने । ख) नगरपालिका भित्रका सबै वडाहरुलाई जोड्ने सडक सञ्जाल बाणगड्गा चक्रपथको निर्माण ५ वर्षभित्र टूट्याक खोल्ने र टूट्याक खुलेका सडकहरु १२ महिना यातायात साधन चल्ने बाटोको रुपमा निर्माण भएको हुने । ग) औद्योगिक करीडोर एवं मुख्य सडकको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको हुने । घ). सडकहरुको मर्मत तथा स्तरवृद्धि गरी बाह्रै महिना यातायात साधन चल्न सक्ने भएको हुने । ङ) ५ वर्षभित्र अत्यावयक स्थानहरुमा मोटेरेवल पूल निर्माण भई आवागमन सहज हुने । च) विभिन्न ठाउँमा झोलुङ्गे पुल निर्माण भएको हुने । छ) चौवहा-रामदत्तवनधाम जोड्न धिरी नदीमा झोलुङ्गे पुलनिर्माण भएको हुनेछ । पश्चिम जिनुवा राम आधारभुत विद्यालय जोड्न झोलुङ्गे पुलनिर्माण भएको हुनेछ ।
२.	विद्युत तथा सौर्य उर्जा एवं बायो ग्यास वितरण :	<ul style="list-style-type: none"> क) विद्युत नपुगेका बस्तीहरुमा विद्युत उपलब्ध भएको हुने । ख) हाल प्रयोगमा भएको काठका पोललाई बिस्थापन गरी स्टील वा सिमेन्टको पोल लगाइएको हुने । ग) धार्मिक, पर्यटकीय एवं बढी भिडभाड हुने सार्वजनिक स्थलहरुमा सोलर बत्तिहरु जडान भएको हुने । घ) धुवाँ रहित चुलोहरु र बायो ग्यास जडान भै वातावरण मैत्री नगरपालिका भएको हुने ।

३.	सिंचाई बाँध तथा नहर र कुला निर्माण :	<p>क) श्रृंगिघाट सिंचाईको नहरको स्तररोन्नति भई १२ महिना सिंचाई सुविधा उपलब्ध भई कृषि उत्पन्नमा बृद्धि भएको हुने ।</p> <p>ख) चार मौजा र प्रगति सिंचाई नहर निर्माण भई १२ महिना सिंचाई भएको हुने ।</p> <p>ग) विभिन्न वडामा स-साना कुलो तथा बाँधको स्तर बृद्धि भएको हुने ।</p> <p>घ) नगरभित्रका ताल तलैयाहरूको संरक्षण भई सिंचाईको रूपमा समेत प्रयोग भएको हुने ।</p> <p>ङ) माडबाग शिकारी खोला सिंचाई आयोजनालाई १२ महिना सिंचाई सुविधा भएको हुनेछ । भर्त्तावास तथा जिनुवामा निर्माण गरीएका पोखरीको संरक्षण गरी सिंचाई प्रयोगमा ल्याइने छ ।</p>
४.	संचार प्रविधि तथा सेवा विस्तार :	<p>क) नगरपालिकाका विभिन्न ठाउँमा संचार टावर निर्माण भएको हुने ।</p> <p>ख) नगरपालिकाका सबै गाँउ, विद्यालय, कार्यालय, संभावित पर्यटन एवं धार्मिक केन्द्रहरू मा इन्टरनेट सेवाको पहुँच भएको हुने ।</p> <p>ग) नगरपालिकाको सेवा, विकास निर्माण कार्यक्रम रेडियो/एफ.एम सेवा सञ्चालन (समुदायीक/निजी) मा प्रसारण भई जनता सुसूचित भएको हुने ।</p> <p>घ) नगरपालिकाको अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, प्रत्येक स्वास्थ्य केन्द्रमार्फत विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा र औषधी उपलब्ध भएको हुने ।</p>
५.	सामुदायिक भवन निर्माण एवं सार्वजनिक सुविधा :	<p>क) मुख्य वस्तीहरूमा उपयुक्त स्थानमा सामुदायिक भवनको निर्माण भई कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने ।</p> <p>ख) नगरपालिका स्तरिय बहुउद्देशिय सामुदायिक भवन निर्माण भई सुविधा उपलब्ध भएको हुने ।</p> <p>ग) नगरपालिकाको मुख्य वस्तीमा वाचनालय/पुस्तकालय निर्माण भई सुविधा प्राप्त भएको हुने ।</p> <p>घ) प्रमुख स्थानमा वसपार्क तथा प्रतिकालयको स्थापना, पार्किङ्ग सुविधा उपलब्ध भएको हुने र यात्रुहरूलाई सुविधा पुगेको हुने ।</p> <p>ङ) लक्ष्मणघाट, श्रृंगिघाट लगायतका सबदाह स्थल व्यवस्थित भएको हुने ।</p> <p>च) नगरपालिका भित्र बस्ने सबै सामुदायिक, सार्वजनिक एवं सरकारी भवनहरू वातावरण मैत्री, अपांग मैत्री र जेष्ठ नागरीक मैत्री हुने ।</p> <p>छ) एक वडा एक सामुदायिक भवन निर्माण हुनेछ ।</p>
६.	आवास तथा एकिकृत वस्ती, मापदण्ड र ठेगाना प्रणाली :	<p>क) सुकुम्बासी समस्या समाधानका लागि विभिन्न संघ संस्थाको समन्वयमा एकिकृत वस्ती निर्माणको संभाव्यता अध्ययन भएको हुने र नगरपालिकाले यसको लागि वैधानिक आधार तयार गरेको हुने ।</p> <p>ख) भूउपयोग नीति बनाई त्यस अनुरूप जोखिमयुक्त र संवेदनशील क्षेत्र निर्धारण भई सुरक्षित पूर्वाधारहरू निर्माण भएको हुने ।</p> <p>ग) भवन तथा सडक निर्माण मापदण्ड बमोजिम निर्माण भएको हुने ।</p> <p>घ) नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा ठेगाना प्रणाली लागूगरी संस्थागत गरीएको हुने ।</p>

४.४ वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

मानव जीवनको वन तथा वातावरण सँग अन्योन्याश्रित सम्बन्ध छ। नेपालको संविधानले स्वच्छ वातावरणको हक प्रदान गर्दै विकास र वातावरण बीच सन्तुलन गर्ने गरी कानून बनाउने कुरा उल्लेख गरेको छ। स्थानीय सरकार संचालन ऐनले वन, जंगल, वातावरण, पर्यावरण, जलाधार र जैविक विविधता जस्ता विषयको स्थानीय नीति, कानून, योजना, मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन गर्ने अधिकार स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ। यस नगरपालिकामा वन जङ्गल, घाँस तथा झाडि सहित ढाकेको जमिन करिव ४९.९० प्रतिशत वाङ्गो जमिन २ प्रतिशत र कृषि योग्य जमिन करिव ३२ प्रतिशत रहेको छ। यस नगरपालिकामा ३ वटा जलाधार क्षेत्र, ३२ वटा सामुदायिक वन धार्मिक वन २ वटा र साझदारी वन २ वटा छन्। यो नगरपालिका जैविक विविधताले भरिपूर्ण रहेको छ। यहा विभिन्न प्रकारका जनावर जस्तै घोरल, मृग, बदेल, चित्तल, खरायो, चितुवा, निलगाइ, बादर, ढेडुवा पाइन्छन भने चराचुरुङ्गीहरु जस्तै सारस, मयूर, चिल, सुंगा, वाज, भगेरा, लाटोकोसेरा, ढुकुर, साहारी, कोइली, आदि तथा पुतलीका विभिन्न प्रजातिहरु सहित विविध प्रजातिका बोटबिरुवाहरु जस्तै साल, सिसौ, खयर, आप, बाँझी, कुसुम, बहुमूल्य जडिवुट्टीहरु निमसित्तलचिनी, पिप्ला, तुलसी, गुर्जो, तितेपाती, बकाइनो, हरो, वरो, अमला, सिउडी, रुदिलो, बेल, दुवो, लज्जावती आदि पाइन्छन। यस नगरपालिका इन्धनको रूपमा दाउराको प्रयोग गर्ने घर परिवार १८ प्रतिशत, एल.पि.ग्यास प्रयोग गर्ने ७७ प्रतिशत र गोबरग्यास तथा गुईठा प्रयोग गर्ने घर परिवार ५ प्रतिशत जति रहेका छन।

(ख) विपद् व्यवस्थापन

उच्च प्राकृतिक जोखिमयुक्त भुगोलमा रहेको कारण नेपालले वर्षे पिछे ठुलो धन जनको क्षति व्यहोरी रहनु परेको तितो यथार्थ हामी सामु छ। यस नगरपालिका पनि वर्षेनी वाढी, डुवान, नदीकटान हावाहुरी सँक्रामक रोग सुख्खा आगलागी चट्याङ् आदि जस्ता प्राकृतिक विपदबाट ठुलो धनजनको क्षति हुने गरेको छ।

संविधानले विपद् व्यवस्थापनलाई तिनै तहका सरकारको अधिकार सूचीमा राखेको छ। स्थानीय सरकार संचालन ऐनले विपद् व्यवस्थापनको नीति, कानून, मापदण्ड, योजना बनाई कार्यान्वयन अनुगमन र नियमन गर्ने लगायत विपद् व्यवस्थापनका विविध अधिकार दिई स्थानीयतहलाई जिम्मेवार बनाएको छ।

दिर्घकालिन सोच

वन जंगलको संरक्षण सम्बर्द्धन र विकासवाट वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्दै विपद बाट हुने क्षति न्युनिकरण गर्ने

लक्ष्य

वन पैदावारवाट अधिकतम उपलब्धि हासिल गर्दै नगरको अर्थतन्त्रलाई सम्बर्द्धन बनाउने र प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापन गरी विपद्जन्य क्षति न्यूनीकरण गर्नु।

उद्देश्य

नगरपालिकाको वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्रको उद्देश्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन्:

- वन, हरियाली र जैविक विविधताको दिगो व्यवस्थापनमा अभिवृद्धि गर्नु,
- जल, जमीन र जलाधारको संरक्षण तथा सतत उपयोगमा वृद्धि गर्नु,
- पर्यावरणीय सन्तुलन, सुन्दरता र वातावरणीय स्वच्छतामा अभिवृद्धि गर्नु, र
- विपद् जोखिम तथा विपद्जन्य क्षति नोक्सानीको दर न्यूनीकरण गर्नु,

विषय क्षेत्रगत रणनीति तथा कार्यनीति

विषयगत क्षेत्र/उपक्षेत्र अनुसार रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: वन, हरियाली र जैविक विविधताको दिगो व्यवस्थापनमा अभिवृद्धि गर्नु	
1. वन संरक्षण र व्यवस्थापन सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा प्रदेश नीति कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने ।	१.१ वन तथा जैविक विविधता सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा प्रदेश नीतिबारे स्थानीय स्तरमा सचेतना अभिवृद्धि गरी कार्यान्वयनमा सहजीकरण गरीनेछ । १.२ नीति कार्यान्वयनका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारका सम्बन्धित निकाय र संयन्त्र, राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय संघ/संस्था र समुदायसँग समन्वय र सहकार्य गरीनेछ । १.३ नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था अनुसार वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी व्यवस्थाको नियमपालन र अध्ययनको सिफारिशलाई कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था गरीनेछ । १.३ कानूनी व्यवस्था अनुसार सामुदायिक वन व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदायहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरीनेछ ।
2. वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन प्रणाली अनुसार वन पैदावरको सतत उत्पादन वृद्धि गरी वन पैदावरको आपूर्ती सहज बनाउने र आमदानीमा वृद्धि गर्ने ।	२.१ सामुदायिक वनको दिगो व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन सहजीकरण गरीनेछ । २.२ विभिन्न वन व्यवस्थापन प्रणालीद्वारा वन व्यवस्थापन गरी स्थानीय स्तरमा काष्ठ र गैरकाष्ठ वन उत्पादनको आवश्यकता परिपूर्ती तथा वनको संरक्षणमा अभिवृद्धि गरीनेछ ।
3. वनमा आधारित उद्यम सिर्जना र आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी रोजगारी र आमदानीको श्रोत वृद्धि गर्ने ।	३.१ राष्ट्रिय वन, सामुदायिक वन तथा निजी वनलगायत अन्य जग्गामा, चिलाउने, सिसौ, बाँस, निंगालो, बोझो, धसिंगरे, रुदिलो, गुर्जो जस्ता रुख तथा जडीबुटीजन्य प्रजातीको व्यवसायिक खेती प्रवर्द्धन गरीनेछ । ३.२ वन तथा जडिबुटीमा आधारित आयमूलक कार्यक्रम संचालन गर्न महिला, युवा तथा लक्षित वर्गलाई प्रोत्साहन अनुदान मार्फत् आकर्षित र सहजीकरण गरीनेछ तथा राम्रो प्रतिफल प्रदर्शन गर्नेलाई पुरस्कृत गर्ने व्यवस्था गरीनेछ ३.३ सार्वजनिक खाली जमिन, नाङ्गो पाखा तथा बाँझो जग्गामा काष्ठ तथा गैरकाष्ठ प्रजातिका आयमूलक बोटबिरुवाको विस्तार गरीनेछ । ३.४ डिभिजन तथा सबडिभिजन कार्यालयको प्राविधिक तथा अन्य सहयोगमा नगर क्षेत्रमा बहुउद्देशीय वन नर्सरी स्थापना र संचालन गरी बिरुवा उत्पादन र वितरण सहज बनाइनेछ । ३.५ पर्यावरणीय पर्यटन जस्तै होमस्टे, साइकलिङ, जङ्गल सफारी जस्ता आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न युवा तथा लक्षित वर्गलाई प्रोत्साहन अनुदान मार्फत् समुदायलाई आकर्षित र सहजीकरण गरीनेछ । ३.६ जडिबुटी उद्योग सञ्चालन गर्न समन्वय, सहयोग र सहजीकरण गरीनेछ ।
उद्देश्य २: जल, जमीन र जलाधारको संरक्षण तथा उपयोगमा वृद्धि गर्नु	
1. जलाधार व्यवस्थापन योजना अनुसार भूक्षय तथा बाढि नियन्त्रण तथा विकासका पूर्वाधारहरूको संरक्षण गर्ने ।	1.1 खेतबारी र बस्ती संरक्षण तथा बाढि नियन्त्रणका लागि स्थानीय समुदायसँग सहकार्य गरी जैविक तथा इञ्जिनियरिङ्ग संरचना निर्माण र मर्मत संभार गरीनेछ । 1.2 जोखिम क्षेत्रमा साल, बाँस, निंगालो, अग्निसो जस्ता खेती तथा बायोइञ्जिनियरिङ्ग विधि प्रवर्द्धन गरी पहिरो न्यूनीकरणमा दिगोपना कायम गरीनेछ । 1.3 नगर क्षेत्रभित्रका जलाधार क्षेत्रको पहिचान गरी संरक्षण र व्यवस्थामा सहयोग र सहजीकरण गरीनेछ । 1.4 स्थानीय स्तरमा बिरुवा उत्पादन तथा वृक्षारोपण विस्तार गरी खाली र खेर गएको जमीनमा हरियाली वृद्धि तथा क्षतिग्रस्त भूमिको हरित पार्क, निर्माण गरी पुनरुत्थान गरीनेछ । 1.5 जलाधार तथा सिमसार संरक्षण संवर्द्धन र उचित व्यवस्थापन गरी पानी उद्योग स्थापना र सञ्चालनबाट आर्थिक लाभको सुनिश्चताको लागि आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ । 1.6 भूमिगतजल पुनर्भरणमा सहयोग पुग्ने संरक्षण पोखरी निर्माण र संरक्षण जस्ता कार्यक्रम संचालन गरीनेछ । 1.7 ताल/पोखरी निर्माण, विकास र माछापालन पकेट क्षेत्र जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गरी जलाधार संरक्षणमा बढोत्तरी गरीनेछ ।
2. सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माण, भूमि व्यवस्थापन, खेती प्रणाली र वन	2.1 राष्ट्रिय भू उपयोग नीति अनुसार भूउपयोगको क्षेत्र निर्धारण गरी भूमि व्यवस्थापन, बस्ती विकास, भौतिक संरचना तथा पूर्वाधार निर्माणलाई व्यवस्थित र नियमित गरीनेछ ।

रणनीति	कार्यनीति
व्यवस्थापनसँग एकीकृत गरी भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य संचालन गर्ने ।	<p>2.2 भूउपयोग क्षेत्रहरूको बीचमा हरित क्षेत्रको विकास गरी नगर क्षेत्रमा हरियाली र सुन्दरताको विकास र विस्तार गरीनेछ ।</p> <p>2.3 भूसंरक्षण तथा लघु जलाधार व्यवस्थापनलाई विकासको साझा विषयको रूपमा एकीकृत गरी संचालन गरीनेछ ।</p> <p>2.4 भू तथा जलाधार व्यवस्थापनमा जल, जमीन र जंगलको संरक्षण र उत्पादन वृद्धिमा विशेष जोड दिइनेछ ।</p> <p>2.5 खाली र बाँझो जग्गा पहिचान गरी वृक्षरोपण तथा उक्त जग्गाको संरक्षणको व्यवस्था गरीनेछ ।</p>
उद्देश्य ३: पर्यावरणीय सन्तुलन, सुन्दरता र वातावरणीय स्वच्छतामा अभिवृद्धि गर्नु	
1. वातावरण अनुकूलित विकास, स्वच्छ ऊर्जा तथा प्रविधि र हरियाली अभिवृद्धि गर्ने ।	<p>1.1 नगर क्षेत्रभित्र प्लाष्टिकका गिलास, प्लेट, बोतल जस्ता वस्तुको उपयोगमा प्रतिबन्ध गरी दुना टपरीजस्ता स्थानीय वातावरणमैत्री वस्तुहरूको प्रवर्द्धनमा जोड दिइनेछ ।</p> <p>1.2 कुहिने र नकुहिने फोहोरमैला छुट्याई कुहिने फोहोरबाट कम्पोष्ट मल र नकुहिने फोहोरको पुनःप्रयोग, प्रशोधन र खाडलमा व्यवस्थापन गरीनेछ ।</p> <p>1.3 दिशाजन्य लेदो प्रशोधन केन्द्र स्थापना गरी जल तथा वायु प्रदूषणमा कमी ल्याउन पहल गरीनेछ ।</p> <p>1.4 सार्वजनिक स्थान र सडकको दायाबायाँ सौन्दर्यप्रधान बिरुवा रोपणलाई अभियानका रूपमा संचालन गरी वातावरणीय स्वच्छता र सौन्दर्यता कायम गरीनेछ ।</p> <p>1.5 सार्वजनिक स्थलमा पार्क तथा हरियाली क्षेत्र निर्माण गरी वातावरणीय स्वच्छता कायम गरीनेछ ।</p> <p>1.6 विद्युत्, बायोग्याँस, सोलार, सुधारिएको चुल्होजस्ता स्वच्छ ऊर्जाको प्रयोग, प्रदूषण कम गर्ने निर्माण प्रविधि र सामग्रीको प्रयोग, जलवायु परिवर्तन र विपद् उत्थानशिल प्रयासलाई स्थानीय विकास प्रक्रियामा एकीकृत गरीनेछ ।</p> <p>1.7 समुदायमा आधारित वातावरणमैत्री झोला, गिलास, प्लेट जस्ता सामग्री उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्न उपयुक्त कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.8 सोलार प्रणालीमा आधारित सडक बत्ती प्रयोगमा प्रोत्साहन गरीनेछ ।</p> <p>1.9 ईटा भट्टा, कलकारखानालाई प्रदूषण नियन्त्रण मापदण्ड अपनाउन लगाइनेछ ।</p> <p>1.10 वातावरणीय मापदण्ड जारी गरी विभिन्न उद्योग, कलकारखाना, होटल व्यवसाय आदिबाट हुन सक्ने वातावरणीय सरसफाइ नियमन गर्ने । दोषीलाई कारबाही गर्ने ।</p>
2. सचेतना अभिवृद्धि र व्यक्तिगत व्यवहार परिवर्तनको माध्यमबाट वातावरणीय स्वच्छता अभिवृद्धि गर्ने ।	<p>2.1 खानेपानी आयोजनासँग एकीकृत गरी सामुदायिक सरसफाई कार्यक्रमलाई अभियानका रूपमा सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>2.2 जनचेतना अभिवृद्धि गरी प्लाष्टिक र प्लाष्टिकजन्य पदार्थ लगायत जथाभावी फोहोर फाल्ने प्रवृत्ति नियन्त्रण गरीनेछ ।</p> <p>2.3 टोलस्तरीय सचेतनामूलक र प्रतिस्पर्धामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी समुदाय र घरआँगन सरसफाईको अभियान सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>2.4 टोलस्तरीय समिति तथा संस्थाहरूलाई परिचालन गरी समुदाय र टोल सरसफाईका काम नियमित रूपमा सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>2.5 वडा समितिहरूबीच सरसफाइका लागि प्रतिस्पर्धात्मक भावना वृद्धि गरी टोलटोलमा सरसफाइ प्रवर्द्धन गरीनेछ ।</p>
3. विकास निर्माण तथा उद्यम विकास र स्रोत परिचालन सम्बन्धी कार्यमा कानून अनुसार वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी व्यवस्थाको नियम पालनामा अभिवृद्धि गर्ने ।	<p>3.1 विकास निर्माण, उद्यम व्यवसाय, श्रोतको उपयोग सम्बन्धी कार्यमा प्रचलित नीति तथा नियमअनुसार वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी व्यवस्था पालना तथा अध्ययनबाट सिफारिश संरक्षणका कार्यहरूको अनिवार्य कार्यान्वयनको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>3.2 वातावरण व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति तथा कानून बारे निर्वाचित जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, निर्माण व्यवसायी, उपभोक्ता समिति, उद्यमी र व्यवसायी तथा स्थानीय समुदाय अभिमुखीकरण तथा सचेतना अभिवृद्धि गरीनेछ ।</p> <p>3.3 प्रदूषण (माटो, वायु, जल आदी) तथा यसको रोकथाम र व्यवस्थापनका उपायबारे स्थानीय स्तरमा सचेतना कार्यक्रम संचालन गरीनेछ ।</p>
उद्देश्य ४: विपद् जोखिम तथा विपद्जन्य क्षति नोक्सानीको दर न्यूनीकरण गर्नु	

रणनीति	कार्यनीति
१. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन अवधारणाहरूलाई विकास व्यवस्थापन प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।	<p>1.1 वडा तथा टोलस्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति तथा कार्यदल गठन गरी तालिम लगायत क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.2 स्थानीय विपद् व्यवस्थापन संयन्त्रहरूलाई स्थानीय सामाजिक संरचनाअनुरूप लैंगिक तथा जातीय दृष्टिकोणले समावेशी बनाइनेछ ।</p> <p>1.3 प्रमुख टोलहरूमा उद्धार सामग्रीहरूको भण्डारण र नियमित रुपमा पुनःभरणको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>1.4 वायोइञ्जिनियरिङ प्रविधि प्रवर्द्धन गरी नदी नियन्त्रणलाई दिगो बनाइनेछ ।</p> <p>1.5 विकासका गतिविधि सञ्चालन गर्दा विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन सम्बन्धी अवधारणाहरूलाई सम्बोधन गरीनेछ ।</p> <p>1.6 आवश्यक पूर्वाधारसहित सामुदायिक भवन निर्माण गरी आपत्कालका लागि सामुदायिक आश्रयस्थल र कोभिड-१९ जस्ता महामारीको लागि सुरक्षित स्थलको रुपमा व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>1.7 योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनमा वडा तथा टोलस्तरीय समितिलाई सहभागी गराई विपद् न्यूनीकरण र व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गरीनेछ ।</p> <p>1.8 नगरपालिकाको क्षमता विकास कार्यक्रममा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विषय अनिवार्य रुपमा समावेश गरी सञ्चालन गरीनेछ ।</p>
२. विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम न्यूनीकरण, विपद् व्यवस्थापनका लागि समुदाय तथा सरोकारवालासँग साझेदारी तथा सहकार्य अभिवृद्धि गर्ने ।	<p>2.1 नगरपालिका, गैसस र नागरीक समाज संस्था र निजी क्षेत्रको समेत योगदान समावेश गरी स्थापित स्थानीय विपद् व्यवस्थापन कोषको वृद्धि र परिचालन गरीनेछ ।</p> <p>2.2 टोल-टोलमा समुदायिक विपद्को कारण समस्या परेका र पर्न सक्ने सदस्यलाई मनोसामाजिक परामर्श अभियानका रुपमा संचालन गरीनेछ ।</p> <p>2.3 रेडक्रसको उपशाखाको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग गरीनेछ ।</p> <p>2.4 गैर-सरकारी संस्था, संचार माध्यम तथा समुदायमा आधारित संस्था लगायत नागरीक समाज संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी जोखिम रोकथाम, विपद् पूर्व तयारी, जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।</p> <p>2.5 विपद् व्यवस्थापन कोषको सुदृढीकरण र परिचालनमा अभिवृद्धि हुनेछ ।</p> <p>2.6 खुला स्थलहरू पहिचान, घोषणा र आपत्कालीन प्रयोगका दृष्टिकोणले संरक्षण गर्ने ।</p> <p>2.7 सशस्त्र प्रहरी, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी तथा अन्य सुरक्षा निकायसँग समन्वय गरी आपत्कालीन प्रतिकार्यका कामहरू सञ्चालन गर्ने ।</p>
३. जलवायु परिवर्तन अनुकुलनलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनसँग एकीकृत गरी स्थानीय विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।	<p>3.1 जलवायु परिवर्तन अनुकुलनका लागि पानी संलकन प्रविधि, सुख्खा पोखरी, कुलो, कृषि प्रविधि तथा उत्पादन प्रविधिको विकास र विस्तार गरीनेछ ।</p> <p>3.2 जलवायु परिवर्तन अनुकुलन सम्बन्धी सैद्धान्तिक र व्यवहारिक अभ्यासका बारेमा जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र समुदायको अगुवाको लागि क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन गरीनेछ ।</p> <p>3.3 नगरपालिकाको विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन रणनीतिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन र नतिजा अनुगमन गरीनेछ ।</p>

रणनीति एवं कार्यक्रमहरू:

सि.न.	रणनीति	कार्यक्रम
वन, वातावरण	वातावरण संरक्षण गर्ने,	<p>१. विकास र वातावरण बीच सन्तुलन कायम हुने गरी विकास कार्यक्रम संचालन गरीने छ,</p> <p>२. विकासका संरचना निर्माण गर्दा वन, जलाधार क्षेत्र तथा जैविक विविधताको सकेसम्म कम क्षति हुने गरी सञ्चालन गरीने छ । यसरी विकास कार्यक्रम वाट भएको क्षति परिपूर्ण हुने हदसम्म सरोकारवाला वाट परिपूर्णको व्यवस्था गरीने छ ।</p> <p>३. प्राविधिक एवम् वातावरणीय अध्ययन पूर्वाधार विकासको पूर्वशर्तको रुपमा विकास गर्दैलगिने छ,</p> <p>४. परिवार तह बाटै फोहोरको उत्पादन घटाउने, पुन प्रयोग गर्ने र प्रशोधन गर्ने नीतिलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गरी स्वच्छ वातावरणको विकास गरीने छ,</p>

		<p>५. वातावरण सम्बन्धी काम गर्ने संघ संस्था बीच प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य गरीने छ,</p> <p>६. वातावरण संरक्षण सम्बन्धी जनचेतना विकास कार्यक्रमलाई अभियानको रूपमा संचालन गरीने छ,</p> <p>७. सूचकहरूको आधारमा वातावरण मैत्री नगरपालिकाको रूपमा विकास गर्दै लगिने छ,</p> <p>८. दाउराको प्रयोग घटाई घरभित्रको प्रदुषण घटाउन वैकल्पिक ऊर्जाका श्रोतहरू जस्तै धुवाँ रहित चुल्हो, विद्युत, गोबरग्यास आदिको प्रयोगमा प्रोत्साहन गरीने छ,</p>
	वनजंगल, जडिवुट्टी तथा वातावरण विकास संरक्षणलाई आय र रोजगारी सँग आवद्ध गर्ने ।	<p>१. सामुदायिक वनमा जन सहभागितार स्वामित्व वृद्धि गरीप्रभावकारी व्यवस्थापन र उपयोगवाट पशूपालन, काठ तथा काष्ठ जन्य औधोगिक उत्पादन आदिमा उपभोक्ताहरूलाई प्रोत्साहित गरीने छ,</p> <p>२. क्वलियती वनको विकास गरी अति विपन्न परिवारको आयआर्जनको आधारको रूपमा विकासगरीने छ,</p> <p>३. निजी जग्गामा वढी आयमूलक काठ,जडिवुट्टी, डाले घाँस तथा फलफूलको विरुवा लगाइ आय आर्जनमा संलग्न हुन किसानहरूलाई प्रोत्साहित गरीने छ,</p> <p>४. जडीवुट्टीको सम्भाव्यता अध्ययन, व्यवसायिक उत्पादन र बजारीकरणमा प्रोत्साहन गरीने छ,</p> <p>५. स्थानीय काष्ठ जन्य उत्पादनलाई प्रोत्साहन गरीने छ</p> <p>६. वन,वातावरण,जलाधार, जैविक विविधता आदि प्राकृतिक विविधता र सुन्दरतालाई पर्यटन प्रवर्द्धन सँग आवद्ध गरीस्थानीय आय र रोजगारीमा वृद्धि गरीने छ,</p>
विपद् व्यवस्थापन	प्राकृतिक तथा गैह्र प्राकृतिक विपद्को प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने	<p>१. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय, नीति, कानून र योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरीने छ,</p> <p>२. विपद् पूर्व तयारी, प्रतिकार्य योजना तथा पूर्वसूचना प्रणाली प्रभावकारी बनाइने छ,</p> <p>३. विपद् व्यवस्थापनमा संलग्न विभिन्न संघ संस्थाहरूसँग प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य गरीने छ,</p> <p>४. विपद्को वेला उद्धार कार्यका लागि युवा स्वयंसेवी, सामाजिक संघ संस्थाहरू, सुरक्षा निकाय आदिलाई तयारी अवस्थामा राखिने छ ।</p> <p>५. विपद् व्यवस्थापन कोषमा बर्षे पिच्छे निश्चित रकम छुट्याइने छ र उक्त रकम विपद् व्यवस्थापनमा मात्र खर्च गरीने छ ।</p> <p>६. नगरपालिकाको विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सक्रिय बनाइने छ,</p> <p>७. समुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन प्रणाली अवलम्बन गरीने छ,</p> <p>८. आगलागी, स्वास्थ्यजन्य प्रकोप,नदीनाला नियन्त्रण, वाढी पैहो नियन्त्रण आदि कार्यलाई प्राभावकारी बनाइने छ,</p> <p>१०. विपद् जोखिम नियन्त्रण राष्ट्रिय कार्य योजनालाई स्थानीयकरणगरी लागुगरीने छ,</p>
	विपद् वाट हुने क्षति घटाउने	<p>१. विपद् जोखिम नक्सांकन गरीने छ,</p> <p>२. विपद् जोखिम अध्ययन गरी विपद् प्रतिरोधी संरचनाहरूको निर्माणगरीने छ,</p> <p>३. अति जोखिममा रहेका बस्तीहरूलाई स्थानान्तरणगरीनेछ,</p> <p>४. हरेक क्षेत्रगत नीति तर्जुमा गरी विपद् प्रतिरोधी पक्षलाई हेरिने छ,</p> <p>५. विपद् वाट वच्ने वारेमा सचेतना कार्यक्रमलाई अभियानको रूपमा संचालन गरीने छ,</p> <p>६. विपद् सम्बन्धी चेतना अभिवृद्धिका लागि रेडियो कार्यक्रम तयार गरी स्थानीय एफ.एम र पत्रपत्रिका वाट प्रचार प्रसार गरीने छ,</p>

		<p>७. स्थानीय भवन निर्माण मापदण्ड बनाई प्रभावकारी रूपमा लागु गरीने छ ।</p> <p>८. संक्रामक तथा महामारी जन्य रोगको नियन्त्रणको लागि प्रर्वद्धनात्मक उपचारात्म विधि अवलम्बन गरीने छ।</p>
--	--	---

४.५ संस्थागत विकास, सुशासन तथा सेवाप्रवाह

नेपालको संविधानबाट प्रत्यक्ष अधिकारको सङ्घीय ताको मोडेलमा आधारित स्थानीय सरकारहरु स्थापना भई संविधान अनुसार विकास कार्य तथा सेवा प्रवाहमा क्रियाशिल रहेका छन् । स्थानीय सरकारलाई जनताको घरदैलोको सरकारको रूपमा हेरिएको हुन्छ । आम नागरीक विशेष गरी विपन्न तथा पछाडि परेका वर्ग एवम् समुदायले स्थानीय सरकारबाट ठूलो अपेक्षा गरेका हुन्छन् । संवैधानिक व्यवस्था, कानूनी शासन र जनअपेक्षा अनुसार कुशल, पारदर्शी, जवाफदेही ढंगले स्थानीय शासन सञ्चालन गरी सेवा प्रवाह र विकास कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने अहम् दायित्व स्थानीय सरकारहरुको रहेको हुन्छ । सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र स्थापना पश्चात स्थानीय सरकारको फराकिलो संवैधानिक अधिकार क्षेत्र र साधन स्रोतमा बढोत्तरीसँगै जनआकांक्षा र समस्याहरु पनि निरन्तर बढी रहेका छन् ।

असिमित जनआकांक्षाको सम्बोधन परम्परागत तथा पुरानै सोच र तरिकाबाट संभव देखिदैन । बदलिदो परिवेशसँगै विकास व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह प्रक्रियामा सिर्जनशिलता र वैकल्पिक उपायहरु अबलम्बन गर्न जरुरी छ । अबका दिनमा स्थानीय सरकारहरुले संगठन तथा क्षमता विकास, कर्मचारी व्यवस्थापन र अन्तर सरकार, समुदाय, नीजि तथा गैर सरकारी संस्था साझेदारीको माध्यमबाट सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनलाई नतिजामूलक र प्रभावकारी बनाउने तर्फ विशेष ध्यान दिन आवश्यक देखिन्छ । यसलाई मध्यनजर गर्दै नगरपालिकाको सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनमा प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरी स्थानीय सुशासन कायम गर्न स्थानीय नीति, कानून, संगठन तथा क्षमता विकास, राजस्व तथा श्रोत परिचालन र योजना व्यवस्थापनको वस्तुस्थिति विश्लेषण देहायअनुसार गरीएको छ ।

सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति

यस नगरपालिकाको नीति, कानून तथा सुशासन, संगठन तथा क्षमता विकास, स्रोत परिचालन र विकास व्यवस्थापन लगायत स्थानीय सुशासन तथथा संस्थागत विकास क्षेत्रको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति र प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनालाई देहायअनुसार प्रस्तुत गरीएको छ ।

सोच:

नगरका सबै सेवा प्रवाहमा पारदर्शिता कायम गर्दै जनतालाई सरल, सहज तथा सुशासन युक्त सेवा उपलब्ध गराउँदै सुखी तथा सम्वृद्ध नगर बनाउने ।

लक्ष्य

यस नगरपालिकाको संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्रको लक्ष्य देहायअनुसार रहेको छ:

नगरपालिका तथा वडा कार्यालयहरुलाई सशक्त स्थानीय सरकारका रूपमा स्थापित गरी यसका वरीपरी रहेर काम गर्ने सबै सरोकारवालाहरुको कार्यसम्पादनमा पारदर्शिता, सहभागिता, सामाजिक समावेसीकरण र जवाफदेहिताको स्तर जनताले प्रत्यक्ष अनुभूती गर्न सक्ने स्तरमा बृद्धि गर्ने । नगरपालिकाको सेवा प्रवाह, विकास उपलब्धी र जवाफदेहिता स्थितिमा गुणात्मक वृद्धि गर्नु

उद्देश्य

नगरपालिकाको संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्रको उद्देश्यहरू देहायअनुसार रहेका छन्:

- स्थानीय शासन तथा विकास नीति, कार्य सञ्चालन प्रणाली एवम् प्रक्रिया सरल, स्पष्ट र पारदर्शी बनाउनु,
- स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन क्षमता, मानव संसाधन र कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु
- आन्तरिक तथा बाह्य श्रोत परिचालनमा वृद्धि गर्नु र राजस्व प्रणाली सुदृढ बनाउनु,
- शहरी योजना तथा विकास प्रणाली सूचना प्रविधिमा आधारित, सहभागितामूलक तथा नतिजामूलक बनाउनु ।

सुशासन तथा संस्थागत विकास क्षेत्रको रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: शहरी शासन तथा विकास नीति, कार्य सञ्चालन प्रणाली एवम् प्रक्रिया सरल, स्पष्ट र पारदर्शी बनाउनु	
1. शहरी शासन तथा नीति, कानून, निर्णय, कार्यसम्पादन र सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही र प्रभावकारी बनाउने	<p>1.1 स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रका विषयमा नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि तथा मापदण्ड निर्माण र प्रवोधीकरण गरी नियमपालनामा अभिवृद्धि गरीनेछ ।</p> <p>1.2 नगर सरकारको जवाफदेहिता अभिवृद्धि सम्बन्धी एकीकृत संयन्त्रको विकास गरी नियमित अभ्यास गरीनेछ ।</p> <p>1.3 गुनासो तथा क्षतिपूर्तिसमेतको प्रावधान भएको नागरीक वडापत्रसहितको सेवा प्रवाह पद्धतिको विकास गरी कार्यान्वयन गरीनेछ ।</p> <p>1.4 आयोजनाको अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण सम्बन्धी स्तरीय कार्यविधि तयार गरी टोल विकास संस्था, आमा समूह, युवा क्लब, बालक्लब तथा नागरीक संस्था मार्फत सेवाग्राहीलाई जानकारी गराउने तथा सचेतना अभिवृद्धि गरी कार्य सम्पादन प्रक्रियामा र उपलब्धीमा जवाफदेहिता वृद्धि गरीनेछ ।</p> <p>1.5 नगरपालिकाबाट प्रवाह गरीने सेवा तथा कार्य सम्पादनलाई जनउत्तरदायी बनाउन कार्यपालिका र वडा कार्यालयहरूमा क्षतिपूर्ति सहितको नागरीक वडापत्र, हेल्पडेक्स, नागरीक भेला र पृष्ठपोषण मार्फत कार्य प्रणालीलाई पारदर्शी बनाइनेछ ।</p>
2. नगरपालिकाको नीति, कानून तथा निर्णय प्रक्रियामा लक्षित समुदाय र आम नागरीकको अपनत्व वृद्धि गर्ने	<p>2.1 नगरपालिकाको नीति, निर्णय, सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादन बारे सेवाग्राहीसँग मत सर्वेक्षण तथा सरोकारवालासँग अन्तरक्रिया गरी नागरीक र सरोकारवालाको पृष्ठपोषण र सुझाव प्राप्त गरीनेछ ।</p> <p>2.2 वडा तथा नगरस्तरबाट सेवा प्रवाहका लागि मापदण्ड तथा मान्यता (Standard and Norms) को विकास गरी कार्यान्वयन गरीनेछ ।</p> <p>2.3 नगरपालिकाको नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि र मापदण्ड बारे पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकास गरीनेछ ।</p> <p>2.4 गैसस, टोल विकास संस्था तथा अन्य समुदायमा आधारित संस्था मार्फत नागरीक शिक्षा सञ्चालन गरी स्थानीय नीति, कानून, नियम, मापदण्ड, कार्यविधि, सेवा र सुविधा बारे प्रवोधीकरण गरीनेछ ।</p>
उद्देश्य २: स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन क्षमता, मानव संसाधन र कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु	

रणनीति	कार्यनीति
1. स्थानीय सेवा प्रवाहलाई सरल, सहज र सेवाग्राहीमैत्री बनाउने	<p>1.1 नगर तथा वडा कार्यालयहरूमा एकीकृत सेवा प्रवाह सहितको सुविधा सम्पन्न भवन निर्माण गरी कार्यालयको भौतिक क्षमता अभिवृद्धि गरीनेछ ।</p> <p>1.2 एकीकृत सेवा सञ्चालनको लागि सूचना प्रविधि समेत भौतिक सुविधा र विषयगत क्षेत्रका कर्मचारीहरूको समेत व्यवस्थापन गरी वडा कार्यालयलाई सेवा केन्द्रको रूपमा विकास र सुदृढ गरीनेछ ।</p> <p>1.3 सेवा प्रवाह, विकास निर्माण र प्रशासनिक कार्यमा सूचना प्रविधिको प्रयोगमा क्रमशः वृद्धि गरीनेछ ।</p> <p>1.4 सेवा प्रवाहको सहजता र सुविधाको लागि सरोकारवालाको समन्वयमा कम्तीमा बर्षमा १ पटक घुम्ति सेवा शिविरको सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.5 विकास कार्यमा समुदायको सहभागिता वृद्धि गर्न, वडास्तरका आयोजना सञ्चालन गर्न र संचालित आयोजना सञ्चालन प्रक्रिया तथा गुणस्तरमा समुदायको निगरानी बढाउन वडाका प्रत्येक टोलमा टोल सुधार समिति गठन गरी परिचालन गरीनेछ ।</p> <p>1.6 विकास निर्माण, उद्योग तथा व्यवसाय, पर्यटन, खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रमा सेवा केन्द्र तथा इकाई स्थापना गरी सेवा सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>1.7 सार्वजनिक भवन तथा अन्य संरचना निर्माण गर्दा बाल, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरीक मैत्री र महिलामैत्री रूपमा निर्माण गरीनेछ ।</p>
2. नगर कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयको संगठन क्षमता सुदृढीकरण गर्ने ।	<p>2.1 कार्यविभाजन र कार्यसम्पादन नियमावलीको आधार र संगठन व्यवस्थापन सर्वेक्षण प्रतिवेदन अनुसार संगठन संरचना, दरबन्दी र कार्यविवरणको व्यवस्था कार्यान्वयन गरीनेछ । सो अनुसार प्रदेश लोक सेवा आयोगमा कर्मचारी पदपूर्तिका लागि नियमित रूपमा माग पेश गर्ने र अत्यावश्यक सेवाका लागि करारमा नियुक्ति गरी सेवा सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>2.2 कार्यालयमा एकीकृत सेवा प्रवाहको लागि लेआउट सहितको सोधपुछ, सहायता कक्ष, स्तनपान कक्ष र सेवाग्राही प्रतिकालय सहित कार्यकक्षको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>2.3 संगठन तथा क्षमता विकास रणनीति सहित नगरपालिकाको विस्तृत क्षमता विकास योजना र कार्यहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरीनेछ ।</p> <p>2.4 नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूमा विषयगत दक्षता, कार्यकुशलता, जवाफदेहिता र उच्च मनोबलको विकास गरीनेछ ।</p> <p>2.5 सेवा प्रवाह र व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि र विद्युतीय सञ्चार माध्यमको प्रयोग क्रमशः वृद्धि गरीनेछ ।</p>
3. कार्यविधि निर्माण गरी सेवा प्रवाह तथा कार्य सम्पादनलाई व्यवस्थित गर्ने	<p>3.1 स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रका विषयमा कार्यविभाजन तथा कार्यसम्पादन नियमावली अनुसार सरल र स्पष्ट कार्यविधि निर्माण गरी कार्य सम्पादन र सेवा प्रवाह सुचारु गरीनेछ ।</p>

रणनीति	कार्यनीति
	<p>3.2 नियमित कार्यक्रममा समावेश गरी स्वीकृत कार्यविधि बारेमा जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, नागरीक समाज तथा सेवाग्राहीलाई अभुिखीकरण गरीनेछ ।</p> <p>3.3 एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरीक, भूमिहिन, विस्थापित तथा विपन्नहरुको संस्था तथा सञ्जाल निर्माण, क्षमता विकास गरी सेवा प्रवाह प्रक्रियामा परिचालन गरीनेछ ।</p> <p>3.4 नगरपालिकामा कार्यसम्पादनमा आधारित करार पद्धति र कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन प्रणालीको स्थापना गरी कार्यान्वयन गरीनेछ ।</p>
उद्देश्य ३: आन्तरिक र बाह्य स्रोत परिचालनमा वृद्धि गर्नु तथा राजस्व प्रणाली सुदृढ बनाउनु,	
1. आन्तरिक राजस्व वृद्धिमा जोड गर्ने ।	<p>1.1 आन्तरिक राजस्व व्यवस्थापन सम्बन्धी एकीकृत ऐन र कार्यविधि तयार गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गरीनेछ ।</p> <p>1.2 सूचना प्रविधिमा आधारित भई आन्तरिक आयको संकलन, दाखिला तथा अभिलेखनलाई नियमित र व्यवस्थित गरीनेछ ।</p> <p>1.3 नियमित बैठक, तालिम तथा क्षमता विकास गरी राजस्व परामर्श समितिको क्रियाशिलतामा अझ वृद्धि गरीनेछ ।</p> <p>1.4 आन्तरिक तथा बाह्य स्रोत परिचालनका लागि छिमेकी स्थानीय तह, प्रदेश तथा सङ्घीय सरकारका निकायसँग नियमित बैठक र छलफल गरीनेछ ।</p> <p>1.5 कोभिड १९ लगायतका महामारीले व्यापार व्यवसायमा परेको असरलाई ध्यानमा राखी सो अवधीमा बुझाउने पर्ने कर तथा शुल्कको रकममा एक तिहाई रकम छुटको व्यवस्था गरीनेछ ।</p>
2. राजस्वको स्रोत, आधार, दर र प्रशासनलाई सूचना प्रविधिमा आधारित गरी व्यवस्थित गर्ने ।	<p>2.1 राजस्व प्रशासन बारे जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र करदाताको क्षमता विकास गरीनेछ ।</p> <p>2.2 वैज्ञानिक आधार र प्रमाणमा आधारित भई स्थानीय आन्तरिक राजस्व परिचालनको संभाव्यता अध्ययन, विश्लेषण र प्रक्षेपणको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>2.3 व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण कार्यविधि तर्जुमा गरी जानकारी र प्रचार प्रसारद्वारा व्यवसाय दर्ता र बाषिक कर संकलनलाई सहज बनाइनेछ ।</p> <p>2.4 राजस्व सम्बन्धी आधार सूचना, अभिलेख, राजश्व संकलन, प्रशासन र खर्च व्यवस्थापनमा समसामयिक सुधार गरीनेछ ।</p> <p>2.5 बाषिक खर्चको आन्तरिक लेखा परीक्षण र सार्वजनिक परीक्षण गरी खर्चको लेखाजोखा र वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण गरीनेछ ।</p> <p>2.6 नगरबासीलाई सम्बन्धित वडा कार्यालयबाट नै सम्पूर्ण कर, शुल्क र दस्तुर तिर्न कम्प्युटर सॉटवयर तथा आवश्यक कर्मचारीको व्यवस्था मिलाइनेछ ।</p>
3. सरकारी तथा सार्वजनिक सम्पत्तीको पहिचान तथा	<p>3.1 स्वामित्वमा रहेको, अन्य सरकारी र सार्वजनिक सम्पत्ती (जग्गा, भवन तथा अन्य भौतिक संरचना) अभिलेख तयार गरी संरक्षण र सार्वजनिक हित तथा आयस्रोतको लागि व्यवस्थापन गरीनेछ ।</p>

रणनीति	कार्यनीति
अभिलेख तयार गरी संरक्षण र उपयोग गर्ने ।	<p>3.2 कार्यविधि तर्जुमा गरी नगरपालिकाको सम्पत्तीको भाडा लगाउने तथा नष्ट भएर जाने संरचना तथा भौतिक सामग्रीको लिलामको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>3.3 प्राकृतिक स्रोत साधन, धार्मिक, सांस्कृतिक र पुरातात्विक महत्वका सम्पदाहरूको पहिचान, सर्वेक्षण, नक्शाकन र अभिलेखीकरण विवरण अद्यावधिक गरीनेछ र प्रचलित कानून अनुसार परिचालन गरीनेछ ।</p>
४. स्रोत परिचालनका लागि गैसस, नीजि क्षेत्र, समुदाय, विकास साझेदार, प्रदेश र सङ्घीय सरकारका निकायहरू सँग साझेदारी विकास गर्ने ।	<p>4.1 निजी क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्था, गैसस, विकास साझेदार, प्रदेश तथा सङ्घीय सरकारका निकायसँग समन्वय र साझेदारी गरी स्रोत परिचालन गरीनेछ ।</p> <p>4.2 स्रोत परिचालनका लागि गैसस, विकास साझेदार, प्रदेश र सङ्घीय सरकारका निकायसँग नियमित बैठक, छलफल र संचार गरीनेछ ।</p> <p>4.3 नीजि क्षेत्रलाई कर परामर्श सेवा केन्द्र सञ्चालन गर्न प्रोत्साहन गरीनेछ ।</p>
उद्देश्य ४: शहरी योजना तथा विकास प्रणालीलाई सूचना प्रविधिमैत्री, समावेशी र नतिजामूलक बनाउनु,	
१. योजना व्यवस्थापन प्रक्रिया लाई सरल, नागरीकमैत्री र पारदर्शी बनाउने ।	<p>1.1 आयोजना वैक सम्बन्धी कार्यविधि तयार गरी आवधिक योजना तथा विषय क्षेत्र गुर्योजनाको आधारमा नगरपालिकाको आयोजनावैक तयार गरीनेछ ।</p> <p>1.2 कार्यविधि तयार गरी डिपिआर तयार तथा संभाव्यता अध्ययन भएका आयोजनामा मात्र बजेट विनियोजनको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>1.3 आयोजनाको प्राविधिक लगत ईस्टिमेट नेपाली भाषामा तयार गर्ने व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गरीनेछ ।</p> <p>1.4 पुर्वाधार विकास गर्दा अपाङ्क तथा बालमैत्री अवधारणा लागु गरीनेछ ।</p>
2. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनलाई सूचनामा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक बनाउने ।	<p>2.1 योजना तर्जुमा तथा सञ्चालन गर्दा स्थानीय समुदायको जनसहभागिता अभिवृद्धि गरीनेछ ।</p> <p>2.2 आयोजना कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित, गुणात्मक र परिणाममुखी बनाइनेछ</p> <p>2.3 आवधिक योजना र मध्यकालिन खर्च संरचना अनुसार नतिजामूलक ढाँचामा बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरीनेछ ।</p> <p>2.4 इकाईगत कार्यान्वयन योजनालाई एकीकृत गरी बार्षिक एकीकृत कार्यान्वयन योजना तयार गरी सो अनुसार बार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था गरीनेछ ।</p> <p>2.5 २५ लाख भन्दा माथिको लागतका आयोजनाहरूको स्वतन्त्र प्राविधिक परीक्षकद्वारा प्रभाव मूल्याङ्कन गरीनेछ ।</p> <p>2.6 नीति, योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यविधि निर्माण गर्ने र सो अनुसार योजना तयार गरी नियमित, बार्षिक, मद्यावधी र आवधिक रूपमा प्रक्रिया तथा नतिजा अनुगमन एवम् चौमासिक र बार्षिक समीक्षा तथा प्रमुख आयोजनाको प्रभाव मूल्याङ्कन गरीनेछ ।</p>

रणनीति	कार्यनीति
3. गैसस, नीजि क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्थासँग समन्वय र साझेदारीमा अभिवृद्धि गर्ने ।	<p>3.1 गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्था समन्वय र परिचालन कार्यविधि तयार गरी नियमित बैठक तथा अन्तरक्रिया सञ्चालन गरीनेछ ।</p> <p>3.2 गैसस, समुदाय, विकास साझेदार, नीजि क्षेत्र, प्रदेश र सङ्घीय सरकारका निकायसँग समन्वय बैठक तथा साझेदारीका क्षेत्रबारे अन्तरक्रिया गरीनेछ ।</p> <p>3.3 टोल विकास संस्था गठन गरी सामाजिक परिचालनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।</p> <p>3.4 सेवा निवृत्त शिक्षक, प्राध्यापक, सैनिक, प्रहरी र राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरूको अनुभव, ज्ञान, सीप र दक्षतालाई नगर विकासको प्रक्रियामा परिचालन गरीनेछ ।</p>

रणनीति एवं कार्यक्रमहरु:

सि.न.	रणनीति	कार्यक्रम
	नगर, वडा तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूको भौतिक संरचनाहरूको सुदृढीकरण गर्दै प्रविधिमैत्री बनाउँदै लगिनेछ । नगर, वडा तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूको भौतिक संरचनाहरूको सुदृढीकरण गर्दै प्रविधिमैत्री बनाउँदै लगिनेछ ।	<p>3.1 आफ्नो भवन नभएका र जिर्ण प्रशासनीक भवनहरूलाई पुन निर्माण गर्ने ।</p> <p>3.2 अस्पताल स्वास्थ्य संस्था तथा वडा कार्यालयहरूमा ई-हाजिरी, सिमितिभी क्यामेरा, डिजिटल नागरीक वडापत्र जस्ता प्रविधिहरूलाई प्रयोगमा ल्याउने ।</p> <p>3.3 सबै भवनहरूमा पूर्णरूपमा जेष्ठ नागरीक, अपाङ्ग र लैङ्गिक मैत्री संरचनाहरू तयार गर्ने ।</p> <p>3.4 नगरमा सूचना प्रविधि कक्षको निर्माण गरी सबै विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था तथा वडाहरूका गतिविधिहरूलाई अनलाईनको माध्यमबाट देखिने गरी व्यवस्थापन गर्ने ।</p> <p>3.5 उपस्थिती, अनुशासन, कर्तव्यपालन र आफ्नो सेवामा दृढ रहने कर्मचारी, शिक्षक तथा स्वास्थ्य कर्मीलाई प्रत्येक वर्ष पुरस्कारको व्यवस्था मिलाउने ।</p>
	मौजुदा दरबन्दी संरचना अनुसारको जनशक्तिबाट अधिक सेवा प्रवाह हुने वातावरणको शृजना हुनेछ ।	<p>3.1 एडभान्स कम्प्युटर तालिम प्रदान गरी सफ्टवेयर तथा प्रविधिहरूको प्रयोगमा सबै कर्मचारीहरूलाई अनिवार्य गर्ने ।</p> <p>3.2 कर्मचारीको क्षमता विकास गर्न विभिन्न सेवाकालिन प्रशिक्षण तथा अन्य तालिमहरूमा सहभागी गराउने ।</p> <p>3.3 कर्मचारीहरूको वृत्ति विकासको लागि आन्तरीक कानून तथा कार्यविधिहरू तयार गरी स्तर वृद्धि गर्दै जाने ।</p> <p>3.4 खरिद प्रकृया, जिन्सी व्यवस्थापन तथा अन्य प्रशासनीक कार्यहरूमा दक्षता वृद्धि गर्न सबै सेवाका कर्मचारीहरूलाई तालिम तथा गोष्ठिको व्यवस्था मिलाउने ।</p> <p>3.5 सेवा प्रवाहलाई सरलिकृत गर्न सबै खालका सेवाहरूलाई एकिकृत व्यवस्थापन प्रणाली (सफ्टवेयर) को विकास गर्ने ।</p>
	नगरको नियमन क्षेत्रभित्र रहेका निकायहरूलाई प्रभावकारी ढंगबाट प्रविधिमैत्री हुने गरी व्यवस्थापन गरीने छ ।	3.1 सहकारी, सामुदायिक वन, संघ संस्था, विद्यालय सबैको आमदानी तथा खर्चमा पारदर्षिता ल्याउन एकै साथै नियमन गर्न सूचना प्रविधिको क्षेत्रलाई फराकिलो बनाउँदै लैजाने ।

		3.2 सहकारी, सामुदायक वन, संघ संस्थाले संचालन गर्ने कार्यक्रम तथा योजनाहरूलाई ओभरल्यापिङ हुन नदिन प्रत्येक वर्ष आफ्ना वार्षिक कार्यक्रमहरू अनलाईनमा प्रविष्ट गराउने र संसोधन गर्न चाहेमा नगरको स्वीकृत लिनुपर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
	मानव संसाधनको क्षमता अभिवृद्धि तथा संस्थागत विकास तथा सुदृढीकरण गर्ने कार्यक्रमहरू संचालनमा ल्याईनेछ ।	<p>3.1 सबै विद्यालयलाई दोहोरो लेखा स्रेस्ता व्यवस्थापन हुने गरी तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।</p> <p>3.2 सबै विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको सेवा अभिलेखलाई प्रविधिमा समाहित गरी प्रत्येक महिना तलव निकासो हुने व्यवस्था मिलाउने ।</p> <p>3.3 सबै विद्यालयहरूका गतिविधिहरूलाई तथ्याङ्गत अभिलेखिकरण गर्न एकिकृत सूचना प्रविधि प्रणालीमा व्यवस्थित गर्ने ।</p>

परिच्छेद ५: प्रमुख कार्यक्रमहरू

५.१ आवधिक योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तीको लागि तय गरिएका कार्यक्रम तथा योजना

क्र सं	विषय क्षेत्रगत प्रतिफल अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजनाको लक्ष्य		अनुमानित लागत (रु. लाखमा)	स्थानगत विवरण
			आधार वर्ष ०७८/०७९	कूल लक्ष्य (२०८३/८४)		
आर्थिक विकास (कृषि, पशुपालन तथा सेवा, उद्योग, पर्यटन, सहकारी तथा वित्तिय क्षेत्र, जलस्रोत तथा सिंचाई)						
प्रतिफल १.१: कृषि उत्पादन क्षेत्र विस्तार हुने, उत्पादकत्व वृद्धि एवं व्यवसायिक कृषिको विकास हुनेछ । (विकास तथा विस्तार)						
१	खाद्यान्न वाली उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम	पटक	०	१	५	नपास्तर
२	एकिकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन कार्यक्रम	संख्या		२०	१०	सबै वडा
३	व्यवसायिक तरकारी वाली उत्पादन तथा तरकारी खेती पकेट कार्यक्रम	हेक्टर	२	१०	५०	सबै वडा
४	व्यवसायिक आलु उत्पादन कार्यक्रम	हेक्टर	१०	३०	५०	सबै वडा
५	व्यवसायिक वीउ उत्पादन कार्यक्रम				२०	सबै वडा
६	फलफूलवाली विकास कार्यक्रम तथा व्यवसायिक फलफूल उत्पादन कार्यक्रम	हेक्टर	१०	३०	२०	सबै वडा
७	लोपोन्मुख तथा रैथाने वालीको वीउ विजन तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम	हेक्टर	३	१०	१५	सबै वडा
८	व्यवसायिक च्याउ उत्पादन कार्यक्रम	हेक्टर			१०	१,२,५,७,८ र ११ वडा
९	खाद्यान्न एवं तरकारी वालीको वीजवृद्धि कार्यक्रम	संख्या	०	१	३	सबै वडा
१०	दलहन/तेलहन वाली प्रवर्धन कार्यक्रम				१०	सबै वडा
११	मसला वाली उत्पादन कार्यक्रम				१०	सबै वडा
१२	बीउ बैंक स्थापना	संख्या	०	२	५	सबै वडा
१३	बैदेशीक रोजगारीबाट फर्केका युवा तथा रोजगारीमा रहेका परिवारको सदस्यको लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	जना		१००	५	सबै वडा
१४	कृषि यान्त्रीकरण प्रवर्धन कार्यक्रम				५०	सबै वडा
१५	कृषि बजारीकरणमा सहयोग तथा तथा पुर्वाधार विकास कार्यक्रम				३००	सबै वडा
१६	एक वडा एक उत्पादन कार्यक्रम	संख्या		११	१५	सबै वडा
१७	एक घर एक करेसावारी एक वडा एक नर्सरी कार्यक्रम	संख्या		३०	१०	सबै वडा
१८	व्यवसायिक मौरीपालन कार्यक्रम	घारसंख्या	२०००	६०००	२०	प्रति पकेट २०० घार हुने गरी ३० स्थान मा
१९	कृषि प्रसार तथा प्रविधि हस्तान्तरण कार्यक्रम				५	सबै वडा
२०	प्रांगारीक खेती प्रवर्धनका लागि वायोग्यास, भर्मीकम्पोष्ट तथा अन्य श्रोतबाट उत्पादन भएका प्रांगारिक मलमा अनुदान कार्यक्रम	कार्यक्रम संख्या		५	१०	मल अनुदानको व्यवस्था गरि समूह/सहकारी/निजि क्षेत्रसंग सहकार्य गर्ने

क्र सं	विषय क्षेत्रगत प्रतिफल अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजनाको लक्ष्य		अनुमानित लागत (रु. लाखमा)	स्थानगत विवरण
			आधार वर्ष ०७८/०७९	कूल लक्ष्य (२०८३/८४)		
२१	जैविक मल बनाउने कारखाना स्थापना	वटा	०	२	१०	१ नं. वडा
२२	कृषक तथा कृषि प्राविधिकको लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	२०	१००	१०	सबै वडाका अगुवा कृषक, कृषक समूह र सहकारीमा आवद्ध सदस्य
२३	कृषि बिमा कार्यक्रममा आवद्ध	परिवा संख्या	१	१०००	१५	सबै वडा
२४	कोल्ड स्टोर स्थापना	वटा	०	३	१५	वडा ३ र ११
२५	रष्ट्रिक स्टोर स्थापना –(आलु र वीउ आलु)	वटा	०	५	२५	सबै वडा
२६	खाद्यान्न उत्पादन धान, मकै, गहुँ,	मे.टन	१२.५	१८.५	२५	सबै वडा
२७	कृषि उपज संकलन केन्द्र सहित हाटबजारको स्थापना	वटा	२	८	१०	वडा ३ र ११
२८	कृषि फर्म दर्ता	वटा	१३०	२६०	५	सबै वडा
प्रतिफल १.१: (कृषि) जम्मा					५६६३	
प्रतिफल १.२ सिंचाई सुविधाको विस्तार तथा प्रवर्धन भएको हुनेछ। – सिंचाई)						
१	डिप वोरिङ्ख	संख्या		३	५०	सबै वडा
२	सिमसार क्षेत्रलाई जलाशय भण्डारण केन्द्रको रुपमा संरक्षण विकास गर्ने				१००	सबै वडा
३	तल तलैयाहरुको संरक्षण र व्यवस्थापन				७५	सबै वडा
४	चुरे क्षेत्रको आसपासमा जल भण्डारण निर्माण				२००	वडा नं. १,८,९
२	सिंचाई कुलो तथा नहर निर्माण	वटा		२०	५००	सबै वडा
३	निर्माणार्थिन नहर तथा कुलोहरुको स्तरोन्ती तथा मर्मत	कि मी		५५०	२५०	सबै वडा
४	सिंचाई मर्मत कोष स्थापना	एकमुष्ट		१	५०	नपास्तर
प्रतिफल १.२ (सिंचाई) जम्मा					१२२५	
प्रतिफल १.३ व्यवसायिक पशुपालनको विकास एवं पशुपंक्षीजन्य उत्पादनमा वृद्धि भएको हुनेछ। (पशुपालन, सेवा तथा विकास)						
१	पशुपन्डीको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि कार्यक्रम				३०	सबै वडा
२	पशुस्वास्थ्य प्रयोगशाला स्थापना	वटा	०	१	५०	नपास्तर
३	पशुपन्डीको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि कार्यक्रम				२०	सबै वडा
४	गुणस्तरिय उत्पादन सामाग्री सेवाको उपलब्धता				१५	सबै वडा
५	पशु स्वास्थ्यको संरक्षण र सम्बर्द्धन कार्यक्रम				२०	सबै वडा
६	पशु आहाराको बिकास तथा बिस्तार कार्यक्रम				२०	सबै वडा
७	प्रबिधि बिस्तार तथा प्रचार प्रसार कार्यक्रम				१२	सबै वडा
८	पशुपंक्षी बजारको बजारीकरण तथा संस्थागत विकास कार्यक्रम				५५	सबै वडा
९	पूर्वाधारको निर्माण तथा बिकास कार्यक्रम	एकमुष्ट	०	१	५०	सबै वडा
१०	नश्ल सुधार कार्यक्रम	संख्या	०	१	५०	सबै वडा
११	कार्यविधि सहितको दक्ष विशेषज्ञ व्यवस्था गरी पशुपंक्षी उत्पादन तथा पशुजन्य पदार्थको उत्पादन र नियमन	वटा	०	१	१५	नपास्तर
१२	पशुपंक्षीमा बिमा कार्यक्रम	एकमुष्ट	०	१	१५	नपास्तर
१३	पशुपंक्षी उपचार तथा खोप सेवा कार्यक्रम	कार्यक्रम संख्या	०	१	४०	सबै वडा

क्र.सं.	विषय क्षेत्रगत प्रतिफल अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजनाको लक्ष्य		अनुमानित लागत (रु. लाखमा)	स्थानगत विवरण
			आधार वर्ष ०७८/०७९	कूल लक्ष्य (२०८३/८४)		
१४	पशुबधशाला तथा मासु बजार विकास कार्यक्रम	संख्या	०	१	२५	नगर स्तरीय मुख्य बजार क्षेत्र
१५	कृषक क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन	संख्या	६००	२०००	१०	सवै वडा
प्रतिफल १.३ (पशु सेवा तथा विकास) जम्मा					४२७	
प्रतिफल १.४: व्यवसायिक सीपयुक्त जनशक्तिको विकास हुने, उद्योग व्यवसायको संख्या वृद्धि हुने तथा व्यवसायिक कारोवारको परिमाण वृद्धि हुने छ । (व्यवसाय तथा उद्यम)						
१	व्यवसायिक सीप विकास तालीम कार्यक्रम	संख्या संख्या	०	५	१०	सवै वडा (मसला, वेसार, काष्ठको फर्निचर, जाम जेली, साइडर, अचार चिप्स, आदि बनाउने,)
२	औधोगिक ग्राम स्थापना, भलवाड	संख्या	०	१	५००	वडा नं. ९
३	नगरभित्र कम्तिमा एकवटा व्यवसायिक भवन	संख्या	०	१	५००	वडा नं. १ र ४
४	बेरोजगार विपन्न महिलाहरुका लागी सहकारी मार्फत एकताबद्ध गरी उद्यम संचालनका लागि प्रोत्साहन स्वरुप अनुदान र सहूलियत कर्जा उपलब्ध गराउने	उकमुष्ठ			५०	जाम जेली, साइडर, अचार, चिप्स, खुवा उद्योग, सस तथा ससेज उद्योग
५	एक वडा एक उद्यमको विकास गरी उद्यमी वडाको रुपमा वडाहरुको पहिचान निर्माण	संख्या		५	५	सवै वडा
६	गोशाला निर्माण	संख्या	०	२	६०	वडा नं. २ र ८
७	कोसेली घर स्थापना वडाको पहिचान सहितको उत्पादन विक्रि केन्द्र	वटा	०	२	२५	वडा नं. ४
८	दुग्ध प्रशोधनमूलक उद्योगको स्थापना	वटा	०	१	५०	वडा नं. १
प्रतिफल १.४ (व्यवसाय तथा उद्यम)जम्मा					१२५०	
प्रतिफल १.५: पर्यटकीय स्थलको पहिचान तथा पर्यटकीय सेवा तथा सुविधाको प्रवर्धन भएको हुनेछ । (पर्यटन विकास)						
१	पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा	वटा	०	१	२५	नपास्तर
२	हाटेल ब्यवस्थापन तथा पर्यटन ब्यवस्थाको लागि तालिम	जना	०	५०	५	नपास्तर
३	धार्मिक एवं पर्यटकीय स्थलको स्तरोन्नती एवं पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	कार्यक्रम संख्या	०	१	५००	नपास्तर
४	व्यवस्थित होम स्टेस्थापना	स्थान	०	५	१००	वडा नं २,३, ६,८,९ र १०
५	विभिन्न माध्यमवाट पर्यटकीय क्षेत्रको प्रचार प्रसार र सुचना केन्द्र स्थापना	वटा	०	१	२५	नपास्तर
६	होटेल व्यवसायीहरुलाई कुक तथा अतिथि सत्कार सम्बन्धी ज्ञान, सीप तथा तालिम	जना	०	५०	५	सवै वडा
७	आदीवासी जनजाती संग्राहलयको स्थापना संचालन तथा संरक्षण गर्ने	वटा	०	१	६०	वडा नं.१०

क्र सं	विषय क्षेत्रगत प्रतिफल अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजनाको लक्ष्य		अनुमानित लागत (रु. लाखमा)	स्थानगत विवरण
			आधार वर्ष ०७८/०७९	कूल लक्ष्य (२०८३/८४)		
८	वडा नं. ३ स्थित राजापानीमा रहेको उद्यानको थप सुन्दरीकरण र स्तोरन्नतीका साथै चिडियाखानाको निर्माण तथा संचालन गर्ने	संख्या	०	१	१००	वडा नं. ३
९	माघि महोत्सव, हथौसा मेला, लक्ष्मणघाट मेला जस्ता धार्मिक तथा ऐतिहासिक मेला पर्वलाई थप आकर्षक र व्यवस्थित गरी बाह्य पर्यटकहरूलाई आकर्षण गर्ने	कार्यक्रम संख्या	०	५	२०	सबै वडा
१०	मधौली पार्क क्षेत्रको थप विकास गर्दै मिनि रेल निर्माण तथा संचालन गरी आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकीय गन्तव्य स्थल निर्माण	वटा	०	१	३००	वडा नं. ५
११	बाणगंगा नदीमा जलाशयको निर्माण गरी बाणगंगा सरोवर निर्माण तथा संचालन	वटा	०	१	५००	वडा नं. १, ५, ६, ७, ८
१२	पर्यटकीय स्थलहरूको वृत्त चित्र तयार गरी प्रदर्शनी तथा प्रसारण	पटक	०	५	२०	नपास्तर
१३	स्थानीय उत्पादनलाई पर्यटक समक्ष पुर्याउनका लागि स्थायी रूपमा संचालन हुने गरी प्रदर्शनी स्थलको घोषणा, निर्माण तथा संचालन	पटक	०	५	२५	वडा नं. १ र ४
१४	खारखानी बनभोज स्थलको स्तोरन्नती गर्दै भ्यू टावरको निर्माण	वटा	०	१	६०	वडा नं. ७
प्रतिफल १.५: -पर्यटन विकास) जम्मा					१७४५	
प्रतिफल १.६: सहकारी विस्तार एवं बैकिंग सेवा तथा सुविधाको पहुँचमा अभिवृद्धि हुनेछ । बैङ्क, सहकारी तथा बित्तीय सेवा)						
१	सहकारी अभियान सञ्चालन	वटा	०		७	सबै वडा
२	सहकारी संस्था दर्ता तथा एकिकरणलाई प्रोत्साहन	सहकारी		१३६	७	नपास्तर
३	नियमन, स्वनियमन र अनुगमन	पटक		२०	७	नपास्तर
४	सहकारी उत्पादन र मुल्य श्रंखला कार्य संचालन कार्यक्रम	पटक		१५	१०	नपास्तर
५	उत्पादन भएका वस्तुलाई बजारी करण गर्न प्रोत्साहन कार्यक्रम	पटक		१५	१०	नपास्तर
६	उत्पादन बढाउनको लागि संस्थागत तालिम	पटक		२०	५	नपास्तर
७	सहकारी प्रवर्धन तथा सहकारी उत्पादन कार्यक्रम (तरकारी खेति, सामुहिक खेति, मह, दुध, च्याउ र मासु उत्पादन)	पटक			२०	नपास्तर
८	सहकारी संस्थागत, पुँजीगत अनुदान कार्यक्रम	पटक		५	२५	नपास्तर
९	सहकारीका विषयगत क्षेत्रका लागि तालिम गोष्टि, अन्तरक्रिया कार्यक्रम, अवलोकन भ्रमण	पटक		५	१५	नपास्तर
१०	सहकारी संस्थाहरूलाई विशिष्टिकरणको पहिचान (एक सहकारी एक उत्पादन)	वटा		११	१०	नपास्तर
११	सहकारीका पदाधिकारी तथा शेयर सदस्यहरूलाई सहकारी शिक्षा, वित्तीय साक्षरता र क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक			५	नपास्तर
१२	वित्तीय सेवा तथा सहकारी व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकासको व्यवस्था गर्ने	जना	०	५००	५	सबै वडा
प्रतिफल १.६ (बैङ्क, सहकारी तथा बित्तीय सेवा) जम्मा					१२६	
आर्थिक विकास जम्मा					१०४३६	

क्र सं	विषय क्षेत्रगत प्रतिफल अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजनाको लक्ष्य		अनुमानित लागत (रु. लाखमा)	स्थानगत विवरण
			आधार वर्ष ०७८/०७९	कूल लक्ष्य (२०८३/८४)		
सामाजिक विकास						
(शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, भाषा तथा कला संस्कृति, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण युवा तथा खेलकुद, सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण)						
प्रतिफल २.१: आधारभुत, माध्यामिक तथा प्राविधिक शिक्षामा सहज पहुँच र शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि भएको हुनेछ। (शिक्षा तथा मानव संसाधन)						
१	४७ वटा विद्यालयमा आवश्यक पूर्वाधार निर्माण (बालमैत्री तथा अपांगमैत्री) सहितको विद्यालय भवन निर्माण	संख्या	०	४७	५६४	४७ विद्यालयहरूमा
२	सामुदायिक अध्ययन केन्द्र निर्माण,	संख्या		११	८०	सबै वडा
३	वाचनालय/पुस्तकालय निर्माण, प्रत्येक वडामा १ वडा			११	४०	सबै वडा
४	नगरपालिकाभित्रका अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, प्रत्येक स्वस्थ केन्द्रमार्फत विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा र औषधी उपलब्धताका लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण	संख्या		११	१००	सबै वडा
५	एक वडा एक खेलमैदान निर्माण	संख्या		११	४००	सबै वडा
६	मायादेवी र बुद्ध रंगशाला निर्माण	संख्या		२	४००	वडा नं. ८, ४
७	शिक्षकको क्षमता विकास तालिम	पटक	०	२०	४०	सबै सामुदायिक विद्यालयहरूमा
९	प्रतिफलमा आधारित शिक्षक सम्मान	पटक	०	२५	५०	नगरपालिका भरी
१०	उत्कृष्ट शिक्षक तथा विद्यालय प्रोत्साहन	पटक	०	१५	२५	नगरपालिका भरी
११	विद्यालयमा विद्युतीय पुस्तकालय स्थापना	संख्या	०	११	२२	सबै वडा
१३	विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशाला स्थापना	संख्या	१	६	३०	वडा नं. ४, ५, ८, ९, १० र ११
१४	अन्तर विद्यालय अतिरिक्त कृयाकलाप संचालन	पटक	०	५	२०	नगरपालिका भरी
१४	विद्यालयमा कृषि अभ्यास प्रयोगशाला स्थापना	स्थान	०	३	५०	नगरस्तर
१६	विद्यालयमा खानेपानी व्यवस्थापन	संख्या		४७	६००	सबै वडा
१७	विद्यालयमा सौचालय निर्माण	संख्या	०	४७	५००	सबै सामुदायिक विद्यालय
१८	विद्यार्थीहरूको लागि समकालीन परिवेश सम्बन्धी अभिमुखिकरण	पटक	०	४७	५	सबै विद्यालयमा स्वास्थ्य, कानून, सामाजिक अपराध, लगायत वदलियो परिवेश सम्बन्धी
	स्थानीय पाठ्यक्रम सञ्चालन व्यवस्थापन					सबै वडा
१९	विद्यालयमा सूचना प्रविधिको विस्तार	संख्या	०	४७	२००	सबै विद्यालयमा एउटा ल्यापटप सहित इन्टरनेट जडान
२०	श्रोत केन्द्र व्यवस्थापन	संख्या	०	१	१००	नपास्तर
२१	अपाङ्ग विद्यार्थीहरूको लागि स्रोत व्यवस्थापन	स्थान		३	१००	नपास्तर

क्र सं	विषय क्षेत्रगत प्रतिफल अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	इकाई	योजनाको लक्ष्य		अनुमानित लागत (रु. लाखमा)	स्थानगत विवरण
			आधार वर्ष ०७८/०७९	कूल लक्ष्य (२०८३/८४)		
२२	साक्षरताको दिगोपनका लागि निरन्तर शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	पटक		१५	८०	नपास्तर
२३	विभिन्न शैक्षिक दिवस कार्यक्रम संचालन	पटक		१५	७५	नपास्तर
२४	सामुदायिक सिकाइ केन्द्र व्यवस्थापन	संख्या	१	५	१००	नपास्तर
२५	वालमैत्री कक्षाको व्यवस्थापन	संख्या		४०	३००	नपास्तर
प्रतिफल २.१ (शिक्षा) जम्मा बजेट					३८८१	
प्रतिफल २.२: नगरवासिहरूको सर्वाङ्गिण स्वास्थ्य प्रवर्धन गर्न, सक्षम र सबल स्वास्थ्य प्रणालीको विकास र विस्तार गरि गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने। (आधारभुत स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँच तथा गुणस्तरमा वृद्धि भएको हुनेछ - स्वास्थ्य)						
१	स्वास्थ्य पूर्वाधार सुदृढीकरण कार्यक्रम /भवन निर्माण	संख्या	३	७	४००	सबै वडा
२	अस्पताललाई विभिन्न सेवा र सुविधा सहित Medical hub को रूपमा स्थापना				२००	सबै वडा
३	मृगौला डायलासिस सेन्टर स्थापना गरी सेवा सुचारु गर्ने	संख्या	०	१	२५०	वडा नं. १
३	विशेषज्ञ सेवा सहितको अस्पताल स्थापना र संचालन	संख्या	०	१	२००	वडा नं. २
४	पिपरा अस्पताललाई ट्रमासेन्टरको रूपमा विकास गरी सेवा सुचारु			१	५००	वडा नं. २
५	स्वास्थ्य संस्थामा क्षमता विस्तार	पटक	०	६	२००	नपास्तर
६	अक्सिजन पाल्नेट केन्द्र स्थापना	संख्या	०	१	१००	वडा नं. २ र ४
८	बाल स्वास्थ्य एवम् पोषण कार्यक्रम विस्तार	संख्या	३	५	१००	सबै वडा
९	सामुदायिक स्वास्थ्य प्रवर्धनात्मक कार्यक्रम				५०	सबै वडा
१०	सुरक्षित मातृत्व तथा परिवार कल्याण योजना				५०	सबै वडा
११	विशिष्टिकृत स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम				४०	सबै वडा
१२	आयुर्वेद चिकित्सा तथा वैकल्पिक उपचार पद्धती सुदृढीकरण				३०	वडा नं. ८
१३	पूर्ण खोप सुनिश्चितता तथा दिगोपना					सबै वडा
१४	स्वास्थ्य संस्थामा पूर्वाधार (धारा, सौचालय, पर्खाल) निर्माण	संख्या	०	५	६००	सबै वडा
१५	वर्धिङ सेप्टर व्यवस्थापन	संख्या	३	५	५००	सबै स्वास्थ्य संस्था
१६	विशेषज्ञ सेवा सहितको घुम्ती शिविर	पटक	१	१०	५००	नगरपालिका भर पालोपालो गरी
१७	शहरस्वास्थ्य क्लिनिक भवन निर्माण	संख्या	०	१०	२००	सबै गाउँघर क्लिनिक रहेको स्थानमा
१८	स्वास्थ्य सेवा विस्तार	संख्या	०	५	९०	सबै स्वास्थ्य संस्थामा
१९	विद्यालयमा प्राथमिक उपचार तालिम	संख्या	०	१०	१००	नपास्तर
२०	स्वास्थ्य स्वयम सेविका क्षमता विकास	पटक	०	५	५	नगरपालिका केन्द्र
२१	स्वास्थ्य संस्थामा विद्युतिय प्रविधि व्यवस्थापन	संख्या	०	५	५००	सबै स्वास्थ्य चौकीमा एउटा ल्यापटप
२२	विशेषज्ञ सहित स्वास्थ्य शिविर	पटक	०	५	२५०	नपास्तर
प्रतिफल २.२ (स्वास्थ्य) जम्मा बजेट					४८६५	
प्रतिफल २.३: खानेपानी तथा सरसफाईमा सबै पहुँच तथा गुणस्तरमा वृद्धि भएको हुनेछ। (खानेपानी तथा सरसफाई)						
१	स्वच्छ पिउने पानीका लागि एक घर एक धारा जडान गर्ने	परिवार		२२००	२००	सबै वडा
२	मुख्य बस्तीहरूमा ओभरहेड टंकी निर्माण	संख्या		५	२००	सबै वडा

३	सौचालय निर्माण	परिवार			२००	बाँकी घरपरिवारमा
४	जनचेतनाका लागि मिडिया	पटक	०	५	५०	वर्षभरी रेडियो तथा टेलिभिजनबाट कार्यक्रम गर्ने
५	फोहरमैला व्यवस्थापन					वडा नं. ९
६	कुहिने र नकुहिने फोहरलाई अलग अलग व्यवस्थित गर्न पूर्वाधारको निर्माण गर्ने ।	सख्या			५०	वडा नं. ९
७	फोहर संकलन केन्द्र एंव प्रशोधन केन्द्र स्थापना गरी व्यवस्थित गर्ने ।	सख्या		१	२००	वडा नं. ९
८	फोहरबाट निस्केको प्रशोधित वस्तु बिक्री नहुदा सम्म भण्डारणको व्यवस्था मिलाउने।	सख्या		१	५०	वडा नं. ९
९	घनाबस्ती भएको स्थानहरुमा प्रदुषण मापन केन्द्रको स्थापना गर्ने ।	सख्या	०	२	५०	वडा नं. ४ र ११
खानेपानी तथा सरसफाईको कुल बजेट					१०००	
प्रतिफल २.४ लक्षित वर्ग तथा समुदायको सशक्तिकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ । (समावेशीकरण तथा सामाजिक सुरक्षा)						
१	लक्षित वर्ग सञ्जाल निर्माण	संख्या	४	५	५०	नगरपालिका भरी
२	सामाजिक कुसँस्कार विरुद्ध जनचेतना कार्यक्रम	संख्या	०	५	५०	नगरपालिका भरी
३	अपांगता भएका व्यक्तिका लागि सीप तथा क्षमता विकास तालिम	जना	०	५००	७५	सबै वडा
४	महिला स्वरोजगारका लागि तरकारी तथा मसला खेती	जना	०	५००	५०	नगरपालिका भरी
५	हिंसा पिडितका लागि सेवा केन्द्र स्थापना (Safe House)	संख्या	०	१	१००	वडा नं ४
६	दलित युवाका स्वरोजगार तालिम	जना	०	३००	१००	व्युटीपार्लर, हाउस वायरीडू, स्याउबाट जुस तथा जाम, पलम्बर, इलेक्ट्रोनिक्स मर्मत
७	सामाजिक सुरक्षा एवम् पुनसर्थापनाको लागि लैंगिक हिंसा निवारण कोष र बाल उद्धारकोष जस्ता कोषहरुको स्थापना तथा व्यवस्थापन	संख्या	०	२	२५	नपास्तर
८	लैंगिक तथा घरेलु हिंसाविरुद्ध अभियान सञ्चालन	पटक		५	७	नपास्तर
९	मेलमिलाप केन्द्र सञ्चालन तथा स्तरोन्नति	संख्या		११	५	सबै वडा
१	समुदायमा विभिन्न कारणले पछाडि परेका जातजातिका लागि सीप विकास तथा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु प्राप्त संख्या	पटक		५	७	सबै वडा
२	नगरभित्र रहेका यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यकहरुलाई सीप तथा क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक		५	७	सबै वडा
३	ज्येष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र	संख्या	०	२	५०	नपास्तर
४	किशोर/किशोरी सूचना तथा सम्बाद केन्द्र संख्या	संख्या		१	५	नपास्तर
५	पीडित महिला तथा बालबालिकाको अस्थायी पुनसर्थापना केन्द्र	संख्या		१	५	नपास्तर
६	लागूपदार्थ दुवर्यसनी सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु	संख्या		५	५	नपास्तर
७	बालिका तथा किशोरीहरुका लागि आत्मरक्षा सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम	संख्या		५	५	नपास्तर
८	ज्येष्ठ नागरिक दिवस तथा सम्मान कार्यक्रम	संख्या		५	५	नपास्तर
९	असहाय आश्रय केन्द्र स्थापना	संख्या	०	१	१००	नपास्तर
१०	ज्येष्ठ नागरिक ज्ञान सीप हस्तान्तरण	पटक	०	५	५०	नपास्तर

११	सामाजिक तथा पारिवारिक सहिष्णुता प्रवर्द्धन	पटक	०	५	५०	विभिन्न उमेर समुह, जाति र लिंगका प्रतिनिधिको अन्तरक्रिया नपास्तर
१२	महिला पुरुष समविकास प्रवर्द्धन	पटक	०	१०	५०	नगरपालिका भरी
१३	सामाजिक समानता र न्यायकालागि संस्थागत विकास	संख्या	०	५	१००	समुह निर्माण, मागमा आधारित कार्यक्रम
१४	जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य परिक्षण	पटक	०	१०	१५	नगरपालिका भरी
प्रतिफल २.४ (समावेशीकरण तथा सामाजिक सुरक्षा) जम्मा बजेट					९१६	
प्रतिफल २.५: युवाहरुको सर्वांगिन विकासबाट आत्मनिर्भरतामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ । (युवा तथा खेलकूद)						
१	युवाहरुका क्षमता अभिवृद्धि गर्ने (व्यवसायिक सीप)	संख्या	०	५००	५०	नपास्तर
२	युवाहरुको नेतृत्व क्षमताको विकास गर्ने	संख्या		१०००	६०	नपास्तर
३	युवा उद्यमीहरुलाई प्रोत्साहन	संख्या		१००	१००	नपास्तर
४	युवाहरुमा स्वयम सेवक कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या		१००	२०	नपास्तर
५	युवा रोजगार प्रवर्धन कार्यक्रम (अनुदान ऋण)	संख्या		१००	१५०	नपास्तर
६	युवाहरुमा लागु पदार्थ दुर्व्यसनी न्युनिकरणका कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या			५०	नपास्तर
७	मजदुरिका लागि विदेश गएका परिवारको सदस्यहरुको लागि शिपमुलक कार्यक्रम	परिवार संख्या		१००	५०	नपास्तर
८	सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सचेतना तथा अभिमुखिकरण	पटक		५	७	नपास्तर
९	वैदेशिक रोजगारमा गएका युवाहरुको तथ्याङ्क संकलन गरि प्रोफाइल निर्माण गर्ने	कार्यक्रम		१	१०	नपास्तर
प्रतिफल २.५ (युवा) जम्मा बजेट					४९७	
प्रतिफल २.६ (खेलकुद)						
१	खेलकुदका मैदान संरचनाहरुको (पूर्वाधार) निर्माण			११	१९५	सबै वडा
२	खेलाडीहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम			२००	५०	सबै वडा
३	खेल महोत्व सञ्चालन (राष्ट्रपति रनिङ सिल्ड, मेयर कप, उपमेयर कप आदि)				१००	सबै वडा
४	खेल प्रतिभाहरुको पहिचालन र प्रोत्सान			७५	२५०	सबै वडा
५	विद्यालयमा खेल शिक्षाको व्यवस्थापन			३०	५	सबै वडा
६	खेलकुदका सामाग्रीहरुको व्यवस्थापन (३०विद्यालयको लागि)			४७	५००	सबै वडा
७	खेलकुदका सामाग्रीहरुको व्यवस्थापन (युवाहरुका लागि)			३०	१५०	सबै वडा
प्रतिफल २.६ (खेलकुद) जम्मा बजेट					११००	
प्रतिफल २.७: स्थानीय कला, संस्कृतिको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन भएको हुनेछ । (कला, संस्कृति, शान्ति सुरक्षा, मेलमिलाप)						
१	संस्कृतिक संग्राहलय स्थापना	संख्या	०	२	४००	वडा नं. ३ र ९
२	साहित्य, कला, संस्कृतिको अभिलेखिकरण गर्ने	पटक		२	५०	नपास्तर
३	साहित्य क्षेत्रका विशेष प्रतिभाहरुको पहिचान र सम्मान कार्यक्रम	संख्या		५०	५०	नपास्तर
४	साहित्य र संस्कृतिको क्षेत्रमा अध्ययन तथा अनुसन्धान	पटक		१	३०	नपास्तर
५	सामाजिक र संस्कृतिको क्षेत्रमा प्रतियोगितात्मक कार्यक्रम सञ्चालन	पटक		५	२५	नपास्तर

६	स्थानीय कला तथा संस्कृतिहरूको संरक्षण र प्रवर्धन कार्यक्रम	पटक		५	५०	नपास्तर
प्रतिफल २.६ (कला तथा संस्कृति) जम्मा बजेट					६०५	
सामाजिक विकास जम्मा					१२८६४	
पूर्वाधार विकास						
सडक तथा पुल (झोलडुगे पुल समेत), आवास, भवन तथा सहरी विकास, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा, सुचना तथा सञ्चार						
प्रतिफल ३.१: सडक र सहायक पूर्वाधारको विकास र विस्तार तथा यातायात सुचारु हुनेछ । (सडक तथा यातायात)						
१	नगरस्तरीय सडकहरू कालोपत्रे ५०० किमि	किमि	२४४	५००	४००००	नगरभित्रका मुख्य सडकहरू
२	नगर भित्र वडा १ देखि ११ सम्मका वनेका कच्चि सडकहरू ग्राभेल गर्ने	कि.मि.	७३	७३	८०००	नगरभित्रका मुख्य सडकहरू
	हरीयाली सहित सडक स्तरोन्नती	किमि		२४४	५०००	नपास्तर
	पर्यटन पदमार्ग	किमि		५००	१५००	पर्यटकीय स्थलहरू: राजापानी, मधुवनधाम, कपिलधाम, लक्ष्मणघाट, रामदतिवन धाम, श्रृंगिघाट धाम, कैलाश आश्रम बुद्ध वन बाटिका, बुद्धपार्क आदीको संरक्षण र सम्बर्धनका आवश्यक पैदलमार्ग निर्माण गर्ने ।
	वडा केन्द्र देखी नगरपालिका केन्द्र जोड्ने सडक –	किमि			२००००	१ देखि ११ वडा
	औधोगिक करिडोर सडक निर्माण – ११ किमि	किमि	०	११	९००	वडा नं. ७, ८, ९
	मुख्य मुख्य व्यवसायिक वस्तिहरूको सडकहरूमा ढल तथा नाली निर्माण	किमि		२५	६४०	नपास्तर
	डिपिआर अनुसारको रिड्गरोड – ३० किमि	किमि		३०	४८००	सबै वडा
	बसपार्क निर्माण, भलवार्ड, पटना र बुड्ची	संख्या		३	६४००	वडा नं. ५, ९ र १०
१०	१ वडा १ प्रतिक्षालय निर्माण	संख्या		११	६००	सबै वडा
११	विद्युतीय सवारी साधनहरूको लागि Charging Station निर्माण गर्ने	संख्या		६	६००	भर्लावास, ओदारि, कोपवा, पटना, पिपरा र बनगाई
१२	रिफ्रेस सेन्टरको स्थापना र संचालन (Refresh Center)	संख्या		२	२००	वडा नं. २ र ७
१३	सार्वजनिक सौचालय	संख्या	०	२०	२०००	मुख्य मुख्य बजार क्षेत्र
१४	घुम्ती सौचालय	संख्या		२	५०	नपास्तर

१५	नगर वस संचालन	वटा	०	२०	५००	नपास्तर
१६	सडकका चोकहरुमा ट्राफिक बत्ति एंव सि.सि. क्यामराहरु जडान	वटा		२०	५००	मुख्य मुख्य बजार क्षेत्रहरु
१७	सबै वडा सन्जालहरुमा बत्ति एंव सि.सि. क्यामराहरु जडान	वटा		११	२००	सबै वडा
१८	ठाउँ ठाउँमा ट्राफिक सचेतनाका चिन्हहरु राख्ने	वटा		२०	५०	सबै वडा
प्रतिफल ३.१: (सडक तथा यातायात) जम्मा					९१९४०	
प्रतिफल ३.२ पुल						
१	मुख्य सडकमा तथा सहायक सडकमा पर्ने नदी/खोलाहरुमा पुल निर्माण	सख्या		४७	४००००	कोईली नदी वडा नं. ८ र ९ जोड्ने र ७ र ९, कोठी नदी ३ र १०, औरहौली पुल, पकडिचापा पुल, धिरी पुल, वडा नं. ५ र ७ जोड्ने खुटेनी पुल, भलवाड वार्ड ९, १ र १० जोड्ने भतौलिया घरगाउँ मोर्मी भाटा देखि वडा नं.७ जोड्ने पुल आदि
२	हाल भएको काठे पुलहरुलाई विस्थापित गरी आ.रि.सि. पुल निर्माण गर्ने	वटा		३५ वटा	९०००	नपास्तर
३	वालापुर- मधौली झोलुङ्गेपूल निर्माण	वटा		१	१००	वडा नं ५ र ८
४	मधुवन धाममा झोलुङ्गे पूल निर्माण	वटा		१	१००	वडा नं ८
५	सडकको बढी भिडभाड हुने क्षेत्रमा आकाश पुल निर्माण	वटा		२	४००	वडा नं ४ र ७
६	मण्डी, संकलन तथा विक्री केन्द्र, सटर तथा कबल, सडक, सार्वजनिक चर्पी, पाकिङ्गस्थल सहित बजार व्यवस्थापन	वटा		२	१००	सबै वडा
पुल जम्मा					४९७००	
प्रतिफल ३.३ आवास, भवन तथा वस्ती एकीकृत, व्यवस्थित र सुरक्षित भएको हुनेछ । (आवास, भवन तथा वस्ती विकास)						
१	जोखिमयुक्त वस्ती संरक्षण तथा व्यवस्थापन	सख्या			७००	(जोखिम क्षेत्रहरु पहिचान गरी नियन्त्रणको लागि उपयुक्त प्रविधिको खोजी गरी दीर्घकालीन समस्या समाधान पहिल्याउने र नक्सांकन)
२	छरिएर रहेका सुकुम्बासीका वस्तीहरुलाई पायक पर्ने उपयुक्त स्थानहरुमा स्थानान्तरण गरी आधुनिक सुविधा सम्पन्न एकिकृत वस्ती निर्माण				६४०	नपास्तर
३	एकिकृत वस्तीका लागि उपयुक्त जमिनको खोजी, खरिद र कानुनी संरचनाको निर्माण				५०	नपास्तर
४	गरिव, विपन्न र अल्पसंख्यकका लागि जनता आवाश कार्यक्रम अन्तर्गत आवास निर्माण	सख्या		११००	८०००	नगरपालिकाका विपन्न तथा पछाडि परेको वर्ग

५	नगरपालिका केन्द्रमा सुविधा सम्पन्न बहुउद्देशिय सभा कक्ष निर्माण गर्ने				२५	वडा नं. ४
६	१ वडा १ सामुदायिक भवन निर्माण गर्ने				१५०	सबै वडा
७	गौशाला एंव कान्जी हाउस निर्माण गर्ने				४५	वडा नं. २ र ८
८	नगर भित्र धार्मिक महत्व बोकेका शिवालय, दुर्गा मन्दिर एंव अन्य मठ मन्दिरहरुको संरक्षण एंव स्तरउन्नति गर्ने	संख्या		२२	४००	सबै वडा
९	देउराली घाट, चिहान डाडा, मगर घाट, बनकसिया घाट, धिरी, कोईली, वाणगंगा घाट, मुर्दनिया घाट का पूर्वाधारहरु निर्माण गरी व्यवस्थित गर्ने	संख्या		८	१६०	सबै वडा
१०	किरीया घर	संख्या		२	६०	वडा नं. १ र ४
११	वडा भवन निर्माण, मर्मत र व्यवस्थापन			११	७५	सबै वडा
१२	गाउँघर कल्नीक भवन निर्माण				२५	सबै वडा
१३	भडडीहवा ओदारी प्रहरी चौकी निर्माण				३०	वडा नं. ११
१४	भूकम्प प्रतिरोधि भवन निर्माण विषयमा प्राविधिक र मिस्त्रीलाई तालिम प्रदान गर्ने	जना	०	५०	२५	नपास्तर
१५	स्थानीय कलाकर्मी तथा मिस्त्रीलाई स्थानीय कला विकास र प्रवर्धन वारे तालिम प्रदान	जना	०	४०	२०	नपास्तर
१५	एक वस्तीलाई नगर स्तरीय नमूना शहरको रूपमा विकास	स्थान	०	१	१००	नपास्तर
प्रतिफल ३.२ (आवास, भवन तथा वस्ती विकास) जम्मा					१२२५	
प्रतिफल ३.३: विद्युत सेवा तथा वैकल्पिक उर्जा उपलब्धतामा वृद्धि भएको हुनेछ । (विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा)						
१	विद्युत नपुगेका वस्तीहरुमा विद्युत सेवा विस्तार	किलोवाट			८००	सबै वडा
२	ट्रान्सफर्मर व्यवस्थापन	संख्या			२५	सबै वडा
३	हाल प्रयोगमा भएको काठका पोललाई स्टील/सिमेन्ट पोलले विस्थापन				१६०	सबै वडा
४	धार्मिक, पर्यटकीय एंव बढी भिडभाड हुने सार्वजनिक स्थलहरुमा सोलर बत्तिहरु जडान				२००	सबै वडा
५	धुवाँ रहित चुलोहरु र बायो ग्यास जडानका लागि अनुदानमा आधारित प्रोत्साहान उपलब्ध गराउने ।				५०	सबै वडा
६	वायोग्यासको संभाव्यता अध्ययन तथा परिक्षण	वटा	०		२०	सबै वडा
प्रतिफल ३.३: (विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा) जम्मा					१२५५	
प्रतिफल ३.४: सूचना र संचार प्रविधिको विस्तार र प्रयोगमा वृद्धि भएको हुनेछ । (सूचना संचार तथा प्रविधि)						
१	मौसम पूर्वानुमान केन्द्र स्थापना	वटा		२	५०	वडा नं ९ र ११
२	वाणगंगा नदिमा बाढी पूर्व सूचना केन्द्र स्थापना	संख्या			३०	वडा नं ८
३	मुख्य मुख्य चोकमा डिजिटल बोर्ड स्थापना	संख्या			४०	सबै वडा
४	रेडियो/एफ.एम सेवा एंव टेलिभिजन सञ्चालन (समुदायिक/निजी) का लागि पूर्वाधार निरमाणकालागि सहयोग	संख्या	०	३	१००	नपास्तर
५	मुख्य बजार चौकहरुमा प्रदुषण मापन केन्द्र स्थापना	संख्या		२	१००	नपास्तर
६	संचार टावर निर्माण एंव प्रत्येक वडामा अप्टिकल फाइबर मार्फत इन्टरनेट प्रविधि विस्तार	संख्या			५००	नपास्तर
७	सामुदायिक रेडियो स्थापना र संचालन गर्ने	संख्या	०	१	३२००	नपास्तर
८	ल्याण्डलाइन टेलिफोन सुविधा जडानको समपुरक लगानी	संख्या	०		२५००	नपास्तर
९	वडा तथा सबै शाखा कार्यलयहरुमा इमेल र इन्टरनेट सुविधा जडान	संख्या	०	२	२००	नपास्तर

१०	सूचना प्रविधिवारे क्षमता विकास तालिम र सचेतना कार्यक्रम	संख्या	०	१००	५०	नपास्तर
प्रतिफल ३.४: (सूचना संचार तथा प्रविधि) जम्मा					६७७०	
पूर्वाधार विकास जम्मा					१६०१७०	
वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन वनजंगलको संरक्षण सम्बर्द्धन र विकासवाट वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्ने लक्ष्य:वन पैदावारवाट अधिकतम उपलब्धि हासिल गर्दै नगरको अर्थतन्त्रलाई सम्बृद्ध बनाउने						
प्रतिफल ४.१: विविधतायुक्त वनस्रोत र जडिबुटीको संरक्षण तथा वैज्ञानिक व्यवस्थापन भएको हुनेछ । (वन तथा जैविक विविधता)						
१	बहुउद्देश्यीय वन नर्सरी स्थापना	संख्या	०	५	२५	वडा नं. १,२,६,८,९ र १०
२	बृक्षारोपण कार्यक्रम –(वन क्षेत्र लगायत सडक क्षेत्र सहित)	हेक्टर	०	२५००	१००	सबै वडा
३	जडिबुटी खेती घरेलुकरण तथा बृक्षारोपण कार्यक्रम	विधा	०	१५०	९०	सबै वडा
४	विभिन्न स्थानमा गार्डन सहितका रमणीय पार्कहरु निर्माण	संख्या		५	१०	सबै वडा
५	सामुदायिक वन तथा कबुलियती वन उपभोक्ता समितिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	जना	०	१५००	२०	नपास्तर
६	वार्षिक रुपमा वन उपभोक्ता समितिको कार्य योजना अध्यावधिक, कार्यन्वयन, क्रियाशिलता अनुगमन, नियमन	पटक	०	५	४०	नपास्तर
७	उत्कृष्ट सामुदायिक वनलाई पुरस्कार प्रोत्साहन कार्यक्रम	पटक	०	५	५०	नपास्तर
८	सरकारी तथा सामुदायिक वनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन	विधा	०	२५	६०	नपास्तर
९	जडिबुटी संकलन तथा अनुगमन कार्यविधि निर्माण कार्यक्रम	पटक	०	१	२०	नपास्तर
१०	जडिबुटी संकलन, प्रशोधन र बजारीकरण क्षमता अभिवृद्धि (संकलक, वन उपभोक्ता तथा व्यवसायी)	जना	०		७५	नपास्तर
११	स्थानीय संकलक, जडिबुटी थोक क्रेता, विक्रेता, जडिबुटीसंग सम्बन्धित निजीक्षेत्र विच स्थानीय स्तर जडिबुटी प्रशोधन सचेतना तथा अर्न्तक्रिया कार्यक्रम	जना		१२५	२५	नपा स्तर
११	जडिबुटी प्रशोधन र बजारीकरण कार्यक्रम	वटा	०	१	२००	नपास्तरमा १ वटा प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्ने
१२	सामुदायिक वन ब्लक पूर्वाधार व्यवस्थापन	वटा	०	५	२००	प्रत्येक वडामा वन क्षेत्र भित्र
१३	सामुदायिक वन क्षेत्र भित्र अग्निरेखा निर्माण	वटा	०	२१	५०	प्रत्येक सामुदायिक वन क्षेत्र भित्र
१४	सामुदायिक वन क्षेत्रमा सिमा अनुगमन (विवाद समाधानका लागि)	पटक	०	१	५०	विवादित सामुदायिक वनमा
१५	सामुदायिक वन क्षेत्रभित्र रहेको जडिबुटीको ब्लक विभाजन	पटक	०	१	५०	सबै सामुदायिक वनमा
प्रतिफल ४.१: (वन तथा जैविक विविधता) जम्मा					१०६५	
प्रतिफल ४.२: कृषि भूमि तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र वैज्ञानिक व्यवस्थापनमा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।(भू तथा जलाधार व्यवस्थापन)						
	पानी मुहान संरक्षण	वटा			३५०	वडा नं. २,३,४,७,८,९
	धिरी कोइली नदी कटान क्षेत्रमा तटबन्धन	वटा	०	३	३००	वडा नं. ७ र ९
	जोखिमयुक्त स्थानहरु पहिचान गरी तटबन्धन	वटा	०	८	२००	नपास्तर
	हरित सडक निर्माण तथा पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	किमी	०	२००	३००	नपास्तर

	नदि उकास एंव नदि किनारको जग्गा संरक्षण गरि बाँस र बृक्षारोपण	किमी	०	२	३००	वडा नं. ५, ६, ७, ८, ९
	जलाधार क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम (तालतलैया र पोखरी तथा संरक्षण र उपयोग)	वटा	०	५	१००	नपास्तर
प्रतिफल ४.२: (भू तथा जलाधार व्यवस्थापन) जम्मा					१५५०	
प्रतिफल ४.३: स्थानीय वातावरण तथा पर्यावरण स्वच्छता तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन क्षमतामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ । (वातावरण तथा स्वच्छता)						
१	वातावरणमैत्री घर निर्माण अभियान	संख्या	०	२५	५०	प्रत्येक वडामा २ का दरले
२	सहिद तथा हरियाली पार्क तथा मनोरञ्जन स्थल निर्माण	संख्या	०	५	५००	सबै वडामा
३	डम्पीङ्ग साइड स्थापना	संख्या	०	५	५०००	वडा नं. ९
४	कम्पोष्ट विन तथा गाभैज व्यवस्थापन	संख्या			२५०	सबै वडा
५	फोहोरमैला व्यवस्थापन	पटक	०	१०	१००	सबै वडा
६	स्वच्छ वातावरण निर्माणको लागि योगदान दिने ब्यक्ति, संस्था, समिति लाई पुरस्कार कार्यक्रम	पटक	०	५	२५	नपास्तर
७	सरसफाई तथा धुवामुक्त अभियान	पटक	०	२	५०	नपास्तरमा
९	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन योजना निर्माण	पटक	०	१	१०	नपास्तरमा
१०	अनुकुलन क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	०	५	२०	प्रत्येक वडामा १ पटक
११	अध्ययन अवलोकन भ्रमण	पटक	०	५	२०	नपास्तर, अन्तरजिल्ला भ्रमण
प्रतिफल ४.३: (वातावरण तथा स्वच्छता) जम्मा					५१०२५	
प्रतिफल ४.४: विपद जोखिम न्युनिकरण तथा विपद जोखिम व्यवस्थापन भएको नगर हुनेछ । (विपद व्यवस्थापन)						
१	सार्वजनिक खुल्ला क्षेत्रको पहिचान, नक्शाकन तथा अभिलेख, संरक्षण, उपयोग कार्यक्रम	पटक	०	१	२०	नपास्तर
२	भूकम्प तथा प्रकोपबाट सुरक्षित वस्ती, सामुदायिक संरचना, भवन निर्माण भवन तथा संरचनाको मापदण्ड सम्बन्धी सचेतना	पटक	०	२	५०	सबै वडा
३	जोखिमयुक्त वस्ती पहिचान, सामुदायिक संरचनाको जोखिम स्थिति विश्लेषण	पटक	०	१	२५	नपास्तर
४	स्थानीय भवन तथा सामुदायिक संरचनाको मापदण्ड तथा भवन संहिता तर्जुमा, पालना अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण कार्यक्रम	पटक	०	५	५०	नपास्तर
५	विपद व्यवस्थापन कोष स्थापना कार्यक्रम वार्डस्तर	वटा	०	५	१००	नपास्तर
६	वडास्तरमा स्वयमसेवकलाई विपद व्यावस्थापन, विपद न्युनिकरण सीप, क्षमता विकास तालिम कार्यक्रम	संख्या	०	५०	५०	नपास्तर
७	विपद व्यवस्थापन सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय तथा परामर्श कार्यक्रम	पटक	०	५	५०	नपास्तर
८	पूर्व चेतावनी प्रणाली क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	०	५	१५०	नपास्तर
९	सुरक्षित आश्रय स्थल	वटा	०	१	२००	नपास्तर
१०	विद्यालय स्तरमा विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	०	१	१२०	नपास्तर
प्रतिफल ४.४: (विपद व्यवस्थापन) जम्मा					५४४५५	

वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन जम्मा				१०८०९५		
सुशासन तथा संस्थागत विकास						
नगरका सबै सेवा प्रवाहमा पारदर्शिता कायम गर्दै जनतालाई सरल, सहज तथा सुशासन युक्त सेवा उपलब्ध गराउँदै सुखी तथा सम्वृद्ध नगर बनाउने						
प्रतिफल ५.१: स्थानीय ऐन, नियम तर्जुमा तथा परिपालनामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ । (स्थानीय कानून तथा नीति तर्जुमा र कार्यान्वयन)						
१	स्वीकृत स्थानीय ऐन, नियम, नीति, निर्देशिका, कार्यविधि तथा नियमावली तयारी कार्यक्रम	संख्या			५०	नपास्तर
२	डिजिटल नागरीक वडापत्र जडान	संख्या	०	११	५००	सबै वडा
३	डिजिटल लाईब्रेरीको स्थापना	संख्या	०	२	२५	नपास्तर
४	सुचना अधिकारी तथा गुनासो सुन्ने व्यवस्थापन	पटक	०	५	३०	नपास्तर
५	जवाफदेहिता प्रवर्द्धन कार्यक्रम (सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण आदि)	पटक	५	६०	३०	नपास्तर
६	तयार भएका ऐन, नियम, कार्यविधिहरुको प्रवोधीकरण जानकारी, अभिमुखिकरण	पटक	०	११	११	नपास्तर
७	बेरुजु न्यूनीकरणका लागि कार्यक्रम	संख्या	०	११	११	नपास्तर
प्रतिफल ५.१: (ऐन, नियम तथा सुशासन) जम्मा					६५७	
प्रतिफल ५.२: जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र सरोकारवालाको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ । (संस्थागत तथा मानव संसाधन विकास)						
१	कार्यकक्ष तथा हल व्यवस्थापन	संख्या	३	६	६०	सबै वडा
२	चोरी, डकैती तथा दुर्घटना न्यूनिकरण गर्नको लागि केही वडाका मुख्य चोक बजारहरुमा सि.सि.टि.भि. क्यामेरा जडान तथा सुरक्षा निकायसंग नेटवर्किङ्ग गर्ने	संख्या		११	१५	नपास्तर
३	सेवा प्रवाहलाई सरलिकृत गर्न सबै खालका सेवाहरुलाई एकिकृत व्यवस्थापन प्रणाली (सॉटवेयर) जडान	संख्या			२५	नपास्तर
४	कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिलाई क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	३	१५	३५	नपास्तर
५	अन्तर स्थानीय तह सिकाई अवलोकन भ्रमण र टिम विल्डीङ्ग कार्यक्रम	पटक	०	५	७५	नपास्तर
६	स्थानीय संघसंस्था क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	०	५	५०	नपास्तर
७	संगठन तथा व्यवस्थापन अध्ययन र कार्यविवरण	पटक	०	१	५०	नपास्तर
८	सेवाग्राही प्रतिक्रिया कक्ष व्यवस्थापन कार्यक्रम	वटा	०	११	५०	नपास्तर
९	शौचालय व्यवस्थापन कार्यक्रम	संख्या	३	९	१५	नपास्तर
१०	खानेपानी व्यवस्थापन कार्यक्रम (सेवाग्राही सहित)	का.सं	०	६	१५०	नपास्तर
११	उत्कृष्ट कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	जना	०	१०	१००	नपास्तर
	सवारिसाधन व्यवस्थापन (मोटरसाईकल, जीप)	संख्या		२२	२००	नपास्तर
प्रतिफल ५.२ (संस्थागत तथा मानव संसाधन विकास) जम्मा					८२५	
प्रतिफल ५.३: आन्तरिक आय, राजस्व परिचालन तथा खर्च व्यवस्थामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ । (श्रोत परिचालन)						
१	राजस्व संभाव्यता अध्ययन तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	पटक	०	२	२०	नपास्तर
२	बाणगंगा नगरका जनतालाई करको दायरामा समाहित गर्ने करदाता शिक्षा कार्यक्रम	पटक	०	२५	४५	नपास्तर

३	भौगोलिक सूचना प्रविधि प्रयोग गरी सम्पत्ति करको लगत तयारी अद्यावधिक गर्ने	पटक		२	५०	नपास्तर
४	सम्पत्ति मूल्याङ्कन प्राणलीलाई व्यवस्थित वैज्ञानिक र वस्तु निष्ठ बनाउन व्यवस्था र क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन	पटक			५०	नपास्तर
५	उत्कृष्ट करदाता प्रोत्साहन कार्यक्रम	जना	०	१५	३०	नपास्तर
६	नपा आय वृद्धिका लागि विकास साझेदार, गैसस, अन्य दाता र निजी क्षेत्र संग सहकार्य तथा सहयोगका लागि छलफल कार्यक्रम	पटक	०	१०	१०	नपास्तर
७	आ.ले.प शाखा व्यवस्थापन र कर्मचारी क्षमता विकास	पटक	०	१	३०	नपास्तर
८	उत्कृष्ट करदाता प्रोत्साहन कार्यक्रम				२०	नपास्तर
९	पुरस्कारको व्यवस्था				२०	नपास्तर
१०	E-Tax, E-Commerce, E-revenue आदि जस्ता विद्युतिय माध्यमको प्रयोग द्वारा कर संकलन				२५	नपास्तर
११	राजश्व घुम्ति शिविर संचालन				२०	नपास्तर
१२	कर सम्बन्धमा बनेका कानुन र कार्यविधिहरु कार्यान्वयन र पालना	संख्या	०	१	१५	नपास्तर
१३	कर चुहावट न्यूनीकरण गर्न कर अनुगमन संयन्त्रको निर्माण गरी अनुगमन				२०	नपास्तर
१४	कर संकलन सॉटवेयर निर्माण गरी नगद कारोवार संचालन				६०	नपास्तर
१५	संघ तथा प्रदेश संग आय वृद्धिका लागि समन्वय तथा पैरवी	पटक	०	१०	२५	नपास्तर
१६	उत्पादनमुलक तथा नपाको आय वृद्धि हुने कार्यक्रमहरु	संख्या	०	५	५०	नपास्तर
१७	गै.स.स डेक्स स्थापना तथा व्यवस्थापन	संख्या	०	१	५०	नपास्तर
प्रतिफल ५.३ (श्रोत परिचालन) जम्मा					५४०	
प्रतिफल ५.४: योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवहारिक, व्यवस्थित र नतिजामूलक भएको हुनेछ । (योजना व्यवस्थापन)						
१	नगर वस्तुगत विवरण तयारी र अध्यावधिक	पटक	१	३ पटक अध्यावधिक गर्ने	१५	नपास्तर
२	एकिकृत दीर्घकालीन अद्यावधिक योजना तर्जुमा	पटक	१	२ पटक अध्यावधिक गर्ने	१५	नपास्तर
३	नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यविधि निर्माण, क्षमता विकास तथा नियमित अभ्यास	पटक	१	६	४०	नपास्तर
४	विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजना तर्जुमा	संख्या	०	५	२५	नपास्तर
५	समीक्षा तथा सिकाई उपलब्धी आदान प्रदान तथा प्रकाशन	पटक	०		३०	नपास्तर
६	योजना तथा बजेट तर्जुमा कार्यविधि निर्माण र सहभागितामुलक योजना तर्जुमा प्रकृया अबलम्बन तथा वार्षिक योजना तर्जुमा (विज्ञ सहयोग सहित)	संख्या	२	७	७५	नपास्तर
७	उपभोक्ता समिति क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	०	१५	१५	सबै वडा
८	उपभोक्ता समिति प्रोत्साहन कार्यक्रम	संख्या	०	१५	५	सबै वडा
प्रतिफल ५.४: (योजना व्यवस्थापन) जम्मा					२२०	
सुशासन तथा संस्थागत विकास जम्मा					२२४२	

कुल बजेट	२९३८०८
----------	--------

५.२ विषयक्षेत्र अनुसार प्रस्तावित बजेट

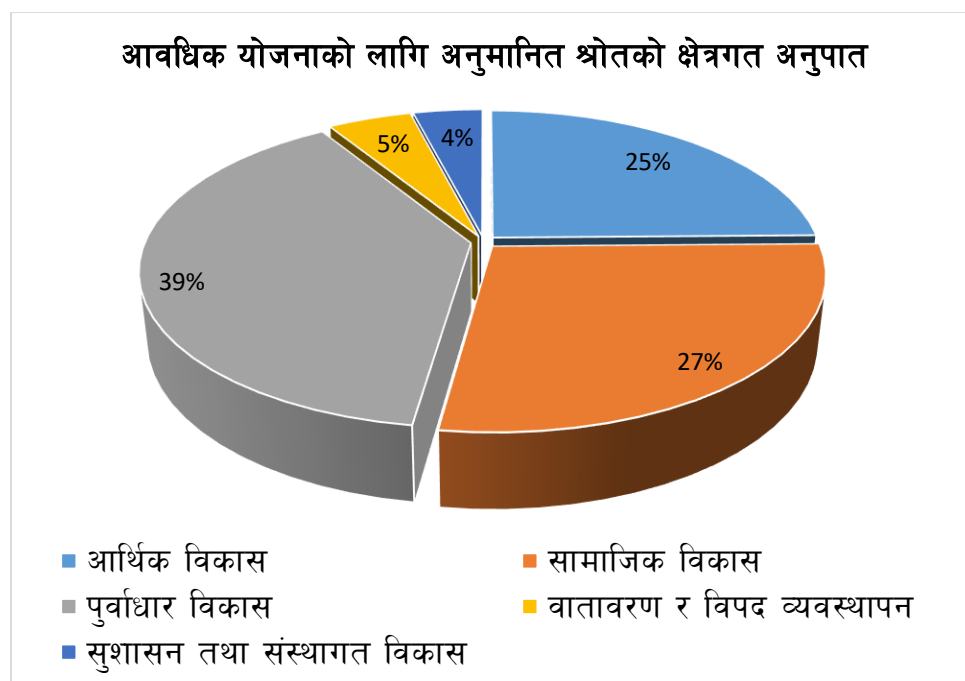
आवधिक योजना कुल तथा विषयक्षेत्र अनुसारको ५ वर्षको बजेट प्रक्षेपण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ । जसमा कुल वजेट रु २४ अर्व १ करोड ६७ लाख प्रस्तावित गरिएको छ । यो अवधिमा नगरपालिका भित्र नपा को कर बाटमा ८ करोड ३३ लाख आय हुने देखिन्छ । यसमा संघीय तथा प्रदेश सरकार र बिकास साझेदारहरु संग समन्वयबाट प्राप्त अनुदान उल्लेख गरीएको छैन ।

तालिका: विषय क्षेत्र अनुसार कुल प्रस्तावित बजेट

विषय क्षेत्र	कुल अनुमानित लागत (रु. लाखमा)	प्रतिशत
१. आर्थिक विकास	१०४३६	
प्रतिफल १.१ (कृषि विकास) जम्मा	५६६३	
प्रतिफल १.२ (सिंचाई) जम्मा	१२२५	
प्रतिफल १.३ (पशु विकास) जम्मा	४२७	
प्रतिफल १.४ (उद्यम तथा व्यवसाय) जम्मा	१२५०	
प्रतिफल १.५ (पर्यटन विकास) जम्मा	१७४५	
प्रतिफल १.६ (बैंक तथा वित्तीय संस्था) जम्मा	१२६	
२. सामाजिक विकास	१२८६४	
प्रतिफल २.१ (शिक्षा) जम्मा	३८८१	
प्रतिफल २.२ (स्वास्थ्य)	४८६५	
प्रतिफल २.३ (खानेपानी तथा सरसफाई) जम्मा	१०००	
प्रतिफल २.४ (लक्षित वर्ग तथा समावेशीकरण) जम्मा	९१६	
प्रतिफल २.५ (युवा) जम्मा	४९७	
प्रतिफल २.६ (खेलकुद) जम्मा	११००	
प्रतिफल २.७ (कला संस्कृति) जम्मा	६०५	
३. पूर्वाधार विकास	१५०८९०	
प्रतिफल ३.१ (सडक तथा यातायात) जम्मा	९१९४०	
प्रतिफल ३.२ (पुल) जम्मा	४९७००	
प्रतिफल ३.३ (आवास तथा वस्ती) जम्मा	१२२५	
प्रतिफल ३.४ (विद्युत तथा उर्जा)	१२५५	
प्रतिफल ३.५ (सूचना तथा संचार) जम्मा	६७७०	
४. वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	५४४५५	
प्रतिफल ४.१: (वन तथा जैविक विविधता) जम्मा	१०६५	
प्रतिफल ४.२: (जलाधार तथा भूमी संरक्षण) जम्मा	१५५०	
प्रतिफल ४.३: (सुन्दरता तथा स्वच्छता) जम्मा	५१०२५	
प्रतिफल ४.४ (विपद व्यवस्थापन) जम्मा	८१५	
५. सुशासन तथा संस्थागत विकास	२२४२	
प्रतिफल ५.१ (ऐन, नियम तथा कार्यविधि तथा जवाफदेहिता) जम्मा	६५७	
प्रतिफल ५.२ (संस्थागत तथा मानव संसाधन क्षमता)	८२५	
प्रतिफल ५.३ (श्रोत परिचालन) जम्मा	५४०	
प्रतिफल ५.४ (योजना व्यवस्थापन)	२२०	
कुल बजेट	२३०८८७	

५.३ बजेटको वृत्तचित्र

विषय क्षेत्र अनुसारको अनुमानित रकम देहायको वृत्तचित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.४ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

आवधिक एकिकृत नगर विकास योजनाको प्रभाव, असर, प्रतिफलको नतिजा मापन गरिने छ । यसै गरी प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको प्रक्रिया अनुगमन गरिनेछ । नतिजामापन आवश्यकता अनुसार वाह्य परामर्शवाट र प्रकृया अनुगमन नगर कार्यपालिका र सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समितिको जिम्मेवारी रहने छ । आवधिक गाउँ विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी विस्तृत प्रकृया तथा जिम्मेवारी देहाय अनुसार हुनेछ ।

५.४.१ नगर विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवार निकायहरू

- नगर कार्यपालिका तथा विषयगत समिति
- नगर स्तरीय अनुगमन तथा सुपेरेवेक्षण समिति
- वडा स्तरीय अनुगमन समिति
- जिल्ला समन्वय समिति
- विषयगत शाखा, उपशाखा, परियोजना, संघ, संस्था
- नागरिक समाज संस्था तथा तेश्रो पक्ष

५.४.२ आवधिक तथा वार्षिक नगर विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका साधन तथा विधिहरू

- स्थलगत अनुगमन
- कार्ययोजना (लक्ष्य) र प्रगति विच तुलना तथा मापन

- नागरिक अनुगमन
- नतिजामा आधारित ढाँचा अनुसार बार्षिक समीक्षा
- नतिजामूलक ढाँचा अनुसार सहभागितामूलक मद्यावधी समीक्षा
- चौमासिक समीक्षा
- नतिजामूलक ढाँचा अनुसार सहभागितामूलक अन्तिम समीक्षा (तेश्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन)

५.४.३ आवधिक तथा बार्षिक नगरविकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको प्रक्रिया

आवधिक विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका प्रक्रिया

के गर्ने?	कसले गर्ने?	कहिले गर्ने?	कसरी गर्ने?
कार्यक्रम वा प्रक्रिया अनुगमन	नगर स्तरीय अनुगमन तथा सुपेरिवेक्षण समिति, वडा स्तरीय अनुगमन समिति, समुदाय तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरु	पटके, मासिक, चौमासिक र बार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> - स्थलगत अनुगमन - चौमासिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना
प्रतिफल मूल्याङ्कन	नगरकार्यपालिका, अनुगमन तथा सुपेरिवेक्षण समिति	चौमासिक, अर्धवार्षिक, बार्षिक र मद्यावधी	<ul style="list-style-type: none"> - स्थलगत अनुगमन - बार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना - नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतिजा मापन
असर तह मूल्याङ्कन	नगर कार्यपालिका, अनुगमन तथा सुपेरिवेक्षण समिति र तेश्रो पक्ष	बार्षिक, मद्यावधी र अन्तिम बर्ष	<ul style="list-style-type: none"> - सहभागितामूलक छलफल - नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतिजा मापन - नमूना सर्वेक्षण - वस्तुगत विवरण अध्ययन
प्रभाव तह मूल्याङ्कन	नगर कार्यपालिका, अनुगमन तथा सुपेरिवेक्षण समिति, र तेश्रो पक्ष	मद्यावधी र अन्तिम बर्ष	<ul style="list-style-type: none"> - नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतिजा मापन - सहभागितामूलक छलफल - अध्ययन तथा सर्वेक्षण - वस्तुगत विवरण अध्ययन - प्रगती प्रतिवेदन अध्ययन

५.४.४ विषय क्षेत्रगत नतिजामूलक अनुगमन योजना

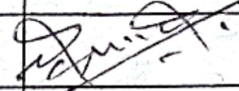
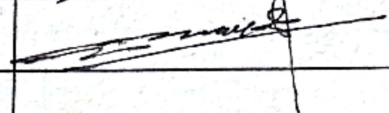

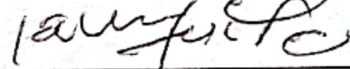
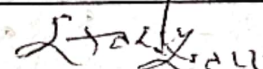
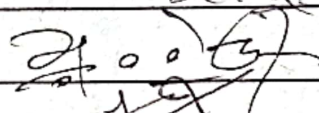

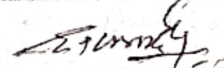
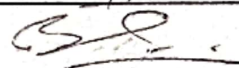

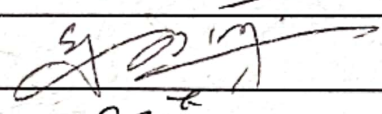
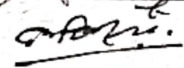
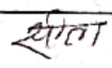
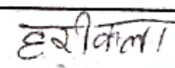
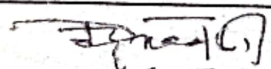

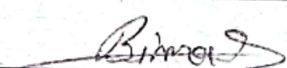

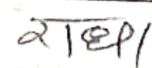
आवधिक एकिकृत विकास योजनाको प्रभाव, असर, प्रतिफलको नतिजा मापन गरिनेछ। यसै गरी प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको प्रक्रिया अनुगमन गरिनेछ। नतिजामापन आवश्यकता अनुसार वाह्य परामर्शवाट र प्रकृया अनुगमन कार्यपालिका र सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समितिको जिम्मेवारी रहने छ। आवधिक विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी विस्तृत प्रकृया, ढाँचा तथा जिम्मेवारी अनुसूचि १ मा उल्लेख भए अनुसार हुनेछ।

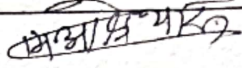
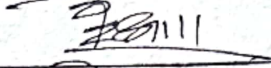

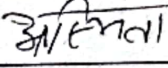
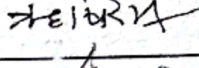

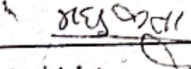
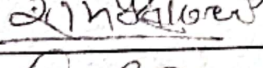
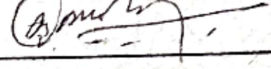

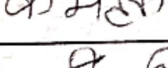
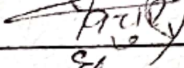
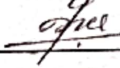
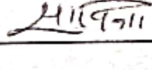
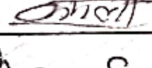
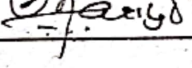
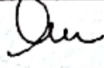
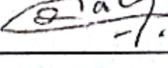
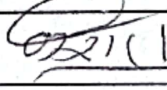
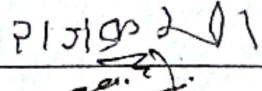
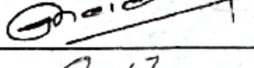
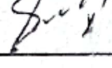
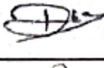

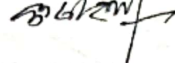
अनुसूचीहरू

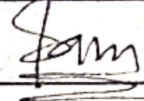
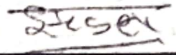
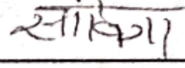
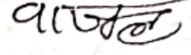
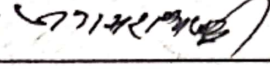

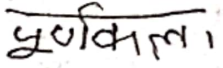
अनुसूचि १: आवियो को नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्यांकन योजना

नतिजा शृङखला	सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरू					अनुगमनका साधनहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	सूचक		आधार रेखा (आ.व. ०७८/७९ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)				
	विवरण	इकाई		०७९/८०	०८३/८४			
प्रभाव वाणगंगा बासीको आय, रोजगारी, खाद्य सुरक्षा तथा जीवनस्तरमा गुणात्मक र दीगो सुधार गर्ने		प्रतिशत				नगर वस्तुगत विवरण	- अन्तिम - मद्यावधी	- नगर अनुगमन् तथा सुपेरिवेक्षण समिति - विषयगत समिति - तेश्रो पक्ष
		प्रतिशत				अध्ययन प्रतिवेदन		
		क्वि				मूल्याङ्कन प्रतिवेदन		
		केजी				प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन विपन्नता नक्शाङ्कन स्थलगत अवलोकन तथा अन्तरवार्ता		

आज मिति २०७८।१०।०३ गते सोमवारका दिन नगर प्रमुख श्री मंगल प्रसाद थारूज्यूको अध्यक्षतामा बसेको बाणगंगा नगरपालिकाको दशौं नगरसभाको बैठकमा निम्नानुसारका पदाधिकारीहरूको उपस्थिती रहयो ।

क्र.सं.	नामथर	पद	दस्तखत
१	मंगल प्रसाद थारु	नगर प्रमुख	
२	चक्रपाणी अर्याल	उप नगर प्रमुख	
३	टेकराज पन्थी	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत (सभा सचिव)	
४	वासुदेव खनाल	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत (सचिव)	
४	बाल कुमारी पन्त	वडाध्यक्ष	
५	विष्णु प्रसाद पौडेल	वडाध्यक्ष/नगर प्रवक्ता	
६	सन्तराम रौतार थारु	वडाध्यक्ष	
७	गणेश बहादुर क्षेत्री	वडाध्यक्ष	
	भिष्मराज भुसाल	वडाध्यक्ष	
९	सुकदेव थारु	वडाध्यक्ष	
१०	विष्णू गिरी	वडाध्यक्ष	
११	गुणानीधि भुसाल	वडाध्यक्ष	
१२	ध्रुव बेलबासे	वडाध्यक्ष	
१३	राम बिहारी चौधरी	वडाध्यक्ष	
१४	सोमनाथ अर्याल	वडाध्यक्ष	
१५	सिता कुमारी थापा	महिला सदस्य	
१६	हरिकला सार्की	द.म.स.	
१७	झलक मल्ल ठकुरी	खुल्ला सदस्य	
१८	सन्जु कुमार सारु मगर	खुल्ला सदस्य	
१९	टिका कुमारी अधिकारी	महिला सदस्य	
२०	बिमला परियार	द.म.स.	
२१	हिमलाल धिमिरे	खुल्ला सदस्य	
२२	रामशरण चौधरी थारु	खुल्ला सदस्य	
२३	सरिता देवी ढकाल	महिला सदस्य	
२४	राधा वि.क.	द.म.स.	

सं.	नामथर	पद	दस्तखत
२५	राम आश्रे थारु	खुल्ला सदस्य	
२६	कुल बहादुर सोमै	खुल्ला सदस्य	
२७	इन्दिरा पन्त	महिला सदस्य	
२८	अस्मिता नेपाली	द.म.स.	
२९	ऋषिराम थारु	खुल्ला सदस्य	
३०	चित्र बहादुर खान	खुल्ला सदस्य	
३१	मधुकला वि.क.	द.म.स.	
३२	राम प्रसाद थारु	खुल्ला सदस्य	
३३	कृष्ण बहादुर चौधरी	खुल्ला सदस्य	
३४	शान्ता पाण्डे	महिला सदस्य	
३५	कमला दर्जी	द.म.स.	
३६	बेचु थारु	खुल्ला सदस्य	
३७	धन बहादुर न्यौपाने	खुल्ला सदस्य	
३८	सावित्रा थारु	महिला सदस्य	
३९	कमला वि.क.	द.म.स.	
४०	मूम बहादुर पाण्डे	खुल्ला सदस्य	
४१	नेत्र गिरि	खुल्ला सदस्य	
४२	गिता भुसाल	महिला सदस्य	
४३	शिव प्रसाद पाण्डे	खुल्ला सदस्य	
४४	नाथुराम चौधरी थारु	खुल्ला सदस्य	
४५	केशरा गुरुड	महिला सदस्य	
४६	राज कुमारी सुनार	द.म.स.	
४७	नूमलाल चौधरी	खुल्ला सदस्य	
४८	भिम बहादुर पून	खुल्ला सदस्य	
४९	दिल कुमारी थापा	महिला सदस्य	
५०	विन्दु वि.क.	द.म.स.	
५१	काशिराम थारु	खुल्ला सदस्य	

क्र.सं.	नामथर	पद	दस्तखत
५२	राम नक्षत्र चौधरी थारु	खूल्ला सदस्य	
५३	इमकला खत्री क्षेत्री	महिला सदस्य	
५४	सावित्री वि.क.	द.म.स.	
५५	बाजबुल लैन	खूल्ला सदस्य	
५६	जगनारायण थारु	खूल्ला सदस्य	
५७	योगनाथ सुनार	नगर सभा सदस्य	
५८	कृष्ण बहादुर बि.क.	नगर सभा सदस्य	
५९	पूर्णकला सुनार	नगर सभा सदस्य	

बाणगंगा नगरपालिका
दशौं नगरसभा अधिवेशन २०७८।१०।०३ को

प्रथम बैठकका निर्णयहरू

निर्णय नं. १

योदेन मिडिया काठमाण्डौ परामर्शदाता, सिद्धार्थ सामाजिक विकास संस्था (SSDC) को व्यवस्थापन सहयोग र यस बाणगङ्गा नगरपालिकाको लगानिमा निर्मित बाणगङ्गा नगरपालिकाको आ.व.२०७९।०८० - २०८३।०८४ सम्मको प्रथम आवधिक योजना स्वीकृत गर्ने ।

निर्णय नं. २

बाणगङ्गा नगरपालिकाको दशौं नगरसभा अधिवेशनको प्रथम बैठकको कार्यसूची तथा प्रस्ताव र संचालित कार्यक्रमलाई अनुसूची-१ बमोजिम अभिलेख गर्ने ।

निर्णय नं. ३

आज मिति: २०७८।१०।०३ गते नगर सभा उपाध्यक्ष (नगर उपप्रमुख) श्री चक्रपाणि अर्यालद्वारा २०७८।१०।०३ गते प्रस्तुत बाणगङ्गा नगरपालिकाको चालु आर्थिक वर्ष २०७८।०७९ को अर्धवार्षिक समीक्षा अनुसूची-२ बमोजिमको प्रतिवेदन स्वीकृत गर्ने ।

निर्णय नं. ४

यस बाणगङ्गा नगरपालिकाको दशौं नगरसभा अधिवेशनको दोस्रो बैठक मिति: २०७८।१०।०९ गते यसै सभाहलमा सञ्चालन गर्ने ।

